קרבן העדה על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן העדה על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-העדה-על-תלמוד-ירושלמי-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ד 14
הלכה ה 17
הלכה ו 19
הלכה ז 21
הלכה ח 23
פרק ב 31
הלכה א 31
הלכה ב 37
הלכה ג 41
הלכה ד 44
הלכה ה 49
הלכה ו 51
הלכה ז 52
פרק ג 53
הלכה א 53
הלכה ב 56
הלכה ג 58
הלכה ד 62
הלכה ה 63
הלכה ו 64
הלכה ז 64
הלכה ח 65
פרק ד 67
הלכה א 67
הלכה ב 72
הלכה ג 72
הלכה ד 76
הלכה ה 78
הלכה ו 78
הלכה ז 79
הלכה ח 79
הלכה ט 80
פרק ה 83
הלכה א 83
הלכה ב 87
הלכה ג 91
הלכה ד 94
הלכה ה 98
הלכה ו 99
הלכה ז 100
הלכה ח 101
הלכה ט 102
הלכה י 103
פרק ו 104
הלכה א 104
הלכה ב 111
הלכה ג 112
הלכה ד 114
הלכה ה 115
הלכה ו 120
פרק ז 122
הלכה א 122
הלכה ב 125
הלכה ג 126
הלכה ד 127
הלכה ה 128
הלכה ו 130
הלכה ז 133

הלכה ח 138
הלכה ט 139
הלכה י 141
הלכה יא 143
הלכה יב 145
הלכה יג 147
פרק ח 150
הלכה א 150
הלכה ב 154
הלכה ג 155
הלכה ד 157
הלכה ה 158
הלכה ו 159
הלכה ז 160
הלכה ח 161
פרק ט 165
הלכה א 165
הלכה ב 167
הלכה ג 168
הלכה ד 169
הלכה ה 170
הלכה ו 171
הלכה ז 174
הלכה ח 174
הלכה ט 175
הלכה י 177
פרק י 178
הלכה א 178
הלכה ב 182
הלכה ג 183
הלכה ד 184
הלכה ה 185
הלכה ו 186
הלכה ז 187

פרק א

הלכה א

מתני' **אור לי"ד**. ליל שמחרתו יהיה י"ד:

בודקין את החמץ. שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא דמדאורייתי' בעינן בדיקה וביטול בדיקה לחמץ ידוע וביטול לחמץ שאינו ידוע וי"מ דמדאורייתא בעינן ביטול ובו לבדו סגי אלא שחכמי' הצריכו בדיקה כיון דלא בדיל מיניה כולא שתא חיישינן שמא יאכל ממנו אם לא יבערנו:

לאור הנר. בגמרא מפרש טעמא:

ובמה אמרו. לקמן במתני' בסמוך דשתי שורות של חביות הסדורות במרתף צריך לבדוק ביניהן אחר שאמרו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה:

מקום שמכניסין בו חמץ. כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין לפיכך הצריכו בדיקה אבל מרתף שאין מסתפקין ממנו א"צ בדיקה:

על פני כל המרתף ובה"א שתי שורות החיצונות וכו'. בגמרא מפרש:

גמ' **כתיב ושמרתם וכו'**. בא לבאר מנ"ל דמתחילין לבער החמץ בליל י"ד א"נ איום ארבעה עשר נמי מיבעי ליה דהא כתיב ביום הראשון תשביתו שאור וגו':

כי בעצם היום וגו'. משמע שמתחילין לאכול מצות בליל ט"ו:

בראשון. כלומר וכתיב בתריה בראשון בארבעה עשר יום וגו':

מה אנן קיימין. במאי איירי האי קרא בראשון בארבעה עשר יום לחדש:

אם לאכילת מצה. דנאמר בערב דהיינו. בליל שמחרתו יהיה ארבעה עשר תאכלו מצות:

כבר כתיב שבעת ימים מצות תאכלו. ואס"ד שמתחילין לאכול מצות בליל י"ד א"כ כלים הז' ימים ביום עשרים לחדש והכתיב עד יום האחד ועשרים לחדש תאכלו מצות ש"מ שמתחילין בליל חמשה עשר לאכול מצות:

אלא אם אינו ענין. האי בראשון בארבעה עשר יום לחדש לאכילת מצה תנהו ענין לביעור חמץ שמתחילין לבער בי"ד בערב של י"ד ובערב תאכלו מצות דהיינו בליל ט"ו:

למה. בודקין את החמץ לאור הנר ולא ביום י"ד:

מפני שהנר בודק יפה. כל מקום שהוא החמץ משא"כ באור היום א"צ לבדוק בחורין ובסדקין:

למה בלילה. יבדוק ביום באור הנר במקום שאין אור היום מאיר כל כך:

שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. שאור היום מכהה אור הנר:

רבי מנא לא אמר כן. דמסברא בודקין בליל י"ד אנא מקרא יליף דצריך להתחיל לבער בלילה:

ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם. וכתיב בתריה בראשון בארבעה עשר לחדש משמע שכל יום ארבעה עשר ישמרו לבער החמץ דהא בראשון בי"ד אביעור חמץ קאי כדלעיל הלכך צריכין להתחיל מתחילת ליל ארבעה עשר לבער:

ופריך ויתחיל לבדוק ביום י"ג. דאז נמי היום י"ד כולו משומר ובמתני' משמע דוקא בליל י"ד בודקין לאור הנר:

ומשני אף אית ליה לר' מנא כיי וכו'. כי האי דאמר רבי יוסי שאור הנר יפה לבדיקה לכך בעינן לבדוק בלילה:

ופריך ויתחיל אור לי"ג. לדבריך שעיקר קפדה שיהא היום י"ד משומר ויבדוק לאור הנר אם בדק בליל י"ג לאור הנר תסגי ליה וקס"ד דמקשה אף על גב דבדק בליל י"ג צריך לבדוק שנית בליל י"ד אפי' לא הכניס חמץ לשם בינתיים:

ומשני אין כיני. כלומר א"כ הוא עושה שבודק בלילה ואינו מכניס לשם חמץ אפי' בודק מר"ח לאור הנר נמי סגי:

מהו לבדוק לאור האבוקות. מי אמרינן אור הנר דוקא או דלמא כ"ש לאור האבוקות:

מה צריכה ליה. מאי קמיבעי' ליה פשיטא דאבוקה עדיף מנר:

מפני שאורן מבליח וי"ג מבריח. פי' מפני שאור אבוקה נפסק וקופץ תמיד ויש סברא לאסרו:

כדעתיה. לשיטתו הא דקמיבעי ליה באבוקות מפני שסובר שעיקר הבדיקה בנר מפני שבודק יפה הלכך קמיבעיא ליה באבוקה שאינו בודק יפה וכדפרישית:

זכר לדבר דבודקין בנרות וראיה ממש ליתא דאיכא למימר דלקולא קאמר שלא יבדוק באור גדול אלא באור קטן כדי שלא ימצא:

אחפש את (עון) **ירושלים בנרות**. מדמשתבת קרא וקאמר דאפילו אם יבדוק בנירות לא ימצא עון ירושלים שמע מינה דבדיקה באור הנר היא הבדיקה המשובחת:

נישמעינה מן הדא. מהאי קרא שמעינן שאור הנר יפה לבדיקה:

מתניתין אמרה. ממתני' שמעינן דבדיעבד אם בדק ביום הוה בדיקה מעלייתא:

ובי"ד בשחרית. והא יממא הוא ומאי מהני הבדיקה אלא ודאי דבדיעבד בדיקת היום מהני:

לא סוף דבר. לאו דוקא ר' יהודה הוא דסובר כן אלא אפי' רבנן דפליגי אר' יהודה מודו בהא:

יבדוק בארבעה עשר. והיינו ביום ארבעה עשר:

וצריך לבדוק לאור הנר. כשבודק ביום ארבעה עשר אם צריך נמי לבדוק לאור הנר או לא:
נשמעינה מן הדא. כמו ת"ש:
ניחא לאור הלבנה וכו'. כלומר הניחא דאיצטרך לאשמועי' דבעינן נר באור הלבנה והכוכבים שהן בלילה אלא דקאמר דאף דיש אור החמה צריכין נר וכי יש חמה בלילה:
הדא אמרה. זאת אומרת שאפי' בודק ביום שיש אור החמה צריך שיבדוק לאור הנר:
לא סוף דבר. לאו דוקא בית שאין בו אור החמה צריך שיבדוק לאור הנר ביום אלא אפי' בית שיש בו אור והוא בודק ביום צריך לבדוק לאור הנר:
מבואות האפילין. שאף ביום אי אפשר לראות בהן בלא אור הנר:
מהו שיהא צריך וכו'. כלו' מהו שיהא מותר לבדקו ביום לכתחלה דאי משום שאור הנר יפה לבדיקה הרי אף ביום אפשר לקיימו ל"א מהו שיהא צריך לבדקן בתחלה בליל י"ד לאור הנר או דלמא אף ביום י"ד יכול לבדקו לאור הנר ודא ודא אחת היא:
מיליהון דרבנן אמרין. מדברי חכמים והיינו מדברי רב הונא דבסמוך שמעינן שאין אור הנר מנהיר כל כך ביום אפי' במבואות האפילין כמו שהוא מנהיר בלילה:
כד הוינן ערקין. כשהיינו בורחין להנך מערו' של בה"מ הגדול מפני השונאים:
בשעה שהיו כיהים. ולא האירו כל כך ידעו שהאיר היום וכח ניצוץ השמש מכהה אור הנר אפילו הוא במקום אפל:
מבהיקין. שהיה אורן בהיר:
ותייא כיי דמר. ואתיא כי הא דאמר:
למה הכניסן. מאי נפקא ליה מיני' אם הוא יום או לילה ואם לעשות מהן אוצר הלא ידע שלו לבדו יהיו בצאתו מן התיבה:
ומשני יש חיה אוכלת ביום וכו'. לפיכך היה צריך לידע מתי יום ומתי לילה:
ופריך והא כתיב צהר תעשה לתיבה. והיה יכול לראות מתוכו היום והלילה והאבנים טובות ל"ל:
לא שימשו המזלות בשנת המבול. ולא היה מהני לו הצהר לידע בו מתי יום ומתי לילה:
מה צריכא ליה. מאי קמיבעיא ליה מהיכא תיתי שיהו צריכין בדיקה:
שכן מכניסי' לשם בשבתות. שהאורחים אוכלין בשבת בבה"כ כדאיתא בערבי פסחים:
ובר"ח. סעודות שהיו עושין כשמעברין החדשים וי"ג בעיבורות ובר"ח והייכו גם הסעודה שהיו עושין בעיבור שנים:
ופריך ותהא פשיטא לי'. דצריכין בדיקה דהא מקום שמכניסין בו חמץ הוא:

ומשני הכן הוא. מיבעיא ליה אם ב"כ וב"מ שאורן רב צריכין בדיקה דוקא לאור הנר או דלמא כיון שיש בהן חלונות הרבה ואינן מקורות בכל הצדדין בודקין אותן לאור החמה ודיו:

ופריך בלא כך. בלאו הכי הרי הן בדוקות שצריך להשגיח שלא יאבד ממנו דבר שלא יהיה נותר ואם יותר דבר צריך להשגיח יפה לשרפו מיד דנותר מצוותו לשרפו בבקר ראשון ואם כן א"צ בדיקה משום פסח:

ומשני ייבא כהדא. אתיא כהא דתני ר"ז וכו' הלכך שפיר קמיבעיא ליה:

נדה. קודם טבילתה:

חופפת. מחככת בידה בשערה:

וסורקת. במסרק שלא יהיו שערותיה מקושרות משום חציצה:

כהנת. שטובלת לאכול בתרומה כיון שטובלת בכל יום אינה צריכה חפיפה וסריקה:

אוף הכא. אף כאן לענין בדיקה אע"ג דבלא"ה החצרות הן בדוקות מכל מקום שלא תחלק בין בדיקה לבדיקה צריכין בדיקה:

נדה שהיא מפסקת. כלומר ליכא למשמע מהא מלתא דשאני נדה כהנת הואיל ומפסקת שבעה ימים שהרי בכל שבעת ימי נדותה היתה אסורה מלאכול בתרומה ולא טבלה אבל כהנת טהורה שהיא טובלת בכל יום לטומא' ש"ז אינה צריכה חפיפה ולא משום שלא תחלוק בין נדה לנדה:

א"ל לשומרות יום כנגד יום צריכה. מיבעיא ליה אי מדמינן לשומרת יום כנגד יום דכהנת שאינו אלא יום אחד ואפ"ה הכהנת צריכה חפיפה וסריקה ועכ"ל הטעם משום שלא תחלוק והשתא קמיבעיא ליה אם נאמר כן גם גבי בדיקת החצרות שאוכלין שם לחם תודה או לא:

חורי הבית. שבכותל העליונים והתחתונים הגבוהים יותר מדאי והנמוכים יותר מדאי ואין נוחין להשתמש אין צריכין בדיקה:

והיציע. כמין חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ ויש שעושין אותה בעובי הכותל:

והחדות. בנין אבנים ע"ג קרקע עשוי כעין בור:

וגג המגדל. כלי של עץ שנותנין לתוכו כלים ואוכלים:

ובית התבן וכו'. שאין דרך להכניס בתוכן חמץ:

ופריך ניחא. החורין העליונים שאינן צריכין בדיקה דמפני גבהן אינן ראויין לתשמיש ולא חיישינן שמא בא לשם חמץ אלא התחתונים למה אינן צריכין בדיקה אע"ג דאינן ראויין לתשמיש מ"מ ניחוש שמא מעצמו נפל לתוכו וקס"ד חורין התחתונים שהן למטה בארץ:

הדא אמרה. שמעינן מהכא דלא חיישינן לשמא נפל מעצמו לתוכו חמץ:
תיפתר. תפרש התחתונים לאו שהן למטה בקרקעית הבית אלא שניהן בכותל אלא העליונים היינו שהן למעלה מעשרה טפחים ולא ניחא תשמישתן והתחתונים היינו שהן למטה מעשרה טפחים שאף הן אינן ראויין לתשמיש וכיון שהן בתוך הכותל אי אפשר לומר שנפל לתוכן מעצמן:
ופריך והא תנינן חדות. אינה צריכה בדיקה ושמעינן מינה דלא חיישינן לנפילה:
ומשני מתיירא הוא התינוק וכו'. דודאי לא חיישינן לנפילה דגדול דאם נפל ממנו הוא חוזר ומגביה אלא דחיישינן שמא נפל מיד הקטן ובחדות לא חיישינן להכי דמתיירא הוא הקטן לילך לשם שלא יפול:
ופריך וחש לומר וכו'. וניחוש שמא החמץ שהיה מונח על הארץ נתגלגל ברגלי אדם לתוך החדות:
ליזבוז. שפה שא"א להתגלגל אם לא שיפיל לתוכו בכוונה:
הדא דתימר. כלומר לא אמרן אלא בשהן גבוהין ג' טפחים מן הארץ אז אינן צריכין בדיקה אבל כשהן נמוכין מג' הן כארץ וצריכין בדיקה דאפשר שנתגלגל שם על ידי רגלי אדם דכל פחות מג' לארץ מידרס דרסי עליה בני אדם:
ובאותו שלא נשתמש שם חמץ. ולא אמרן שבגבוהין ג' א"צ בדיקה בשלא נשתמש עליהן חמץ מעולם אבל אם נשתמש עליהן חמץ אפי' גבוה הרבה צריך בדיקה דכל דנשתמש בו חמץ מעולם צריך בדיקה אע"ג דמיטלטל הוא לא אמרינן שבטלטולו נפל:
ויאות. שפיר קאמרת דלא אמרי' שמחמת טלטולו אזדא ליה בדיקתו:
כן אנן אמרין. לפ"ז נמי נאמר אלו פיפייארו' אפי' גבוהין הרבה לא יהיו צריכין בדיקה והלא הכל מודים שצריכין בדיק':
פיפייארו'. הוא כסא קטן שתחת כסא גדול וי"מ כלי כמין קופה העשויי' כמעשה מצודה ושבכה והיא גדולה ואינה מקבלת תבואה אלא פירות כגון תפוחים ורמונים:
מטה שהיא חוצצת בתוך הבית. שהיא מונחת מכותל אל כותל וא"א לעבור לצד השני:
ועצים ואבנים מונחין תחתיה. שאי אפשר שיבא חמץ לצד השני מתחת המטה:
מפני שעצים וכו'. כלומר טעמא שעצים ואבנים מונחים תחתיה הא לאו הכי צריכין לבדוק גם הצד הפנימי הא אי אפש' להשתמש לעבור שם דסתם תחת המטה נמוך הוא ואפ"ה צריך בדיקה דחיישינן שמא נתגלגל החמץ לשם ש"מ דחיישינן לנפילה:
ומשני אני אומר. שמא נכנס תינוק קטן מתחת המטה והביא חמץ לשם אבל לנפילה לא חיישינן:

מרתף של יין. הוא מקום שמסתפקים ממנו ליקח לשלחנו ופעמים שהשמש נכנס להביא יין כשהוא כלה על השלחן ופתו בידו:
יין אין לו קבע. פעמים ששתיית סעודה מרובה משל חברתה ואין השמש בקי בדבר:
שמן יש לו קבע. יודע הוא כמה שמן צריך לכך וכך בני אדם ומביא קודם הסעודם כל צרכו וא"צ לעמוד מן השלחן להביא:
כל שהוא נתון. בחצר כמו החדר שנותנין שם הלחם:
הרי הוא כאוצר. דליכא למיחש שמא יאכל השמש שם שהרי בוש הוא לאכול שם:
יש חצר שהוא כמבוי. ואינו צריך בדיקה:
ופריך וחש לומר. וניחוש' שמא החמרים שלוקחין יין למכרו במקומות אחרים הכניסו לתוך האוצר חמץ כדי לבדוק היין דאליבא ריקנא א"א לבדוק היין ואינן בושים לאכול שם:
הבהמים. פי' מנהיגי הבהמות:
ומשני אין דרך. החמרים להביא חמץ לאכלו קודם הבדיקה אלא מיני מתיקה כגון רמונים ותאנים שלאחר אכילתן יוכל לבדקו יפה:
היוצא לפרש. מן היבשה לים:
קודם לפסח שלשים יום. דאז חל עליו להזהר בצרכי פסח כדלקמן שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום:
הדא דתימר. לא אמרן אלא בשיש בדעתו לחזור קודם פסח:
ובספק. אם יש שם חמץ או לא הוא דבדעתו לחזור א"צ לבדוק קודם ל' יום:
אבל בודאי חמץ. אפי' בדעתו לחזור צריך לבדוק אפי' מר"ה:
ואפי' יש בדעתו לחזור. ויש חמץ ודאי בתוך ביתו חייב לבער אפי' מר"ה שמא ימלך ולא יחזור נמצא שלא ביער חמצו ואפי' ביטול לא מהני דאין ביטול לחמץ ידוע כדפרישת במתני' א"נ ר' בא פליג וסובר דלעולם אפילו קודם ל' יום צריך לבדוק:
הכל נאמנין על ביעור חמץ. לומר שבית זה בדוק הוא:
לית כאן אפי' נשים. שהרי הנשים עצמן נאמנין לומר שהן עצמן בדקו:
מפני שהן עצילות. סתמא דש"ס קאמר טעמא דמאן דתני אפי' נשים אבל הנשים עצמן אינן נאמנין מפני שהן עצלניות והן בודקין מעט מעט ואינן בודקין יפה:
נאמנין הן. אף על ביעור חמץ דכיון דמוחזקין במצות מצה כישראל אף במצות חמץ מוחזקין דכל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין יותר מישראל:
הדא דתימר. לא אמרן שנאמנין הכותים על ביעור חמץ אלא דוקא בבתים דמפורש בקרא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם:

הדא דתימר בראשונה וכו'. לא אמרן שהכותיים מדקדקין במצות אלא בראשונה שהיו יושבין בכפרים שלהם ולא נתערבו בשאר אומות:

אבל עכשיו. שנתערבו בשאר אומות אינן נאמנין כלל והן כעכו"ם לכל דבריהם:

ה"ג בהלכות פסח בפסח:

בבית וועד. בבית המדר':

שואלין קודם לשלשים יום. ל' יום קודם הפסח אם שאלו שני תלמידים דבר הלכה אחד מענייני פסח והשני שאל מענין אחר נזקקין לזה ששאל הלכות פסח דה"ל כאלו שאל דבר בעתו:

ואומר להן הלכות פסח שני. דהיינו ל' יום שהוא בי"ד באייר ובפסח ראשון אמר להם שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם:

שכן משה עומד בר"ח. שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וילפינן בגז"ש נאמר כאן במדבר ונאמר להלן במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בר"ח אף כאן בר"ח:

קולפו כמין גם. שתי שורות דקאמרי ב"ש היינו שורה בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג:

גם. היא גימל יונית ועשוייה כמין כף שלנו פתוחה כזה ך:

קולפו. מגלה ותרגום של ויחשוף ויקלוף:

קולפו כמין שני גמין. בודק שתי שורות החיצונות וב' שורות העליונות:

היה נתון. השורות של החביות באמצע הבית ויכול לבוא מכל הצדדין:

על דעתיה דר"ה צריך לבדוק שורה אחת מכל צד ושורה העליונה. ע"ד דבר קפרא צריך לבדוק ב' שורות מכל צד וב' שורות העליונות:

היה עשוי מדריגות. כגון בארץ מונחים עשר על עשר ואח"כ ח' על ח' ואח"כ ו' על ו':

קולפו גמים גמים. בודק כל מדריגה בפ"ע כמין גם:

היא העליונה. והאי עליונה לאו כל גג השורות באורך כל המרתף כדקאמר ר"ה בשם רב אליבא דב"ש אלא שורות חבית אחת ע"פ רוחב כל המרתף ולא מן הארץ עד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפסח ואת הקורה:

ושלפנים ממנה. בגג החבית בודק ב' שורות ע"פ כל המרתף:

תני שלמטה ממנה. שורה אחת הרואה את הפתח ואת הקורה ועוד שורה חבית אחת למטה מן העליונה והיא השורה הזקופה כנגד הפתח ולאו כנגדו ממש אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי:

הוון בעיי מימר. סברוהו בני הישיבה לומר מ"ד שורה שלפני' ממנה צריכה בדיקה כ"ש שלמטה ממנה שהרי בה משתמש כשמשתמ' בעליונה:
שלפנים הימנה לא. שאין מכניסין חמץ לשם:
פשיטא אותה. חצי שורה שנשתמש בה צריך לבדוק גם שורה שלפנים ממנה ושלמטה ממנה דמ"ש ממתני' אותה שלא נשתמש בה. מהו מי אמרינן כיון דצריך לבדוק גם אותה דלא גרע משלפנים ושלמטה הלכך צריך לבדוק גם בכל השורה שלפניה ושלמטה ממנה או דלמא די להחמיר לבדוק אותה אבל לא שלפנים ושלמטה ממנה:
במחוללות. שיש אויר חלל בין החביות:
באפוצות. שהחביות דבוקות ודחוקות שאין חלל ביניהם וליכא למיחש שנפל ביניהם חמץ:
מעביר עליהן את הנר. כלומר א"צ להעבירן ממקומן אלא בודק בנר על גביהן ודיו:
הדא אמרה. שמעינן מהכא דחיישינן לנפילת החמץ דאל"כ למה בודקין בין החביות שלא נשתמש שם:
דיפו. שם מקום:
אני אומר וכו'. לעולם דלא חיישינן לנפילה והא דצריך לבדוק בין החביות משום דחיישינן בשעה שסידרו החביות במרתף הכניסו לשם חמץ:

הלכה ב

מתני' **אין חוששין**. כשבדקו בזוית זו ובא לבדוק זו אין חוששין שמא בתוך שבא לזו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריך לחזור ולבדוק:
שאם כן. שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר י"ל כן אני בדקתי קודם לחבירי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצירי ואין לדבר סוף:
גמ' **הכין צורכה וכו'**. הכי ה"ל לתנא למתני תחילה מעיר לעיר ואח"כ מחצר ואח"כ ממקום ואח"כ מבית לבית תחלה הרחוק זה מזה ואחר כך הקרובים יותר כלומר אם באת לחוש מעיר לעיר כ"ש מחצר לחצר וכו':
אפי'. כמו דתני במתני' נמי ניחא דלאו אחששא קאמר התנא אלא ה"ק א"כ דאין חוששין מבית לבית כ"ש דאין חוששין ממקום למקום דהוא רחוק יותר וכן כולן כדמסיק:
יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת. בתמיה הלכך אין חוששין:

הלכה ג

מתני' **בודקין אור י"ד וכו'**. בגמ' מפרש לה:
בתוך המועד. בתוך הפסח:

לאחר המועד לאחר הפסח שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו:
גמ' **טעמא דר"י**. דמצריך ג' בדיקות:
כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה לא יראה לך. שנים בספר שמות ואחד במשנה תורה:
ופריך והכתיב תשביתו וגו'. הרי שאזהרתו ד' פעמים:
ומשני בעשה הוא. ולא קחשיב אלא לאוין:
כיון שזה צריך לזה וכו'. לא יראה איצטרך ללא ימצא וכדמסיק ה"ל אזהרה אחת:
הייתי אומר הפקיד אצלו. העכו"ם אפי' כבוש תחת ידו יהא מותר דלא יראה לך כתיב ואין זה שלו:
ת"ל לא ימצא. ולא כתיב לך:
ייחד לו בית. כלומר לא קיבל עליו אחריות אלא אמר הרי הבית לפניך הניחו באחת מן הזוית:
ת"ל לא יראה לך. והאי לאו כדידי' דמי:
צריך לבדוק ג' פעמים. לר"י באור י"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור וקס"ד סיפא לא בדק בתוך המועד וכו' כ"ע היא מדלא תני אם לא בדק בתוך המועד כדתני בתחילת דברי חכמים א"כ לאחר המועד כל שכן דנצריך שיבדוק ג' פעמים וקשיא דר"י אדר"י:
בשעה. שלא הגיע זמן ביעורו. קודם הפסח:
ומשני לא צורכה. לא צריכא אלא אם לא בדק בתוך המועד וכו' והך סיפא נמי רבנן היא ולר"י אף לאחר המועד אם לא בדק קודם פסח צריך שיבדוק ג' פעמים:
כפה עליו כלי ולא מצאו. מאי שיהא צריך בדיקה שנית:
ופשיט אני אומר יד אדם נטלתו. ואינו צריך בדיקה:
אותו הבית. ודאי דצריך בדיקה אלא הא קמיבעיא לן בדק אותו הבית ולא מצא אם צריך לבדוק בתים הסמוכים דניחוש שמא גררו החולדה א"ד אפי' בכה"ג לא חיישינן:
נישמעינה מן הדא. תא שמע:
הבית טהור. ואין שאר הבתים צריכים בדיקה:
הדא ילפה מן ההיא. הנך תרי דינים ילפינן חדא מחבירתה:
איבד היא הניח. דלאו דוקא איבד אלא אפי' הניח כזית מן המת בבית ואח"כ בא ולא מצאו צריך בדיקה ולא אמרינן יד אדם נטלתו אם לא כסהו כראוי כמו דאמרינן הכא לענין בדיקה:
אין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד. דהא סתמא קתני הבית טהור ולא תני שבתים אחרים צריכים בדיקה והוא הדין כאן בבדיקה:
ופריך וכר"י אפי' אותו הבית לא יהא צריך בדיקה כדשמעינן מהא דאר"י מעשה וכו':

מסיק. מוסק הזיתים וישראל הוה:
ובא כהן אחד והציץ. על שפת הבור לידע אם זכר אם נקבה וכהן קרוב או מבני הבית היה ושילחוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאה וטהרת זכר לטומאה וטהרת נקבה ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא בעמיו והציץ בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו ממאהיל על המת:
שדרך חולדה וברדליס להיות גוררין אותו. ואכלתו שמעי' מהכא דאמרינן מסתמא גיררה חולדה וברדליס ה"נ נימא דאם הניח ולא מצא א"צ בדיקה דחולדה וברדליס גררוהו:
ומשני רצה היא. החולדה וברדליס לגרור בשר אבל אינה רצה אחר הפת ואמרי' שתינוק נטלו או שנרמס ברגלי אדם:
ואפי' תימר וכו'. כלומר ואיבעית אימא דבשר ופת שוין:
פת גוררת ומנחת. ועדיין צריך בדיקה:
וכר"י חוששין. דר"י אפי' לקולא קאמ' דמסתמא גיררה החולדה כ"ש דלחומרא חוששין וצריך בדיקה ודוקא ממקום למקום באותו בית:

הלכה ד

מתני' **ושורפין בתחילת שש**. ואף על גב דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזרו רבנן עלה דלמא טעי וסבר על הז' שהיא ו' אבל בשביעית ליכא למטעי שהיא חמישית:
ותולין כל ה'. ואינו אוכל דטעי ביום המעונן וסובר על השביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזרה משום שביעי':
גמ' **משש שעות ולמעלן מדבריהן**. וששית אסורה משום דמחלפא בז' כדמסיק:
אך ביום הראשון זה ט"ו. שהוא ראשון לז' ימי הפסח:
יכול משתחשך. בתחילת ליל ט"ו אז ישבית שאור ת"ל אך. מיעוטא הוא ולמעט דאפי' מעי"ט תשביתו שאור מבתיכם:
זה י"ד. דמצינו י"ד שנקרא ראשון שנאמר בראשון בי"ד לחדש:
ת"ל אך. וכל אכין ורקין מיעוטין הן אלמא מקצת היום אסור ומקצת היום מותר ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר וי"מ אך הוא חץ בגימטרי' דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ ותופס ח' תחת א' וצד"י במקום ך':
ה"ג תמן הוא אמר אך למעט והכא הוא אמר אך לרבות. וה"פ דהכא מרבה מאך דאף בי"ד ישבית שאור:

מיעטו שאינו בחמץ. אף כאן מיעוט הוא שאף ביום י"ד לא יהיה לו חמץ:
לא תאכל עליו חמץ. כתיב גבי פסח מפרש ר"מ דה"ק בשעת אכילת הפסח לא יהיה לך חמץ אבל בשעת עשייתו מותר מדאוריית' הלכך לא ממעט מאך אלא שעה אחת קודם שקיעת החמה:
על עשייתו. בשעת עשיית הפסח לא יהיה לו חמץ בביתו ופסח ששחטו לאחר חצות מיד כשר לכך מפרש אך חץ:
אית ליה עשה ולא תעשה. על אכילת חמץ וכן על ביעורו:
ל"ת לא תאכל עליו חמץ. דהאי עליו לאו אשחיטת פסח קאי אלא ללמד שאף בזמן שחיטת פסח נמי עובר בלאו על אכילתו וכ"ש בכל ימי הפסח אבל לר"מ עליו על אכילת פסח קאי ולא אזמן האוכל בשאר ימות הפסח אינו עובר אלאו דלא תאכל עליו:
הא רבי מאיר וכו'. כלומר גופא רבי מאיר אומר:
ופריך שביעית. שעה שביעית אינה אסורה מדאורייתא דהא לר"מ לא מרבינן מאך אלא שעה אחת קודם חשיכה אלא דגזרו חכמים על כל חצי היום א"כ קשה שעה ששית למה אסורה:
משום גדר. שעשו גדר שלא יגע בשביעית:
ויש גדר לגדר. בתמיה וכי גזרין גזרה לגזרה:
ומשני אלא שעה ששית מתחלפת בשביעית. וכולא חדא גזרה הוא דודאי אתו למטעי והוי כמו שביעי' גופה:
אלא שחמישית מתחלפת בשביעית. וכולא חדא גזרה היא:
תמן הוא אמר וכו'. אמתני' דפ' אין בודקין קאי דתנן התם גבי עדות בין לרבי מאיר בין לר"י אחד אומר בחמישית ואחד אומר בשביעית עדותן בטילה שבה' חמה במזרחו של רקיע ובז' חמה במערב וכשנותן ידו כנגד מזרח בה' הצל לצד מערב ובז' הצל לצד מזרח ואי אפשר לטעות וכתיב ודרשת וחקרת והנה אמת נכון שתהא עדותן מכוונת ואי לאו לא קטלינן והוא והם פטורים שמעינן מיהת דליכא למטעי בין ה' לז' והכא קאמר ר"י דבה' תולין דלמא אתי למטעי בז':
ה"ג תמן הדבר מסור לעדים ועדים זריזין הן. וה"פ דשאני התם שהן עדים אנשים בעלי מדע אמרינן ודאי לא טעו אלא שעידי שקר הם:
ברם הכא. אבל כאן זמן ביעור חמץ לכל מסור אפי' לנשים והן עצלניות חיישינן לטעותא:
אר"י בר' בון. משני שינויא אחרינא התם גבי עדות אייריי שאחד אומר שהיה תחלת חמש והשני אומר בסוף שבע ובכהאי גוונא ודאי ליכא למטעי מחמת הצל כדפרישית

אבל כאן חיישינן שמא יטעה בין סוף חמישית לתחלת שביעית וכיון דהוצרכו לאסור קצת מחמישית אסרו כולה:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

לעולם אין החמה נוטה למערב אלא בסוף ז'. הלכך בין ה' לתחלת ז' ודאי איכא למטעי:

דברי רבי מאיר. אפילו לדברי רבי מאיר דאמר משש שעות ולמעלה מדבריהן אפילו הכי אם קידש בו אין קידושיו קידושין:

ויאות. שפיר קאמר רב שהרי אם קידש בחיטי קורטבניות בפסח שאינן ראויין לכלום לאכילה ואינן אלא חמץ נוקשה אפילו הכי אין קידושיו קידושין לכולי עלמא משום דאתי חמץ דרבנן ומפקע הקידושין ה"ה המקדש בחמץ גמור בשעות דרבנן אין קידושיו קידושין ואם תאמר היאך אתי חמץ דרבנן ומפקע קידושי דאורייתא ושרי אשת איש לעלמא יש לומר הא קיימא לן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר בית דין הפקר והם הפקירו ממונו. חטים קורטבניו' במדבר. הם חיטים הצומחים בהרי ארמת במדבר והן קשין מאוד:

אפקיד דיסקיא דפיסתא. שק מלא גלוסקאות הפקיד אצל רבי חייא הגדול:

דיסקייא. שני מלות מורכבות שני שקים אמתחות של עור:

יוחנן חקוקיא הוה. האי דאפקד גבי ר"ח:

גרבא דכותחא. חביות של כותח ויש בכותח פירורי לחם ואסור משום חמץ:

היידנו שעת הביעור. איזהו שעת הביעור דהא במתניתין תנא שלשה זמנים בליל י"ד ובשחרית וקודם שעה ששית:

כלום אמרו ליגע. בהפקדון למכרו אלא מפני שהוא כמשיב אבידה שאם לא ימכרם יפסידו הבעלים הכל אם כן חמישית לר"י נמי אינו שוה כל כך שהרי אסור באכילה אבל כשמוכר אותן בשחרית השבה מעלייתא היא שמוכר אותן בדמי שוויין:

חמישית כר"י וכו'. חמץ בשעה חמישית אליבא דר"י אם הקדישו לבדק הבית מוקדש שהרי יש בו דמים שראוי הוא ליתן לפני בהמתו:

שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד. שנ' ראשית דגנך תתן לו ודרשינן לו ולא לאורו אפי' היא ראויה להיסק הואיל ואינו ראוי לאכילה לא הוי תרומה:

לא מסתברא. אלא בחילוף כלומר הסברא היא בהיפך:

אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. לאו דוקא לכלבים אלא ה"ה לכל בהמה כל שאינו ראוי לאדם אין פודין אותו וחמץ נמי בשעה ה' לר"י אינו ראוי לאכילת אדם ואינו ראוי לפדייה לפיכך אינו קדוש:

טהורה היא דבר תורה. דהא מן התורה שריא אלא מדרבנן אסור הלכך חל עליה שם תרומה מדאורייתא ואסורה:

הלכה ה

מתני' **שתי חלות**. של חמץ:

של תודה פסולות. בגמרא מפרש מאן פסלינהו:

על גג האיצטבא. שהיה בהר הבית כדי שיראו אותם שם לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחילת שעה ה' בא שליח ב"ד ונוטל אחת וכל העם מכירים שהגיעה שעה ה' ותולין:

ותרומה כל ה'. דאסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיכול לאכלן:

ושורפין בתחלת ששׁ. דהא ודאי רובא טעו בין ששׁ לשבע:

גמ' **כשרות היו**. כלומר אפילו לא היה להן פסול גדול כלינה שהן עומדין לשריפה אפילו הכי מאחר שאין להן תקנה ליאכל ואפילו הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן להו התם והיכי דמי כגון שלא נשחט עליהן הזבח ויש להן קדושת דמים משהוקדשו ואין להן היתר עד שישחוט עליהן הזבח ויזרוק הדם דלחמי תודה אין קדושין קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח דתניא על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחת התודה והאי קדוש בקדושת הגוף קאמר דהא משעה שאמר הרי עלי לתודתי חל עליהם שם הקדש אבל אין קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין עד שישחוט הזבח עליהן וכשם שהזבח מקדשן כך בזריקת הדם ניתרין הם לאכילה כבשר התודה עצמה דהואיל ותלויין בה הרי היא כמוה וזריקת הדם מתרת קדשים דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל:

ופריך ולא בשחיטה הן קדושות. וכיון שלא נשחט עדיין הזבח ולא קידשו גופן יש להם פדיון והואיל ויש להם תקנה בכך למה אנו מפסידין קדשים:

חולייא קומוי לא אוכל. כלומר הרבה חולין מונח לפניו ואינו אוכלן שכבר קרוב לזמן ביעורו ואי אפשר לאכול כולו:

ואת אמרת יפדה ויאכל. בתמיה מי יפדה אותן כל אחד כבר אכל כל צרכו:

מפני שממהרין להביא תודותיהן. בע"פ:

מפני חמץ שבו. שאין יכולין להקריב תודה כל פסח ומקריבין הרבה קודם פסח:

והיא נפסלת. ומיהו עדיין אינן טעונין שרפה וצריכות לעבר צורתן כדתנן בפרק כיצד צולין כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצא לבית השריפה ואפ"ה מזלזלינן בהו ויהבינן להו התם:

שתי פרות חורשות בירושלים. אותו היום לסימן כל זמן ששתיהן חורשות כל העם אוכלין ניטלה אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפים:

ופריך וירושלים לא כמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד הוא. כלומר סברא הוא לנהוג שם איסור כיון שמתקבצין שם אף ממקומות שנהגו בו איסור וא"כ איך היו חורשין בי"ד:

ומשני נראות כחורשות. ולא חורשות ממש:

שני נרות דולקות. לסימן שמותר לאכול כבה אחת מהן תולין כבה שתיהן שורפין:

בחול. שמותר לחרוש ולכבות הנרות:

בשבת. כשחל י"ד להיות בשבת:

ויקבעו לה תקיעה. כשתקעו ראשונה ידעו שתולין וכשתוקעין שנית ידעו שישרופו:

שמא לתמיד הן תוקעין. השומעים התקיעות יאמרו שלתמיד של שחר הן תוקעין ונמצאו אוכלים חמץ מו' שעות ולמעלה:

ופריך והא תנינן בע"ש היו תוקעין שש תקיעות שלש להבטיל העם ממלאכה תקיעה הראשונה לבטל העם שבשדות שנייה נסתלקו התריסין וננעלו החניות שלישית סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליק את הנרות:

ושלש להבדיל בין קדש לחול. לאחר תקיעות הראשונות שוהה כדי לצלות דג קטן ותוקע ומריע ותוקע אלו ג' האחרונות להודיע שקידש היום ואמאי תוקעין ניחוש שמא יטעו ויסברו לתמיד של בין הערבים תוקעין ויבוא לעשות מלאכה בשבת:

ברם הכא וכו'. אבל הכא אחת לשנה הוא בא ויש לחוש לקלקול:

למה. קאר"ג שתרומה אוכלין כל חמש:

מפני קדושתה. שיש בתרומה הוסיפו שעה אחת או דלמא משום שאין אוכלין מצויין לתרומה שהרי אסורה לזרים הלכך הוסיפו:

מה נפיק מביניהון. כלומר מאי בינייהו:

חלות תודה. שהן קדושות ומותרים לזרים:

אלו אוכלין מצויין. ותולין כל חמש כחולין:

ר' נתן אומר וכו'. כלומר תא שמע מדתני ר' נתן:

כשירות ניטלו. שתי חלות כשירות נטלו:

שוהין להן שעה אחת לאכילתן. והיה עדיין שעה אחת לאכילת החלות דסובר כרבן גמליאל דאמר תרומה כל חמש וה"ה חלות התודה:

ותולין אבל לא שורפין. וכשניטלו השתי חלות היו תולין החולין ולאחר שעה היו שורפין ופליג נמי בהא דא"ר יהודה שהיו נוטלין תחילה אחת אלא שנטלו שתיהן בתחילת שעה חמישית:

אית לך מימר וכו'. והשתא ליכא למימר דטעמא דתרומה משום שאין אוכלין מצויין דא"כ מאי מהני נטילת החלות בשעה חמישית דהא מ"מ אסורין הן אלא ודאי הטעם משום קדושה ואף חלות התודה היו מותרין לאכול בשעה חמישית:

מעין שניהן. שהוא כמכריע ומיהו מכריע ממש לא הוה דדעת שלישית היא דהא רבי מאיר ור"י לא איירי דליהוי שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דאי הוה תנן רבי מאיר אומר אחד חולין ואחד תרומה כל חמש ר"א אחד חולין ואחד תרומה כל ד' ור' גמליאל אומר חולין כל ד' ותרומה כל ה' הויא הכרעה אבל השתא דאינהו לא אדכור תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לאו הכרעה היא אלא דעת שלישית:

הלכה ו

מתני' **מימיהן של כהנים**. הכא נקט לה משום סיפא דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה וכו':

מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה. שנגע בשר קדש זה בראשון לטומאה וה"ל איהו שני ולא נמנעו לשרפו עם חמור ממנו עם מי שנגע באב הטומאה דהואיל ואף זה הקל לשריפ' עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהיה ובגמרא פריך מאי תוספות טומאה איכא הלא גם בראשונה בוולד הטומאה נגע ועכשיו חוזר ונוגע בוולד הטומאה:

גמ' **אב הטומאה דבר תורה**. הא דקתני במתני' שנטמא באב הטומאה היינו באב הטומאה דאורייתא ולא נמנעו מלשרוף עמו בשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן כגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי ורבנן גזרו על אוכלין ומשקין שיהו מטמאין כלי משום משקין זב וזבה שהן אב הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו והאי בשר שנטמא באותו כלי הוי וולד וולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא אפ"ה לא נמנעו מלשרפו עם ראשון דאורייתא ואף על גב דהשתא מוסיפין לו טומאה שנטמא בולד הטומאה דאורייתא:

בין זה בין זה. הבשר נטמא מתחלה באב הטומאה דאורייתא וכן בולד הטומאה דאורייתא:

ניחא. דתני אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו כדפרישית:

על דעתיה דר' יוחנן. אלא לר"י קשיא מאי מוסיפין טומאה על טומאתו איכא דהא מתחלה נמי בולד הטומאה דאורייתא נטמא:
אב הטומאה. בשר שנטמא באב הטומאה מאי הוי ראשון וראשון עושה שני:
שני שנגע בראשון. זה הבשר שנטמא מתחלה בולד הטומאה דהיינו בראשון מאי הוה שני א"כ אף עתה במקומו הראשון עומד שהוא שני:
ומשני שהשלישי שנגע בראשון ונעשה שני. האי וולד דתני במתני' וולד וולד קאמר שנטמא בבשר שנגע בולד דה"ל האי בשר שלישי וכי הדר שרפו ליה בבשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני והיינו שמוסיפין לו טומאה:
אין שורפין בשר טהור. שנפסל כגון נותר טהור עם בשר קדש שנטמא:
ופריך ע"ד דבר קפרא ניחא דב"ה מתירין לשרוף בשר שהוא פסול מן התורה עם בשר שהוא טמא מן התורה:
וצריכינין משמע. וקמ"ל ר"ח סגן הכהנים ששורפין בשר טמא מדרבנן ואין בו שום פסול או טומאה דאורייתא עם בשר שהוא טמא דאורייתא:
ע"ד דר"י. אלא לרבי יוחנן קשיא השתא פסול מן התורה ואין בו שום טומאה מן התורה שורפין עם הטמא ומטמאין אותו בטומאה דאורייתא כ"ש בשר שנטמא בטומאה דאורייתא שמותר לשרפו עם בשר שנטמא בטומאה חמורה ומאי קמ"ל רבי חנינא:
ומשני ר"ח סגן הכהנים שנייה לה בשם ב"ש וב"ה. כלו' הא דר"ח מודים ב"ש וב"ה דמותר א"נ סובר ר"ח לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה והראשון נראה:
ע"ד דר"י ניחא. בשלמא לר"י דאמר דבוולד הטומאה דאורייתא איירי ניחא ששורפין אותו אלא לבר קפרא דאמר דבוולד הטומאה דרבנן איירי קשיא אמאי אמר ר"ח ששורפין הא בימי ר"ח לא היו שורפין על טומאה דרבנן אלא תולין:
ששה ספיקות. בסמוך מפרש להו:
היו תולין עליהן ובאין. אבל לא שורפין:
ובאושא. כשישבו סנהדרי גזית באושא שהיה אחת מעשר גליו' שגלתה סנהדרין:
ר"ח סגן הכהנים לא לקודם אושא היה. בתמיה וכיון דקודם אושא היה לא היה שריפה לטומאה בדבריהן ואיך קאמר ששרפו את הבשר:
א"ל תיפתר. תפרש למשנתינו שנטמא בכלי זכוכית שגזרו קודם ר"ח ששורפין עליו וטומאת כלי זכוכית דרבנן דלא כתב בהו טומאה באורייתא:
על ארץ העמים. משום ספק קברו' שלהן דעכו"ם מטמ' במגע ובמשא ובאוהל לרבנן ולר"ש נמי דאמר דאין מטמאין באוהל מטמאין הן במגע ובמשא וברקב:
על כלי מתכות. שניטמא וריתכן ועשה מהן כלים חדשים שחוזרין לטומאתן הישנה:

על טהרת ידים. שיהיו ידים שניות לטומאה מפני שהידים עסקניו' הן ונוגעין בבשר ובמקו' מטונף וגנאי הוא לתרומה בכך ונמאס לאוכלן כשנוגע בה בידים מסואבות מדחשיב להו לטומאת כלי זכוכית בהדי הנך משמע דכולהו חד דינא אית להו דכולן לתלות ולא לשרוף:

משני ר' ירמיה הוא דסובר ולא גזרו אכלי זכוכית אלא לתלות ור' יוסי דמשני שנטמא בכלי זכוכית סובר דיוסי בן יועזר גזר אכלי זכוכית לשרוף ולא לתלות:

אלו הן ששה ספיקות. שגזרו עליהן באושא:

על ספק בית הפרס. כלומר על ספיקו של בית הפרס כגון תרומה שנכנסה לבית הפרס והוא שדה שאבד בה קבר היינו ספק דלא ידעינן אם האהיל על הקבר או לא וי"מ שדה שנחרש בה קבר:

על ספק ארץ העמים. דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת:

על ספק בגדי עם הארץ. דמספקא לן דלמא ישבה עליהן אשתו נדה כדתנן בגדי ע"ה מדרס לפרושין וי"מ דגזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן:

ה"ג ועל ספק כלים הנמצאים. דלא ידעינן אם טהורין הן:

ועל ספק רוקק. כל רוקין מספקא לן דלמא דזב נינהו:

על ספק מי רגלי אדם וכו'. הך ספיקא לא דמי להנך דלעיל אלא אפי' מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה דאיכא תרי ספיקא לקולא דאת"ל דאדם שמא טהור הוא:

שכנגד מי רגלי בהמה. רבותא אשמועינן דלא תימא מדהני דבהמה הני נמי דבהמה:

על ודאי מגען שהיא ספק טומאתן. יודע ודאי שנגע בהן תרומה אבל אינו יודע אם הם טמאים או לא:

הלכה ז

מתני' **מלהדליק שמן**. של תרומה:

שנפסל בטבול יום. והוא שלישי דטבול יום פוסל את התרומה ועושה אותה שלישי לעולם לא שנא אוכלין ל"ש משקין:

בנר שניטמא בטמא מת. בנר של מתכת איירי שנגע בטומאת מת נעשה כמותה דכתיב בחלל חרב ודרשינן חרב הרי הוא כחלל שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמת עצמו וכשנגע בטמא מת שהוא אב נעשה אב והשתא הוסיף ר"ע דשמן שהוא שלישי מותר לשורפו בנר שהוא אב הטומאה אעפ"י שנעשה ראשון ומדברי ר"ח לא שמעינן אלא דמשלישי מותר לעשות שני דהואיל ויש טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידים:

גמ' **ופריך על דעתיה דר"י**. ניחא דר"ח העיד שמוסיפין משלישי של בשר קדש שהוא טמא מדאורייתא לעשותו שני ור' עקיבא הוסיף דאפילו מפסול תורה דהיינו שלישי של תרומה שאינו אלא פסול מותר לעשותו ראשון:

ע"ד דבר קפרא. אלא לבר קפרא קשיא מאי הוסיף השתא טומאה דרבנן העיד ר"ח שמותר לעשותה טומאה דאורייתא כ"ש דמפסול דאורייתא מותר לעשות טומאה דאורייתא:

לא בא. ר"ע:

אלא לפחות. ולא להוסיף:

תיפתר. תפרש דברי ר"ע דשמן נפסל בטבול יום שנטמא בטומאה של דבריהם כגון בבית הפרס ובא ר"ע להוסיף שפסול דרבנן מותר לעשותו ראשון דאורייתא:

ופריך ר"ח סגן הכהנים שנייה מב"ש וב"ה. לרבי יוחנן פריך בשלמא לר"ח שפיר תירצת דקמ"ל דאליבא דכ"ע מותר לשרוף טומאת תורה עם טומאת תורה אלא ר"ע דלא איירי אלא מפסול תורה דמותר לשרפו עם טומאת התורה היינו דב"ה ממש ודר"ע ל"ל:

ר"ע כדעתיה. דסובר אוכל מטמא אוכל מן התורה וקמ"ל ר"ע דמשלישי מותר לעשות ראשון דמדברי ב"ה ליכא למשמע דה"א הא דמתירין לשרוף הפסול עם הטמא היינו דוקא לעשותו שלישי או רביעי אבל לעשותו ראשון לא:

יטמא דבר תורה. דכתיב וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא טמא אינו אומר אלא יטמא לימד על ככר שני שעושה שלישי דהאי קרא באוכלין משתעי דכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא לאוכל אחר. ל"א רבי עקיבא סובר יטמא דבר תורה דמדאורייתא הכלי מטמא אוכלין ומשקין:

אף על גב דלית ליה לר"י יטמא יטמא באוכלין. וסובר דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ואין שני עושה ג' בחולין:

אית ליה יטמא יטמא בכלים. הא דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא לימד על משקין שנגעו בכלי שנטמא במת שמטמאין כלי:

אית תנייי תני. איכא דתני במתני' נר שנטמא וטמא מת דהיינו שנגע הנר במת עצמו:

אית תנייי תני. נר שנטמא בטמא מת:

בכלי שטף. טהור כלי עץ דכתיב וכל אשר ישטף במים וכלי עץ שנגע במת נעשה אב הטומאה והמשקין הנוגעים בו נעשים ראשון וקמ"ל דרבי עקיבא שמשלישי מותר לעשות ראשון אבל אם נטמא הנר בטמא מת הוא נעשה ראשון והשמן נעשה שני וקשיא מאי הוסיף רבי עקיבא הא ר"ח נמי אמר דמותר לעשות משלישי שני:

בכלי מתכות. ואפי' נגע בטמא מת נעשה אב הטומאה דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל והוא הדין לכל כלי מתכות אבל כלי שטף לא:

מה טעמא. כלומר מנ"ל דאין כלי שטף נעשים אב הטומאה כשנוגעים בטמא מת דלמא מתכות וה"ה כלי עץ:

טמא הוא הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה. לעולם ובכל הכלים איירי:

הלכה ח

מתני' **מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח**. עם זמן הביעור דהואיל והולכות לאיבוד אף הטהורה ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע"ג שמוזהרין אנו על שמירתה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי:

אינה היא המידה. אי אתה יכול ללמוד את זו מדבריהן ובגמ' מפרש אמאי אינה היא המידה:

מודין ר"א וכו'. ר' יוסה קאמר לה אע"ג דאיפליגי ר"א ור"י בשריפת תרומה בהא מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה:

על התלויה ועל הטמאה. דר"א סבר דמוזהר על שמירתה של תלויה דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תלויה ואחת טהורה:

ור' יהושע אומר שתיהן כאחת. כיון דתלויה היא אי אתה מוזהר על שמירתה ועל התלויה ועל הטהורה לא נחלקו ששורפין דהואיל ולא הוחזק טומאה אין נראית כמטמא בידים:

גמ' **מהו בפסח**. דתני במתני' היינו בי"ד שהוא זמן שריפת החמץ וכדפרישית במתני' א"ר יוחנן. מדבריהן דקאר"מ היינו מדברי רבי עקיבא ור"ח סגן הכהנים דתרומה טהורה בשעה ששית דמייא להאי דטהור מדאורייתא וטמא מדרבנן הא נמי שרייא מדאורייתא עד תחילת שבע ואסורא מדרבנן כיון דאשמועינן ר"ח ור"ע דמטמינן טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דר"ע נמי איירי בטבול יום דבית הפרס כדאוקימנא לעיל מטמינן נמי תרומה טהורה דאסורה מדרבנן בטומאה. דתרומה טמאה דאורייתא:

מדברי ר"א ור"י. דתנן בפ"ח דתרומות חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה מוד' ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנו רביעית בטהרה יציל ואם לאו רא"א תרד ותטמא ואל יטמאנה בידו ורי"א אף יטמאנה ביד וקאר"מ מדברי ר"י למדנו כיון דסופה לאיבוד שרי לטמאנה מיד ה"ה בע"פ נמי ומדבריהם דקאמר היינו ממחלוקת דר"א ור"י למדנו:

ע"ד דר"י ניחא. דקאמר מדבריהם למדנו דאדלעיל קאי:

מה בא ר"א ור"י לכאן. הלא אינן נזכרים במתני' ואהי קאי מדבריהם למדנו:
א"ל תניין אינון. תנאים הם וה"ק מדברי תנאים למדנו ששורפין ומאן אינון תנאים ר"א ור"י והאי עדות דר"ח ור"ע לא שייך לגבי פסח ואיידי דבעי לאורויי ששורפין קודש טהור עם טמא נקט לה. ל"א קשיא ליה מאי בעי רבי אליעזר ור"י לכאן דקא סלקא דעתך דאדרבי אליעזר ור"י דרישא קאי דתרווייהו סוברין דאסור לאבד ביד ומשני תנאי נינהו ר"א סובר דר"י מתיר אפי' לטמאות בידים כל היכא דסופו לאיבוד:
הכל מודין בששה עשר. שנאסרה כבר מן התורה אין לך פסול גדול מזה ואפי' לר' יוסי שורפין:
ה"ג רבי יסי מקשי למה רבי יוסי אמר אינה המידה:
ר' יסי דו שמע. הש"ס מפרש למה קשיא לר' יסי מפני שהוא שמע מר' יוחנן דאמר מדבריהם היינו מדברי ר' עקיבא ור"ח:
והוא שמע נמי הא דאמר בר קפרא לעיל דר"ח בוולד הטומאה דדבריהן אייריי:
ולא שמע. דרבי יוחנן פליג אבר קפרא ומוקי לה לדר"ח בולד דאורייתא:
והוא מקשי. והיינו דקשיא ליה לרבי יסי:
כשם שמותר וכו'. כשם שמודין הכל ששורפין בששה עשר טהורה וטמאה שהוא פסול תורה עם טומאת התורה:
כך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן. דהיינו תרומה בי"ד בשעה ששית דפסול מדרבנן עם טומאה דאורייתא:
שכן שורפין. לר"ח ולד דרבנן עם טומאה דאורייתא ולמה א"ר יוסי אינה המידה:
אלא שנייה היא. אלא ע"כ לומר דאיכא לחלק בין איסור לטומאה דאע"ג דטומאה מדבריהן שורפין עם טומאה דאורייתא סובר ר' יוסי דאין לשרוף פסול דרבנן עם טומאה דאורייתא דבשלמא התם איכא שם טומאה עליו משא"כ כאן:
וא"ר יסי בשם רבי יוחנן וכו'. וקשיא איך א"ר יוחנן דהכל מודין בט"ז וכו' והיינו משום שסובר דאפילו לרבי יוסי אין חילוק בין פסול לטמא:
אלא בין זה ובין זה דבר תור'. הא דקאמר ר"ח שנטמ' בולד הטומאה בולד דאורייתא ושפיר קאמר ר' יוסי דאינה המידה דאלו התם דאורייתא ודאורייתא ואלו בשעה ששית פסול דרבנן וטומאה דאורייתא אבל בין פסול לטומא' אין חילוק:
מן צוד. שם מקום:
ואמר משמיה דרבי יוחנן. כדברי ר' יסי דר"ח בולד הטומאה דאורייתא אייריי:
ואמרית יאות. וקאמר ר"י שפיר דבששה עשר הכל מודין:
ה"ג ברם הכא פסול דרבנן עם טומאת תורה:

בגין כך. בשביל קושיא זו אמר רבי יוסי אינה המידה:
וקשיא דר' יוחנן על דר"מ. מפירושו של רבי יוחנן בדברי ר"ח קשיא אדר"מ והיינו דקא"ר יוסי אינה היא המידה וקשיא לבר קפרא דאמר לעיל דר"ח בולד דרבנן איירי:
ומשני סבר בר קפרא כרשב"ל. דאמר דלאו אדברי ר"ח קאי מדבריה' דר"מ אלא מדברי ר"א ור"י:
וקשיא דבר קפרא על דרבי יוסי וכו' כלומר מאי קא"ר יוסי אינה היא המידה הא מיהת מדברי ר"ח שפיר שמעי' דשורפין טומאה מדבריהן עם טומאה דאורייתא אם כן הוא הדין נמי פסול דרבנן עם טומאה דאורייתא דהא שניהן שוין:
ר"מ כדעתיה. מתניתין עדות דרבי חנינא ר"מ היא ששנה אותו ור"מ לשיטתו דמחמיר בדרבנן כדאורייתא ל"א רבי אבין אדר' יוחנן קאי דר"ע נמי סובר דבולד דאורייתא איירי ר"ח ואפ"ה יליף מיניה ששורפין הטהורה עם הטמאה בששית דאינו מחלק בין דאוריית' לדרבנן:
אין אשכחן וכו'. והיכן מצינו שר"מ מחמיר בדרבנן כדאורייתא:
א"ר חיננה. כי האי:
דתנינן תמן. בנדה פ' בא סימן:
הרי זה מקולקלת. אינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה דהא לא ידעה אימת חזאי:
וחוששת משום זוב. אם עברו עליה שלשה מימי זיבה משלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין מספקינין להו דלמא כל חדא וחדא בחד יומא חזיא אע"ג דבמקום א' נמצאו:
דברי ר"מ. שהוא מחמיר בכתמים בספיקן משום זוב אע"ג דכתמים דרבנן והוא הדין בכל מילי דרבנן מחמיר:
תמן תנינן. תרומות פרק האשה:
שנולד. שאירע כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע ספק לא נגע:
התורפה. הפקר ועומדת ליפסד שם:
יניחנה במקום המוצנע. דעדיין מוזהר על שמירתה דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת תלוייה ואמר רחמנא דתרווייהו בעו שימור:
יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה יכול לגרום לה טומאה דקסבר יש אם למסורת ותרומתי כתיב בלא וי"ו:
אל יחדש בה דבר. אין צריך לשמרה ואף אסור לגרום לה טומאה:

מדברי שלשתן. אפילו מדברי רבי יהושע דמיקל מכולהו שמעינן דתלויה אסור לשרפה דע"כ לא התיר אלא להניחה במקום התורפה אבל לאבדה בידים לא:

חבית הראשונה. היינו חבית שנולד לה ספק טומאה דתנן ברישא דמתניתין דתרומות דלד"ה אין שורפין אותה:

כר"י אתיא. כר"י דמתניתין דהכא דאמר ומודים ר"א ורבי יוסי ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה והא דתני בסיפא על מה נחלקו וכו' מוקי לה בבבלי דר"ש קאמר לה ולא רבי יוסי:

השנייה כר"מ. פלוגתא דחבית השנויה בסיפא דתרומות חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה מודה ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר"א אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו רבי יהושע אומר אף יטמאנה ביד סיפא זו כר"מ דמתיר לטמאה בידים כיון דסופה לאיבוד ובע"פ נמי מותר לטמאה כיון דסופה לאיבוד:

חברייא אמרין. בני הישיבה אמרו הא דאמר רבי אלעזר חבית הראשונה כר"י היינו דוקא כר"י ולא כר"מ דלר"מ כיון דמ"מ סופה לאיבוד שורפין אותה וכן סיפא דוקא כר"מ ולא כר"י דלר"י אפילו הולכת לאיבוד אסור לאבדה:

חמון מה אתון אמרין. ראו אם אפשר לקיים דבריכם:

וכר"ש שורפין. ר"ש ודאי אית ליה דשורפין לתלויה כדמסיק בסמוך:

וירבו ר"מ ור"ש על רבי יוסי. שאין דברי אחד במקום שנים והלכה ששורפין ולמה תני רבי מתני' סתמא כרבי יוסי. ועוד שמעינן מן הדא. ועוד תא שמע דאין שורפין לתלויה:

מן מה וכו'. ממה. שאנו רואין כשבא לפני החכמים לישאל על התלויה מה לעשות בה והן אומרים לתלות ואין אומרים לשרפה ש"מ דאסור לאבדה בידים:

הן אשכחנן וכו'. והיכן מצינו דר"ש סובר ששורפין את התלויה:

ה"ג הדא דתנינן על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר"א אומר זו לעצמה וזו לעצמה ורי"א שתיהן כאחת:

א"ר יוחנן ר"ש שנייא. וה"פ סיפא זו ר"ש תני אותה כדפרישית לעיל:

ופריך אין תימר לית לר"מ תלויה. אלא דמודה ר"מ דתלויה אסורה לאבדה בידים דשמא יבא אליהו ויטהרנה:

תרומה תלויה וטהורה. ובמס' תרומות הגירסא תרומה תלויה וטמאה וכיון דלר"מ קיימינן אין בהן חילוק בע"פ מיהו לקמן מוכח דגרסינן טמאה:

שורפין אותה. בי"ג בניסן סמוך לחשיכה אם חל י"ד בשבת ואס"ד דסובר דמותר לאבדה בידים למה ליה להמתין עד שחשיכה ישרפנה כל זמן שירצה אלא ודאי דסובר ר"מ דתלויה אסור לאבדן בידים אלא בע"פ שאני דמחויב לשרפה:

תיפתר. תפרש למתני' דתרומות:

בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. לחכם שיעקור שם תרומה ממנה ויהיו הפירות טבל ויפריש על הטבל תרומה ממקום אחר מפירות טהורים אלא רצה להניחם כך הלכך מותר לאבדה בידים אבל ברייתא דתני בה ר"מ ששורפין אותה ע"ש עם חשיכה איירי בתרומה שדעתו לישאל עליה ואם ישרפנה נמצא מפסיד לתרומה:

כל מה דאנן קיימין. מתני' דתרומות ותלויה דר"א ור"י דמתני' הכל איירי בתלויה שאין דעתו לישאל עליה:

הרי זו טהורה. דינה כדין תרומה טהורה ולדברי הכל אסור לאבדה בידים:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

שאמרו טהורה היא. כלומר שאמרו הבעלים תרומה מעלייתא היא ואכלו הפירות שנעשית תרומה עליהן שאי אפשר לישאל עליה:

הרי זו טמאה. דינה כדין תרומה טמאה ובריתא זו כר"ש אתיא ולדעת חברייא אפילו כר"מ:

מיי כדון. במאי מוקמת לה להך בריתא דשורפין תלויה בע"ש עם חשכה בשדעתו להשאיל עליה א"כ למה הוא שורפה ולא שאל עליה:

תיפתר שנולד לה ספק עם דמדומי חמה. כלומר סמוך לחשיכה ואין לו פנאי לישאל עליה. ל"א מאי כדון. ועכשיו שתירצת דברייתא איירי בשדעתו לישאל עליה קשיא נוקמי מתני' כר"מ ובשדעתו לישאל עליה ומשני לעולם דאין חלוק בין שדעתו לישאל עליה או שאין דעתו לישאל עליה אלא דברייתא איירי שנולד לה ספק סמוך לחשיכה הלכך לא שרפו אותה קודם לזה והראשון נ"ל:

ה"ג ואתון אמרין חבית השנייה כר"מ ולית רבי יוסי מודה בה:

והתני. בברייתא אהך פלוגתא דחבית השנייה:

בד"א בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפילו כל שהוא אסור לטמאותו. וה"פ הא דאמר אם יוכל להציל ממנו רביעית בטהרה יציל משמע הא פחות מרביעית א"צ להציל דוקא בשיש בבור מאה ואחד שתוכל התרומה לעלות בחולין שבגת התחתונה שאינה נפסד' לגמרי שהרי יכול לאכלה נקודי' או קליות כדתנן

בפ"ה אבל אם יש בבור ק"א כנגד התרומ' טמאה אפילו כל שהוא שיכול להציל חייב להציל שהתרומה שיורדת למטה נפסדת לגמרי:

ואין כר' מאיר. ואי ס"ד דמתני' דוקא כר"מ קשיא הא לר' מאיר:

היא בור וכו'. כלומר שניהם שוין שאם יכול להציל אפי' כל שהוא בטהר' יציל דהא לדידיה טעמא דמותר לטמאות' הואיל וסופו לאיבוד קיימא והכא כל שיכול להציל אפילו כל שהוא אין לאבדה:

ועוד מן הדא. קשיא לחברייא. לית בר נש וכו'. אין אדם אומר אינה היא המידה כלומר שאין הדברים דומין זה לזה אלא א"כ מודה בדין הראשון דאל"כ מה לו לתלות שאינן דומין דהא אפי' דמיין להדדי אין למידין הימנו:

מיי כדון. אם כר"י אתי' מתני' מ"ט דר' יהושע דמתיר לטמאות' דהא ר' יוסי סובר דאסור לטמאותה אע"ג דלאיבוד קיימא:

תמן. התם גבי חבית היינו טעמא דר' יהושע כדי לחוס על ממונן של ישראל שלא יאבדו החולין טמאין שבגת התחתונ' שאם תרד התרומה יהיו אסורין אפי' לזרים:

בימי טומאתן. והכא מה אית לך אבל הכא תרומה טהורה בשעה ששית מה הפסד אית לך דנטמא אותה:

ופריך אפילו הכא נמי וכי אינו מפסיד עצי' לשתי הסקות:

ומשני להפסד מרובה. דחולין שבתחתונה חששו:

תיפתר כמ"ד מדברי ר"ע וכו':

אמר ר"מ. ולית ש"מ כלום. דאיכא למימר דמתני' דחבית ככ"ע והכא בפסח טעמא אחרינא איכא כיון דכבר יש בה פסול דרבנן. וא"ר יוסי אינה המידה דאלו התם טמא וטמא והכא פסול וטמא:

לית הדא פליגא על רבי יוסי. וכי אין חבית השנייה פליגא על ר"י דהא מתיר רבי יהושע לטמאה בידים הואיל וסופה לאיבוד אזלה ולית ליה הא דאמרינן לעיל דמשום הפסד חולין הוא:

א"ל ודלא כרבי יוסי. הכא נאמר והשניה כר"מ ודלא כרבי יוסי:

ופריך נימר דלא כר"מ. חבית ראשונה דלא כר"מ:

ה"ג לפי שמצינו ר"מ שורף תלויה בכל מקום וכ"ה במסכת תרומות. וה"פ כיון דאפילו לרבי יהושע דמיקל בחבית הראשונה מודה מיהת שאין שורפין התלויה אלא שאין מוזהרין על שמירתה ואלו ר"מ סובר ששורפין התלויה אפילו אינה הולכת לאיבוד:

ה"ג ואמרית ליה כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה הא דא"ר מאיר ששורפין התלויה דוקא שניטמאת בספק דאורייתא אבל בטומאה דרבנן אין שורפין ופלוגתא דחבית הראשונה בתלויה דרבנן.:

א"ל אין. הדבר כן אלא שאני מפרש לה דר"מ סובר ששורפין התלוייה אפילו נטמאת בטומאה דרבנן כגון מדורות העכו"ם שהן טמאים מדרבנן מפני שהן קוברין שם נפליהם:

מה בידך. כלומר מה ברייתא בידך שראית לומר כן שאפילו בתלויה דרבנן שורפין:

ריב"י אמר שורפין. ואס"ד דר"ח סובר שאין שורפין בדרבנן נמצינו לומר שלש מחלוקות בדבר ר"י סובר שאין שורפין כלל ור' מאיר ששורפין דאורייתא וריב"י ששורפין אפילו דרבנן:

רבי מאיר שורף תלויה בשאר ימות השנה. כלומר ואפילו אינה ערב פסח ולא חייש שמא יבא אליהו ויטהרנה:

ופריך והא תני כן וכו' וישרוף בשחרית. ואס"ד דר' מאיר שורף התלויה בשאר ימות השנה למה אמר ישרוף התלויה דוקא עם חשיכה:

ומשני תיפתר שנתעצל ולא שרף ואם חשיכה דקאמר לאו דוקא אלא קודם שבת:

דתני טמאה. בברייתא ששורפין אותה עם חשיכה וטמאה ודאי הוה מצי לשרפה בשחרית אלא ודאי בשנתעצל ולא שרף אירי רבי מאיר בברייתא:

תיפתר שנולד לה טומאה. וספק טומאה סמוך לחשיכה הלכך לא שרפו אותה בשחרית ולעולם לר"מ שורפין תלויה בשאר ימות השנה:

רבי שמעון. דאמר בבכורות בכור שאחזו דם יקיז אע"פ שהוא עוש' בו מום דכיון דסופו לאיבוד אם לא יקיז לו מותר לעשות לו מום:

ור' יהושע. דאמר אם היתה מכוסה יגלנה הואיל וסופה לאיבד שניהן אמרו דבר אחד:

לא דין מודה לדין וכו'. לא רבי יהושע מודה לר' שמעון דע"כ לא קא"ר יהושע אלא גרמ' אבל הכא דבידים מטיל בו מום מודה רבי יהושע שימות ואל יטיל בו מום:

ולא ר' שמעון מודה לרבי יהושע. דהתם בתרומת תלויה אל יעשה בה דבר דשמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא ודאי תמות:

מסתברא רבי שמעון יודה לר"י. דהשתא בידים קמתיר ר' שמעון כ"ש בתרומה דגרמא הוא:

על דעתך דתימר ר' שמעון יודה לרבי יהושע. וה"ה דר"י יודה לר"ש:

וישרוף שתיהן כאחת. דהא טהורה נמי לאיבוד אזלא וכי היכי דמתיר ר' שמעון להטיל בכור מום בידים ה"ה נמי נשרוף לטהורה עם הטמאה:

ומשני טהורה היא. בשלמא הכא תרומה בשעה ששית מדאורייתא מותרת אלא דרבנן גזרו עליה שריפה כטומאה הלכך אין לטמאותה ולא דמיא כלל לבכור ובתרומות ל"ג טומאה:

ופריך מכל מקום מי לא. נפסלה התרומה בשעה ששית בהיסח הדעת שהסיח דעתו משמירתה וא"ר יוחנן הסיח הדעת פוסל התרומה מן התורה:

אחוזת דם כר"ש תורה. כי היכא דאחוזת דם לר"ש סופה לאיבוד מדברי תורה מותר לאבד' בידים וכן חבית השנייה לר"מ שסופה לאבד מדברי תורה מותר לטמאה בידים ה"נ תרומה טהורה בשעה ששית נתיר לשריפה שהרי אסורה מן התורה בפסול היסח הדעת:

ומשני אינה כן. אינה נפסלת בהיסח הדעת שעדיין הוא משמרה שלא יגעו בה טהרות אחרות:

בריה דר"ח כתובה. כך שמו:

הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג הגחלים. ואינה צריכה שימור:

לכשיתננה. הטהורה ע"ג הגחלים ומודינא דמותר ליתן גם הטמאה לשם ואינו חושש:

אתון אמרין ר"ש יודי לר' יהושע ורבי יהושע אית ליה דר"ש אפי' ר' יושוע לית הוא ר' יושוע. כלו' קשיא דר"י אדר"י דאלו בחבית הראשונה קאמר שאין לשרוף התלויה שלא לאבדה ואלו ה"ק ר"י שתיהן כאחת ואיירי בתלויה דכל השנה כדפרישית לעיל:

א"ל תניין אינון. תנאי נינהו מתני' דהכא דאמר שתיהן כאחת ר' שמעון אליבא דר"י ומתניתין דתרומות ר"מ אליבא דר"י דחבית הראשונה שאין סופה לאיבוד אסור והכא שסופה לאיבוד מותר לטמאה:

תמן תנינן. בבכורות פ' כל פסולי מוקדשין:

אפילו מת. אם לא יקזוהו:

אין מקיזין לו את הדם. אפילו במקום שאין עושין לו מום כגון שיכול להתרפאות דגזרינן מתוך שבהול על ממונו אתי למיעבד אפילו במקום שעושין בו מום:

יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יפגום אזנו או ניב שפתיו:

לא ישחוט עליו. במום הזה הואיל והטילו עד שיפול בו מום אחר:

אתיא דר"י כר"ג. דחבית הראשונה דאמר אל יחדש בה דבר:

דרבנן כר"א. דמוזהר על שמירתם ולעשות לה תקנה שלא להפסידה והכא בבכור נמי אסור לקלקלו ומתיר לתקנו אם יכול לתקנו בלא מום:

ודר"ש. דאמר להטיל בו מום קודם שימות כדי שיהא ראוי לאכילה כר' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי שיהא ראוי לזילוף דמתחלה אינה ראוי' לאכילה שמא טמאה היא ואינה ראויה לזילוף שמא טהורה היא:

אתיא כר"י אחרייא. כר"י שבחבית השנייה דאמר יטמאנה ביד כדי להציל החולין ה"נ מותר לכוין לעשות לו מום כדי להצילו ממיתה:

תיפתר. בקדשים שהוא חייב באחריותן וכר"ש. במסכת תרומות ל"ג ליה והכא דגרס לי' נ"ל דה"פ הא דאר"ש יקיז ואע"פ שהוא מתכוין איירי בקדשים שחייב באחריותן ואליבא דר"ש דאמר ממון בעלים הם והלכך מתיר אפי' לכוין לעשות בו מום:

אלא בשפיכה. כלומר לשחיטה שאין צורך בדמו כמים א"נ ששופך כל דמו אבל לא להקזה:

והכתיב אף בפסולי המוקדשין וכו' והתם לכ"ע מותר אפי' להקיז:

להכשיר אית אמרת. התם איצטריך כמים ללמדך שדם שחיטה מכשיר את הזרעים:

ובשעה שאינו לרצון. כגון האי בכור שאחזו דם:

אפי' כולו מומין וכו'. מדה"ל למכתב מום וכתיב וכל מום לרבות אפי' בעל מום שלא יטיל בו מום אחר:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

פרק ב

הלכה א

מתני' **כל שעה שמותר לאכול מאכיל**. לדיוקא איצטריך דתידוק הא שעה שאסור לאכול אסור להאכיל:

ומוכרו לעכו"ם. אע"פ שיודע שלא יכלה קודם הפסח שאין מצווה לבערו מן העולם:

ומותר בהנאתו. בהנאת אפרו אם חרכו באור קודם זמן איסורו:

עבר זמנו. כגון בשעה ששית אע"פ שאין איסורו אלא מדרבנן אסור בהנאתו ואם קידש בו אשה אינה מקודשת:

ולא יסיק בו תנור וכירים. שאפילו בשע' ביעורו אסור ליהנות ממנו:

רי"א אין ביעור חמץ אלא שריפה. בגמרא מפרש טעמא:

גמ' **ר"מ**. דאמר בפ"ק אוכלין כל חמש ושורפין בתחילת שש:

ברם כר"י. אבל כר"י דאמר התם אוכלין כל ד' ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש לא אתיא מתני' דהא איכא שעה חמישית אף על פי שאסור לאכול מותר להאכיל:

ואר"ה בשם ר'. שאור מותר להאכיל לכלבים הרי שאור שאסור לאכול ומותר להאכיל:

מה אתינן מיתני. וכי אתי התנא דמתני' למיתני כל חמץ שאסור לאכול אסור להאכיל:
לא שעות. הרי לא תני אלא כל שעה שמותר וכו' ושעות ודאי ר"מ היא ולא ר"י משא"כ שאור לאו בשעות תליא דהא אף בפסח אסור לאכול ומותר להאכיל:
זאת אומרת. מדתני במתני' ומטיל לים אף על גב שהדגים אוכלים אותו או שיוכל לבא עכו"ם ויטלו אפ"ה מותר ש"מ שמותר להאכיל החמץ לבהמת הפקר:
והתנינן מפרר. וסבר ר' ירמיה דהיינו ככרות הוא מפררן ש"מ שאסור להאכיל לבהמת הפקר דאי מותר למה ליה לפרר יניחם כך שלימין בר"ה:
לא אמר אלא מפרר. כדי שיבטל ולא ישים לבו עליו אבל לפררם שלא יהא ראוי לשום דבר אינו צריך דאף אם יאכלנו בהמת הפקר ליכא איסורא:
ואיידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה שאסור להאכיל לבהמת הפקר:
ה"ג לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים במה אנן קיימין וכו'. כן הוא גי' הטור:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן:
אם לכלבו. לאסור שלא יתן חמצו לכלבו:
היינו איסור הנייה. דשמעינן מלא תאכל חמץ:
אלא כי. איצטריך קרא דלא יאכל חמץ לאסור להאכיל אפילו לכלבים אחרים:
זאת אומרת שאסור להאכיל לבהמת הפקר. והיינו כלבים אחרים:
את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. כלומר אחד איסור הנאה ואחד איסור אכילה במשמע:
עד שיבוא הכתו' ויפרוש לך היתר הנאה. כמו שמפורש באיסור אבר מן החי ובאיסור נבלה ומינייהו שמעינן דכל היכא דכתיב לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנייה דהא גבייהו לא כתיב אלא לא תאכל ואפ"ה איצטריך קראי להיתר הנאה כדמסיק:
ובשר בשדה. זה אבר מן החי שמשמע שפירש ממקומו וטריפה דכתיב בתריה היינו טריפה ממש א"נ אבר זה כטריפה שהרי היא מבהמה שלא נשחטה ולא מתה מה לי טרפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין מה לי כולה מה לי מקצתה וה"ק ובשר בשדה כיון שנעשה כבשר בשדה הרי הוא כטריפה:
תני חזקיה ופליג. ארבי אבהו וסובר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע:
וכי מה אסרו לכלב. הא לאו כתיב אלא איסור אכילה ופריך מחלב:
מעתה את תופש איסור אכילה כאיסור הנייה. בתמיה:
ומשני שנייא היא. שאני חלב דמפורש בקרא היתר הנאה:
מעתה את תופש וכו'. והתנן דם הקדשים נמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן:

והכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ותנן שולח אדם ירך לעכו"ם וגה"נ בתוכו הרי שנהנה במה ששולח הגיד לעכו"ם:

קיימתיה בגה"נ שבנבלות. הוא דמותר בהנאה דכשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה והלכך מותר לשלחה לעכו"ם כיון דגיד בתוכו וידע הישראל שרואהו בתוכו דמסתמא נבלה היא ולא יאכלנה:

והכתיב ולחם וקלי וכו'. ותנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה אפי' חיטין גמורין שמעינן דמותר בהנאה:

שקבע הכתוב זמן. לאיסור חדש ואח"כ מותר אפי' באכילה הלכך קודם זמנו מותר בהנאה. לא דמיא לנבלה שאיסורה לעולם:

והא כתיב. גבי שרצים לא תאכלום כי שקץ הם ותנן ציידי חיות ועופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאים מותרים למכרן:

ה"ג א"ר מנא מיעט איסור הניי' שבו. בפי' התירן הכתוב בהנאה דכתיב שקץ יהיו לכם שלכם יהא:

העושה אספלנית. רטייה ע"ג מכה מחלב של שור הנסקל ומחמץ:

שאין לא תעשה שבו מחוור. לאסור אף הנאה דהא כתיב לא תאכל:

מכלאי הכרם. אם עשה ממנו אספלנית לוקה:

פן תקדש. דרשינן פן תוקד אש לאסור הנאתו ולא כתיב לא תעשה שלו בלשון אכילה ופן תוקדש לא תעשה היא דפן ואל אינו אלא לא תעשה:

מערלה צריכה. אם עשה אספלני' מערלה מיבעיא לן אם לוקה:

עשה לרחקו כתיב. בעשה לא כתיב לשון אכילה אלא שלש שנים יהיה לכם ערלים דמשמע אפי' הנאה:

ה"ג עשה לרחקו כתיב לא תעשה לאכלו כתיב לא תעשה לרחקו לא כתיב. וה"פ דכתיב יהיו לכם ערלים דמתרגמינן יהון לכון מרחקין ל"ת לאכילה כתיב דכתיב לא יאכל אבל ל"ת לרחקו לא כתיב ומספקא ליה אם אמרינן כיון דגלי קרא בעשה איסור הנאה ה"ה בל"ת או לא:

וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באכילה. שהרי הוא נבלה:

ה"ג פתר לה בשקדמו הבעלים ושחטו משנגמר דינו. וה"פ מפרש לקרא דלא יאכל איצטרך שאם שחטוהו הבעלים משנגמר דינו דלאו נבלה הוא ואפ"ה אסור באכילה:

הכא תימר הכין וכו'. לעיל אמר ר' אבהו דלא יאכל אח' איסור אכילה ואחד איסור הנאה והכא אמר דאיסור אכילה משמע ולא איסור הנייה:

ה"ג כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו. בחול"ם הוא איסור אכילה:

לא תאכל לא יאכל. בציר"י משמע איסור הנייה דה"ק לא יהא בו היתר המביא לידי אכילה וסתם הנאה לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל:

לא תאכל באש תשרף. כיון דמצריך קרא שרפה א"כ לא תאכל ל"ל אלא למדך כ"מ שנאמר לא תאכל בציר"י אפילו איסור הנאה במשמע וא"ת לא תאכל איצטריך לגופיה ללא תעשה י"ל ההיא מדרבי אלעזר שמעינן דאמר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו:

לאיזה דבר נאמר חלב נבלה וכו'. להיתר הנא' תיפוק ליה מדכתיב לא תאכלו דאינו משמע אלא איסור אכילה:

ומשני אפילו למלאכת גבוה. דה"א דאסור להשתמש טהרות בעור המשוח בחלב נבלה לכך כתיב יעשה לכל מלאכה אפילו למלאכת גבוה אין החלב בכלל נבלה ואינו חושש לטומאה אבל להיתר הנאה לא צריך קרא:

לאיזה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים. אלא ודאי ללמדך מה מים מותרין בהנאה אף דם מותר בהנאה:

מה המים מכשירין. את הזרעים דכתיב וכי יתן מים על זרע:

בא להודיעך שגר תושב. שקיבל עליו ז' מצות של בני נח מותר להאכילו נבילות ואיצטריך נמי או מכור לנכרי דה"א לגר תתננה דוקא:

חולין שנשחטו בעזרה. דנפקא לן בהו איסור אכילה מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל ואי אתה זובח ואוכל בקירוב מקום משום דאין מפורש בהן לאו בהדיא באכילה איצטריך למילף להו איסור הנאה מהכא והכא משמע אותו שנאסר משום חוץ למחיצה אתה משליך לכלב דהא מהאי קרא ובשר בשדה טרפה נפקא לן איסור מחיצה כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה אבל יש לך אחר שנאסר משום מחיצה ואי אתה משליכו לכלב ואיזה זה חולין שנשחטו בעזרה דאסירי בהנאה:

מתני' מסייע לדין וכו'. ברייתא דבסמוך מסייעא לרבי לעזר ולר' יוחנן דרישא כר"ל וסיפא כר"י:

לעשות את המאכיל. חמץ לאחרים שחייב כאוכל עצמו ומיתורא דקרא קדרישׁ:

כשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ. שמעינן מיניה איסור הנאה דכ"מ שנאמר לא תאכל א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע והיינו כר' לעזר:

ומה שרצים קלים. שאין בהם כרת אלא לא תעשה גרידא עשה בהם את האוכל כמאכיל דכתיב לא תאכלום כי שקץ הם דמיותר דהא כתיב בהו אזהרות הרבה אלא להזהיר הגדולים על הקטנים ולעשות המאכיל כאוכל:

חמץ החמור. שחייבין עליו כרת:

לא בא הכתוב אלא לאסרו בהנאה. דמלא תאכל לא שמעינן אלא איסור הנאה:

והדא מסייעא לר"י. הא דרבי יצחק מסייעא לר"י:

עבר והסיק. התנור בחמץ לאחר זמן איסורא מהו:

ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן בתנור שהסיקוהו בקליפי ערלה חדש יותץ שעל ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו:

ישן. שאין היסק זה מועיל לתנור אלא לאפות בו פת:

יוצן. יצטנן שלא יאפה פת בהיסק זה ה"נ בהסיקו בחמץ לאחר זמן איסורו חדש יותץ ישן יוצן:

כל דין שאתה דן. שמתחלתו אתה דנו כדי להחמיר עליו שהרי חמור הוא ואתה מביא לו חומר אחר כדקאמרת חמץ שהוא בבל יראה אינו דין שטעון שריפה וסופו נמצא שחומר שאתה מוסיף עליו גורם לו להקל:

אינו דין. שהרי הדין מלמד שיהא חמור והרי הוא מקילו:

הא אם לא. נזדמנו לו עצים ישב לו ולא יבעיר בתמיה שהרי התורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשבית:

שומע אני ביוצא חי. שהוא ראוי למול שהוא מטמא את אמו:

מנין ליוצא מת. כגון שילדה. נפל:

ה"ג בת"כ מה ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבא עם אמו לאהל טומאת שבע' וכו'. היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבא עם אמו וכו'. וה"פ שאין אמו טמאה ממנו שתהא צריכה הזאה ג' וז' וכ"ש שאינו מטמא כל הבא אל האהל אפ"ה מטמא את אמו טמאת לידה היוצא מת שהוא מטמא את אמו טומאת שבעה כדין כל הבא אל אהל המת אינו דין שיטמא טומאת לידה ואפשר לקיים הגי' שלפנינו ואת הבאין עמו היינו אם נולד תאומים עמו:

הא אם טיהר החי את אמו. שיש לה ימי טוהר ארבעים לזכר ושמנים לנקבה:

יטהר המת את אמו. בתמיה שכשאתה נותן לו ימי טומאה צריך אתה ליתן לו ימי טוהר:

לפיכך אמרה תורה זכר. דקרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה ואם נקבה תלד משמע דברישא איירי בזכר אלא לומר לך זכר מ"מ אפי' מת מטמא ומטהר כחי:

שאינו נוהג בלילות כבימים. שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון ביום ולא בלילה:

סוכה שהיא נוהגת בלילות כבימים. שנא' בסוכות תשבו שבעת ימים דרשינן ימים אפילו לילות:

הא לא מצא מארבעת מינין. הללו ישב לו בלא סוכה נמצא זה קל והדין מלמד חומר מתחלתו כדדרשת מה לולב הקל שאינו נוהג בלילות כבימים יש בו חומר זה שאינו נוהג אלא בד' מינין סוכה חמורה שנוהגת וכו':

לאמר צאו ההר. והביאו עלי עץ זית ועלי עצי שמן והני לאו ד' מינין נינהו:

ודנו דין אחר. שאינו ק"ו אלא גזרה שוה ובין לקולא ובין לחומרא בתרה אזלינן דגזרת הכתוב הוא ואין להשיב עליו תחלתו להחמיר וסופו להקל:

מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה. דדמי לנותר בכרת ובל תותירו:

ויש לו זמן. שמותר לאכלו עד הפסח וכשיגיע פסח אסור:

ונותר יש לו זמן. דעד יום ולילה או שני ימים ולילה אחת מותר לאכלו ואח"כ נאסר:

אמרו לו והרי אשם תלוי. שבא על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פליגי בו רבי יהודה ורבנן בשילהי פ' בתרא דתמירה ר"י סובר שהוא בקבורה ולרבנן בשריפה:

בשיטתך יוכיח. שאתה אומר באשם תלוי יקבר ואע"פ שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ויש לו זמן כשאר קדשי':

עד שלא הגיע זמן ביעורו. דהיינו קודם שש:

משהגיע זמן ביעורו. דהיינו בשש אבל לאחר שש אפשר דמודה ר"י דהשבתתו בכל דבר א"נ עד שלא הגיע זמן ביעורו דהיינו קודם חצות דאינו אסור אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר אבל משהגיע זמן ביעורו דהיינו לאחר חצות דאסור מדאורייתא ילפינן מנותר דבשריפה והיינו כר"י דיליף מנותר:

תשביתו שאור מבתיכם. משמע שבהשבתה זו יהא החמץ בבל יראה ובל ימצא והיינו בשריפה דאי בקבורה או פירור ומטיל לים עדיין הוא בנמצא:

פטר חמור שהמית. את האדם מיתתו במה דאלו שאר בהמה וחיה או עוף שהמיתו אדם מיתתן בסקילה ופטר חמור שאינו רוצה לפדותו מיתתו בעריפה כדכתיב ואם לא תפדה וערפתו אבל זה שהמית האדם מספקא לן מיתתו במה אם בעריפה או לאחר שעשה מעשה נחמיר עליו שתהא מיתתו בסקילה ומייתי ליה הכא משום דדמיא להך בעיא דבסמוך:

חלות תודה. שהן חמץ ונעשו נותר מהו לרבנן דסברי בחמץ עד שלא הגיע זמן ביעורו בשריפה ומשהגיע זמן ביעורו השבתתו בכל דבר מיבעי' ליה בחלות תודה שנעשו נותר

שמצותן בשריפה מי אמרינן כיון שהן חמץ השבתתן בכל דבר או דלמא במילתייהו קיימי בשריפה:

ה"ג נימר אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורן את מבערן בשריפה משהגיע זמן ביעורן את מבערן בכל דבר. וה"פ אם נעשו בי"ג בניסן שנעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ השבתתן בשריפה דוקא כיון דכבר חל עלייהו מצות שריפה אבל אם קרבו בי"ד שהגיע זמן ביער חמץ קודם שנעשו נותר השבתתן בכל דבר ל"א לר"י קמיבעיא ליה ופשיט ליה שפיר כפי הגירסא שלפנינו אך קשה מאי קמיבעי' ליה פשיטא דבשעת ביעורו אינו אלא בשריפה דהא בין חמץ בין נותר בשריפה לכך נ"ל גירסתי עיקר:

הלכה ב

מתנ' מותר בהנאה. בגמרא מפרש לה:

עכו"ם שהלוה את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה:

הרי הוא כמבוער. ואע"פ כן צריך לבטלו שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:

גמ' **הא באכילה אסור**. מדתני חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משמע באכילה אסור:

מתניתא. איירי במקום שנוהגים איסור אכילה בפת של עכו"ם:

בתוך הפסח מהוא. ליהנות בחמצו של עכו"ם:

פתר לה בבא עמו. שהישראל הולך עם בהמתו של עכו"ם ונראה כאלו היא נוטל שכר חמץ הלכך אסור להשכירה:

לא ישכיר ישראל את ביתו לעכו"ם. בפסח או בע"פ:

אית לך מימר בדר עמו. בתמיה דאף שדר שם הישראל אינו ניכר שהוא שלו ועוד לשון משכיר לעכו"ם משמע שאין לישראל תפיסת יד התם:

נתגלגל חמץ. בחול המועד:

הרי זה דוחפו בקנה. אבל בידו אסור ליגע דכיון דלא בדיל מיניה גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה אבל בחמץ שלו לא גזרינן דכיון דמחזיר עליו לשורפו לא ישכח:

אם היתה שבת או י"ט. שאסור לטלטל החמץ משום מוקצה ואפילו ע"י קנה שמיה טלטול:

כופה עליה כלי. דגזרינן שמא ישכח ויאכל מיני':

צריך לומר. בפה שהוא מבטל ולא מהני ביטול בלב:

צריך לומר. קודם הבדיקה בסמוך לבדיקה:

על ביעור חמץ ואינו מברך על הבדיקה שאין הבדיקה תכלית המכוון שעיקר המצוה הוא הביעור ואין מברך על הביטול כיון דעל הרוב כשבודק עדיין חמץ ידוע בביתו וכבר אמרנו דלא מהני ביטול לחמץ ידוע:

הטח ביתו חמץ. שהחמץ מדובק בקירות ביתו צריך לגרר הכותלי':

בצק שעשאו כופת. חתיכה גדולה לישב עליה:

או חלוקין על ר' שמעון בן אלעזר. הא דאמר רב דחמץ שבכותלים צריך לגרר ולא בטל פליג אדרשב"א:

או אהן כופת מאוס הוא. שאני כופת דמאוס ומודה רב דבטל:

ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה. אבל לא מתנה על מנת להחזיר:

עד שאתה לוקח לך מעכו"ם וכו'. פירושא קמפרש הא דקאמר עד שאתה לוקח במנה בוא וקח לך במאתים היינו עד שאתה לוקח מעכו"ם במנה קח לך מישראל במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח ובתוספתא הגי' עד שאת' לוקח לך במנה בוא וקח לך במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח:

עד שלא יכנס לתוכו. השוכר ולא עשה בו חזקה:

המשכיר צריך לבער. דחמץ דידי' הוא:

משיכנס בו השוכר. ועשה בו חזקה השוכר חייב לבדוק שקנה החמץ:

אימתי. צריך השוכר לבדוק אם עשה בו חזקה:

בזמן שמסר לו המפתח. ויכול לכנוס בו:

אבל בזמן שלא מסר לו המפתח. אע"פ שעשה בו חזקה א"צ לבער דכיון שאין לו מפתח איך יכנוס:

מסר לו המפתח. ולא לשם שכירות אלא הפקיד המפתח בידו אם הנפקד חייב לבער:

דתנינן תמן. פ"ז דטהרו':

הבית טהור. הטהרות שבבית החבר טהורות אע"פ שהמפתחות ביד העם הארץ:

שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכא דעתיה לכנוס דמיתפס כגנב:

ר"ש מטמא. כל מה שבבית דקסבר רבי שמעון כשמסר לו המפתח כל הבית מסר לו והוא הדין ה"נ לרבי שמעון חייב לבער הנפקד:

אינו צריך לבער. כלומר להוציא העכו"ם מן הבית דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

הפקיד אצלו. וקיבל עליו אחריות חייב לבער:

ייחד לו בית. לא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך הניחו באחת הזויות אין צריך לבער:

לא ביער. הישראל כשהפקיד אצלו מהו לאחר הפסח מותר לאכלו או לא:
ר"י אמר מותר. שהרי חמצו של עכו"ם הוא:
אמר ר' יוסה. למה אני אוסר דאף על גב דחמצו של עכו"ם מכל מקום הישראל עבר עליו שלא ביערו לפיכך נאסר:
מאן תנא לא יראה לך. אם עבר על לא יראה דאסור אף לאחר הפסח בלא תעשה:
ר' יהודה. היא כדמפרש בסמוך:
מודה רבי שמעון. בחמץ שלפני זמנו ולאחר זמנו שהוא אסור:
איסורו מהו. מיבעי' ליה אם אסור מדאוריית' בעשה או מדרבנן:
איסורו דבר תורה. דכתיב אך ביום הראשון תשביתו וכו' והיינו משש שעות ולמעלה וכיון דצריך להשבית קודם שש ש"מ דאסור באכילה ולאו הבא מכלל עשה עשה ולאחר זמנו כקודם זמנו:
איסורו מדבריהן. קנסא קניס ר"ש הואיל ועבר על בל יראה ובל ימצא:
מה אנן קיימין. במאי איירי הך קרא:
אלא יום אחד. נהג איסור חמץ:
שנאמר לא יאכל חמץ וסמוך ליה היום אתם יוצאים לומר לך שלא יאכל חמץ אלא אותו היום בלבד:
אבל רואה את לגבוה. אם הקדישה לבדק הבית:
כשהקדישו קודם לביעורו. קודם שש שאז הוא שלו ותופס הקדשו:
כשהקדישו לאחר ביעורו. שאז אינו ברשותו להקדישו הלכך עובר עליו:
תיפתר. הא דתני אפילו לגבוה:
בקדשים שחייב באחריותן. כגון דאמר הרי עלי:
וכר' שמעון. דסובר בב"ק קדשים שחייב באחריותן כדידיה דמיין ותרווייהו בהקדישן קודם ביעורן:
בפלטיא. רחבה של עיר שמתקבצין שם לסחורה והיא רשות הרבים:
כשהפקירו קודם. לזמן ביעורו וכיון שהגיע זמן ביעורו לאו דידיה הוא:
כשהפקירו לאחר ביעורו. ואז אינו ברשותו להפקירו ואפ"ה עובר עליו:
א"ר בון בר חייא תיפתר בקדשים וגו'. לא גרסינן ליה:
הפקיר חמצו בי"ג בניסן מהו. שיהא מותר באכילה לאחר הפסח מי אמרינן כיון שלא עבר על בל יראה מותר או לא:
אין אתה מודה לי. במפקיר חמצו מתחלת שעה ששית ולמעלה שהוא אסור אע"ג דלא עבר על בל יראה:

א"ל תמן. במפקיר משש שעות ולמעלה איסורו גרם לו לאסרו אף לאחר הפסח שהרי מ"מ אסור הוא אע"ג דלא עבר על בל יראה:

הא במפקירו קודם זמן איסורו מה אית לך למימר. למה יהא אסור לאחר הפסח:

נהיר את. זוכר אתה מה שהיינו אומרים אתייא דר"י דאמר אסור:

כר' יוסי. דסובר ישראל שהלוה את העכו"ם על חמצו אסור בהנאה והיינו סתם מתני' דכיון דזוכה בו אחר הפסח אסור:

ודרשב"ל כר"מ. דסובר דאינו עובר דכיון דבפסח לא הוה שלו שרי אף לאחר הפסח:

אלא רבי יוחנן חייש להערמה. שמא לא יפקירנו ויאמר הפקרתיו:

מה נפק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי לישני אם נאמר דפליגי ר"י ורשב"ל בפלוגתא דרבי מאיר ודר"י או דפליגי בחוששין להערמה:

נפלה. על החמץ מפולת קודם פסח ופינוהו לאחר פסח למ"ד משום הכי שרי דהא מפולת מעצמו נפל עליו:

מ"ד זכייה. צריך שיזכה בו אחר ובלא"ה אינו יוצא מרשותו:

לית כאן זכייה. במפולת לא זכה בו שום אדם ואסור:

הכל מודים. לפי שני הטעמים:

בגר שמת. קודם פסח ואין לו יורשין ונכסיו הפקר:

ובזבזו ישראל את נכסיו. חטפו ישראלים מנכסיו לאחר הפסח והיה בהן חמץ שעבר עליו הפסח:

מ"ד הערמה מותר. דלא שייך בזה הערמה כיון שמעצמו נעשה הפקר וגם זכיי' א"צ כיון שלא מדעתו הופקר:

תמן תנינן. גיטין פ' השולח:

אפותיקי. אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר יהא זה לך לגבות ממנו:

ה"ג ר"ש בן גמליאל אומר:

אינו כותב. אין העבד צריך לכתוב שטר על דמיו ואפ"ה משחררו:

מי משחרר. הא דתני ברישא ושיחרור מי שחרור:

בין רבו ראשון. דשחרור מפקיע מידי שיעבוד בין רבו שני דכיון דהלוה עליו הרי הוא כשלו:

אלא רבו ראשון. שגופו קנוי לו אבל רבו השנו לא שהרי אין לו עליו אלא שיעבוד בעלמא:

מתני'. ברייתא פליגא עליה דרב:

ישראל שהלוה עכו"ם על חמצו. ולא אמר מעכשיו יהא קנוי לך. מותר בהנאה:

אין תימר. ואי כדרב דכיון שהלוה עליו ברשותו הוא יהא אסור שהרי ברשות ישראל הוא:

מה עביד לה. במאי מוקים רב להך ברייתא:

קל הוא בשחרור. הקילו חכמים בשחרור דאע"פ דלאו שלו הוא לגמרי אם שחררו מהני דהא מתחייב הוא במצות:

מכרו. רבו הראשון אינו מכור. ש"מ דאינו שלו ואפ"ה אם שחרר משוחרר וטעמא משום דהקילו בשחרור:

חייליה דר"י. כוחו וסייעתו דר"י בהא:

אינו כותב שטר על דמיו. אלא המשחרר כותב שטר על הדמים ואס"ד רבו השני שחררו למאן כותב הרי הוא שהפסיד לעצמו:

אילו המשעבד וכו'. טעמו דר"ג מפרש למה כותב המשחרר והוא רבו הראשון הואיל ושחררו דה"ל כמכרו וחייב לשלם משלו. ל"א קושיא היא דפריך הש"ס למה לא יכתוב העבד שהרי שיעבודו של השני עליו ולא יהא אלא שדה המשועבדת לבעל חוב ומכרה שהמלוה טורף מיד הלקוחות:

פתח לנו ר' יוחנן פתח. קטנה והיא מאירה כחלון:

לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. דכיון שנאסר איסור שאין לו פדיון אף טירפת בעל חוב לא עדיפא מנתינת דמים והיינו דוקא ברבו ראשון אבל לא ברבו השני:

ופריך מעתה שאין העבד משועבד לאחר שחרורו של הראשון. למה קאמר הת"ק שכותב העבד שטר על דמיו לרבו השני:

א"ר אילא. היינו טעמא שטובה היא לעבד שיתן לרבו השני דמי שוויה או כפי חובו ולא יאמר לו רבו השני עבדי אתה ויוציא לעז על בניו:

כמה דר"מ קונס בדברים. אם עביד איסורא קניס ליה דאפילו היתר שבו מפסיד:

כן רשב"ג קונם בדברים. כיון דעבר איסורא ושחרר העבד מחוייב נמי לשלם היזיקו של השני והעבד פטור:

שטר שיש בו רבית. שכתוב בו פלוני לוה מנה מפלוני בשכר כך וכך לשנה:

עד איכן. כמה יהא מכוסה ולא ניחוש בו לחפישת הכלב:

עד ג' טפחים. שהכלב מריחו ומחטטו ומוציאו:

הלכה ג

מתני' **בשוגג**. ששגג בתרומה ואפילו הזיד בחמץ:

משלם קרן ותומש. ואע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה ולא שוה מידי משום דבאוכל תרומה בשוגג כתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש שאין משלם לו מעות אלא פירות והתשלומים נעשים תרומה הלכך לאו בתר דמים אזלינן:

במזיד שהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור מן התשלומים:

ומדמי עצים. אם תרומה טמאה היא אין משלם לו דמי עצים שהיתה ראוייה להיסק תחת תבשילו משום דמזיד בתרומה אינו אלא כשאר גזלן דעלמא ומעות משלם לפי דמים ולא לפי מידה וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא שהרי אסור בהנאה ואף להיסק לא חזי ולאו מידי אפסדיה:

גמ' **מתנית'**. דמשכחת תרומת חמץ בפסח דקדשה:

כשהפרישה מצה ונתחמצה. והוא הדין כשהפריש תרומת חמץ קודם פסח:

אבל אם הפריש. חמץ לתרומה בפסח:

לא בדא. אין בזה חל עליה שם תרומה ואפי' למאן דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה שנאמר תתן לו ולא לאורו:

הפריש. בפסח מצה להיות תרומה על חמץ שיש לו מי חל עליה שם תרומה:

שאינה מתרת שיריים לאכילה אינה תרומה. דכתיב מראשית גבי תרומה ילפינן מיניה מראשית ולא כל ראשית שצריך לשייר מקצת וילפינן נמי שיהו שיריים ניכרין שתהא היא מתרת שיריה ובמפריש מצה על חמץ אין היתר בשיריה:

הפריש חמץ על מצה. מהו אפי' ל"ג:

מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה. כיון שאם הפריש מחמץ על חמץ אינה תרומה כדאמרינן בסמוך דבעינן שיהו שיריה ניכרים:

ואפי' הימינה למקום אחר אינה תרומה. כ"ש מחמץ על מצה דאינה תרומה:

ארבעת רבעים בפני עצמן וחימצן. עשה עיסה מד' רבעי הקב וחימצן ואין חיוב חלה נוהג אלא בעיסה שיש בו חמשת רבעים קמח:

וארבעת רבעים וכו'. חזר ועשה עיסה מד' רבעין קמח חמץ:

ועירבן. אותן ח' רבעים ועשאן עיסה אחת נמצא דהשתא חייבין בחלה:

אם התרו. לאכול כזית מעיסה זו משום אוכל טבל דהיינו עיסה שלא הורמה חלתה:

אינו לוקה. משום איסור חלה דקודם שנתחייבה בחלה היה עליה איסור חמץ שהוא איסור כרת ואין היתר לאיסורו וטבל אינו אלא מיתה בידי שמים ויש היתר לאיסורו ואין איסור קל חל על איסור חמור כדמסיק:

אבל אם עירבן. תחלה שחל עליה חיוב חלה תחלה ואח"כ נתחמצה איסור חמץ חל על איסור טבל ואם התרו בו משום טבל ומשום חמץ סופג שמונים:

עשה כרי והשתחוה לו. ונאסר משום עכו"ם ודוקא כרי אבל אם השתחוה לו במחובר אינו נאסר להדיוט:

ומירחו. שאז חייב בתרומה שקודם שנתמרח פטור מתרומה:

אינו לוקה. שמתחלה נאסר משום עכו"ם שאיסורו חמור שחייבין עליו מיתה בידי אדם ואין איסור טבל הקל שמיתתו בידי שמים חל עליו:

למי הוא משלם. מיבעיא ליה אם הוא משלם לאותו כהן שהיתה התרומת חמץ שלו או דלמא לכל כהן שירצה דהא לא גזל לאותו כהן ולא מידי שהרי היתה אסורה בהנאה א"נ מיבעיא אם הוא מפריש לעצמו ומוכרו לכהנים והדמים שלו או דלמא משלם הוא לכהנים:

תפלוגתא דר"י ודרשב"ל. בעי' זו תליא בפלוגתא דר"י ודרשב"ל:

דאיתפלגון. דפליגי בישראל שגזל תרומה מאבי אמו כהן ומת אבי אמו ואין שם יורש אלא הוא:

משלם לשבט. צריך לשלם לאחד מהכהנים אע"פ שהוא לא גזל מהכהנים שאלו לא גזלו היה נופל לו בירושה מ"מ כיון דבשעת הגזלה גזל מהכהנים צריך לעשות השבה מעלייתא וישלם לכהנים:

משלם לעצמו. צריך להפריש חולין כנגד שיעור התרומה וחומשה שאכל והן נעשין תרומה ומוכרן לכל כהן שירצה והדמים שלו וכן לענין תרומת חמץ אע"ג דלא גזל מכהן שהתרומה שלו מידי לר"י משלם לאחד מהכהנים שירצה ולרשב"ל הרי הוא לאותו כהן שהתרומה שלו א"נ הרי הוא לעצמו:

בחומש שהוא משלם לשבט. כיון דהחומש לכפרה אתא צריך ליתנו לכהנים:

א"ל אף אני סובר כן. דמודה רשב"ל בחומש:

שכן תרומה טמאה. אין לשבט בה אלא אפרה דלהסקה עומדת ותנן פ"ו דתרומות האוכל תרומה טמאה משלם קרן וחומש ואין הכהן יכול למחול ש"מ שכל שראוי להנאת הכהנים חייב עליה חומש והוא לכהנים כדין כל האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה:

אפי' עליה פליגין. כלומר אפילו על החומש פליגי ר"י ורשב"ל א"נ אפי' על התרומה טמאה פליגי והראשון נראה:

ה"ג הנהנה מן התרומה בפחות משוה פרוטה וכו'. ודוקא כשאין בה כזית מיבעיא ליה דביש בה כזית חומש נמי חייב ואפילו אין בו ש"פ דבאכילה תלי רחמנא דכתיב ואיש כי יאכל קדש:

פרט לפחות משוה פרוטה. דאת ריבוייא ואשר נמי ריבוייא הוא ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט:
לרבות לתשלומין. את קדריש:
מאן דאמר פרט וכו'. כלומר ולא פליגי מאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה. היינו לקרבן שאין בו פחות משוה פרוטה קרבן מעילה:
מ"ד לרבות. היינו לתשלומין שחייב לשלם אפילו נהנה בפחות משוה פרוטה:
כמה דתימר תמן. לענין מעילה אם הזיד בפחות משוה פרוטה אף על פי שאינו חייב חומש ואשם בתשלומי' מיהא חייב:
ואמר. אף כאן לענין תרומה הדין כן. דאפילו בפחות משוה פרוטה חייב לשלם לשבט:
ופריך ולאו מתניתא היא שאם אכל פחות משוה פרוטה מזיד שהוא פטור:
מזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים. ש"מ דהאוכל תרומה דלא חזיא לכהן במזיד פטור ה"נ פחות משוה פרוטה פטור מתשלומין:
תמן. גבי תרומת חמץ אינו ראוי להשלים עליה עד כדי ש"פ דאיהו בעצמו אינו כלום:
ברם הכא. אבל כאן באוכל תרומה פחות מש"פ ראוי הוא להשלים עוד פחות מש"פ ולהצטרפן הלכך חייב לשלם:
שוגג בתרומה וכו'. אם אכל תרומות חמץ בפסח וידע שהיא חמץ אבל לא ידע שהיא תרומה:
ומזיד בנזיר. שידע שקיבל עליו נזירותו ואכל ענבים או שתה יין של תרומה:
אין תיפתרינה לשני דברים. אם תפרש שהן כשני לאוין ושני דברים ניחא ולכ"ע לוקה משום חמץ ומשלם לתרומה:
מחלוקת ר"י ורשב"ל. דפליגי בפ"ז דתרומות דר' יוחנן סובר כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקא לקי וממון לא משלם ורשב"ל סובר דלוקה ומשלם א"כ פליגי בכל הני דאמרן לר"י פטור מן התשלומין ולרשב"ל חייב:

הלכה ד

מתני' **ידי חובתו**. משום חובת מצה בלילה ראשונה שהוא מחויב לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות:
ובשבולת שועל. הבי"ר שיבולת שלה עשוי כזנב שועל:
שיפון. קארי"ן בלע"ז:
יוצאין בדמאי. תבואה הנלקחת מע"ה והיא הנקראת דמאי כלומר דא מאי אם עישרה או לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה יצא:

ובמעשר ראשון. של לוים:
שניטלה תרומתו. תרומת מעשר לכהן מכאן ואילך המעשר מותר לזרים ואיירי בשהקדימו הלוי בשבלין קודם שנתמרח בכרי וניטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו תרומה:
ובמעשר שני והקדש שנפדו. אף עפ"י שלא נפדו כראוי כגון שנתן הקרן ולא נתן את החומש:
והכהנים בחלה ובתרומה. דמהו דתימא מצה השוה וראויי' לכל אדם בעינן וחלה ותרומה אינן ראויין לזרים קמ"ל:
ולא במעשר שני. חוץ לירושלים:
עשאן לעצמן. לשם תודה ונזיר:
אין יוצא בהן. ואפילו לא שחט עליהן הזבח ולא קרא עליהן שם אלא שעשאן לדעת כן:
למכור בשוק. לצורכי לחמי תודה ונזירות יוצא בהן אם לא מכרן להן דכל למכור בשוק אמר אי מזדבנא מזדבנא ואי לא אכילנא לה אנא למצה של מצוה:
גמ' **הייתי אומר יהו כל הדברים חייבין בחלה**. אפילו אורז ודוחן ושאר מינים:
אין לי אלא חיטים ושעורים. שהן נקראים לחם הארץ דכתיב ארץ חטה ושעורה ומניין לרבות כוסמין ושבולת שועל ושיפון:
וריבה את הכל. דדמי לפרטא בכל צד שהן מחמיצין לאפוקי שאר מינים לא דמיין לפרטא שהן מסריחין א"נ הני תלתא הן מינים של הפרט ממש:
ושמעית רב אחווא בר זעירא אמר. משמיה דנפשיה הך גזרה שוה דלחם לחם דבסמוך:
ואנא וכו'. ואני הייתי אומר דבר זה בשם ר"י:
נאמר לחם בפסח. לחם עוני:
ונאמר לחם בחלה. והיה באכלכם מלחם הארץ:
דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני:
ה"ג ובדקו ומצאו. פי' בדקו החכמים ומצאו שאין בא לידי חימוץ רק אלו ה' מינין:
קרמית. קצח שקורין ניי"א והוא כעין דוחן ושיחור וי"מ שהוא מין שנמצא בשיפון ובערוך פירש שהוא מין עשב:
ופריך ויבדקנה. לקרמית אם היא באה לידי מצה וחמץ:
ומשני על עיקר בדיקתה הן חלוקין. ריב"ן סובר שבדקו ומצאו שהוא בא לידי חמץ ומצה וחכמים סוברים שבדקו ומצאו שאינו בא לידי חימוץ:
תמן תנינן. בתרומות פ"י:

תפוח. של תרומה שרסקו ונתנו כשהוא מרוסק לתוך העיסה של חולין וחמצה הואיל ומחמת התרומה נתחמצה אסורה לזרים:
ה"ג ה"ז אסורה תני רבי יוסי מתיר. דמי פירות אין מחמיצין:
מה פליגין. כי פליגי במחמץ במימיו של התפוח וסברי רבנן דכמים הן ומחמיצין:
ד"ה מותר. שאינו מחמץ כלל אלא סרחון הוא:
כדעתיה. לשיטתו:
כמה. דהוא אמר התם בשבת פרק כירה דמותר להפקיע הביצה בסודרין בשבת משום שאין תבשילו ברור וכל שאינו בישול גמור מותר:
כך הוא אמר הכא. במחמץ במי פירות של תרומה שאין חימוצן חימוץ גמור:
תני פגה וכו'. עד ואם לאו אין ניטלין ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דמסכת שבת כתבוהו לכאן:
בפסח. לענין חובת מצה בלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו מצות:
תאכלו מצות ריבה. דהאי קרא מיותר:
בביכורים. כגון כהן שהביאו לו חיטין בביכורים בירושלים:
שאינן נאכלין בכל מושב. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר ואמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים:
התיבון הרי מעשר שני בירושלים שאינו יכול לחללו ולאכלו בחוץ דמשקלטו המחיצות שוב אינו נפדה ואינו נאכל בכל מושב ואפ"ה אמרינן לעיל שיוצאין בו:
ומשני ראוי הוא להפדות אם נטמא. ל"א ממעשר שני בגבולין פריך שצריך להביאו לירושלים ומשני כיון שיש לו פדיון נאכל בכל מושב קרינן ביה ומירושלים לא קשיא ליה דסובר מחיצה לקלוט:
מהו. שיוצאין בו אם עבר ופדאו ואכלו. מי אמרינן הואיל ודינו דיקבר ואינו ראוי להפדות אין יוצאין בו או דלמא הואיל ומ"ש גופיה דאתי האי מחמתיה יוצאין במצה דידיה הואיל וראוי למאכל בכל מושבות על ידי פדיון כ"ש האי דקיל מיניה והא דלית ליה היתר לאו משום חומרת דידיה אלא משום דקיל הוא ולא אלים למתפס פדיוניה:
יקבר. הואיל וגמר מצותו וקנה פירות ממעות מעשר שני שוב לא יפדה. שכן נפדה בטהור בריחוק מקום. שמ"ש פודין אותו כשהוא טהור חוץ לירושלים דכתיב וכי ירחק ממך המקום וכו' אבל הלקוח בכסף מ"ש אינו נפדה חוץ לירושלים כשהוא טהור דתנן הלקוח בכסף מעשר שני מזיד יעלו ויאכלו במקום:
ופשוט הואיל ואינו וכו'. אין יוצאין בו דהא מכל מקום עכשיו אינו ראוי לאכול בכל מושבות:

הואיל ואינה ראויה להפדות וכו'. דהא אם נטמאת החלה טעונה שריפה ואין לה פדיון ובעודה טהורה כיון שנכנסה לירושלים אין פודין אותה הלכך אין יוצאין בה או דלמא אמרינן הואיל ואלו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק בה דלא פקע תורת מצה מינ' משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן והכהנים בחלה:

ואין חלת לחם תודה ורקיקי נזיר נאכלין כל שבעה. דלאחר יום ולילה הוא נותר כדכתיב ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראוי' לשבעה איתכוין אלא שתיפסל ליום ולילה עבדה ואנן בעינן שמור לשם מצה הנאכלת כל שבעה הלכך אפילו עבדה לשם מצה ולשם תודה לא נפיק בה:

ממה שנאכלות חלות תודה וכו' בכל ערי ישראל והיינו כשהיה המשכן בנוב וגבעון והיו הבמות מותרות בכל ערי ישראל וקרבו שם קרבנות תודה ונזירות ואכלו שם החלות:

לא צריך השונה. כלו' לפיכך לא יכול התנא למעט שאין יוצאין בחלות תודה מדכתיב בכל מושבותיכם דאף אלו נאכלו בכל מושבות לכך יליף לי' מדכתיב ז' ימים והני אינן נעשית לז':

זאת אומרת וכו'. כלו' לאו כ"ע הכי סברי אלא מברייתא זו שמעי' שחלות תודה נאכלו בכל ערי ישראל:

ופריך ניחא חלות תודה. שהן נאכלות בכל ערי ישראל בשעת היתר הבמות אלא רקיקי נזיר מיקרבי בבמה:

ה"ג לא כן אר"י לית כאן נזירות וכו'. כ"ה במגילה וקאי אהא דתניא המנחות והנזירות קרבין בבמת יחיד דברי ר"מ ואר"י סמי מכאן נזירות דאינן קריבות בבמת יחיד דחובה נינהו וקשיא הכא נמי לענין מצה שאין יוצאין בהן אין צריכין למילף מדכתיב שבעת ימים אלא מדכתיב מושבות והני אינן נאכלי' בכל מושבות:

תיפת'. תפרש בהנך רקיקי נזיר שקרבה חטאתו של נזירותו בשילה ולא הספיק להקריב עולתו ושלמיו עד שחרבה שילה והקריבן בנוב וגבעון ועליהן הקריב רקיקי נזירותיו ועולה ושלמים נידר ונידב הן וקריבין בבמ' דנזיר חייב להקריב ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדתנן פ"ו דנזי' ורקיקי נזיר אינן קריבין אלא עם השלמים:

שלמי חגיגה שהן קרבן חובה הבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. א"כ ה"ה שלמי נזיר דחובה נינהו אינן קריבין בבמה והדרא קושיא לדוכתא תיפוק ליה ממושבות דאי אפשר להקריב שלמיו של נזיר בבמה:

אלא כר"י. אם תרצה לקיים תירוצו של ר' בון צריכין לומ' דברייתא כר"י ולא כרבנן:
אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. אבל שאר כל הקרבנות אפי' חובה קריבה בבמת יחיד:
ומשני לא אתיא אלא כר"ש. לעולם לא קרבי חובת יחיד בבמה והא דמקריבין עולה ושלמים של נזירות אתיא כר"ש:
דר"ש אמר מכיון שנזרק. על הנזיר א' מן הדמים מן הג' קרבנות הותר לשתות ביין ולהטמא למתי' והני לאו כקרבנות חובה נינהו ומותרין להקריבן בבמה:
צריך שלא יהא בה משקין. חוץ ממים דה"ל מצה עשירה ולחם עוני כתיב שתהא מצה ענייה:
למצוה איתאמרת. אבל בדיעבד יוצאין אפי' במצה עשירה:
והתנינן חלות תודה. אין יוצאין בהן דכתיב שבעת ימים ואם"ד דאם יש בה שאר משקין מדאורייתא אין יוצאין בהן ל"ל קרא תיפוק ליה דחלות תודה היו בהן שמן:
אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין. בתמיה הרי מפורש בקרא חלות מצות בלולות בשמן:
תמן. בחלות תורה:
רביעית היא. שחצי לוג שמן מביא לתודה וחוציהו חציו לעשר חלות ועשר רקיקין וחציו לרבוכה ובנזירות לא היתה רבוכה אלא חלות ורקיקין ולא היה מביא אלא רביעית שמן הלכך רביעית שמן כשהוא מתחלק לכ' חלות העשויות משבע עשרונים פחות שלישית עשרון אין בהן עשירות:
והיידא אמרה דא. והיכן נשנית דבר זה דיוצאין במצה עשירה:
ברבוכה. חלות שנעשין במחבת בשמן וחלוטה ברותחין ורבוכה היה בה שמן הרבה שאינה צריכה שימור מחמץ שלאחר שנחלט' העיסה בחמין אינה מחמצת:
הא אם היתה צריכה שימור יוצאין בה. אף על גב שיש בה שמן הרבה:
סברין מימר. סברוהו למימר מאי מתובלת היינו שיש בהן משקין וקשיא למ"ד לעיכוב איתאמרת:
ומשני נאמר מאי מתובלת בתבלין כגון שומשמין או אגוזים אבל נילושה במים:
והיידא אמרה דא. והיכן אמר דבר זה שיוצאין במצה מתובלת בתבלין:
פת הדראה. הוא פת קיבר שניטל הדרה ממנו והוא נקרא לחם עוני שכן דרכו של עני לאכול עיסה בלוסה:
מנין אפי'. היא יפה כמצה שעשה שלמה המלך שהיה מעונג והיתה סולת נקייה ומתובלת בתבלין:

א"כ. שיוצאין בפת יפה מת"ל לחם עוני וקרינן עני:
פרט לסורסי. והוא עיסה שבלילתו רכה וחולטין אותו ואח"כ אופין אותו בתנור דחשיבות הוא וסירסין נמי פירושו שר וחשוב:
וחלת המסר'. חלה שנעשית במחב' תרגום של מחב' מסר':
ולאשישה. גלוסקא גדולה:
כלחם הפנים. שאסור לבא חמץ דכתיב כל המנחה אשר תקריבו וגו' לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיץ ואפ"ה עובי דפנותיו טפח דהיינו לחם שיש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח:
יצאין במצה נא. שאינה נאפית כל צרכה:
כדי שתיפרש. שאם תשבר ולא יהיו כעין גידין נמשכין ממנה:
מצה ישנה. פלוגתא דבית שמאי ובית הלל. כי היכא דפליגי בית שמאי ובית הלל בסוכה ישנה בפ"ק דסוכה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ה"נ פליגי לענין מצה ישנה:
אמר רבי יוסה דברי הכל היא. הכא במצה ישנה אפי' בית הלל מודו דפסולה:
דכיון שלא עשאה. להמצה לשם פסח דבר ברור הוא שלא דקדק בה כראוי ויש לחוש לקצת חימוץ:
בסריקין. מצות דקים:
אע"פ שאמרו שאין עושין. לכתחילה מצות מצויירין מ"מ בדיעבד יוצאין בהן:
מפני שהאשה משתהא בהן. שוהה בעשייתן לציירן ומחמיצין:
א"כ יעשו. הצורה בדפוס ויקבענה בסריק ואין כאן שהייה:
יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין. בתמיה שהרי רוב הנחתומין אין להן דפוס:
עושין סריקין. מצויירין דקין וקלושין כרקיקין דאין ממהרין להחמיץ אבל אין מציירין את העבים כגלוסקאות דמתוך עוביין מחמיצין בשהייה מועטת:

הלכה ה

מתני' **אלו ירקות וכו' בחזרת ובעולשין**. כולהו מפרש בגמרא:
כבושין. בחומץ:
שלוקין. מבושלין הרבה עד שנימוחין:
מבושלין. כדרך בישול:
ומצטרפין לכזית. לצאת ידי חובת מרו' ולא אמרינן טעמיה מרירותה דחד מבטל דחבריה:

ובדמאי. אבל לא בטבל גמור דאף על גב דמעשה ירק דרבנן משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה:

גמ' **חסין**. ליטוג"א:

טרוקסימון. הינדיגא שקורין קרישפול"ה:

גנגידין. מרובי"א:

יסי חלי. סיב הגדל סביב הדקל:

פניו מכסיפין. אינו ירוק מאד ככרתן:

ויש לו שרף. כשסוחטין אותו במקום חיתוכו יוצא ממנו שרף לבן כחלב כל אלו סימני מרור הן:

התיבון הרי. יש מין חזרת שהוא מתוק ואיך אמרת שהוא מר:

ומשני הרי אינו קרוי יאות המון חזרת בסתם אלא חזרת מתוק ואנן בעינן מרור שאין לו שם לווי:

כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת. הא דבעינן מרור היינו משום דדמיא לחזרת אבל עיקר המצוה היא בחזרת:

מה חזרת תחלתה. כשהוא רך הוא מתוק:

וסופה מר. כשהוא מתקשה הוא מר וי"מ הקלח שלו מתקשה כעץ:

אר"ח מ"ד כמושין. כלו' תנא דמתני' דתני דיוצאין בכמושין איירי בקלח דמתוך שהוא עב אינו מתייבש ואינו מפסיד טעמו:

מ"ד אבל לא כמושין. שאין יוצאין בכמושין היינו בעלין כמושין שהן כעפר בעלמא:

זית כבוש במים ומלח וה"ה שלוק דמליח הרי הוא כרותח:

מברך עליו בורא פרי העץ. דאף ע"ג דשלקים במלתייהו קיימי:

ירק שלוק אומר עליו שנ"ב. דכיון דנתבשל אזדא לי' מילתא קמייתא:

אם בעינן הם. אס"ד דשלקות במלתייהו קאי וכאלו הם בעין למה אינו יוצא בהם ידי תובתו בפסח:

אמר ר' זעירה מאן ידע. שמועותיו של ר' יוחנן יותר בבירור:

ר"ח בר בא או רבי בנימין בר יפת. ודאי דר"ח הוא דידע שפיר דדייק וגמיר מר"י רבו א"כ מה ענין להזכיר מחלוקתו של ר' בנימן בר יפת בבהמ"ד הלא אינו כדאי לחלוק עליו:

ועוד. ראיה לדברי ר"ח:

מן מה וכו'. מהא שאנו רואים רבנן שנכנסו לסעודה ולוקחין תורמסין ומברכין עליהן בפה"א:

ותורמסין לא שלוקין הן. בתמיה הא אינן ראויין לאכילה אלא א"כ שלקו להו ז' פעמים שמעינן אף ע"ג דשלקי להו במלתייהו קיימי:
לברייתה. כמו סעודת הבראה:
תורמסין. מין קטניות עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה ומר מאוד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שנאכל למטעמי' בקינוח סעודה:
ה"ג אין תימר מתניתין שנייא היא שאמרה תורה מרורים כיון ששלקן בטלה מרירתן. וה"פ אם תאמר קשיא מתני' לר"ח שאני התם כיון ששלקן בטלה מרירתן והתורה אמרה על מצות ומרורים. יאכלוהו אבל לענין ברכה במלתייהו קיימי ואפשר לקיים הגירס' דה"ק ותדע דבטלה מרירותן שהרי תורמסין ע"י השליקה אזדא להו מרירתן ש"מ דשליקה מבטלת המרירה:
ולא פליגין. ר"ח ור' בנימין:
זית וכו'. הא דאר"ת על זית כבוש מברכין בורא פרי העץ כיון דדרכו לאכול חי הלכך אפי' כבוש כאלו הוא בעין ומברכין עליו ב"פ העץ:
ירק כיון ששלקו נשתנה. דמתחלה אינו ראוי לאכול וע"י שליק' ראוי לאכיל' לכך מברכין עליו שהכל:

הלכה ו

מתני' **אבל חולטין**. ברותחין שאין מניחין אותו להחמיץ:
לא תשרה המורסן. לשוף בה בשרה מפני שמחמיץ בשרייתו:
אבל שפה הוא. מורסין יבש בבשרה ואע"פ שהמים טופחי' על בשר':
לא ילעוס. לא יכוס בשיניו:
גמ' **איזהו המעיסה**. דתנינן בפ"ק דחלה המעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבי' החליטה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין וקאמר ר"י בר"י איזהו המעיסה ואיזהו חליטה:
והכא. במתניתין דמתיר לחלוט המורסין מותר בשניהם מדלא פליגי ב"ש וב"ה ומ"ט:
ומשני בשיש בהן. במורסין שמנונית ועדיין רטובין הן ואינו מניחו להחמיץ:
מלוגמא. תחבושת ורטיי' ונקראת מלוגמא שדרך אדם ללעוס מלא לוגמיו חיטים או תאנים ונותן על מכתו:
אית תניי וכו'. תנא חדא זקוק לבער ותניא אידך אינו זקוק לבער וקשיין אהדדי:
ומשני מ"ד זקוק לבער בשנתחמצה בפסח ולבסוף נסרחה כיון דחל עליה איסורא דחמץ לא פקע איסור' בסריחת':
בשנסרחה ואח"כ נתחמצה. והרי הוא כחרכו לפני זמנו דלא חל עליה איסורא הלכך אינו חייב לבער:

הלכה ז

מתני' **חרוסת**. דבר שיש בו חומץ ומים ועשוי לטבל בו בשר:

אם נתן. לתוך החרדל:

יאכל מיד. שהחרדל אינו ממהר להחמיץ כמו החרוסת:

אין מבשלין. דכתיב לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל:

לא במשקין. דכתיב ובשל מבושל מכל מקום:

סכין. בשעת צלייתו:

ומטבילין. בשעת אכילתו:

מי תשמישו של נחתום. שמצנן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המצה:

גמ' **מפני שהוא משהה**. אי אפשר שלא ישהה באכילתו שהחרדל חד וא"א לאכלו במהירות:

תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום. דהוה מצי למכתב נא ומבושל ובשל ל"ל לרבוייא:

ופריך עד כדון כר"ע. עד כאן איכא לרבויי מובשל שאר משקין לר"ע דדריש כפל לשונות שבתורה:

כר' ישמעאל. אלא לר"י דאמר דברה תורה כלשון בני אדם מנ"ל שאר משקים דאסורין:

שאינן מפיגין טעמן. שאין מבטלין טעם בשר:

אבל מקטפין. טחין פניה לאחר עריכתה:

מפני שהן חולטין. ואינה יכולה להחמיץ וכתיב ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור מן החמץ יצא זו שאינה צריכה שימור:

מפני שהן. ממהרין להחמיץ:

תמן. מנחות כהנים לשין אותן וזריזין הן:

והכא. לישת המצות דנעשית ע"י נשים ונשים עצלניות הן הלכך אסור ללוש בפושרין:

לא צורכה. לא קמיבעי' ליה אלא אם הכהנים מותרים ללוש מצתן בפושרין. מי אמרינן כיון דזריזין הן מותרין או דלמא לא פלוג רבנן:

ופשיט ייבא וכו'. אתיא כהא דתני ר"ז:

נדה. קודם טבילתה:

חופפת. מחככת ידי' בשערה:

וסורקת. במסרק שלא יהיו שערותיה מקושרות משו' חציצה:

כהנת. שטובלת לאכול תרומתה כיון שטובלת בכל יום אינה צריכה חפיפה וסריקה:

נדה כהנת. שטובלת לטהרתה צריכה חפיפה וטבילה כדי שלא לחלק בין טבילת כהנת לטבילת נדה ישראלית ה"נ הכא אף כהנים אסורים ללוש בפושרין שלא לחלק בין לישת המצות:

אשבורן. לשון שברים שהקרקע משתברת ויש בקעים שהמים נאספין בתוכן:

קטפרס. מקום מדרון:

בשהיה האשבורן גבוה. ואין המים מתאספים במקום בקעים:

שהיה קפטרס גדול. דאל"כ למטה מתאסף אבל כשהוא מקום גדול בשטיפתן הם נבלעים בקרקע ואינן מחמיצין:

ה"ג א"ר פנחס בשם ר' אילא הכין הוה א"ר חייא בר בא:

נתחמצו אסורות. אבל נתבקעו מותרות עד שיתחמצו:

נתבקעו. מחמת הניפוח אסורות דממהרות להחמיץ:

מפני שהחומץ צופדן. צומת החיטים ומעכבן מלהחמיץ:

יין קוסס. קרוב להחמיץ ונתן בתוכו שעורין כדי שיחמיץ:

שאל לר' אימי. אם חייב לבער החומץ הואיל ושעורים שרויים בו או דלמא אין החומץ מחמץ השעורים:

דבש. מעורב בסולת:

גרבין דמשח. כדים של שמן בתוך אוצרות של חיטים והיה נוטף מן השמן על החיטים ושאל אם השמן מחמיץ החיטים:

א"ל איזיל וכו'. צא וגרוף מה שתחת החבית דמי פירות מחמיצין:

באילין וכו'. באותן כדים שיש בהן כותח כל ימות השנה ויש בו פירורי לחם:

ממלא אותן. הכדים ג' ימים מעת לעת ומותר להשתמש בהן בפסח כמו שאמרו לענין יין נסך מערה עליהן מים ג' ימים ושריין:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג

הלכה א

מתני' **ואלו עוברין**. אלו מתבערים מן העולם:

כותח הבבלי וכו'. כולהו מפרש להו בגמרא והני ד' כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי הן חמץ דגן גמור ע"י תערובות והני ג' זומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים הם חמץ נוקש' כלומר חמץ שאינו ראוי לאכילה בעינו שאינו מעורב עם דברים אחרים:

ר' אליעזר מוסיף אף תכשיטי נשים. שהן נוקשה ע"י תערובות ואלו ת"ק לא קאמר אלא נוקשה בעינו:
כל שהוא מין דגן. מחמשת המינין חיטים ושעורים וכוסמין ושבולת שועל ושיפון:
הרי אלו באזהרה. אם אכלן עובר בלאו:
ואין בהן כרת. אפילו אכל כזית בכדי אכילת פרס דבשאר איסורים כגון חלב ודם חייב עליהן כרת הכא פטור מדלא כתיב ונכרתה גבי תערובות חמץ:
גמ' **וכולהון ע"י מויי**. הני ד' שהן חמץ גמור ע"י תערובות דוקא בדאית בהו מים אבל לית בהו מים אלא שנעשין ממימהן אין בהן אזהרה דמי פירות אין מחמיצין:
כותח הבבלי. היינו דהוא יהיב בו פירורין של עיסה הנילושת:
שכר המדי. היינו שהוא נותן בו קמח של שעורים:
בסימ' דרומיי'. חומץ מבושם של אנשי רומי ל"א של אנשי דרום:
בראשונה. כשהיה בה"מ קיים היו מביאין נסכים מיהודה ובזכות נסכים לא היה יינם מחמיץ עד שהיו נותנין לתוכו שעורים בשביל שיחמיץ:
והוון צווחין ליה. והיו קורין אותו חומץ מבישם של רומיי':
זיתום המצרי. הוא מאכל שקורין זייתים והוא תלתא שערי ותלתא קורטמי ותלתא מילחא:
דו יהיב ביה וכו'. שהוא נותן בו מים של סובין שתהא הצמר קולטת הצבע:
מלילות. שיבלים:
שלא הביאו שליש. שלא נתגדלו שליש גידולן:
כחלות חריע. מוריקא שקורין זפרו"ן בל"א:
והוא עביד כילדין. דבר חבוב הראוי לשרים:
ה"ג עבדין אטביות של בצק. פי' כמין עץ שאוחזין בו הקלף שלא יתהפך:
אית תנין וכו'. תני חדא תכשיטי נשים הוא סולת שנותנין בפנים של מעלה לעדן הבשר ואית תניי תני טיפולי נשים כשיש להן שערות ועדיין לא הגיעו לכלל שנים מדביקין סולת על בשרן להסיר השערות:
מ"ד טיפולי. חייב לבער ואע"ג דמאיס הרבה:
כ"ש תכשיטי. נשים דלא מאיס כל כך שאינו מדובק אלא מונח עליהן שחייב לבערן:
הא טיפולי לא. דכיון דנמאס כל כך הרי הוא כנפסל מאכילת כלב ואין חייבין עליו:
ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה. ולא כתיב כל מחמצת ללמדך על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו כגון שכר המדי וכו' בלאו:

הכא. גבי לאו כתיב כל והכא גבי כרת כתיב כל מ"ש בלאו דמרבינן מיניה איסורא לתערובות חמץ ומ"ש כל דכתיב גבי כרת ממעטינן מיניה תערובות:

כאן ריבה באוכלין. כל דגבי כרת כתיב באוכלין:

מרבינן אוכלין. דהיינו נשים שיהו חייבין כרת:

כאן ריבה בנאכלין. כל דכתיב גבי לאו דהיינו כל מחמצת כתיב בנאכלין מרבינן תערובות שנאכל:

ואילו. שכר המדי וכו' הואיל ורובן חמץ יהא חייב דומיא דמצה שיוצאין בה אע"פ שאין בה טעם דגן הואיל ורובא דגן:

שנייא היא. שאני התם דכתיב לחם גבי מצה וכל שרובא דגן מיקרי לחם ואלו דתני במתני' לאו לחם נינהו ואין בהן תואר לחם הלכך אף על גב דרובא חמץ אין חייבין עליו:

כל עצמו. עיקר דקפדינן אלחם דוקא במצה הוא דקפיד קרא דכתיב בה לחם עוני אבל האיך אתה יליף חמץ מיניה דבחמץ אפילו אינו לחם חייב עליו:

ועוד מן הדא. ועוד מוכח דלא ילפינן חמץ ממצה מהא דתניא:

ברקיק השרוי. לאחר אפייתו במים אף ע"פ שמתמסמס לחם הוא כל זמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל:

לא אמר וכו'. כלומר טעמא שלא נימוח הוא דיוצאין הא נמחה אין יוצאין בו י"ח מצה:

ואלו לענין חמץ תנן המחה את החמץ וגמעו חייב. דגמיעה כאכילה:

מאי כדון. מעתה מ"ט לא יהא בהן כרת הא רובן חמץ:

אין חימוצו. של אלו דמתני' חמץ גמור וברור הוא אלא דמיא לחמץ נוקשה ונוקשה בלאו ולא כרת:

מהו שילקה. על הני דמתני' אם אכלן:

ה"ג ללקות לוקה:

על חמץ ברור. חמץ דגן גמור בלא תערובות חייב כרת:

ה"ג רב אמר זה שיאור וזה כותח הבבלי וכו'. וה"פ כי היכי דבשיאור האוכלו פטור כדתנן לקמן במתני' ה"נ בתערובות חמץ:

תיפתר. תפרש לרב הא דתני ועל עירובו סופג ארבעים היינו בשנתערב מצה וחמץ דלא נתבטל טעם חמץ אבל אם נתערב בו מין אחר טעמו בטל ואינו לוקה:

מה נן קיימין. במאי עסקינן אם שרוב התערובות חמץ הרי הוא בכרת ולמה תני סופג ארבעים:

אם ברוב מצה. אפי' ידי חובת מצה יוצא וכ"ש שאין לוקין עליו:

תיפתר שיש בו חמץ. בעין ואפ"ה אין בו כרת דאיירי שאין בו כזית ודקשיא א"ה אפי' מלקות נמי לא:

כר"ש. ברייתא אתיא כר"ש דרש"א כל שהוא אפי' פחות מכזית מלקין עליו אבל כרת ליכא:

ה"ג קדרה שבישל בה חמירא וכו'. כדמסיק בסמוך:

הא ממין אחר מותר. לבשל בה אפילו בפסח:

ובלבד לאחר ג' תבשילין. לאחר שבישל בה קודם פסח דברים אחרים שאינן חמץ מותר לבשל בהן בפסח שלא במינו:

ופריך כשם שהוא בטל על שאינו מינו. על ידי שלשה תבשילין ה"נ ליבטל טעם הבלוע בתוכו ממינו:

ומשני מין מעורר על מינו. ואפי' לאחר ג' תבשילין חוזר וניער טעם מינו שבו:

מפקד לטחוניי'. לאותן הטוחנים חיטים שלא יתנו השקים זה על זה שיתחממו ויחמיצו:

אזל ליה. בעצמו גבי הריחים לראות ולהזהירם שישמרו מחימוץ:

טחן ליה צרף. היה טוחן ליה אחד מצורפי כסף ונחושת ולא הניח להטוחנים לעסוק בטחינת חיטיו לפסח שבגדיהם מלאי' מן הדק שמקמח חמץ וחש שמא יפול מהם דבר על קמחו:

הורי לטחונייא. שיתנו כלי מלא מים לתוך המידה. ויהפכנה בתוך המידה ד' פעמים:

מתלנא. פי' משלשל ומהפך ועיי' בערוך ערך תל:

בעשבין שרי. להניח החיטים על עשבין שהם לחים מותר:

מטננה אסור. להניח החיטים על עפר לחה אסור:

וחרנה מיחליף. ואידך מחליף ומתיר בטינון ואוסר בעשבין:

אפילו למאן. דמתיר בעשבין דוקא כשקלט העשבים לאחר חצות שכבר יצא הטל מהם ואין בהם לחלוחי' כל כך אבל קודם חצות שהטל עליהן ומלוחלחין הרבה אסור:

פייגא. כמו ויפג לבו:

הלכה ב

מתני' **בצק שבסדקי העריב'**. ועשוי לחזק שבריה וסדקיה:

וכן לענין טומאה. מפרש בגמ' בצק החרש. שמכין עליו ביד ואינו משמיע קול ודומה לחרש שקורין עליו ואינו משיב ל"א בצק החרם שהוא קשה כחרס ואינו ניכר אם החמיץ:

אם יש כיוצא בו שהחמיץ. אם יש עיסה אחרת שנילושה בשעתה וכבר החמיצה:

גמ' **בנקלף כולו כאחת**. הא דתנן אם יש כזית במקום א' חייב לבער לאו דוקא במקום א' אלא אפי' בשני מקומות שיש ביניהן חוט בצק המחברן שיכול לקלוף כזית בבת אחת חייב לבער:

עד כדון לח. הוא דשיעורו כדי שיקלף שהלח נקלף בנעילתו:

יבש. שהוא נפרר בנטילתו וא"א לקלפו מהו שיחברן חוט בצק שביניה':

ופשיט מאחר שאלו היה לח היה נקלף אף ביבש חייב לבער:

כסדר הזה. כלומר כדין לח:

אין הבית מצרף. דדוקא כלי מצרף שכן מצינו לענין קדשים שעושה כל מה שבכף אחת אבל בבית לא:

והא תנינן. במתני' פחות מיכן. שאין כזית במקום אחד בטל במיעוטו שמעינן דאפי' בכלי אין מצטרף:

כאן בתלוש. הא דמצטרפין היינו בתלוש:

כאן במחובר. מתני' איירי שהבצק דבוק בעריבה הלכך אין מצטרפין:

מהו. מיבעיא ליה הא דתנן אם יש כזית במקום אחד חייב לבער אם מיעטו מכזית מי אמרינן דבטל הנשאר ואין צריך לבער או דלמא מכיון שהיה בו כזית והיה ראוי לבער צריך לבער הכל ואפילו מעט אסור לשייר:

עד היכן. מצרפין בתלוש מה שבכל הכלי ל"א הא דתני אם יש כזית במקום אחד עד היכן הוה מקום אחד:

סברין מימר. סברוה בני הישיבה לומר עד רובה של עריבה אם הכזית הוא בתוך רובה של עריבה מצטרף אבל ביתר מרובה כגון שמונח כחצי זית מקצה מזה וחצי זית מקצה מזה א"נ שמתפשט ביותר מרובה של עריבה אין מצטרפין:

מה מיעט. מבעיא ליה אם מיעט שאין בתוך רוב עריבה כזית מי אמרי' דכבר נתבטל ותו א"צ לבער או דלמא כיון שנראה לבער צריך לבער הכל:

תמן אמר ר' ירמיה וכו' עד הכא ל"ג כאן אלא מקומו לקמן בפרקין ואגב שיטפא נקיט ליה הכא:

אם הקפיד עליו חוצץ. דתני במתניתי' היינו שחוצץ לטבילה ואין טבילה עולה לעריבה אם נטמאה:

היא טבילה היא הזייה. כמו שהדין לענין טבילה כך הדין לענין הזאה אם מקפיד עליו אם הזה על הבצק אין הזייה עולה לעריבה ואם אינו מקפיד עלתה הזייה לעריבה:

אינו חיבור לטומאה. בצק שבסדקי עריבה אע"פ שיש כזית במקום א' אם נגע הטומאה בו השאר אינו טמא:

מן הדא. כלומר מסיפ' מוכח דהאי וכן לאו אירישא קאי דהא קתני בסיפא דבקפידא תליא מילתא:

צואה. שדבוקה תחת הכסא שיושבין עליו:

חיבור לטומאה. שהוא מחזיק הכלי שלא תשבר:

ואינו חיבור להזייה. שאם הזה עליו אינו עולה להכלי:

אבר מדולדל. שנתלש ומעורה במקצת:

צפורן מדולדלת. ומעורה במקצ':

וחידוק קירויה. ודלעת יבישה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה צפה על פני המים ונותנין בה אבן להכבידה ומהדקין האבן עד שנעשה כגופו של דלעת:

וכרויה. מה שמהדקין בכרים:

אף כשות שליקטו. ואח"כ נתגדל בו פרח כולן חיבור לטומאה וכו' אם נגע טומאה בא' מהן אף השני טמא אבל לא להזייה:

מה בין טומאה וכו'. למה לטומאה הוי חיבור ולא להזייה:

בהזייה כתיב וכו' ועל כל הכלים. משמע דוקא מה שהוא עיקר קיום הכלי כלומר שהוא עצמו הכלי:

ברם הכא. אבל הכא גבי טומאה כתיב טמא הוא לכם לכל שבצרכיכם וכל הני דקחשיב מ"מ הם לצורך הכלי:

טרקטא. הוא רקיקים דקים ובלילתו רכה והם סופגנין כדאמרי' בחלה פ"ק מאי סופגנין טריקטא:

הורי ר"י מיעבד חד. שרי:

תרי תלת אסור. דמתוך שבלילתו רכה מתדבק העיסה בידיו ומתחמץ השני:

אלא אין שזג וכו'. אא"כ רחץ ידיו במים בין זה לזה:

קיבטיות בירתיות. מי עשבים שמפררים בו פירורי לחם מצאתי:

פילולינא. פת ניפול שנופל מאיליו לפירורין מצאתי ול"נ שהוא מין מאכל ששמו כך ועיין בערוך ערך פלנין:

בצק שצינן. הא דתנן במתני' בצק החרש היינו שנצטנן ולישנא דקרא נקט רוח קדים חרישי' ומפרש חרישית לשון קר:

לא היה שם. בצק אחר כיוצא בו שהחמיץ עד היכן ישהה ויהא אסור:

הלכה ג

מתני' **חלה בטומאה**. שנטמא' העיס' ושוב אין חלה הניטלת ממנה ראוייה לאכילת כהן כיצד מפרישין אותה בי"ט של פסח הרי אין יכול לאפותה בפסח מאחר שאינה ראוייה

לאכילה ולשהותה ולשורפה בערב אי אפשר שלא תחמיץ ולשרפה או להאכיל לכלבים אי אפשר שאין שורפין קדשים בי"ט:

רבי אליעזר אומר לא יקרא לה שם. חלה עד שתאפה תחלה ובגמרא מפרש כיצד הוא עושה:

לא זהו חמץ שמוזהרין עליו. דלאו דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם וקרא כתיב לך וזה אינו שלך ולא של חביר' דאכתי לא מטא ליד כהן:

גמ' **מתניתא**. הא דפליגי תנאי במתני' בשנטמאת העיסה לאחר גלגולה. שכבר נתחייבה העיסה בחלה:

אבל אם נטמאת. העיסה קודם שנתגלגלה:

יעשה העיסה קב קב. ולא מתחייב בחלה שלעולם אינו מתחייב בחלה אא"כ יהא בעיסה בשעת הגלגול חמשת רבעי' קמח:

בלשה ביום טוב. ולא איירי מתני' אלא בעיסה שנילושה בי"ט אבל בעיסה שנילושה מעי"ט אסור אפי' לטלטל העיסה דמוקצה הוא כ"ש שלא ליטול החלה ממנו בי"ט:

כהדא דתני. כהדא דתניא:

ופריך עירס לא אמר. בברייתא:

אלא לש. פי' בשלשה לגמרי שאין חסר שום דבר והיה יכול להפריש חלה מעי"ט לכך אינו מפריש חלה בי"ט:

הא עירס לא. גלגול לבד שלא עשה רק תערובות מים ומלח וקמח ולא נילושה בטוב אז מפריש שפיר חלה בי"ט מ"ט הא תנן כיון שהיא נותנת המים מגבהת חלתה:

תיפת' בעיסה טמאה שאינו מפרי' חלתה אלא בסוף. כשיגמור יכל תיקון העיסה:

בדין הי' שאף בטהורה אל יפריש החלה אלא בסוף. משנעשית עיסה גמורה ומפני מה אמרו יפריש מיד משנותנת המים:

תקנה תקנו וכו' שלא תטמא העיסה. שמא יארע שום אונס טומאה בעיסה לכך מהרו להפריש חלה בטהרה:

מתניתא. ברייתי דתני לשה מערב יום טוב וכו' אסור לטלטלה דוקא ביום טוב של פסח איירי שהי' לו להפרישו ולשרפו קודם פסח דהשתא צריך לחלל יום טוב בחנם באפייתו כר"א:

הא בעצרת ובחג מותר. לטלטלה דמה בכך יפריש החלה ויניחנה:

על שם כל מלאכה לא יעשה בהם. והפרשת חלה נראה כמתקן כלי:

ופריך מה בינה. מאי איכא בין הפרשת חלה לקניבת ירק דשרי ביום טוב אף על גב דמיתקן הירק בכך:

קניבת ירק. היינו לנתק העלין מן הקלחין כדי להשוותם שיהיו מוכנים לחתכן:
ומשני זו ראויה לאכילה. הירק של תרומה ראוי לאכילה ולאכילה כל המלאכות מותרו' כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו':
זו החלה אינה ראויה לאכילה. כיון שהעיסה טמאה לכך אסור לטלטלה ל"א בטהורה איירי וה"פ זו הירק ראוי לאכילה בלא קניבה אבל העיסה בלא חלה אינה ראויה לאכילה ומיחזי כמתקן:
רבנין דקיסרין בעיין. הקשו מאי איכא בין הפרשת חלה מעיסה לבורר קטנית ביום טוב שא"א לאכלן בלא בירור וזהו כפי' השני שכתבתי:
כיצד יעשה בהפרשת' ביום טוב לר' אליעזר:
מערים וכו' דכל חדא וחדא חזיא לי' וכדפרישית במתני' וכשהוא רודה. הפת מן התנור אומר זו שהוצאתי איני רוצה לאכול אלא ליישן שאיננה יפה כל כך:
ומשייר אחת. בתנור לחלה:
לא נמצאת במה שמשייר אחת כשורף קדשים בי"ט שהרי היא נשרפת בתנור:
מאיליהן הן נשרפין. ואיהו לאו מידי קעביד:
ה"ג א"ל ר"א לא נמצאתה עובר על בל יראה במה שהוא מניחתה להחמיץ:
א"ל מוטב לעבור על מצות ל"ת שלא באת לפניו. שלא עשית מעשה בידים משא"כ שריפת החלה שע"י נתינתו לתוך התנור נעשה:
אתיין אילין פלוגתא. דר"א ור"י דמתני' כהאי דפליגי התם:
דתנינן תמן. פ' כל הזבחים הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתן אחת מתן ד' במתן ארבע ינתנו מתן ארבע מתן ארבע במתן אחת ר' אליעזר אומר ינתנו במתן ארבע רבי יהודה אומר ינתנו מתן אחת. וה"פ הניתנין במתנה אחת כגון דם בכור שנתערב בדם מעשר ששניהם ניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת מתן ד' במתן ד' כגון דם חטאת זו שנתערב בדם חטאת אחר ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו מתן ד' במתן אחת רא"א ינתנו מתן ד' דקסבר קום עשה מצוה עדיף אע"ג דבהאי מצוה איכא צד עבירה דקעבר אבל תוסיף אבכור אתי עשה דחטאת דכתיב ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור ורי"א ינתנו במתן אחת כיון דקיי"ל הניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר הכא דלא אפשר סמכינן עליה לכתחילה ולא עברינן אבל תוסף ואי משום בל תגרע דחטאת כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים מלעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידים:

ה"ג ועוד א"ל ר"י מוטב לעבור על בל תגרע שאינו עושה מעשה בידים ולא יעבור על בל תוסיף שעושה מעשה:

ופריך על דעתיה דר' אליעזר. למה משיירה בתנור יקרא לה שם וירדנה לאחר שנאפית ונמצא שאינו שורף קדשים:

ומשני אסורה לטלטל וירדנה. בתמיה לאחר קריאת השם שאסורה לטלטל איך ירדנה:

ה"ג וירדנה ויקרא לה שם. וה"פ דפריך וירדנה תחלה ואח"כ יקרא לה שם:

ומשני שמא ישכח ויאכל. כיון שזו מצה כאחרת גזרינן שמא ישכח שזו היא חלה ויאכלנה כיון שצריך שתהי' מונחת לפניו כל היום שהרי אסור לטלטלה ל"א שמא ישכח מלקרוא לה שם ויאכל בלא חלה והראשון נראה:

ופריך וירדנה ויקרא לה שם. ודקשיא לך שמא ישכח ויאכל הא אפשר שיסלקנה לקרן זוית שיטלטל עם החלה מצה אחר' כהא דתנן גבי תרומה טמאה:

דתנינן תמן. בפרק נוטל:

ומשני ולא דמיא. בשלמא התם אי אפשר לו לטלטל הטהורה בלא הטמאה אבל הכא מטלטל החולין שאינו צריך לטלטל בשביל טלטול הטמאה זה ודאי אסור:

חברייא בעיי. בני הישיבה הקשו וירדנה ויזרקנה לאשפה ויקרא לה שם דהשתא ליכא למגזר שמא יאכלנה דכשמונחת באשפה מאיסה היא:

ומשני ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. בתמיה דכיון שזרקה לאשפה הרי היא הפקר ואינו יכול להקדישה:

ופריך ויקדישנה תחילה בעמדו על האשפה ואח"כ יזרקנה מידו:

ומשני וכי יש אדם מפקיר דבר שאינו שלו. בתמיה שהרי אינו שלו לאחר שקרא עליה שם חלה אלא של כהן הוא להסיקו תחת תבשילו ואיך יכול להפקירו ולזרקו על האשפה:

ר"י. פריך ויפרידנה לפירורין קטנים וישליכנ' בתוך הבית דליכא למיחש שמא יאכל ואח"כ יקדישנה:

תמן אמר רבי ירמיה וכו'. סתמא דש"ס פריך אר"י מאי קשיא ליה הא איהו דאמר לעיל שני חציי זיתים בתוך הבית אין מצטרפין ואיך נצרף כל מה שבבית לקרוא עליו שם חלה:

והכא הוא אומר הכין. וקשיא דידי' אדידי':

ומשני א"ר יוסה עד שהוא באויר הבית ולא נפל לארץ יקרא לה שם ואז מצטרפין:

ופריך אויר הבית מצרף אין קרקע הבית מצרף לחמץ. בתמי' מאי שנא הלכך אין לה תקנה כי אם שיניחנה בתוך התנור:

אותו ואת בנו. שאסור לשחוט שניהם היום:
אע"פ שחישב. אח"כ שלא לשחוט אפילו אחד משניהם מותר:
תמן. גבי אותו ואת בנו אוסר ר"א להערים והכא גבי חלה מתיר להערים כדאמרינן לעיל:
ומשני הכא. מתיר להערים שלא יעבור על בל יראה וב"י אם יניחנ' כך אבל התם גבי או"ב מה איסורא איכא אם מניח אחד מהן בבור שהרי יכול לעשות לו פרנסה במקומו:
א"ר אידי כאן. באותו ואת בנו אינו אלא שבות שנושא בעלי חיים שהוא מוקצה:
וכאן חיוב חטאת. לאו דוקא חיוב חטאת אלא חיוב מיתה אם אינו מפריש החלה וחייש ר' יהושע אם לא יפרישנ' מיד שמא ישכח ויאכל בלא חלה א"כ אם אופה בי"ט איכא איסור מלקו'. אר"י בר' בון. ל"ק דר"י אדר"י דהתם גבי או"ב מתיר ר"י להערים כדי לחוס על ממונם של ישראל שלא ימות השני בבור:
הכא. גבי חלה מה הפסידא אית לי':
ר"י ור' יאשי'. חד אמר כר' אידי וחד אמר כר"י בר' בון:
דרש ר' ברכי'. דהלכת' כבן בתירא דמתני' מתניתא אמרה כן. מסיפא דמתניתין מוכח כן דהלכתא כוותי' דתנן תפח תלטוש בצונן משמע דצונן מהני שלא יחמיץ:
מיליהון דרבנן. דברי רבי חזקיה בשם ר' לעזר פליגי על ר' ברכיה:
כל מקום ששנה ר' וכו' הלכה כסתם. אבל כאן מחלוקות ומחלוקות הוא דהא בסיפא נמי דברי ר"ע הם ואע"ג דקיי"ל הלכה כר"ע מחביריו דוקא מחביריו אבל לא מרבותיו והכא ר"א ור"י רבותיו פליגי עליה. ל"א סתמא דש"ס פריך אר' ברכיה ל"ל למדרש כבן בתירא פשיטא דהלכתא כוותי' כדתנן במתני' תפח תלטוש בצונן ומשני דמיליהון דרבנן פליגין על זה דסברי דמסיפא ליכא להוכיח דהלכתא כבן בתירא כיון דלאו סתמא הוא והראשון נראה:

הלכה ד

מתני' **שלש נשים לשות כאחת**. כל אחת מלא התנור ואין כאן תימוץ אף ע"פ שהאחת ממתנת עד שיאפו השתים:
וחכ"א. אין להקל כ"כ שיהו לשות כולן כא' אלא ג' נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה:
אחת לשה. האחרונה לשה כשחבירתה האמצעית מקטפת והשלישית שלשה תחלה אופה:
לא כל הנשים שוות. יש עצלניות ומחמיצות אם ישהו כל כך ויש תנור שאינו חם מהר ויש עצים שאינן נבערים מהר:
זה הכלל תפח. הבצק בידה שהיא רואה שרוצה לתפוח:
תלטוש. ידיה במים צוננין ותקטפנה ותצטנן:

גמ' **תני הראשונה**. שוהה הבצק שלה כדי שתסיק התנור פעם אחת:
והשניי'. שוהה בצק שלה כדי היסק דידה והיסק דחברתה ואפיי' דידה:
אם עשתה. הראשונה ככר ראשון בתנור והתחילה ללוש ככר שני נמצא שצריכה להמתין כדי ג' אפיות וכדי ג' הסיקין דשנייה ודשלישית והסיק דידה לצורך הככר האחרון:
תני גמרה לישתה. אדרבנן קאי גמרה זה האחרונה לישתה והשנייה קטיפתה דהיינו עריכתה והראשונה גמרה היסיקה אח"כ מתחלת הראשונה לאפות נמצא הראשונה שוהה בצק שלה כדי היסיקה וכו':
עשאה הראשונה. ככר הראשון לתוך התנור ואח"כ בככר השני זה הככר האחרון שוהה כדי שני היסיקות וב' אפיות:
תני ר' הושעי'. לדברי חכמים כשהראשונ' מתחלת לאפות באה אחרת ולשה תחתיהן שהרי אינו שוהה יותר מן האחרונה שלשה:
בחיטין שלשת קבין. שיעור עיסה של חיטין ללוש בפסח שלשה קבין ולא יותר שאינו יכול להשמ' מידי חימוץ:
ובשעורין שלשה קבין. שהשעורין קרובין להחמיץ יותר מחיטים:
בשיש בהן שמנונית. שהן חיטין טובים:
דאינון חטים. כלומר שהם חסרים וגרועים מלשון אני ובני שלמה חטאים:
דאינון רטישין. שהן כתותין ונטושין וקרובין להחמיץ ל"א שהוסרו קליפתן בכתיתה תחלה קודם שנטחנו וקמחן מנופ' ביותר:

הלכה ה

מתני' **שיאור**. שלא החמיץ כל צרכו:
סידוק. כשהוא מחמיץ נעשו בו סדקין:
קרני חגבים. סדק לכאן וסדק לכאן:
זה וזה. אפינו כקרני חגבים נמי סידוק הוי:
ואיזהו שיאור. שפטור זה שאין בו סדק אבל הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד ורתת שפניו מכסיפין:
גמ' **מותר להאכילו לכלבו**. שיאור דחכמים לרבי יהודה:
תני בר קפרא. טעמא דחכמים דמחייבין כרת בשיאור דר"י שאין לך סדק מלמעלה שאין תחתיו כמה סדקין וכשהוא למעלה כקרני חגבים הוו למטה כנתערבו סדקין:

הלכה ו

מתני' **מבערין את הכל**. בין חולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לשבת:
תרומה מלפני השבת. שאינו יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמת זרים ולשהותה אי אפשר אבל חולין אין צריך לבער אלא בזמן שיכול למצוא להן אוכלין הרבה:
גמ' **אתיא דר"מ**. דאמר במתני' מבערין את הכל מלפני השבת:
כר"א. לעיל דאמר לא תקרא לה שם עד שתיאפה:
וריבה מן דרבי אליעזר. ומחמיר יותר ממנו:
דרבי אליעזר וכו'. דאלו ר"א מחמיר במקום שיבא בודאי לידי בל יראה ובל ימנא ור' מאיר מחמיר אפי' בספק שהרי אפשר שימצאו לה אוכלין ולא יעשה איסור כלל:
אתיא דרבנן. דמתניתין דאמרי בזמנן כר"י דאמר לעיל לר"א דאין שורפין קדשים ביום טוב:
ורובה מר"י ומחמירין יותר מר"י:
אפי' בחול בערב שבת אין שורפין קדשים שאפשר שיאכלם:
על הטהורה. שאסור לשרפה בי"ג כשחל ארבעה עשר בשבת:
כלום אתם אומרים בטהורה שלא תישרף. טעמא מאי הרי כבר בקשו להם אוכלין ולא מצאו ובשבת א"א לאורח לבוא אלא ודאי שאני אומר וכו':
ה"ג שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. וה"פ היום ע"ש ולמחר ערב יום טוב וטעמו של דבר מפני הטורח שיש להן לעסוק בסעודת שבת ויטרדו בו:
כמה דר"ג אמר מה שני בין חולין לתרומה. כלומר דר"ג סובר דיש לחלק בין זמן תרומה לחולין דחולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש שאין אוכלין מצויין כל כך לתרומה:
כמה דתימר וכו'. כלומר כי היכא דקאמרת לעיל בפ"ק (דף ד) הלכה כר' גמליאל השתא דר"ג וראב"צ בחדא שיטתא קיימא נאמר נמי דהלכה כראב"צ:

הלכה ז

מתני' **ההולך**. בי"ט:
אם יכול. שיש שהות ביום:
להציל מן העכו"ם. את ישראל הנרדפים:
יבטל בלבו. ולא יחזור ואפילו יש שהות דמדאורייתא סגי בביטול בעלמא אפילו לחמץ ידוע אם רוצה לשרפו אח"כ:
לשבות שביתת הרשות. שהלך לשמות בפסח בבית אוהבו וקרובו:
גמ' **בוא וראה מה גדול הוא השלום**. כלומר איך השלום הוא דבר גדול שהרי מדמה לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו לשחיטת פסחו ולמילת בנו שבשניהם איכא חיוב

כרת בהעברתן וקסבר דאכילת סעודת אירוסין בבית חמיו אינו אלא משום איקרובי דעתיה דארוס וארוסתו וקרוביה א"נ לכך אינו חוזר שלא יקצוף עליו חמיו:

מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם. מי אמרינן דפסח קודם דתדיר דנוהג בכל שנה ומילה אינה אלא פעם אחת כל ימי חייו או דלמא מילה קודם דנכרתו עליה י"ג בריתות:

אפי' יכול לחזור ולבער. אהא דתנן במתני' ההולך להציל מן הנהר וכו' יבטל בלבו היינו דלא יחזור אע"פ שלדעתו לא יעבור זמן ההצלה אם ילך תחלה לבער קמ"ל דאסור לחזור ולבער אפי' יש פנאי להצלתו:

אפילו יכול לילך וכו'. והא דתנן במתני' ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד אפילו יש פנאי לבער אחר שיקנה שביתה אפילו הכי צריך שילך תחלה לביתו ולבער:

ופריך שאין שביתת הרשות וכו'. הלא אין שביתה לדבר הרשות אלא לקבל פני רבו א"כ למה קראו התנא שביתת הרשות:

ומשני כך שנה רבי המעשה קודם לתלמוד. הלכך שנה כאן דביעור חמץ קודם להקבלת פני רבו:

אריס. שם אדם:

התלמוד קודם למעשה. ודלא כרבי:

יזכי בטבריא. שילמוד תורה בטבריא:

אתון ואמרון ליה. באו ואמרו לו לרבי אבהו שר"ח בנו עוסק בג"ח בטבריא שלח לומר ליה לר"ח בריה דרבי אבהו המבלי אין קברים בקסרין שהיית יכול לישב במקומך ולעסוק בג"ת ולמה שלחתיך לטבריא אם לא לעסוק בתורה:

בשיש שם מי שיעשה. ההיא הוא דפטור:

אבל אין מי שיעשה. ודאי המעשה קודם שלא יתבטל:

דלמא ר"ח וכו' מעשה שר"ח ור"י ור"א נתאחרו לבא אצל ר"א לבית המדרש:

א"ל. היכן הייתם אמרו ליה לגמול חסר:

אמר לון. ולא היה שם איניש אחרינא בהדיה שיעשה המעשה ולא תצטרכו לבטל מלימוד:

א"ל מגור היה. גר היה בארץ נכרייה ולא היה לו קרובים שיתעסקו בו:

הלכה ח

מתני' **שיש בידו בשר קדש**. עמו בדרך ונפסל ביוצא שמחיצת קדשים קלים חומות ירושלים:

אם עבר צופים כל מקום שמשם רואים את בית המקדש:

שורפו במקומו. ולא הטריחוהו לחזור:

ואם לאו חוזר ושורפו. דכתיב בקדש באש תשרף במקום אכילתו שריפתו:
זה וזה. חמץ דאמרינן לעיל ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו ובשר קדש שעמו:
בכביצה. אבל בפחות גבי חמץ יבטל בלבו ובשר קדש שורפו במקומו:
גמ' **עד מקום שהסוס רץ ואינו עושה צל**. דהיינו עד חצי היום שכל שעות היום החמה נוטה לצדדין וצל האדם והבהמה נוטה לצידו כשהחמה במזרח צל האדם למערב אבל בחצי היום עומד' באמצע הרקיע בראש כל אדם וצל הסוס תחתיו ומפני מרוצת הסוס אין ניכר צילו שתחתיו וה"פ עד המקום שיכול הסוס לרוץ עד חצי היום יהיה ירושלים לעתיד בנוי ואיידי דאירי ביציאת ירושלים בשעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים מייתי ליה הכא שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים:
בעי. פריך אהא דתנן שורפו לפני הבירה כיון דקדש הוא ישרפנו במקומו במקום אכילתו דהיינו בפנים ולא לפני הבירה:
ומשני שכן אפי'. נטמא בירושלים שורפו לפני הבירה ולא במקדש עצמו כ"ש זה שנפסל ביוצא ל"א קשיא ליה אמאי ישהה המצוה ולמה לא ישרפנו במקומו כיון שיוכל לראות המקדש כאלו שריפתו בקדש הוא ומשני שאפילו בירושלים הטריחוהו לשרוף לפני הבירה דוקא:
ההן יוצא. האי פסול יוצא למאי מדמינן ליה לנטמא בעזרה או שנטמא חוץ לעזרה דתנן בפ' בתרא דשקלים רע"א מקום טומאתו שם שריפתו הלכך מיבעיא ליה ביוצא:
מכיון שנמצא הפסול מחמת שיצא ממקומו הרי הוא כאלו נטמא בחוץ ושריפתו בחוץ:
טהור הוא דבר תורה. מדאורייתא בשר קדש שיצא טהור לגמרי הוא אלא רבנן גזרו טומאה על כל פסולי קדש שהם מטמאין את הידים לא די דגזרו עליו טומאה למה נחמיר שיהא כמטמא בחוץ הלכך כמטמא בפנים הוא ושורפין אותו בפנים:
אית תניי דתני במתני' בחילוף דברי ר"מ לר"י ודברי ר"י לר"מ:
ר"י בר אחא בשם רבי יסי. תני כמתניתין רמ"א זה וזה בכביצה וריא"א בכזית:
סימנא כי ההיא דברכות. סימן לגירסת מתני' כי הך מתני' דברכות דרמ"א בכזית מזמנין דהוה דבר חשוב וריא"א בכביצה הוא דמזמנין ולא בכזית:
פחות מכאן. פחות מכזית לר"י ופחות מכביצה לר"מ אין מטריחין עליו שיחזור:
מה בין זה לזה. לרבנן פריך מה בין חמץ לקדש:
ומשני זה חמץ יש לו ביטול ואינו עובר עליו מדאורייתא אם לא יבערנו מיד הלכך הקילו בו עד כביצה:
עד כדון בשר קדש. הוא דפחות מכאן אין מטריחין עליו חמץ מניין דבפחות אין מטריחין עליו:

הדא אמרה. זאת אומרת דבשר קדש וחמץ דין אחד להם ל"א עד כדון בשר קדש הוא דשורף לפני הבירה מעצי המערכה חמץ מניין שמותר לשרפו לפני הבירה מעצי המערכה ומשני מדתניא וכן מי שיצא וכו' משמע דאף חמץ מותר לשרוף שם דלב ב"ד מתנה עליהם:

הדרן עלך פרק ואלו עוברין

פרק ד

הלכה א

מתני' **עד חצות**. עד חצי היום תליא במנהגא אבל מחצות ולמעלה איסורא איכא:

שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת פסחו ותיקון מצה של מצוה:

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. הלכך אף ההולך למקום שאין עושין אל יעשה שהרואה אותו שאינו עושה אין בו מחלוקת שיאמר מלאכה הוא דלית ליה:

גמ' **אין לי אלא הוא זובח פסחו בעצמו מנין שאפילו שליחו יכול לזבחו ת"ל ובשלת ואכלת**. משמע דוקא אבישול ואכילה הוא דקפיד קרא שיהא בעצמו אבל זביחה אפי' ע"י שלוחו נמי כשר:

מת"ל שם תזבח וגו'. דמשמע שהוא בעצמו ישחט פסחו:

אינו בדין וכו'. כלומר בא הכתוב לאסרו במלאכה בשעה שנשחט פסחו שאינו בדין שיהא קרבנו קרב והוא עוסק במלאכתו:

אבל. באמת אסרו הכתוב מלעשות מלאכה:

כהדא דתני. במגילת תענית:

להן כל אינש. לפיכך כל אדם שיש עליו להביא עצים וביכורים:

האומר הרי עלי וכו'. תנא והדר מפרש הא דיש עליו להביא עצים היינו עצים למזבח וגזירים והם עצים ארוכים למערכה אסור ביום הבאתו בהספד ותעני' ומלעשות מלאכה לפי שבאותו היום היה מקריב קרבן והוא הנקרא קרבן עצים:

איליין תמידין. הני תמידין שמקריבין בכל יום קרבנותיהן של כל ישראל הם א"כ היה ראוי שיהיו כולן עומדין על קרבנותיהן והיכי ליעביד:

אם יהיו כל ישראל בכל יום בירושלים בשעת הקרבת התמיד אי אפשר:

לית כתיב. הא לא כתיב:

אלא שלש פעמים בשנה וגו'. ולא בכל יום:

אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין. בכל יום ממלאכה כדין מי שמקריב קרבן שאסור במלאכה בכל יום ההוא נמי אי אפשר לומר:
והכתיב ואספת דגנך. ואם כל ישראל ישבו בטלים מי יאסוף להם הדגן. אלא כלו' לפיכך התקינו הנביאים מעמדות שיעמדו על קרבן תמיד בשביל כל ישראל ובכל מעמד כהנים ולוים וישראלים וחלקוהו לכ"ד חלקים:
כ"ד משמרות מן הכהנים וכנגדן כ"ד מעמדות מן הכהנים ולוים וישראלים:
תני כ"ד אלף היה. מעמד מאנשי ירושלים:
וחצי עמוד. הי' מאנשי יריחו ואף מיריחו היו יכולין להוציא מעמד שלם של כ"ד אלף אלא בשביל לחלק כבוד לירושלים לא הוציאו מיריחו אלא חצי מעמד:
הכהנים. שבכל מעמד היו לעבוד עבודה במקדש והם נקראים אנשי משמר שהיו עובדין בכל השבת ההוא והלוים שבכל מעמד היו לשורר על הדוכן:
וישראלים מוכיחין על עצמן. שעומדי' שם על קרבנות הציבור בשביל כל ישראל:
כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. אם אין מעמד מכולן אין הקרבן לרצון דבעינן שיהיו הבעלי' עומדין על קרבנן:
אלו הכהנים. שנאמר ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרו':
לעבוד את עבודת וגו' אלו הכהנים. פי' בני ישראל הנאמר כאן על הכהנים נאמר שיעבדו הלוים עבודת הכהנים:
ולכפר על בני ישראל. היא עבודת הלוים והיינו השיר דאין להן עבודה אחרת:
אלו ישראל. שעובדין הלוים במקומם א"נ אלו ישראל העומדים על הקרבן:
מנין שהשיר מעכב. פי' מנין שמעכב כפרה ומעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר:
ולכפר על בני ישראל זה השיר. ומה כפרה מעכבת אף השיר מעכב:
ופריך הרי פסח. שקרבנן של כל ישראל הוא. ולא אסר במלאכה אלא במקום שנהגו ואיך קאמרת שביום הקרבת הקרבן אסור מדאורייתא במלאכה:
א"ר אבהו. שאני פסח שאינו קרב אלא לאחר שש שעות ואז מדאורייתא אסור כדפרישית במתני' והא דתני מנהגא אקודם חצות קאי:
ר' אבהו בעי אם אמר הרי עלי עולה להקריבה משש שעות ולמעלן מהו. שיהא אסור במלאכה קודם חצות:
א"ר יוסה דאסור במלאכה קודם חצות בשלמא פסח שהקריבו קודם חצות פסול הלכך מותר במלאכה אבל עולה אם היה מקריבה קודם חצות עולה כשירה היא הלכך אפי' קודם חצות אסור במלאכה:
כל הדברים. כלומר הרבה דברים תלויין במנהג:

נשייא וכו'. נשים שנהגו שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת לאו מנהגא היא ומנהג בטעות הוא:
עד יפני סידרא. שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שיגמרו הקדושה בבית הכנסת מנהג טוב הוא:
בתרייא וכו'. והנוהגי' שלא לעשות מלאכה בשני ובחמישי בשבת לאו מנהגא הוא:
עד יתפני תעניתא. עד לאחר תענית הציבור מנהג יפה הוא:
יומא דערובתא. הנוהגים שלא לעשות מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים לאו מנהגא הוא אבל שלא לעשות מלאכה בע"ש ובעי"ט מן המנחה ולמעלה מנהג הוא ואסור להתיר להן:
יומא דירחא. שלא לעשות מלאכה בר"ת מנהג הוא ואין לבטלו:
דלא למשתיי'. שלא לסדר ולערוך החוטין שהולכין לאורכו של בגד מלשון או בשתי או בערב:
מן דאב עליל. מר"ח אב ואילך מנהג:
שבו. בחדש אב פסקה אבן שתייה והיא האבן שממנו הושתת העולם והיה מונח בבית קדשי הקדשים:
מה טעם. כלומר מנא לן:
דכתיב כי השתות יהרסון. ש"מ שבחרבן בה"מ השתות נהרסו:
אעין דשיטין. עצי ארז היו בכפר ששמו מגדל צבעייא שמשם קצץ יעקב ארזים לצורך המשכן בירידתו למצרים ונהגו בהם קדושה משום קדושת הארון והמשכן שמתחלה נטעם אברהם לצורך המשכן כדאי' בב"ר:
מהו מיעבד בהון מלאכה. מי אמרינן כיון דנהגו בהם איסור אסור או דלמא אין לך דבר שנעשו מצוותו ומועלין בו שהרי כבר לקח לצורך המשכן די והותר:
נוחי נפש. שהנפש שלהן נח אבל נשמתן הולכי' ושוטטין כדאמרינן ת"ח אין להן מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב:
כל דבר שנוהג בו איסור מחמת טעות שאינו יודע שהיא מותר והוא טועה וסובר שהוא אסור מן הדין:
נשאל. לחכמים והן מתירין לו דמנהג בטעות לאו שמיה מנהג:
וכל דבר שהוא בעצמו יודע שהוא מותר. אלא שנוהג בו איסור מחמת גדר או סייג אם בא לישאל עליו אין מתירין לו:
יושבין על ספסלו של עכו"ם בשבת. והן הספסלין שמוכרין עליהן ומן הדין מותר לישב עליהן אלא שנהגו בהן איסור משום חשדא:

לא היו נוהגין כן. שהחמירו על עצמן לאסרו מפני החשד וגם מיחזי כיושב שם למשא ומתן:

ה"ג שרחצו במרחץ בכבול:

בכבול. שם מקום:

להיות רוחצין שני אחין כאחת. משום פריצותא דמתוך שמצויין יחד ועכשיו שרואין זה את זה ערומי' נותנין עין איש באחיו למשכב זכור א"נ דגזרו משום בעל אחותו שאסור לרחוץ עמו משום הרהורא:

בקורדקיות. כמין סנדלים רחבים ולא חיישי' בהו דלמא משתלפי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר:

בבירו. שם מקום:

לא נהגו כאן לצאת בקורדקיות שהן נהגו בהן איסור:

ה"ג ולא רצו לומר להן מותר לעשות כן:

אלא שלחו. הקורדקיות ע"י עבדיהן לביתן:

ולא סוף דבר פסח. ולאו דוקא איסור מלאכה בע"פ שיש בו במקצתו איסור דאורייתא הוא דאמרי' נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וכו':

אלא אפי' מנהג. שאין בו משום חשש איסור דאורייתא אם נהגו בו אסור לנהוג בו היתר לעולם:

קיבלו עליהן. פורשין חרמי' לצוד בהן דגים שבטבריא וכן הטוחנין פולין לגרוסין שבציפורי והכותשין חיטין לדייסא שבעכו שלא לעשות כן בחול המועד מפני כבוד י"ט:

ופריך הניחא גרוסי. ודשושי שהן יכולין להחמיר על עצמן שאפשר לאכול חיטין ופולין בלא כתישה וגריסי א"נ אפשר שיעשו הרבה קודם י"ט שיהיה די לצורך י"ט ואינן מתקלקלין אם יעמדו ימים רבים:

אלא חרמי טבריה. הלא ממעטין בשמחת הרגל שאין לבני טבריא דגים לאכול שאם עומדין מקודם י"ט מתים ומסריחי':

ומשני צד הוא בחכה או במכמורת. בחול המועד ואינו ממעט בשמחת י"ט ולא החמירו אלא שלא לפרוש חרמים כמו שעושין בחול וגם שיש בו פרסום:

ופריך אפי' כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. בתמיה שהרי אינן צדין הרבה דגים בחכה ובמכמורת וגם אינן צדים דגים גדולים:

ר' אימי מיקל לון. הי' מקלל להן לחרמי טבריה שהן ממעטין בשמחת הרגל ע"י שאינן פורשין חרמים בחוה"מ:

גלו ממקום למקום. שהלכו ממקומי הראשון ונתיישבו במקום אחר שנוהגין בו היתר. מהו שיהו חייבין לנהוג באיסורן הראשון או מותרין לחזור ממנו:

ייבא כהדא. אתיא כהא דא"ר בא:

בני מיישא. שם מקום והיו מתחלה דרים במקום אחר ונהגו שם איסור שלא לפרש בים הגדול דלפעמים צריכין לחלל שבת:

אנו מה אנו. מי מחוייבין גם אנחנו לנהוג איסור או לא:

ופריך ואין אדם נשאל על נדרו. בתמיה לא יהא אלא שנדרו כן שלא לפרש בים הגדול ועתה רוצים לחזור וכי אינן רשאים לעשות כן:

ומשני תמן. בנדר מי שנדר הוא נשאל עליו אבל הכא הם לא נדרו אלא אבותיהם:

ופריך כל שכן יהיו מותרים. לישאל על נדרן שהרי הם לא נדרו והא ודאי דחמיר הנדר שנדר האדם בעצמו ממה שאסרו אחרים עליו:

ומשני לא מן הדא. לא מפני שנהגו אבותיהם בו איסור אסר להם ר' אלא מטעם זה אסר להם:

ר' תלמידו של ר"י היה. ור"י סובר דמן הדין אסור לפרש בים הגדול:

ואינו אסור משום בל תתגודדו. אמתני' פריך דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה וכו' הא כשאלו מחמירין ואלו נוהגין היתר נראה כשתי תורות וקרי לא תתגודדו לא תעשה אגודות אגודות:

א"ל בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו כב"ה. הוא דקרינן בי' לא תתגודדו אבל במנהגא שמחמירין על עצמן לא קרינן בי' לא תתגודדו:

ופריך בית שמאי ובית הלל אין הלכה כבית הלל. בתמיה וכיון דהלכה כב"ה ל"ל לא תתגודדו:

א"ל. ר"י לאו דוקא ב"ש וב"ה אלא בשעה שאלו עושין כר"מ וכו' קרינא ביה לא תתגודדו:

ופריך ר"מ ור"י אין הלכה כר"י. בתמיה ואף לזה לא צריך קרא:

א"נ תרי תנאי הן על רבי מאיר ותרי תנאים על ר"י ומחליפין דר' מאיר לדר"י ודר"י לדר"מ ומורין מקצתן כרבי מאיר ומקצתן כר"י קרינן בהו לא תתגודדו:

א"ל הרי. תקיעות של ר"ה ויה"כ של יובל דנהגו ביהודה כר"ע ותוקעין למלכיות ובגליל נהגו כריב"ן שאין תוקעין למלכיות אמאי לא קרינן ביה לא תתגודדו:

ה"ג א"ל שנייה היא. שאני התם כיון דהכל מודים דאם עשה בדיעבד כא' משניהם בכל מקום יצא לא מחזי כשתי תורות:

ופריך הרי פורים שאלו קורין בי"ד ואלו בט"ו. ואסורין של זה בזה ואמאי איקרי כאן לא תתגודדו:

א"ל מי שסידר את המשנה. וקבע במתני' שקורין את המגילה בהרבה זמנים מצא לו סמך מקרא לחלק דכתיב משפחה ומשפחה וגו' דמשמע משפחות לחוד ומדינה לחוד ועיר לחוד וכל שיש לו סמך מן המקרא לא שייך ביה אגודות כי היכי דלא שייך אגודות במצות הכהנים:

ופריך הניחא ממקום שעושין למקום שאין עושין. דלא ישנה ממנהג שהלך לשם דלא קעביד איסורא וליכא נמי מחלוקת אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין היכא ליעבד אי אינו עושה איכא מחלוקת ואי קעביד מלאכה איסורא הוא דקעביד שהרי ממקום שאין עושין הוא:

ומשני ויבטל. ודקשיא איכא מחלוקת לא תקשי לך דכמה בטלנים איכא בשוקא שאין להם מלאכה ואף הוא כאחד מהם ל"א אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין דתנן במתני' שאל ישנה מפני המחלוקת ויעשה עמהן אמאי ויבטל ואפ"ה ליכא מחלוקת שכמה בטלנים איכא בשוקא ומשני ר' סימון בשם ר"י במתמיה הא דאל ישנה מפני המחלוקת היינו שאל ישנה ויתמה עצמו על העושין מפני המחלוקת א"נ מתמיה באדם שהוא תימא שילך בטל שאין דרכו בכך אדם כזה יעשה מלאכה מפני המחלוקת שיבינו דלאו מפני ביטול הוא דעביד אלא מחמת מנהגא:

הלכה ב

מתני' **ממקום שכלו**. לחיה מן השדה וחייבין בני המקום לבערן מן הבית והוליכן זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין מן הכנוסין בבית:

חייב לבער. משום חומרי המקום שיצא משם:

צא והבא לך אף אתה. מפרש בגמ' ה"ג כלו מטיבריה וכו'. אדר"י קאי הא דאמר רבי יהודה צא והבא לך אף אתה אמוליך ממקום שלא כלו למקום שכלו פליג שיכול לומר צא והבא לך אף אתה מציפורי ששם לא כלו ואין בזה מחלוקת ושינוי מנהג כיון שפירות ממקום שמותר הם:

גמ' **דתנינן תמן**. פרק ט' דשביעית:

אוכלין. פירות שביעית על המופקר על ידי שמצוי מאותו המין במקום המופקר אבל אם כלו ממקום המופקר אע"פ שיש מאותו המין בגפנים שבמקומות המשומרים אין אוכלין עליו מפני החשד:

אף על השמור. דליכא חשדא שאומר לו הרי השדה לפניך צא והבא לך אף אתה:

הלכה ג

מתני' **שלא למכור**. שהחמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה:

ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה. מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמתו מלאכה בשבת ואדם מצווה על שביתת בהמתו:
עגלים וסייחים. קטנים ואף על גב דלאו בני מלאכה נינהו מיחלפו במכירת גדולים ושבורים מיחלפי במכירת שלמים:
בשבורה. דלא משהו לה ושחטו לה הלכך לא חזי לה ישראל גבי גוים ולא אתי למשרייה מכירה אחריתא:
מתיר בסוס. שאין מלאכתו אלא לרכיבה ואינה אלא שבות משום דחי נושא את עצמו ולא איכפת לן אי אתי להשאילו ולהשכירו:
גמ' **ה"ג מהו מותר לגדל**. והכי פירושא מהו שיהא מותר ליתן להם בהמה לגדל:
כגון מהיר. שם מקום שמרעה שלהן לא היתה רחוקה מן העיר יותר מט"ז מיל על ששה עשר מיל ושם מותר ליתן לגדל שיוכל לראותו תמיד כדאמרינן בבכורות ששה עשר מיל שולט עין הרועה:
הוון בעיי מימר. סברוהו בני הישיבה לומר:
מ"ד מותר למכור. כלומר במקום שנהגו היתר במכירה מותר נמי לייחד הבהמות אצלן:
ואפי' כמ"ד מותר למכור. ואפי' במקום שנהגו היתר במכירה אסור לייחד אצלן דחשודין על הרביעה וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול:
ופריך מה בין למכור וכו'. מ"ש מכירה דשרי מיחוד דאסור:
ומשני תמן. במכירה מכיון שמוכרה לו הרי היא כבהמתו של עכו"ם וחס על בהמתו שלא תעקר שנעשית עקרה ברביעה:
ברם הכא. אבל כאן ביחוד כיון דשל ישראל הוא חשוד שירביענ':
למה. אין מוכרין לו בהמה דקה:
ומשני שהוא מוציאה ממצות ראשית הגז:
ופריך הגע עצמך שהיתה עז. שאינה חייבת בראשית הגז ומתני' סתמא קתני דמשמע בכל בהמה דקה אייריי:
ומשני שהוא מוציאה ממצות בכורה:
ופריך הגע עצמך שהיה עז זכר דלא שייך ביה מצות בכורה מ"ט אסור:
ומשני שהוא מוציאו מידי מתנות. כהונה והם הזרוע ולחיים וקיבה:
ופריך מעתה. לפי דבריך לא ימכרו חיטין לעכו"ם שהוא מפקיען ממצות חלה ואשאר מתנות כהונה ל"ק ליה דאיכא למימר שכבר הפרישן אלא חלה שאינו מפריש אלא בשעת לישה קשיא ליה:

יין ושמן וכו'. לדבריך אף יין ושמן לא ימכרו לעכו"ם שהוא מוציאן מידי ברכה שישראל הנהנה ממנו היה מברך עליהן ולא משני מידי דעיקר הטעם כדפרישית במתני' מה בין גסה וכו'. למה גסה אסורה בכל מקום ודקה במנהגא תליא ומשני בהמה גסה יש בה חיוב חטאת דקעבד בה מלאכ' בשבת:

ופריך ואינו חולב ואינו גוזז. בתמיה נמצא שאף בדקה קעביד מלאכה בשבת:

ומשני תמן. בדקה הוא האדם העושה מתתייב ואינו מצווה הישראל על שביתתו אבל הכא בגסה הבהמה היא מתחייבת ואדם מצווה על שביתת בהמתו:

ופריך וכיון שהוא מוכרה לו לאו בהמתו של עכו"ם היא. בתמיה וכיון דבהמתו היא אין הישראל מצווה על שביתתה ואפי' בהמה גסה תהא מותר למכור לו:

ברם הכא. בהמתו של ישראל היא:

והוא חשוד עליה. ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דלעיל נכתב כאן:

פעמים. שהישראל מוכרה לעכו"ם לנסותה אם טובה היא והעכו"ם מחזירה לו לאחר ג' ימים נמצא שלמפרע היתה של ישראל והעכו"ם עבד בה עבודה בשבת. ה"ג ונמצא עובד עבודה:

ופריך מעתה לניסיון. היא דיאסר אבל מכירה לחלוטין נתיר:

ומשני זו. שלא לנסיון אסרה מפני זו מכירה דלנסיון:

עבר ומכר. בהמה דקה במקום שנהגו איסור מי קונסין אותו או לא ופשיט כשם שקונסין להלכה אם מכר בהמה גסה דמדינא אסור כך קנסו לבהמה דקה במקום שנהגו:

ה"ג מנין שקונסין אותו להלכה. וקנסיה בכיפלה שיתן קנס כפל הדמים שלקח בעד הגמל כדי שיחזור ויקח הגמל מן הארמאי:

לסרסור קנסו. לא שהוא מכר גמל שלו אלא סרסור היה בין עכו"ם לעכו"ם אחר או בין עכו"ם לישראל ואפ"ה קנסו אותו:

והוון צווחין לי'. והיו קורין איתו ברא דמסרסר לארמאי פי' בן שהוא מסרסר הארמיי':

מה רשב"ל כר"י אתיא. הא דרשב"ל דקניס בכיפלה כר' יהודה:

מעלה. שמין:

ונותן חצי דמים לכהן. אבל קדושת הגוף לא קדיש למזבח הואיל וחציין לעכו"ם:

נתנה לו בקבלה. נמי לא קדיש בבכורה קדושת הגוף הואיל וחציין לעכו"ם פטור מן הבכורה:

מעלה. עם העכו"ם. אפי' עשר פעמים יותר מדמי שויו וצריך להוציאו מיד העכו"ם:

ונותן כל הדמים לכהן. קנס הוא שקונסין אותו לפי שמכר' לעכו"ם והפקיעם מבכורה:

הואיל ואצבע העכו"ם באמצע. כלומר הואיל ויד העכו"ם באמצע שיש לו חלק בו פטורה מן הבכורה:
ורובה מן דר' יהודה. ומחמיר יותר מר' יהודה דאלו ר' יהודה דאמר דקונסין אותו היינו דוקא במצות בכורה דעקר מצוה דאורייתא ורשב"ל קאמר דקונסין אפי' בהמוכר בהמה גסה דאינו אלא איסור' דרבנן:
שאינה יכולה להתרפאות. ולעשות מלאכה בשבת ומסתמא לשחיטה זבנה ולא משהי לה ולא חזי לה ישראל בי עכו"ם דתיפוק חורבה מינה לזבוני שלימה ולא מביאין עליה זכר ומשהי לה ומאן דחזי לה בי עכו"ם יליף מינה לזבוני שלימה ורבי יודה סובר דשבורה אינה מרבעת ואינה נרבעת:
שאסור להמציא להן זרע. כלומר אסור לעשות פעולה שיתעברו בהמה גסה שלהן:
תמן תנינן. ריש מסכת בכורות:
הלוקח עובר חמורו. ובכור הוא ועדיין במעי אמו:
אף על פי שאינו רשאי. כדתנן במתני' בכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה:
והמשתתף לו. שנותני' מעות בין שניהם וקונין הבהמה:
והמקבל ממנו. שהחמורה של עכו"ם וישראל מקבלה שיהו חולקין בולדות אבל גוף החמורה לעכו"ם:
פטור מן הבכורה. אם אותו עובר שקנה מן העכו"ם אי שמכר לו בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעכו"ם בו או באמו:
ה"ג לית הדא אמרה שאסור להמציא להן עוברין. וה"פ ממתני' שמעי' דאפי' עוברין אסור למכור להן מדתני גבי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי:
ה"ג לא אמר בן בתירא אלא בסוס זכר:
י"א שהוא רץ אחר נקיבה. ובזה הורג בעליו במלחמה שע"י כן נמסרים ביד שונאיהן:
שהוא עומד ומשתין. ובתוך כך בא השונא והורגו מה שאין כן שאר בהמות משתינן דרך הילוכן:
מה נפיק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמי:
הסריס. סוס שהוא סריס ואינו רץ אחר הנקיבה:
דברי חכמים. טעמייהו דחכמים דאסרו אף בסוס:
לכשיזקין הסוס. מטחינו ברחיים בשבת ואב מלאכה הוא:
הוציא. לרה"ר בשבת:
חיין פטור. שהחי נושא את עצמו:

ורבנן אית להון. ה"ג ורבנן אית להון חייב חטאת ואינון מתיבין לי' הכין. וה"פ ורבנן למה להו להשיב לבן בתירה דלכך אסור בסוס דכשיזקין יעשה מלאכה הא אינהו סברי אף במוציא עוף יש חיוב חטאת וסוס מוכן לעופות:

ומשני כשטתו השיבוהו. אפי' לשיטתך דחי נושא את עצמו מכל מקום אסור משום דלכשיזקין יעשה בו אב מלאכה:

ה"ג כשיטתך. שאת אומר משום שבות:

אומר אני. שסוס אסור למכור משום שני דברים:

משום כלי זיין. שמלמדהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה ואסור למכור כלי זיין לעכו"ם:

ומשום הלכות בהמה גסה. דקעביד בה עבודה בשבת כשיזקין מטחינו ברחיים:

חי' גסה. אסור למכור לעכו"ם כבהמה גסה דגם בה שייך איסור כלי זיין:

מאן תניתה. ברייתא כמאן כר' אבל לא כרבנן דסברי דאין איסור כלי זיין בבהמה גסה א"כ בחי' גסה דלא שייך איסור עבודה שריא כבהמה דקה:

הלכה ד

מתני' **שלא לאכול**. שנראה כאוכל פסח בחוץ:

מקום שנהגו להדליק. בגמרא מפרש טעמא:

גמ' **אפי' בשר עגל**. מי אסור לאכול צלי בלילי פסחים מי אמרי' בשר בבשר מיחלף או דלמא כיון דלא אתי פסח מעגל שרי:

א"ל אפילו בשר עגל. אסור:

אפי' בשר עוף. מי אסור או לא:

סברין מימר אפי' ביצה. צלוי' או קולקס אסור דקס"ד דטעם דאוסר בשר עוף משום דצלי בצלי מיחלף:

קולקס. מין לוף וצולין אותו וי"ג קולייס והוא מין דג וכ"נ עיקר:

ובלבד מן השחיטה. דוקא דברים הטעונים שחיטה וצלויים מיחלפי אבל שאר דברים אפי' צלויים לא מיחלפי בפסח ושריין:

יה"כ שחל להיות בשבת. מדליקין בכל מקום דנר שבת מצוה:

שהרי יה"כ שחל להיות בשבת וכו' מדליקין. מפני כבוד שבת וה"ה המדליקין ביה"כ מפני כבוד יה"כ משובחים:

שהרי האיש הזה צנוע. בכל ימות השנה ואינו משמש לאור הנר הלכך כשיש לו נר לא ישמש א"כ הוא משובח שהוא צנוע לעולם:

מפני הרגל עבירה. שניהם טעמייהו שלא יבא לידי הרגל עבירה:

שהוא רואה ומתבייש. דאין משמשין לאור הנר:
שלא יראה. את אשתו ויתאוה לה שאין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות:
לכן צריכה. לא נצרכה הא דתני אפי' ב"כ אלא לומר דאפי' במקום שנהגו שלא להדליק מדליקין בב"כ ומרחצאות וכדפרישית במתני' מהו להדיח ירקות כבושין בחומץ או במלח או שלוקין ביה"כ שחל להיות בשבת דביה"כ שחל להיות בחול ודאי שרי:
מה טעם אמרו. שביה"כ שחל בחול מותר להדיח מן המנחה ולמעלה:
מפני הסכנה. שיהיה מאכלו מוכן לאכול לערב מיד:
שנייא היא וכו'. כלומר א"כ מ"ש בחול ומ"ש בשבת לעולם איכא סכנה ומותר:
מתניתא פליגא על ר"א. מתניתין דפ' שתי הלחם קשיא לר"א:
חלות של לחם הפנים. שהיו ראויין לאכלן ביום השבת בשעה שנוטלין אותן מעל השלחן וביה"כ לא היו יכולין לאכלן מפני התענית לכך הן מתחלקות בערב במוצאי שבת ולא המתינו עד למחר שנפסלות בלינה לאחר שנסתלקו שמעינן מיהת שביום לא היו מתחלקות דאסור להכין משבת לחול וקשיא לר"א דמתיר להדיח כבשים ושלקות:
ומשני שנייא היא. שאני חלוקות חלות שדבר קל הוא ואינו מאריך בה ואיכא למיחש שמא יאכל אבל הדחת כבשים שצריך זמן רב ובתוך כך יזכור שהוא יה"כ ולא יבא לאכול:
ה"ג מתניתא פליגא עלוי דר"א:
יה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות. דבשבת בראשית כתיב שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות:
ובחול שבתון שבות. ביה"כ שחל בחול נמי כתיב שבת שבתון:
וקשיא אם בחול שובת ביה"כ.:
בשבת לא כ"ש. יום הכפורים שחל בשבת פשיטא ששובת:
לא נצרכה אלא לאשמועי' דאפי' בדברים שמותר ביה"כ שחל בחול שובת מהם ביה"כ שחל בשבת ושבתון שבות דכתי' ו גבי יה"כ לאו ממלאכה המעכבות להתענות מדסמך לועניתם:
ואיזו זו הדחת כבשים ושלקות. וקשיא לר"א דמתיר אפי' ביה"כ שחל בשבת:
נראין דברים. הא דמותר לקנב כבשים ושלקות מן המנחה ולמעלן דוקא דברים שדרכן לאכלן צונן שיש טורח גדול בקניבתן ואיכא למיחש לסכנה:
אבל בדבר שדרכן ברותחין. אסור עד דידו מתחממת יכול לקנב ואין בו שהייה:
גלשא. מחומם הרבה וכ"ה בבבלי פ' כל שעה:
אם אומר את כן. לחלק בין דבר שדרכו לאכול צונן ובין דבר שדרכו לאכול רותח:

אף הוא מתבייש. להראות שהוא רוצה לאוכלו צונן דמיחזי כרעבתנות' ונמצא בא לידי סכנה הלכך אין לחלק והכל מותר:
מהו מימר לחליטה. מהו שיאמר לעכו"ם העושה חליטות והוא מין אופה שיעשה לו חליטה ביה"כ כדי שיהא מוכן לו בערב:
תופין. חלות שנאפין הרבה פעמים כדי שתהיה נאה לו והוא מלשון המקרא תופיה ואמרו בת"כ תאפה נאה ר' אומר תיאפה הרבה:
זה אוכל נפש. עשיית חליטה והתופין הוא אוכל נפש אבל עשיית פתיל' אינו אוכל נפש ואסור:

הלכה ה

מתני' **ובכ"מ**. בין נהגו בין לא נהגו:
ת"ח בטלים. ממלאכה אותו היום כדי שלא יסיחו דעתם מאבילות:
רשב"ג אומר יעשו וכו'. מפרש בגמרא:
גמ' **כמתמיה**. הא דאר"ג יעשה אדם וכו' מתמיה על דברי הת"ק דלדבריו כל אדם יעשה עצמו ת"ח ויאמרו מלאכה הוא דלית ליה נמצא דהכל בטלים ממלאכה בט"ב וכל עצמן לא גזרו חכמים שלא לעשות מלאכה בט"ב אלא במקום שנהגו ונמצא תקנת חכמים בטל הלכך אף הת"ח צריכין לעשות במקום שנהגו:

הלכה ו

מתני' **וחכ"א ביהוד' וכו'**. חכמים סוברי' דעשיית מלאכה בע"פ לאו במנהגא תליא מילתא אלא בגליל היו אוסרים איסור גמור ולא מכח מנהג וביהודה מתירין:
הלילה. ליל י"ד לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בע"פ כל היום:
ב"ש אוסרים. כשאר י"ט שהלילה הולך אחר היום:
וב"ה מתירים. מידי דהוי אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר:
גמ' **הא יום**. י"ד ובגליל לכ"ע אסור מנ"ל:
יום פסח הוא לה'. דכתיב זבח פסח הוא לה' וקרא יתירא הוא אלא לומר לך יום שאתה זובח הוא יהיה לה' והיינו כולא יומא:
שני תלמידים שנו אותה. בא לתרץ הא דתני בתחילת פרקין מקום שנהגו והכא קתני לשון איסור לכך קאמר דשני תנאים הם וחכמים דמתני' לאו היינו תנא דריש פרקין:
אשכחית אמר תלתא תנאי. פליגי באיסור עשיית מלאכה בע"פ:
וחד אמר מנהג. אורויי לא מורינן ואי עביד לא מהדרינן עובדא:

הלכה ז

מתני' **שלש אומניות עושין מלאכה**. בכל מקום וטעמא מפרש בגמרא:

רצענין. אושכפין:

גמ' **גומרה בי"ד**. אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה ובלבד שתהא המלאכה ההיא בדבר שהוא לצורך המועד:

החייטין. משום הכי שרו בי"ד בכל מקום שכן מצינו בהן קולא משאר אומניות בחול המועד שכן ההדיוט תופר כדרכו כדתנן במועד קטן הדיוט שאינו אומן בכך הלכך בי"ד דקיל מחש"מ אפי' אומן נמי שרי:

שכן נזירין וכו'. וכיון דאשכחן ביה היתר קצת בחש"מ הלכך בי"ד דקיל טפי מותר לכ"ע:

שכן דרך עולי רגלים וכו'. דמסתמא היו עולי רגלים צריכין לתקן מנעליהם שבלו בהליכתם לירושלים:

עשירים היו. אותן שעלו לרגל דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיי' ועלו בבהמה ולא היו הולכים ברגליהם ולא בלו מנעליהם בדרך:

הלכה ח

מתני' מושיבין שובכין כשנותנין ביצים תחת תרנגולת להתחמם לגדל אפרוחים קרי מושיבין שובכין:

ותרנגולת. המחממת ביצים שברחה מעליהם בחש"מ מחזירין אותה. ל"א ה"ג בסדר המשנה מושיבין שובכין ותרנגולות כלומר שובכין ליונים ותרנגולת היו מושיבין להתחמם לגדל אפרוחים והכי מסתבר דשובך לא שייך אלא ביונים:

גורפין. ומשליכין לחוץ ובמועד שחמור יותר אין משליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדים:

גמ' **הא במועד**. פי' בחש"מ אסור להושיב שובכין אלא אם ברחה מותר להחזירה וכדפרישית במתני' אין מרביעין את הבהמה במועד. דקעבד מלאכה בחש"מ דאסור:

לבקרות. מקום שיש שם בהמות הרבה והיא נרבעת מאיליה:

שלא תיצן. שלא תצטנן ותמות:

והן שיחזירוה וכו'. והוא שיחזירו אותה תוך ג' ימים למורד' שעדיין לא עברו ג' ימים שברחה מהם אבל לאחר ג' ימים אין מחזירין אותה שכבר נצטננו הביצים ונפסדו:

והוא שישבה הראשונה על הביצים ג' ימים. שכבר נתקלקלו ואם אין מושיבין אחרת הרי הן אבודין דאין ראויין לאכילה:

ה"ג א"ר מנא מתניתא אמרה כן י"ד ט"ו וט"ז ומקצת היום ככולו. וה"פ ממתני' מוכח דאיירי שכבר ישבה עליהן ג' ימים שהרי בי"ד מושיבין אותן ובחש"מ ברחה והיינו ג' ימים דמקצת היום ככולו. ל"א קשיא ליה לר' מנא וכי אמרה מתניתא כן שהרי אע"פ

שהושיבוהו בי"ד מותר להחזירה או להושיב אחרת תחתיה בחש"מ אע"פ שאינן ג' ימים מעת לעת:

הלכה ט

מתני' **עשו אנשי יריחו**. היו נוהגין לעשות ישראלי' הדרים ביריחו:

כל היום. של י"ד:

וכורכין את שמע. מפרש בגמ' מתירין גמזיות. גידולין ענפים שגדלו בחרובין ושיקמין שהקדישו אבותיהן הן היו מתירין ליהנות מן הגידולי':

ואוכלין. בשבת ובי"ט פירות שנמצאו תחת האילן ולא נודע אם נשרו מאמש והם מותרים או נשרו היום ואסורים:

ונותנין פיאה לירק. והוא פטור מן הפיאה כדמפרש בגמרא:

ומיחו בידן. משום דקא מפקעי ליה ממעשר והעניים אוכלין אותה פיאה בטיבלה כסבורין שהיא פיאה גמורה ופיאה פטורה מן המעשר משום דהפקר היא:

גמ' **ופריך מאן תנא קוצרין ר"מ**. דס"ל על קוצרין לא מיחו בידן ואדרבה ברצון חכמים היו עושין:

מאן תנא גודשין ר"י. דעל גדישה לא מיחו בידם וקשיא מתני' כל עמא מודים. בין רבי מאיר בין ר"י מודים דקוצרין ביריחו שהיא בית העמקים שממקום שאי אתה מביא אתה קוצר:

וכל עמא מודים שאין גודשין. דלאו פסידא איכא אם ימתינו:

מפליגין. כי פליגי ר"י ורבי מאיר לאו בקצירה וגדישה פליגי אלא בהרכבת דקלים:

ר"א לא היו עושין ברצון חכמים. אלא שלא מיחו בידם:

אלא שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. בין שמע ישראל לה' דמשמע דאמר לה' שישמע ישראל ויענם וכן צריך להפסיק בין אלקינו לה' כי היכי דנשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלקינו הוא ה' אחד:

אלא שלא היו אומרים בשכמל"ו. וכורכין היינו שהיו מדבקין כל הקריי' כמות שהיא:

מה רבנן סברין מימר. כלומר למה מיחו בידם חכמים:

אפי' תימר. איבעית אימא דאף רבנן סברי שלא הקדישו אלא קורות ואפ"ה אסרו דנהי דאין מעילה בגידולין איסורא מיהא איכא:

מהו שישייר לו מן הגידולין. מי יכול לשייר לעצמו הגידולין או דלמא כיון דינקי מן ההקדש אסורין:

נשמעינה מן הדא. תא שמע ממתני' דפיאה פ"ז:

משנודע העוללות. דתנן התם המקדיש את כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים משנודעו העוללות העוללות לעניים אף על גב דגדילין בקרקע של הקדש אפ"ה שריין:

ומשני שנייא היא. שאני התם דלכך אינן קדושים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והעוללות של עניים ואף הקרקע משועבד' לעוללות:

ופריך מעתה. דטעמא שאין אדם מקדיש שאינו שלו אם כן אפי' לא נודעו העוללות יהיו לעניים שהרי כרם זה משועבד לעוללות של עניים:

ומשני שנייא היא. שאני התם כשהקדישו קודם שנודעו העוללות הרי זה כנוטע כרם להקדש שפטור מן העוללות:

אפי' דבר שהוא לה'. כלומר דבר שהוא להקדש שביעית חלה עליו הלכך חייב בשביעית אף על פי שאינו חייב בשאר דברים:

בעי קומי דר' מנא. הא דאמרת כרם של הקדש חייב בשביעית מה עושין בפירותיו בשביעית לאכלן בלא פדיון א"א דאין הקדש יוצא בלא פדיון:

לפדותו ולאוכלו. נמי אי אפשר דהא הדמים ניתן לבדק הבית והגזבר לוקח בו כלים לצורך בדק הבית:

א"ל הגזבר הי' מחלפן ביד אחר. והשני היה נותן דמים אחרים תחת דמי הפדיון והדמים אלו מותרין לכ"ע:

ה"ג למה לי נן פתרין לה כההיא דאר"י. וה"פ למה אין אנו מפרשים הא דחייב בשביעית כהאי דר"י דא"צ לפדותן:

דברי ר' יוסה מפני שקדם וכו'. אהא דתנן בנדרים פ"ד מי שחבירו מודר הנאה ממנו מניח על הסלע ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ר' יוסי אוסר וא"ר יוחנן טעמא דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו ואיך יכול להפקירו אבל אם קדם הפקירו לנדרו שרי שאין אדם אוסר מה שהפקיר כמפורש שם בנדרים:

והכא. נמי מפני שקדם הפקר נדרו דהיינו מצות הפקר בשביעית היה קודם שהקדישו ומעולם לא הקדיש פירות שביעית והלכך יכול לאכלן בלא פדיון:

אר"י מעשה היה וכו'. סוגיא זו לא שייך הכא ואגב שיטפא דסוגיא דלעיל הנזכרת בפיאה מייתי לה להך דבתרה נמי לכאן וה"פ אר"י מעשה והורו חכמים כרבי יוסי דמתניתין דהתם דאמר אף משנודעו העוללות העניים יתנו שכר גידוליו להקדש:

ה"ז כלוקח קורדם מפירות שביעית. ואע"ג דפירות שביעית עצמן נאכלין בקדושת שביעית מ"מ כיון דשביעית תופסת דמיה אף הדמים צריך שיאכלן בקדושת שביעית:

לית הדא פליגא על רבי יוסי. הא דתנן במתניתין דפיאה איזהו שכחה בעריס כל שאינו יכול לפשוט ידו וליטלו וברוגליות משיעבור הימנה וקאמר דהא פליג על ר"י דאמר משיעבור הימנו מיד הוה שכחה:

ומשני שנייא היא. שאני עריס שכן דרכו לבחן ולחפש הלכך כל שיכול לפשוט ידו וליטלה אף על פי שכבר עבר ממנה לא הוה שכחה:

אפי' על ר"א. ל"ק ממתני' דתני וברוגליות משיעבור ממנה ור"א אמר משמי' דר"ח כל זית שאתה יכול וכו':

שנייא היא. שאני רוגליות שכל אחת כשורה בפני עצמה חשיבה הלכך משיעבור ממנה הוה שכחה:

ונצרך לדמיו. ורוצה למכרו מהו שידחה הלוקח להשוכר ומייתי ליה הכא משום דדמיא להא דלעיל דאמרי' אימתי בזמן שלא הקדיש וכו':

א"ל לא עלה על דעת. המשכיר שימות ברעב ואדעתא דהכא לא השכיר לו הלכך מותר למכרו:

מסתיוסית באוני הוא. עומד הוא השוכר בשטרו ודר בו כל זמן השכירות:

ונקנית המקח. ללוקח לאחר שיכלה השכירות כ"מ בב"מ פ"ח:

הוות נימורת. היתה אשה אחת בציפורי מעיר נמרה:

והוון. בני' דרים אצלה בשכירות והיתה רוצה לצאת מציפורי ולמכור ביתה והיו השוכרים מעכבים:

אפיק רבי מנא. הוציא רבי מנא השוכרים כהא דאמר רבי אימי לעיל:

אמר. רבי מנא. לא שאני סובר כר' אימי אלא בשביל אנשי ציפורי שלא יחליטו הבית לבנים של זו ל"א שלא יחליטו אנשי ציפורי הבית לעצמן:

מה נן קיימין. במאי עסקינן:

אלא. הכא במאי עסקינן בסתם שלא נודע אימת נשרו:

אלא מן הלפת ומן הקפלוטות. מעלין שלהן דאמהות כ"ע מודו דהא מתקיימין:

ה"ג אף לכרוב:

בבן מביא יין. כך שמו:

ונתן להם בכפליהן. כפל ממה שנתן להם בנו נתן להם חולין מתוקנין ומעושרין:

לא שהית' עינו צרה. שנתן להם עתה בכפלי' כדי שידעו להבא שלא יתן להם פיאה א"נ שהיה רואה בידן ירק נאה וטוב ונתן להם בכפלים ירק רע:

אלא שהיה חושש לדברי חכמים. שאמרו אין נותנין פיאה לירק וכדפרישי' במתני' חד זמן. פעם אחת היו צריכין רבנן נדבה לדבר מצוה ושלחו לר"ע ואחד מן החכמים עמו:

אתון. רבנן ורצו למיעל לביתיה של בן מביא יין ושמעו קול תינוק שא"ל מה ניקח לך לאכול היום:
טרוכסימון. מין ירק הנקרא עולשין:
לא מן יומא דין. לא ממה שנלקט היום אלא ממה שנלקט אתמול דהוא כמיש ויכול לקנותו בזול:
שבקין ליה. הניחו אותו והלכו להן ולא נכנסו לביתיה שיתנדב גם הוא כי אמרו מסתמא אין לו מעות כעת מדמצמצם כל כך בהוצאת פרנסתו:
מן דזכון כל עמא. לאחר שהתנדבו כולן אתו לגביה:
אמר להו למה לא באתם אצלי מתחלה כמנהגכם:
אמר כבר. באנו ושמענו קול התינוק א"ל מה ניקח היום וכו'. לכך לא באנו כדלעיל:
אמר. מהדברים שבינ' ובין התינוק אתם יודעין אבל אי אתם יודעים מה שביני ובין בוראי אע"פ שאני מקמץ בהוצאתי אינני מקמץ בהוצאת הצדקה:
אעפ"כ שבאת' אצלי לבסוף. זילו ואמרו לאשתי והיא תתן לכם מידה אחת מליאה דנרין:
אזלו ואמרו לה. שכך צוה בעלה שתתן להם מדה מליאה דנרין:
אמרה. להם מה אמר לכם מדה גדושה או מחוקה:
אמרה. להם אני נותן לכם מדה גדושה ממה נפשך מותרים אתם ליקח אם אמר הוא מדה גדושה הרי כדבריו אני עושה ואם לאו אני מחשב זה שהגדוש יותר מעל המחוק מן כתובתי:
כיון ששמע בעלה כך. שעיניה יפות ליתן צדקה ורצתה לפחות מכתובתה בשביל הצדקה כפל לה כתובתה:
הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק ה

הלכה א

מתני' **תמיד**. של בין הערבים:
נשחט כל ימות השנה:
וקרב בתשע ומחצה. גמר הקרבתו שהיו שוהין שעה אחת בעשייתו:
ערב פסחים. מקדמינן ליה משום דבעי למיעבד פסח אחריו:
חל ערב פסח להיות בערב שבת. בעינן לאקדומי טפי משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולצלותו מבעוד יום:
גמ' **כתיב וזה אשר תעשה על המזבח**. כבשים בני שנה שנים ליום תמיד:

הייתי אומר יקריבו שניהן. כל זמן שירצו או שניהן בשחרית או שניהן בערב דלא קפיד קרא אלא שיקריב שנים ליום:
עם הנץ החמה. דכתיב בבקר:
עם דמדומי חמה. היינו לעתות ערב דכתיב בערב:
נאמר כאן. בתמיד בין הערבים:
ונאמר להלן. בפסח בין הערבים:
ופריך מה חמית מימר. מה ראית לומר דבין הערבים משמע משש שעות ולמעלן:
ומשני אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר וכו' כי ינטו צללי ערב. ואימתי הצל נוטה למערב משש שעות ולמעלה והוא קורא אותו ערב:
ופריך ויהא כשר לשחוט התמיד משש שעות ולמעלן. ואנן תנן במתני' תמיד נשחט בח' ומחצה:
ריב"ל אמר. מהכא שמעינן דנשחט בח' ומחצה:
בין הערבים כיצד. הא ודאי בהתחלת הערב ממש לא איירי קרא דא"כ לכתוב בערב בין הערבים ל"ל אלא לדרשא חלוק הערב לשני חלקים שתי שעות ומחצה לכאן קודם עשייתו וב' שעות ומחצה לאחריו:
לעיסוקו. היינו לעשייתו:
שבק ריב"ל רישא. דברייתא ואמר הסיפא לחוד:
דלכן. ולא כן הוא אלא כהא דתני חנניא בן יהודה:
שומע אני בין הערבים. דכתיב בפסח היינו בין שני ערבים בין ערב של י"ד ושל ט"ו:
יכול היום והלילה. של י"ד בכלל וכשירי לשחיטת הפסח שהן בין תחלת הערב של י"ד עד תחלת ערב ט"ו:
ת"ל יום. דכתיב והיה לכם למשמרת עד י"ד יום משמע דוקא יום אבל לא לילה:
יכול בשתי שעות ביום אם שחט הפסח בב' שעות ביום י"ד יהא כשר:
ת"ל בערב. אשר תזבח בערב:
ה"ג נמצאת אומר שהפסח קרב בט' שעות ומחצה ונמצאת אומר שהתמיד קרב בט' ומחצה. וה"פ השתא דילפינן דבין הערבים דפסח הוא לאחר ט' שעות ומחצה ה"ה בין הערבים דתמיד נמי לאחר ט' שעות ומחצה:
הדא דתימר. לא אמרן שקרב בט' ומחצה אלא למצוה אבל לעיכוב אם שחטו מו' שעות ולמעלן כשר כדתנן לקמן בפרקין דאם שחט הפסח לאחר חצות כשר:
ופריך ויימר אף בשחרית כן. דבדיעבד כשר ל"א הא כתיב נמי יום ונאמר דבשחרית לאחר שתי שעות ומחצה כשר:

ומשני הכא. בערב כתיב בין הערבים לחלק אבל בשחרית מי כתיב בין הבקרים:
תפילות מאבות למדו. ולא אסמכוה רבנן אקרבנות לכך מתפללין מנחה משש שעות ולמעלן אפי' לכתחלה משא"כ תמיד לכתחילה בעינן דוקא בט' שעות ומחצה:
אב בית דין ל"ג. מאן תנא בין בחול בין בשבת. הקרבת תמיד בזמן א':
כסידרו. של תמיד בע"פ שחל בחול כך סידרו בע"פ שחל בשבת:
כסדרו בע"ש. שקרב התמיד בשש ומחצה כיון דבעי למיעבד פסח אחריו ה"נ בשבת דלא קרבו נדרים ונדבות אחריו מקדמינן ליה בשש ומחצה:
מאחר שעה לפלפולו. כלומר לצורך השאלות והדינים המתחדשים בכל ע"פ בהקרבת הפסח:
מקדים שעה אחת לעיסוקו. של פסח כיון דזמן קצר והמלאכה מרובה:
כדי שלא יכנסו למצות אכילת הפסח והמצה מבולבלין כשכור:
ופריך ויקרב פסח תחילה. מיד אחר שש והתמיד אחריו:
ומשני אם אומר את כן נמצאת אתה עוקר בין הערבים. דכתיב גבי פסח דמשמע בט' שעות ומחצה זמנו:
ופריך אם מקיים אתה בין הערבים. דפסח אתה עוקר בין הערבים דתמיד א"כ מאי בינייהו דהא עכ"פ צריכין לעקור בין הערבים אחד מאי חזית דעקרית להאי דלמא נעקור להאי דפסח:
ומשני תמיד אם מבטלו. בשלמא תמיד אע"ג דמבטלין בין הערבים דכתיב גבי' בע"פ מ"מ מקיימין אותו בשאר ימות השנה אבל בין הערבים דפסח אם אין מקיימין אותו בע"פ נמצא אתה מבטל אותו לגמרי:
ופריך ויקריב פסח תחלה. בין הערבים ותמיד אחריו סמוך לערב:
ומשני יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים. דבפסח כתיב שם תזבח את הפסח בערב וכתיב ושחטו אותו וכו'. בין הערבים ובתמיד לא נאמר בערב אלא ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:
ר' ירמיה. פריך מה ראית לומר בערב משמע מאוחר יותר מבין הערבים דלמא ערב קודם בין הערבים איירי והיינו משינטו צללי ערב והוא משש שעות ולמעלן והוא הערב הראשון דעלי' קאי בין הערבים:
אלא כן הוא. עיקר התירוץ:
יאוחר פסח שנאמר בו כבוא השמש. דמשמע סמוך לערב:
מתניתא. ברייתא מסייע לר"י והיינו ברייתי' דתני בה כבוא השמש אתה זובח:

שם תזבח את הפסח בערב. כבוא השמש מועד צאתך מארץ מצרים ומפרש לקרא דג' זמנים כתבו בו:
כבוא השמש אתה אוכל. היינו בלילה ממש:
מועד צאתך. שהוא סמוך ללילה אתה צולה:
ופריך ויקרבו תמיד ופסח כאחת. נמצא שני הכתובים בין הערבים קיימים:
ומשני אר"י. כתיב כבש שני תעשה בין הערבים משמע כבש אחד ולא פסח שני דישנו הרבה כבשים:
ה"ג תני ר"נ אומר בכל יום ויום תמיד נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה:
מהו בכל ע"פ ופסח. כלומר הא דתני ר"נ בכל יום ויום בכל ע"פ קאמר דס"ל אפילו חל ע"פ בחול נשחט התמיד בשש ומחצה. טעמיה דהאי תנא כדי ליתן ריוח חצי שעה לכל כת דפסח נשחט בג' כיתות נמצא כשהתמיד קרב בז' ומחצה נשתייר עוד עד הערב ד' שעות ומחצה הרי שעה ומחצה שעה אחת לעשייתו וחצי שעה ריוח בינתיים וכן בין התמיד לעשיית הפסח והאחרונה כלה עם דמדומי חמה:
קטורת לפסח. יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים:
פסח להטבת נרות. אף ע"ג דגם בנרות לא כתיב אלא בין הערבים היינו טעמא דמאחרין כדי שיקרבו נסכי תמיד עם הנרות אחר הפסח:
ת"ל עליה עולה. מפרש בסמוך:
אלא וערך עליה העולה. דמשמע העולה החשובה האמורה תחלה לכל העולות והיינו עולת התמיד דבפ' קרבנות דצו את אהרן קרבן תמיד כתיב ברישא:
מחוסרי כפרה. כגון מצורע או זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד ואם לא יביא כפרתו אסור באכילת פסח כדין מחוסר כיפורים שאסור בקדשים בכרת כטמא:
הדא דתימא. לא אמרן שאין מחוסר כיפורים מביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים אלא בע"פ דוקא במצורע עשיר שמביא חטאת בהמה ובעיא הקטרה ואין הקטרה לאחר התמיד:
אבל במצורע עני. שאינו מביא אלא חטאת העוף ואין מקטירין ממנו על המזבח אפי' בשאר ימות השנה מקריב אפילו לאחר התמיד דעשה דהשלמה גבי הקטרה כתיב ועיקר טהרתו של מחוסר כפרה בחטאת תלויה דכתיב והקריבו לפני ה' וכפר עליה ובחטאת קאי ביולדת:
אר"ש בר אבדימי. לעולם במצורע עני איירי שהרי מביא אשם בהמה ועיקר טהרתו תלוי בו שהרי ניתן מדמו ע"ג בהונות:

הלכה ב

מתני' **שלא לשמו**. ששחטו לשם שלמים:

או קיבל או הוליך או זרק שלא לשמו. שבד' עבודות אלו הפסח נפסל במחשבתן אם לפסול או לפגל:

או לשמו ושלא לשמו. בגמרא מפרש אי במחשבת עבודה אחת קאמר אי במחשבת שתי עבודות כגון קיבל לשמו וזרק שלא לשמו:

פסול. מפרש בגמ' דכתיב ואמרתם זבח פסח הוא. והאי הוא מיותר:

גמ' **שאינן מעכבין את הכפרה**. שנא' כי הדם הוא בנפש יכפר:

וכפר על המטהר. ולא על חבירו:

מעתה. אי הכי אף בהקטרה תפסול מחשבת בעלים דהא לא כתיב גביה אלא ועסה:

ת"ל וכפר. ואין כפרה אלא בזריקה דכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר:

שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה. שאם שחט החטאת לשם ערלים או טמאים אינה פסולה דקיי"ל ערל וטמא שרץ משלחין קרבנותי':

פסח שמחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו. שנאמר איש לפי אוכליו:

ופריך לא אם אמרת בחטאת. ששינוי בעלים פוסלין בה שהיא ק"ק:

לא מחשבה למדת. הרי אינך רוצה ללמוד פסח מחטאת אלא לענין מחשבה וגבי מחשבה מצינו שפסח חמור מחטאת כדאמרינן לעיל שבפסח מחשבת ערלים וטמאים פוסלת:

ומחטאתו של מצורע אנו למידין. בתמיה דהאי קרא ועשה הכהן את החטאת וכפר וכו' לא לחידושה יצאה. בתמיה הא מהאי קרא למידין שאף נסכים ושל חטאת מצורע בעינן לשמה משא"כ בשאר נסכים ואין למידין מן החידוש:

שתהא פסולה שלא לשמה. דהיינו שינוי קדש:

לא מן. האי קרא דכתיב ושחט אותה לחטאת והאי קרא בחטאת חלב כתיב ואפ"ה ילפינן חטאת מצורע מיניה בהיקישא דזאת תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות א"כ בהאי היקישא ילפינן נמי כל החטאות מחטאת מצורע דשינוי בעלים פוסל בהן:

שחטו לשמו. שלא חישב על השחיטה אלא על הזריקה חישב בשעת שחיטה דהיינו מעבודה לעבודה:

יש שלא לשמו מעבודה לעבודה. מחשבה מועילה מעבודה לעבודה במחשבת שלא לשמו:

ה"ג רשב"ל אומר אין שלא לשמו וכו'. ויהא כשר. דלא יליף מפיגול כדמסיק רבי יוסי ה"ג אלו שחט על מנת לזרוק דמו למחר שמא אינו פיגול וה"פ דודאי פיגול הוא כדתנן פ"ב דזבחים השוחט את הזבח ע"מ לזרוק דמו למחר פיגול:

שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. בשינוי קדש או שינוי בעלים נמי פסול:

מן תרתין מילין. בשני דברים לא דמי מחשבת פיגול לשינוי השם ואין למילף מפיגול:

שמא אינו כשר. בתמיה דודאי כשר דשינוי בעלים אינו אלא בזריקה דמוכפר עליה נפקא ועיקר כפרה בדם:

ה"ג שחטו לשמו לקבל דמו למחר פסול. דמחשבת פיגול פוסל מעבודה לעבודה אפי' משחיטה לקבלה דכתיב אם האכל יאכל מבשר זבח השלמים פיגול הוא לא ירצה בדברים המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר:

אלו שחטו לשמו וכו'. כלומר ותו איכא בין מחשבת פיגול לשינוי שמו דאילו פיגול פוסל אפי' בהקטרה דכתי' ואם האכל יאכל בב' אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח:

להקטר אמוריו שלא לשמו כשר. דדוקא עבודה שהיא מעכבת כפרה פוסל דכתיב זבח פסח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה יצאה הקטרת אימורין שאין מעכבין כפרה דעיקר כפרה בדם:

אר"י אני ראיתי את רבי ירמיה שתפס לרבי בא ושאל ממנו שיאמר לו מ"ט דר"י דאמר מחשבין מעבודה לעבודה בשינוי שמו:

נעשה וכו'. א"ל רבי בא דטעמא דר"י שנעשה כאלו חישב בשחיטה לשמו ושלא לשמו דפסול לכ"ע:

ה"ג א"ל ואין כיני שחטו לאוכליו וכו'. וה"פ א"כ לדבריך אף השוחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו יהא כשר דנימא שנעשה משעה ראשונה כאלו שחט לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר:

ה"ג לית יכול וכו' לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול. וה"פ וכ"ת ה"נ שחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דכשר לית יכיל אי אפשר לומר כן דאמר רבי אילא משמיה דרבי יוחנן דפסול:

ומשני אתא ר' יעקב בר אחא ואמר משמיה דר"י דכשר וליתא לקושית רבי ירמיה:

רבי יוסה. הביא ראיה דטעמיה דרבי יוחנן דאמרינן נעשה וכו' מהני תרי מימרות דאמר רבי יוחנן דפוסל בשינוי שמו מעבודה לעבודה ומכשיר בשוחט לאוכליו לזרוק שלא לאוכליו וכדמסיק:

כל שאילו יבוא לאותה העבודה וכו'. כל עבודה שאלו חישב בעצמה פוסלת המחשבה ה"נ אם חישב לה מעבודה אחרת פוסלת הלכך שחט על מנת לזרוק שלא לשמו פוסל שהרי אם זרק שלא לשמו פסול אבל אם שחט על מנת לקבל שלא לשמו כשר שהרי אם קיבל שלא לשמו כשר שאין עיקר פסול שינוי השם אלא בזריקה דכתיב וכפר עליו: ה"ג אלו זרק לשמו לגמור הזריקה שלא לשמו שמא אינו פסול שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול:

ובשעת קבלה מחשב הוא. בתמיה וכי פוסלת המחשבה שבשעת קבלה לגמור הקבלה שלא לשמו הלכך אף בשחיטה אינה פוסלת:

ופריך אלו שחטו לשמו. על מנת להקטיר אימוריו למחר:

שמא אינו פיגול. בתמיה ודאי פיגול הוא דכתיב גבי פיגול ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח:

ובשעת הקטרה אינו מחשב. שאם חישב בשעת הקטרה חוץ לזמנו כשר שנאמר המקריב אותו לא יחשב זריקה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה מה זריקה שהיא עבודה מיוחדת ומעכבת כפרה אף כל עבודה שהיא מעכבת כפרה יצאה הקטרת אימורין שאינה מעכבת כפרה:

א"ל לא. תשיבני ממחשבת פיגול אמחשבת פסול דהיינו מחשבת שלא לשמו דהא אמר רבי יוסי דמשני טעמים לא דמיין מחשבת פיגול למחשבת פסול:

מה נפיק מן ביניהון. ל"ג ליה:

חילופין בשאר ימות השנה. פסח בשאר ימות השנה פלוגתייהו דר"י ורשב"ל הוא בהיפך דפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ובעי עקירה ואם שחטו לשם פסח וזרק דמו לשם שלמים ר"י לקולא ורשב"ל לחומרא:

ע"ד דר"י כשר. דנעשה כשחט לשמו ושלא לשמו וה"ל כעוקר שם פסח מיניה וכשר:

ע"ד דרשב"ל פסול. דנעשה כשוחט לשם פסח וסובר דפסח בשאר ימות השנה פסול:

על דא א"ל אבא בר אבא. על הא דמייתי בסמוך הקשה לי אבוה דשמואל דאיהו אבא בר אבא דאינון אמרין:

שבני בבל אומרים. ואם מן הצאן קרבנו וכו'. לאו קרא יתירא קא דריש אלא משמעותא דקרא משמע ליה הכי ואם דבר הבא מן הצאן דהיינו פסח שאינו בא אלא מן הצאן היה קרבנו הרי הוא לזבח שלמים ועל כרחך שלא בזמנו קאמר דאי בזמנו הא ילפינן לעיל דפסול א"נ מדכתיב לעיל אם מן הבקר קרבנו מכלל דהכא בצאן מיירי ואם כן מן הצאן מיותר לדרשא:

ה"ג התיבון הרי עולה מן הצאן. וה"פ מנ"ל דקרב דוקא שלמים דלמא קרב נמי עולה א"נ דלמא האי לזבח שלמים למותר עולה דקרב שלמים קאתי וזה נראה יותר. ומשני דבר שאינו בא אלא מן הצאן. מן הצאן קדריש:

התיבון הרי אשם. דלמא האי מן הצאן במותר אשם כתי' דאשם נמי איל תמים מן הצאן הוא ואינו בא מן הבקר:

דבר הבא מכל הצאן. בכבשים ובעזים כגון פסח לאפוקי אשם דאינו בא מן העזים אלא מן האילים בלבד:

ה"ג בכל אתר את אמר מן למעט והכא את אמר מן לרבות. וה"פ בכל מקום את אומר מן למעט כגון מן הבהמה להוציא את הרובע והנרבע מן הבקר להוציא הנעבד והכא את אומר לרבות פסח שהוא דבר הבא מכל הצאן. הכי גרסינן אמר ר' מנא הכא נמי מן למעט מיעט שאינו בא בן שני שנים מיעט שאינו בא נקבה וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא מן האילים בלבד כ"ה בשקלים. וה"פ ה"נ כי מוקמינן ליה בפסח מן להוציא הוא דלא אתי בן ב' שנים ולא אתי נקבה ומיהו הצאן מכל מין צאן משמע בין כבשים בין עזים ומיעוטא דמן לנקבות אתא ואי לאו ה"א דהצאן הוה מוקמינן ליה לאשם והוה ממעטים ממן שאינו בא אלא מן האילים בלבד:

ה"ג מעתה מותר הפסח בא עולה. ואין משנין דבר שהוא לאכילה כגון פסח בדבר שאינו לאכילה כגון עולה שהיא כולה כליל:

ואין משנין קדשים קלים. דהיינו פסח לעולה שהיא קדשי קדשים:

ה"ג אר"י על דא אמר ר' חנינא:

אלא א"כ. עקרו בשחיטה ששחטו לשם שלמים אבל אם שחטו לשם עולה פסול:

ואני אומר. דכל שלא לשמו בפסח כשר ואפילו שחטו לשם עולה:

לזבח שלמים. קרא יתירא הוא דהוה מצי למיכתב לשלמים:

כל שהוא זבח. כלומר לכל זבח שיזבחנו לשלמים יהיה:

משתנה למחשבת פסול. או לא. אם שחטו לשם עולה מיבעיא ליה אם אותה המחשבה הפוסלת בעולה פוסלת גם בו או לא:

היך עבידא. היכי דמי:

מ"מ פסול הוא. דאף אם שחט שלמים לזרוק דמו למחר פסול:

ה"ג שחטו ע"מ להקטיר מבשרו למחר אין תימר וכו'. וה"פ אם משתנה הוא למחשבת פסול אם חישב על העולה להקטיר בשרו למחר פיגול ואם אינו משתנה ה"ל כחישב על בשר שלמים להקטיר מבשרו למחר דפסול הוא ולא פיגול:

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה מיבעיא ליה. פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר הוא או פסול:

מכיון שאין לו שם. דלפסח לאו זימניה הוא ולשלמים לא אקדשיה:

נעשה כשוחטו. בשתיקה דתרווייהו לא מהני ואם שחטו בסתם כשר:

א"ל ואם כן ואפילו שחטו בשאר ימות השנה לשמו לזרוק דמו שלא לשמו יהא כשר דליהוי משעה ראשונה כשוחט לשמו ושלא לשמו דכשר:

מאן אמר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדינא קשיא מנ"ל למימר דשחט בשתיקה כשר או נאמר בעינן עקירה משום פסח לכך בשתיקה פסול:

הלכה ג

מתני' **לאוכליו ושלא לאוכליו כשר**. דמקצת אוכלין לא פסלי:

ממרס בדמו שלא יקרוש כדי שיהא ראוי לזריקה:

ואם נזרק קודם לתמיד כשר. ואע"ג דאמרינן לעיל יאוחר דבר שנא' בו כבוא השמש ובין הערבים למצוה אבל לא מיפסיל בהכי:

גמ' **איש לפי אכלו**. הראוי לאכול פרט לחולה ולזקן ולערל ואפילו הן מנויין:

סורסי. ארמי ועל שם שנקרא ארם סוריא קורא לשונם סורסי כמו ל' יוני או פרסי:

כוס. שחוט למימרא דבשעת שחיטה צריך להתכוין לאוכליו:

שאינן יכולין לאכול כזית. קס"ד שאם אחד מבני חבורה חולה או זקן שאינו יכול לאכול כזית פוסל:

ופריך הדא אמרה. שמע מינה שהקטן שנמנה על הפסח ואינו יכול לאכול כזית פוסל כי היכא דחולה פוסל:

הדא אמרה היה נתון וכו'. ושמע מינה אם שחטו על מי שהוא בדרך רחוקה פסול כיון שאינו יכול לאכול כזית:

הדא אמרה. ושמע מינה סיועא לדרומיים:

אימורין שאבדו. אם חישב עליהן מחשבת פסול הזבח פסול והני שאין יכולין לאכול כזית כמי שאינן הן ואפי' הכי אם חישב עליהן פוסלין:

שחטו שתאכל ממנו חצי חבורה פסול. דהא הכא נשתיירו הבריאים שיכולין לאכול כזית אפ"ה החולין פוסלין הזבח:

תיפתר שהיו כולן חולין. הוא דפסול אבל אם יש בבני חבורה בריאים שיכולין לאכול כזית מפסח כשר:

א"ל ניתני לשם בני חבורה פסולין. ולמה תני לשם חולה או זקן וכו' דמשמע אפילו חולה א' ביניהם פוסל על כולן:

אמר ליה. הא קמ"ל אפילו היו בבני חבורה כשירים ופסולים אלא שהוא שחטו לשם הפסולין פסול:
מתניתא. הא דתנן במתני' שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר לא ששחטו לשם שניהם אלא בשחטו לאוכליו לחוד לזרוק דמו לאוכליו ושלא לאוכליו וקמ"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה:
ה"ג אבל אם שחטו משעה הראשונה לאוכליו ושלא לאוכליו פסול:
אלפן אגדה. למדני אגדה והם מדרשי' וטעמי הכתובים:
ומעוטי תורה. שאינן עוסקים בתורה כראוי ויש לחוש שיוציאו טעמי המקראות לענייני' זרים או ילעיגו עליהן ח"ו:
נהרדעאי. מבבל:
מה בין לשמו ושלא לשמו וכו'. מ"ש השוחט לשמו ושלא לשמו דפסול והשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר:
פסולו מגופו. מחשבת פסולו בגופו של קרבן אבל מחשבת אוכליו פסול דבר אחר הוא:
אין את יכול לבור. מה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכלים לצד זה וחלק חולה וזקן בצד אחר:
נוהג בכל הקדשים. דלכתחילה צריך לשחטן לשמן:
את שמע תרתי. שמעינן דליתא לתרי חלוקים שחילק ר' יונתן:
הרי פסולו מחמת אחרים ואת יכול לברר פסולו. דהא פסולו מחמת אוכליו הוא:
ואת אמר הכין. בתמיה איך אמרת שזהו מה שחלוק לשמו ושלא לשמו מן אוכליו ושלא לאוכליו. אלא כן הוא החילוק הנכון מה שאמרת לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וכו':
אית לך חורי. יש לך עוד חילוק אחר:
אינו נוהג אלא בשחיטה. דכתיב איש לפי אכלו תכוסו:
לאוכליו כזיתין. חישב שיאכלו הראויין לאכילה כל אחד כזית וכן חישב על שלא לאוכליו ודאי כשר:
הכי גרסינן ושלא לאוכליו כחצי זיתין כ"ש דכשר:
לאוכליו כחצי זיתין ושלא לאוכליו כחצי זיתין מהו:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן דקמיבעיא להו דמילתא פשיטא דכשר ממה נפשך אם מהני המחשבה לכשר ומהני נמי לפסול הרי הוא לאוכליו ושלא לאוכליו ואם לא מהני המחשבה לכשר לפסול נמי לא מהני והוה ליה כשוחט סתם דכשר ל"א מיבעיא ליה אם לא הוה מחשבת חצי זית מחשבה מי אמרינן דה"ל כחוש' שלא לאוכלין או לא:

מתניתא אמרה כן. ממתניתן מוכח שהמחשבה לכושר ולא לפסול:
דתנינן תמן. בזבחים פרק שני:
לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. שניה' חוץ לזמנו או חוץ למקומו כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין דהכא ליכא שיעור' והכא ליכא שיעורא ש"מ דשני פסולים אין מצטרפין ל"א אכילה והקטרה הוא דאין מצטרפין הא לאכול ולאכול דומיא דלאכול ולהקטיר והיכי דמי בשני בני אדם מצטרפין הכא נמי שתי חצאי זיתים של אוכלין מצטרפין:
שחטו. לפסח על חצי חבורתו המנוים עליו:
שתתכפר. כלומר שיהיו יוצאין בו משום פסח:
נעשה כמתפיש וכו'. נעשה כתולה כפרת חצי חבורה שכיוון עליה בחצי חבורה שלא כיוון עליה וכיון שחצי שלא כיוון עליה לא נתכפרו בקרבן אף אלו שכיוון עליהן אין יוצאין בו:
במחזרה תניינא. כשחזר רבי יוסי על תלמודו בפעם שנית:
חזר בו רבי יוסי. ואמר שהוא פסול וכדר' יונה:
לא כן. לימדתני שהוא כשר:
א"ל. רבי יוסי הא קבוע בך גירסתך כמסמר. של ברזל הקבוע בכותל אמת שכך אמרתי מיהו השתא הדרני בי:
ה"ג שחטו קודם לחצות פסול. לאחר חצות מיד כשר. דזמן בין הערבים מתחיל מיד לאחר חצות אלא שאיחרו חכמים זמנו חצי שעה שאי אפשר לכוין כל כך:
לא יואחר התמיד. לא יקריב תמיד ביום ההוא:
תלמוד לומר תעשה. ואת הכבש השני תעשה דקרא יתירא הוא אלא לרבות דלעולם תעשה התמיד אפילו נשחט הפסח מקודם:
מתניתא אמרה. מברייתא זו שמעינן דפסח בשר אם נשחט קודם התמיד:
אין תימר פסול. דא"ת שהפסח פסול א"כ ל"ל קרא שמקריבין התמיד אחריו פשיטא דהפסח כמי שלא הקריבו מעולם הוא שהרי פסול הוא אלא ודאי דהפסח כשר:
ופריך תמן אמר. בברייתא שמביא לעיל בפרקין:
דם התמיד ואיבריו קודמין לפסח והכא אתה אומר שאם נזרק הדם כשר ל"א לעיל אמרינן דאיברי התמיד קודמין לפסח והכא תנן ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד ואלו הקרבת איבריו לא קתני ופי' זה נראה עיקר:
כאן בחי. כל זמן שהפסח עומד חי מקריבין תחלה איברי התמיד:

כאן בשחוט. שכבר נשחט הפסח אין ממתינין בזריקת דמו רק עד אחר זריקת דם התמיד וזהו כפירוש השני:

הלכה ד

מתני' **עובר בלא תעשה**. דלא תשחט על חמץ וגומר:
אף התמיד. של בין הערבים דערב פסח ששחטו על החמץ וטעמא יליף בגמרא:
רבי שמעון אומר הפסח בי"ד. ששחטו על החמץ:
לשמו חייב. משום לא תשחט על חמץ דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא:
ושלא לשמו פטור. דפסול הוא וס"ל לר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה:
ושאר כל הזבחים ששחטן בי"ד לאחר חצות על החמץ בין לשמן בין שלא לשמן ואע"פ שכשירין הן כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין פטור:
ובמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ פטור מלא תשחט דפסח שלא בזמנו פסול לשמו והוי לה שחיטה שאינה ראויה:
שלא לשמו. אלא לשם שלמים:
חייב. דלהכי קאי והויא ליה שחיטה ראויה וחייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא מלקות נמי דשחיטה:
ושאר כל הזבחים. ששחטן במועד על החמץ:
בין לשמו וכו' חייב. דהא כשירין הוא וקרא אשאר זבחים נמי אזהר:
חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא משום דכתי' ושחט אותה לחטאת ולא הנשחטת שלא לשמה:
גמ' **הזורק**. דם הפסח על החמץ מניין שהוא עובר בלא תעשה:
לא תשחט על חמץ דם. היינו זריקה:
ממה שהוא מתחייב על הזריקה. תיפוק ליה כיון שיש לו בשעת זריקה כ"ש שהיה לו בשעת שחיטה הקודמת לזריקה וכבר נפסל הזבח ותו ליכא לחייבו עליו אלא ודאי שאף שנשחט על החמץ כשר:
תיפתר וכו'. כלו' לעולם הפסח עצמו פסול אם נשחט על החמץ ודקשיא אזריקה לא ליחייב דאיירי שנתמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה ולא נפסל הזבח בשחיטה:
או שהיה. א' שוחט שלא היה לו חמץ ולזורק יש לו חמץ:
תני חזקיה לעולם הזבח פסול ואיירי באדם אחד השוחט והזורק ואפ"ה חייב שתים דכיון דהתורה קראתו זבחי אף לאחר שנשחט על החמץ מחייבין עליו ל"א חזקיה תני דמקרא מוכח אפילו נשחט על החמץ כשר דקרא אותו זבחי אף לאחר שנשחט על החמץ דאל"כ הל"ל לא תשחט דם זבחי על החמץ ואי איפסיל ליה לאו זבחי ה' הוא וכ"נ עיקר:

אילולי דתניתה חזקיה. שהזבח כשר והיינו מוצאין שחייב על דבר פסול והיינו מחייבין המחמץ את המנחה הפסולה:
המחמץ. והמנחה הפסולה פליגי תרי תנאי איכא דתני חייב ואיכא דתני פטור:
אר"ח ולא פליגי מ"ד חייב בשנפסלה המנחה מחמת שנתחמצה הלכך גם המחמץ אחריו חייב:
מ"ד פטור בשלא נפסלה המנחה מחמת חימוצה אלא מחמת דבר אחר כגון יוצא וטמא הלכך פטור המחמץ:
רשב"ל אמר הוא דחייב השוחט את הפסח על החמץ דוקא כשהשוחט אחד מבני החבורה אבל אם שחט אחר שאינו מבני חבורה אע"פ שיש לו או לאחד מבני חבורה חמץ פטורין:
ה"ג מ"ד חייב שנאמר לא תשחט ולא ילין וכ"ה בבבלי. וה"פ כל שיש בו משום לא ילין עוברין עליו משום לא תשחט ואימורין ישנו בבל ילין:
מ"ד פטור זבחי. לא תשחט על חמץ דם זבחי:
שאינן מעכבין כפרה. דעיקר כפרה בדם שנא' כי הדם הוא בנפש יכפר:
מלק עוף. של מחוסר כיפורים על חמץ בארבעה עשר לאחר התמיד דמותר להביא כפרתו בי"ד לאחר התמיד כדלעיל בר"פ:
מ"ד חייב ניחא. דכתיב דם מכל מקום וזבחי אפילו עוף מין זבח הוא:
מאן דאמר פטור מ"ט. הוא עוף מין זבח הוא וזבחי איצטריך לדרשות אחרות:
ואין למידין עונש מפטור. דסובר דאיצטריך דם למעט עבודות שאינן דם ואין ללמוד ממנו חיוב:
שחייבין עליה בחוץ. אם שחט קדשים בחוץ חייב אבל המקבל והמהלך פטור שנא' אשר יעלה עולה או זבח מה העלאה שהיא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה חייבין עליו יצאו אלו שאינן גמר עבודה:
ה"ג ת"ל דם. והיינו זריקה:
ר"י בר זבדי הקשה לפני ר' יוסי מה ראית לדרוש שני המקראות הללו לפטור דון אותם לחיוב ונאמר זבח לרבות הקטרת אימורין ודם לרבות מקבל ומהלך:
ה"ג יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא חייב ת"ל זבח וכו' אף אני ארבה הקטר אימורין וכו' יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא פטור ת"ל דם מה זריקה וכו':
א"ל דבר השוה בשניהן מלמדין שאני יכול לקיים בו שני הדברים שיהא מעכב כפרה וחייבין עליו בחוץ מלמדין שיהא חייב דבזבח ודם איכא תרווייהו:
תמן תנינן. בריש ביצה:

בככותבת. תמרה:
לא שנו. כי פליגי בית שמאי ובית הלל לביעורו דבית שמאי סוברים מדאיצטריך קרא למיכתבינהו לתרווייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור שמע מינה דיש חילוק בשיעורן:
אבל לאכילה. אפי' לב"ש חייב אפילו על חמץ בכזית:
וה"ג בין לביעורו בין לאכילה בככותבת:
מנן שמע רבי הדא מילתא. ממי שמע ר' דבר זה דבתרווייהו פליגי:
ה"ג א"ל ואנן אמרין רבי אבהו בשם ר"י לביעורו בככותבת לאכילה בכזית. כן מוכח בירושלמי בפרק קמא דביצה וכן מסיק בבבלי שם וכן משמע מבעיא דבסמוך:
שחטו על חמץ וכו'. לב"ש מיבעיא ליה אם שחט הפסח על החמץ מי סגי בכזית כאכילה או בעינן ככותבת כביעורו:
תמן א"ר ירמיה. ותו קמיבעיא ליה לעיל בפרק כל שעה אר"י שאם שני חצאי זיתים בתוך הבית אין מצטרפין לחייבו ולבערן אם שחט עליהן הפסח מהו מי אמרינן אלו היו בתוך הבית אין מצטרפין השתא נמי פטור או דלמא אלו היה בתוך הכלי היו מצטרפין השתא נמי חייב:
שחטו על שיאור. ותו קמיבעיא ליה אם שחט הפסח על שיאור מהו שיהא חייב:
מאחר דאמר רבי הונא בשם רב. לעיל בפרק ואלו עוברין דמותר להאכיל שיאור לכלבו פטור נמי אם שחט הפסח עליו או דלמא כיון דסבר רב דלוקה על אכילתו חייב אם שחט הפסח עליו:
אפילו נתון. החמץ עמו בירושלים חייב עליו:
דין כדעתיה וכו'. כלומר ואזדו לטעמייהו:
שני י"ט של גליות. העושה מלאכה בהן והתרו בו:
מקבלין התראה על הספק. ואם עשה בשניהם לוקה וה"נ אע"ג דלא חזינן ליה לחמץ בשעת התראה ואיכא למימר דנאכל או נאבד אפ"ה התראה מעלייתא ולוקין עליו אי אשתכח דה"ל בשעת שחיטה:
הכל מודים שאם היה החמץ נתון נגד השוחט שיכול לראותו דרך חלון ואפילו הוא בירושלים חיי' אפי' לרשב"ל דהא לאו התראת ספק הוא:
מ"ד ספק. דטעמו דרשב"ל משום דהוא התראת ספק הכא ודאי הוא וחייב:
מ"ד בעזרה. דטעמו דרשב"ל דדריש על בסמוך והכא כתיב לא תשחט על חמץ דמשמע שיהא עזרה הא בירושלי' אע"פ שהוא רואהו פטור:

דם זבחי. לשון רבים מרבינן נמי התמיד דאף הקרי משמע זבחי המיוחד לי והיינו התמיד:

ומשני אחר שריבה הכתוב. מיעט ג"כ דלא כתב בחד קרא דם זבחי דהוה משמע בכולן לחייב בי"ד:

מרבה אני. לחייב שאר כל הזבחים בחולו של מועד שכן מצינו שהחמיר הכתוב בחמץ בחול המועד שעובר עליו בבל יראה ובל ימצא משא"כ בי"ד אינו עובר על בל יראה:

ואתיא הא דר"ש כי האי דאר"מ לעיל בפ"ק:

משש שעות ולמעלה. עד הערב מדרבנן:

א"ר מנא וכו'. בא לתרץ למה במועד פסח לשמו פטור הא כתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח לכך קאמר הא דכתיב זבח חג הפסח היינו בי"ד דוקא שאז מיקרי זבח חג הפסח משא"כ במועד שבא שלמים:

חבורה היתה מקשה. כולם הסכימו בקושיא זו:

מה אנן קיימין. במאי עסקינן הא דתנן במתני' במועד לשמו פטור שלא לשמו חייב:

אם בשעבד. הפסח והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם הקרבה והרי שניהן קיימין:

ה"ג בין לשמו בין שלא לשמו פסול וניתק לרעייה. דהכי תנן לקמן בפ' מי שהיה טמא אר"ע אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה:

ואם בשאבד ונמצא לאחר שחיטת הפסח:

ה"ג בין לשמו בין שלא לשמו כשר. שלמים הוא דהכי תנן בסיפא דמתניתין דלעיל אחר שחיטת הפסח קרב שלמים:

וקיימנה וכו'. ושנינן דמתני' איירי בשנטמאו הבעלים בי"ד או שהזידו. ולא הקריבו אותו בי"ד דסתמו לפסח שני קאי הלכך לשמו פטור דפסול הוא ושלא לשמו חייב דשלמים הוא:

והיידונו לשמו פטור. ואיזהו לשמו דפטור וכשר אפילו צריכין בעלים לפסח שני ויותר נראה דהכי גרסינן והידינו שלא לשמו פטור:

בשעברה שנתו בין פסח ראשון לב'. ואינו ראוי לפסח שני והוה שלמים מיהו עקירה בעיא דלחייב עליה משום ששחטו על חמץ:

בשעובר זמן כפרתו. קס"ד שהפרישו לפסחו בפסח שעבר:

פסח שעיבר זמנו. כגון שעברה שנתו או שמתו הבעלים ושחטו לשמו בארבעה עשר דה"ל שוחט שלמים לשם פסח:

או ששחט. א' מכל הזבחים לשם פסח בי"ד:

כשוחט פסח לשם שלמים. דודאי פסול כדאמרינן לעיל ה"ה שלמים ששחטן לשמו פסול:
כשוחט שלמים לשם פסח בשאר ימות השנה דודאי כשר כ"ש בזמנו שהוא כשר לשמו אינו דין שיכשיר אחרים לשמו:
ופריך מכיון שעיבר זמנו ל"ש דהיא השוחט פסח לשם שלמים או השוחט שלמים לשם פסח דהא לאחר הפסח שעבר היה שלמים והיינו השוחט אחריה לשם פסח:
ומשני ע"ד דר"ח איירי בשעיברה שנתו בין ראשון לשני. ועדיין זמנו שיש לבעלים להקריב פסח בשני אלא שהפסח הזה יעבור שנתו ופסול דשה תמים בן שנה כתיב גבי פסח:
בשעיבר זמן כפרתו. כגון שמתו הבעלים ואינו ראוי עוד לפסח:

הלכה ה

מתני' **הפסח נשחט בשלש כיתות**. אפי' שהציבור מועטין ויכולין לשחוט כולן בבת אחת מצוה ליחלק לג' כיתות זו אחר זו:
בזיכי. כפות גדולות לקבל בהן הדם:
שכולה כסף וכו'. טעמא מפ' בגמרא:
ולא היו לבזיכין שולים. רחבין מלמטה אלא חדין תחתיהם כדי שלא יוכלו לישב על הקרקע:
שמא יניחום. הכהנים על גבי קרקע עד שיקבלו דם אחר מחמת שהן מרובין וישכחום ויקרוש הדם ולא יהא ראוי לזרוק:
גמ' **ניתן כח בקולו של משה**. כלומר אף במצרים היו שוחטין בג' כיתות ואף שלא היו ישראל במקום אחד ניתן כח בקולו של משה שהיה נשמע בכל ארץ מצרים:
ממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת. שתשחט בראשונה וכן כת שנייה וכן כת שלישית:
ולא תתמה. שהיה קולו של משה הולך כל כך למרחוק שנשמע במהלך. ארבעים יום:
ומה אם אבק שאין דרכו להלך. ע"י זריקה למרחוק:
את מר. כלומר כתיב בקרא ויזרוק משה השמימה והיה לאבק בכל ארץ מצרים:
מכאן ואילך אתם עבדי ה'. דסיפא דקרא ולכו עבדו את ה' כדברכם:
תוקעין לשחיטתו. כדתנן במתני' תקעו והריעו ותקעו:
דלמה. מעשה והיו יושבים ר' זעירא וכו':

מפני הרמאין. טעמא דמתני' שורה שכולה כסף וכו' מפני שהכהנים רבים עוסקין בעבודה ויש לחוש שיטול הכהן את של זהב ויתן של כסף במקומו אבל עתה אין לחוש שלא היה יכול לזוז משורה שהוא עומד בה:

בכל פומך. בכל לבך אתה אומר דבר זה שחששו שיגנובו הכהנים:

א"ל ר' זעירא. לר' יעקב אמור ליה לר' אבינא בפלגות פומך ואל תגער בו שדברי ר' אבינא נכונים שאף ר' יוחנן אמר כוותיה ל"א אמור ליה אם הוא אומר כן בפלגות פומך לפי שדבר שאינו הוא לחשוד הכהנים בכך והראשון נראה:

הלכה ו

מתני' **שחט ישראל**. אם ירצה שהשחיטה כשרה בזרים בכל הקרבנות:

וקיבל כהן. הדם בבזך מצואר הטלה שמקבלה ואילך מצות כהונה:

נותנו לחבירו. שהרי בשורה היו עומדים:

וחבירו לחבירו. הא קמ"ל דברוב עם הדרת מלך:

מקבל את המלא. מיד הנותן לו ומחזיר את הריקן שחזר אליו מיד כהן הזורק:

זריקה אחת. בבזך עצמו זורק ולא מתנה באצבע שאין לך טעון אצבע אלא חטאת לבדה דכתיב באצבעו:

כנגד היסוד. ברוחות שבמזבח שיהא יסוד תחתיהן וזורק לזקיפתו של מזבח והוא נופל ליסוד ולפי שאין היסוד מקיף את המזבח אלא בצפון ובמערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת לכך הוצרך לומר כנגד היסוד:

גמ' **ואת דמם תזרוק על המזבח**. לא כתיב דמו לימד על בכור ומעשר ופסח שהן טעונין מתן דמים על המזבח:

ודם זבחיך. לשון רבים משמע דקאי על בכור ומעשר ופסח:

אם שפיכה. ישפך משמע ששופך הכל בבת אחת וכתיב תזרוק על המזבח דמשמע בזריקה:

ישפך לא יטיף. מישפך דרשינן דלא יטיף מכלי טיף טיף וכן לא יזה וכן לא יזרוק באצבעו אלא ישפוך הכל בבת אחת:

ופירש בקבלה. בנביאים ובדברי הימים שהוא שופך עם הכלי ולא באצבע שכן הוא אומר והכהנים זורקים הדם מיד הלוים ש"מ שנטלו הכלי וזרקו הדם והיינו בשפיכה:

הכל מודים בשפיכה די הכן. שהיא כשרה:

ובהזייה די הכן. שהיא פסולה:

ומה מפליגין. כי פליגי ר' מנא ור' חנניה בזריקה:

זריקה כעין שפיכה. וכשירה:

קרייא מסייע לר"ת. קרא מסייע לר"ח דכתיב כי מי נדה לא זורק עליו ומי נדה בהזייה דווקא וקריא ליה זריקה ש"מ זריקה כעין הזייה ופסולה:
הא דיי לא קיים גבה הזייה ואת צוות לה זריקה. פי' הא היה די אלו קיים גבי' הזיה ואת קורא ליה זריקה וקאמרת דטמא הוא ש"מ דזריקה כעין הזייה:

הלכה ז

מתני' **קראו את ההלל**. כל השלש כתות:
אם גמרו שנו. כשהיו מתחילין לשחוט היו מתחילין לקרות ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן עד שגמרו ועדיין רבים לשחוט חוזרים וקורים שנייא:
ואם שנו ועדיין לא גמרה שחיטת פסחים אותו הכת חוזרין וקורין שלישית וכן בת שנייה ושלישית:
אע"פ שלא אירע מעולם. ששילשו שהכהנים היו רבים וזריזין:
לא הגיעו לאהבתי. אפי' פעם ראשון:
גמ' **תמן תנינן**. בפ"ג דתענית אם גזרו תענית על הגשמים וירדו גשמים קודם חצות אוכלים ושותים ובין הערבים קורין הלל הגדול ומקשה איזהו הלל הגדול:
הודו לאלקי האלקים. מפני שכתב בו נותן לחם לכל בשר:
ובלבד. שיתחילו מזמור העומדים בבית ה' בחצרות וגו' שהוא מזמור שלפני יהודו וגו':
ופריך למה. יאמר אלו שני פרשיות דוקא:
מפני שירידת גשמים כלולה בהן. שנזכר בהן ירידת גשמים כדמסיק בסמוך:
ניחא דכתיב. במזמור העומדים וגו' מעלה נשיאים מקצה הארץ:
וכר"ח מה. כלומר אלא לר"ח דאמר שלא אמרו אלא מזמור הודו מה שייך מזמור זה לירידת גשמים:
ומשני. בגין דכתיב בו נותן לחם לכל בשר. שהוא תכלית ירידת הגשמים:
הדא דידן. הלל הגדול הנזכר במשנתינו הוא ההלל שאנו קורין ביום טוב. ובר"ח ופליגי אר"י ור"ח:
בר קפרא כדעתיה. אזיל לשיטתו:
זו היא הלל הגדולה. ואהבתי הלל דידן הוא:
בר אבייה. כך שמו:
בובר. לפני התיבה להתפלל בתענית לאחר ירידת הגשמים:
אמר. להציבור ענו אחרי מה שאני אומר:

הדא אמרה. זאת אומרת שאין זה ההלל שאנו אומרים בכל ר"ת וי"ט דא"כ מה היה צריך לומר לציבור שיענו אחריו הלא כולם רגילים בו אלא ודאי הודו לאלקי האלקים היה אומר ולא היו רגילים בו:

א"ר מנא. לעולם הא דידן ודקאמר להם ענו אחרי מפני שהיה נס גדול לפיכך אמר להם ענו אחרי כדי שיאמרו קול אחד א"נ עם רב היו שם והיו בהם עמי הארץ ולא ידעו אפי' בהלל דידן:

תני. כת שלישית היתה נקראת כת עצילים מפני שנתעצלה להיות אחרונה:

שמצותו לכן. דהא לא סגי בלאו הכי דמצוה בג' כיתות ואפ"ה בעי לזרוזי ולהיות מן הראשונה ק"ו שלא להתעצל במצוה שלא לעשותה:

הלכה ח

מתני' **אלא שהכהנים מדיחין את העזרה**. שאמת המים מהלכת בעזרה וכשהן רוצין להדיח העזרה פוקקין את נקב יציאתה והמים פושטין והולכין על גדותיה ומדיחין את כל העזרה שרצפה של שיש היתה כולה ואח"כ פותחין הנקב והמים יוצאין ובע"פ מתוך שהדמים מרובין היו מדיחין אותה והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלא ברצון חכמים:

מדם התערובת. המוטל על הרצפה:

גמ' **לא כל שבות התירו במקדש**. בא לתרץ הא דתנן שלא ברצון חכמים היו עושין אע"ג דאינו אלא שבות משום דלא כל שבות התירו במקדש אלא דוקא שבות הצריכה התירו וזהו שבות שאינה צריכה:

כיצד היו עושין. הלא הבגדים מטושטשין בדם ואם עבד בהם עבודתו פסולה:

ומשני מסטויות היו עושין להן. אצטבאות של בניין היו עושין להן והיו הולכין עליהן וכיון שהן בבנין דינם כרצפה עצמה:

תמן תנינן. בכריתות רפ"ה:

ר"י מחייב. כרת בדם התמצית דם מעליא הוא:

דם התמצית. שמתמצה מתוך הגוף לאחר מיתה:

ור"י מחייב בדם התמצית ל"ג:

לא ריבה אותה ר"י. לדם התמצית דדם מעליא הוא אלא לחייב עליו כרת אבל לא לכפרה דהיינו זריקה שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר:

מתניתא כן. מברייתא מוכח דמודה ר"י שאין דם התמצית ראוי לכפרה:

ודם התמצית פסול מע"ג המזבח. ומדלא השיב ר"י לחכמים ש"מ דאף הוא מודה דדם התמצית פסול מע"ג המזבח. ופריך ועוד מן הדא השיבו חכמים לר"י:

ורובו. של דם התערובות לא נתקבל בכלי ונתבטל זה שנתקבל ברוב. ואית לר"י דם מבטל דם. בתמיה הא תנן בפרק כל הזבחים נתערב דם קדשים בדם בהמת חולין רואין את הפסול כאלו הוא מים ואם יש בכשר כדי להיות בהן מראית דם כשר ואם לאו פסול ר"י"א אין דם מבטל דם ולמה לא השיב לחכמים אלא דלא חש להשיב:

כמה דלית לי'. הא דהשיבו שנתבטל דם הכשר ואפ"ה שתיק כן לית ליה נמי דדם התמצית פסול מע"ג המזבח ואפ"ה לא השיב להם:

מתניתא אמרה כן. דמודה ר"י בדם התמצית שפסול מע"ג המזבח:

אין לי. שחייבין כרת על הדם:

אלא במוקדשין. דבי' כתיב כרת בפ' אחרי מות:

ודם התמצית בין בחולין בין במוקדשין. שחייבין עליו כרת:

ה"ג ת"ל וכל דם. וברייתא מני ר"י דמחייב כרת בדם התמצית ואפ"ה תני רישא אין לי אלא דם הנפש במוקדשין דבר שהוא ראוי לכפרה שמע מינה דסבירא ליה דדם התמצית אינו ראוי לכפרה:

וכל דם שהוא אצל נפש וכו'. סתמא דש"ס מפרש טעמא דר"י דפוסל דם התמצית משום דבכל מקום שהוא מזכיר בכתוב כפרה מזכיר דם הנפש ש"מ דאתי למעוטי דם התמצית אע"פ שחייבין עליו כרת פסול מע"ג המזבח:

הלכה ט

מתני' **אונקליו**'. מסמרות שראשיהן כפופין למעלה:

ובעמודין. שהיו קבועין בבית המטבחיים בעזרה ונקראים ננסי':

חלקי'. מפוצלות קליפתן:

שחל להיות בשבת ואינו יכול לטלטל המקלות:

ידו על כתף חבירו. ותולה אותו בגידי ארכבותיו בזרוע:

גמ' **קנים ומקלות**. סימני הלכות הם תקנים דתנן במנחות לא סידור קנים שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהם שלא יתעפשו ולא נטילתן מן המערכה הישנה דוחין את השבת נשנית קודם שהתירו לטלטל כלים שמלאכתן להיתר ולצורך גופן:

ומקלות. היינו הא דתנן במתני' בשבת מניח ידו וכו' ולא מטלטלי המקלות אף ע"ג דלצורך גופן הן:

הלכה י

מתני' **אימוריו**. חלבים הקרבים ע"ג המזבח:

במגיס. בקערה:

וישבה לה בהר הבית. בשבת קאמר שלא היו יכולין להוליך פסחיהן לבתיהן:

בחיל. בין הסורג לחומת עזרת נשים בתחילת עליית הבית:

חשיכה יצאו וצלו פסחיהן. שאין צליית הפסח דוחה את השבת:

גמ' **ה"ג כתיב ויז ממנו**. גבי מילואים כתיב ודרשינן ממנו מכולו ולא מקצתו ובלבד מזבח שלם הלכך לא קרעו עד לאחר שהזה ממנו דם ע"ג המזבח:

כתיב. בשלמים בפ' ראשונה והקטירו אותו ובשנייי' והקטירו ובשלישית והקטירם:

והקטירו אותו. ללמד דוקא כשהקרבן כשר מקטירין האימורין אבל לא כשהוא פסול:

הקטירו. משמע לבדו שלא יערב חלבים של קרבן זה בשל חבירו:

ופריך הכא את אומר. מוהקטירו ממעטין שלא להקריבן מעורבבין והדר דרשת מוהקטירם שמותר להקטירן כאחת:

ומשני כאן. שאסור להקריבן מעורבב במגיס:

וכאן. שמותר להקטירן כאחת היינו על גבי המזבח:

לא כן תני וכו'. אהא דתנן בסוטה פ"ז והמלך עומד בעזרה ומקבל הס"ת וקורא יושב קשיא לי' והא אין ישיבה בעזרה שנאמר לעמוד לשרת העומדים שם לפני ה' צריכין לעמוד:

אלא למלכי בית דוד. שמצינו בהן ישיבה שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי וגו':

אפילו למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. והכא תנן וקורא יושב:

תיפתר. הא דתני וקורא יושב לאו יושב ממש אלא שסמך עצמו לכותל:

ופריך לרבי שמעון בן לקיש והא כתיב ויבא וכו' וישב לפני ה':

ומשני ויישב עצמו לתפלה. שהיה מיישב ומכוין דעתו לתפלה:

והשלישית במקומה. ול"ג עמדה במתני' וקס"ד דומיא דרישא במקומה ישבה והיינו בעזרה וקשיא ליה הא אין ישיבה בעזרה:

מה אתינן מיתני. וכי תנינן במתני' במקומה ישבה והא סתמא תנן במקומה ונוכל לפרש במקומה עמדה:

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

פרק ו

הלכה א

מתני' **אלו דברים דוחין את השבת**. לקמן בגמרא מפרש מנ"ל:

שחיטתו וזריקת דמו. אי אפשר אלא ביום דכתיב ביום צוותו ביום ולא בלילה:

מיחוי קרביו. בגמרא מפרש טעמא מאי:

אין דוחין. דאפשר משתחשך:

הרכבתו. על כתפיו להביאו דרך רה"ר לעזרה אע"פ שאינה אלא שבות דחי נושא את עצמו אינו דוחה דה"ל למיעבד מאתמול:

וחתיכת יבלתו. של פסח להסיר מומו:

רא"א דוחין. דסובר מכשירי מצוה דוחין את השבת:

גמ' **זו הלכה**. שפסח דוחה שבת:

מזקני בתירה. נשיאים היו:

אפשר שיש ממנו תוחלת. אולי יש ממנו תקוה מסופקים היו שכיון שהוא בבלי מסתמא לא שימש כל צרכו כדאמרינן בתמיד נשחט שהן מעוטי תורה אך מפני הספק קראו לו: והלא כמה קרבנות כפסחים יש לנו שדוחין את השבת:

אית תניי. איכא דתני שאמר להן הלל והלא מאה פסחים יש לנו שדוחין את השבת:

תמידין. שמקריבין בכל שבת שניהם הרי לחמישים שבתות השנה מאה:

תמידין ומוספי שבת. כדכתיב וביום השבת שני כבשים הרי ד' בכל שבת:

ומוספי שבת של י"ט ושל ר"ח ושל מועדות. שאם חל ר"ה בשבת מקריבין מוספין דר"ח י"א ודר"ה עשרה וי"ט הראשון של חג חל ג"כ בשבת שלשים ובשמיני עצרת עשרה הרי כאן ס"א בשבת שבפסח י"א ולפחות שני ראשי חדשים בשנה בשבת הרי כאן צ"ד ואם חל עצרת בשבת יש כאן יותר ממאה:

מה תמיד קרבן ציבור ודוחה את השבת. דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד פי' לבד מעולת התמיד ש"מ דתמיד דחי שבת:

שאין מחייבין על עשייתו כרת. כלומר אם לא עשה התמיד אין חייבין עליו כרת:

שכן יש לו קצבה. הלכך ניתן שבת לדחות אצלו:

שהוא קדשי קדשים. עולה שהוא קדשי קדשים וכולה כליל:

דו דריש בגד ועור. הנאמר בשרץ ובגד ועור הנאמר במת לגזרה שוה מה שרץ מטמא בכעדשה אף מת כן ומה מת מטמא באוהל אף שרץ כן. כך אם יהי' וכו' עד מיד הוא טהור ל"ג ליה הכא:

אדם דן גזרה שוה. מעצמו לקיים תלמידו שקיבל מרבו דאין הפסד בדבר שהרי בלאו הכי הדין כן ואין גזרה שוה זו אלא לסמוך בעלמא:
אדם דן קל וחומר מעצמו. אף על פי שלא קיבל מרבו:
לפיכך משיבין. ומקשינן על הקל וחומר ואין משיבין על הגזרה שוה דה"ל כמאן דכתוב באורייתא:
יבא עלי כך. אמר קללה אחת ואמר שתבא עליו אם משקר בעדותו שלא שמע כך מרבותיו שמעי' ואבטליון:
מקנתרן. לשון קניטה ועציבה ועשה כן ללמדם מוסר שיזהרו להבא לשמש ת"ח בתמידות:
נעלמה הלכה ממנו. שהיו דברים של יוהרא וכל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו ונעלם ממנו דין הבאת סכין:
שלא הביאו סכיניהם. מערב שבת לעזרה אם מותרים להניחן על הצאן שהוא מחמר כלאחר יד שאין דרך הצאן לשאת משא ושרי מדאורייתא ואינו אלא שבות ובמקום מצוה כגון כאן דמעכ' שחיטת פסח לא גזרו או דלמא העמידו דבריה' במקום כרת:
בני נביאים הן. וידעו איך לעשות:
גדי. שהי' פסחו גדי שאין לו צמר הי' קושר סכינו בין קרניו של הגדי:
נזכר הלכה. שכך שמע מרבותיו שמותר לעשות כן:
שאין לה בית אב. כלומר שלא קיבלה מרבותיו אינה תורה ואין לסמוך עליה לכן אמר שכך קיבלה מרבותיו ל"א כל תורה שאין לה ענין ודוגמא ממקום אחר אע"פ שהוא הל"מ קרוב להשתכח ולהכי אע"פ שהיה הדבר קבלה ביד הלל אפ"ה היה דורש היקש וגזירה שוה והראשון נ"ל:
תמן תנינן. בפרה פ"ב:
רכב עליה. על הפרה:
עבר בה נהר. אחז בזנבה ונסתייע בה כשעבר את הנהר:
קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה:
נתן טליתו עליה פסולה. שנאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ונא' בעגלה ערופה אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול אף עול האמור בפרה עשה. שאר עבודה פסולה כעול אבל לצרכה כשרה דלא הוי דומיא דעול:
הדא ילפי וכו'. כלומר פרה ילפינן מפסח ופסח מפרה:

הדא ילפי מהאי. פרה ילפי מפסח שאם תלה בפרה סכין לשחוט בה כשרה ולא מיקרי עול דהו"ל לצרכה:

ההיא. פסח ילפינן מפרה שכל עבודה שהיא לשם קדשים כמו פרש טליתו עליה דלא מיקרי עול בפרה ה"ה דלא מיקרי עבודה בקדשים:

ופריך ויתיר להן ע"י חולה. היה לו לב"ה להתיר להן להביא הסכינים ע"י חולה דהיינו שורות בני אדם:

אלא כרבי אימי. דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה דאסור להביא ע"י חולה:

אפילו תימר כרבי סימון. דמותר לעשות חולה אפילו לדעת והא דלא התיר להן הלל שאף דין זה שמותר לעשות חולה נעלם מהלל כשם שנעלם ממנו שמותר לתחוב בצמר ובין קרניו:

ה"ג והלא אי אפשר לשני שבועות שלא חל ארבעה עשר להיות בשבת. וה"פ והלא אי אפשר לב' שמיטות שהן י"ד שנה שלא יחול בהן ערב פסח בשבת וכיון שזמן קצר הוא אין נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת:

ומשני כדי ליתן גדולה להלל. שיודע מה שלא ידעו כלם ויהיה נשיא בישראל:

מפני מה נוהגין בית דין שלמטן כבוד. כלומר מפני מה נוהגין הגדולים כבוד בבית דין שלמטן מהן:

שלא ירבו מחלוקת בישראל. שכל א' יאמר אני גדול מב"ד פלוני נמצא בטל כבוד התורה והמחלוקת מתרבה:

יונתן בן שאול. שהיה גדול שבאחיו ולו משפט המלוכה ואמר לדוד אתה תמלוך ואנכי אהיה לך למשנה:

ואלעזר בן עזריה. שלאחר שמינוהו לנשיא במקום רבן גמליאל חזר ונסתלק והחזירו לר"ג:

וזקני בתירה. שנתנו נשיאתן להלל:

אפילו נשיא וכו'. דברי יונתן לא היו חידוש כל כך שאפילו הנשים היושבות אחורי האריגה ידעו שדוד ימלוך על ישראל:

אלעזר בן עזריה. נמי אינו חידוש כל כך:

תניין הוה. תנאי היה בדבר בתחלת הקבלה אימתי שירצה יחזירוהו לר"ג א"נ הוא היה השני שלא העבירו מכל וכל אלא ר"ג שתי שבתות ור"א ב"ע שבת שלישי א"נ תנאים היה שיחזור לנשיאות לאחר מיתת ר"ג:

לית לך. חידוש וענוותן כענוותן בני בתירה שהתירו עצמן מן הנשיאות ומינוהו להלל לנשיא:

אף ר"ח דציפורין. שנתן שררותיה לרבי מנא שהיה גדול ממנו והיה עני:
בקומקום הזה. הוא סיר נחושת שמחממין בו המים על האש:
אני יורד אותו. כלומר רודף אותו:
מה הקומקום הזה כשהוא נופל על האדם נכוה בו בחמין שבתוכו ומפציעו פצעים מכובד הקומקום והוא משחירו משחרורית הפחם שנדבק בהקומקום:
כך אני יורד לו. בכל מיני רדיפות:
חס ושלום. שהוא רוצה בהשררות לשם התפארות לכך הוא רודפו אלא לשם שמים שאמר מאן יימר שאיש אחר שיבא במקומו יקדש שם שמים כמותו:
על ג' דברים עלה הלל מבבל. כלומר שלשה שאלות היה לו לשאול משמעיה ואבטליון:
טהור הוא. בנגע הנתק כתיב נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן:
יכול יפטר וילך לו. כשיראה שהנגע טהור לא יאמר כלום אלא ילך לו:
ת"ל וטהרו הכהן. שצריך שיאמר הכהן טהור אתה:
אי וטהרו הכהן. אילו לא כתיב אלא וטהרו הכהן הייתי אומר אפי' אומר הכהן על טמא טהור יהא טהור. ת"ל טהור הוא ואז וטהרו הכהן:
צאן ובקר לחגיגה. הבאה עם הפסח:
ששה מן החדש. שלאחר שהקריב העומר בט"ז יכול לאכול כל ששה ימים מצה מן החדש ומן הישן כל שבעה:
למענהו. לכבודו:
ה"ג מתוך זבח מנוול. כלומר שהוא עדיין בעורו:
הפשיטו דוחה שבת. דסובר רבי ישמעאל שהיו מפשיט את כל הבהמה:
ה"ג מפשיט עד החזה. מתחיל מרגליו האחרונים ומפשיט את החזה כדי להוציא האימורין שהקטר חלבין דוחין את השבת ותו לא מפשיט עד אורת' דצורך הדיוט הוא:
מה עביד לה וכו'. כלומר מ"ט דריב"ב הא לאו צורך הדיוט הוא אלא צורך גבוה וכדר' ישמעאל:
מתוך שהוא הופכו. ומתחיל להפשיט מלמטה וכדפרישית:
כמה דרבי ישמעאל אמר וכו'. דתנן במנחות ריש פ"ו רבי ישמעאל אומר עומר היה בא בשבת משלש סאין ובחול מחמש וטעמ' משום שיה' העשרון מובחר טרחינן בשבת אבל שיהא מובחר מן המובחר אין מחללין השבת ואלו בא מג' סאין לא היו רשאין לנפות הרבה אחר הטחינ' אחר שכבר הוא מובחר והלכך בא מחמש ויוצא מיד עישרון סולת נקי:

כך ר"י בנו של ריב"ב אומר דמובחר דוח' דהיינו להקטי' האימורין בשבת אע"ג דיכול להקטירן בערב אבל להפשי' כולה שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול אינו דוחה:

ופריך אין תאמר מובחר הוא. כשהוציא אימוריו אפילו בשבת ל"ל הפשט' כלל יקרענו ויוצי' אימוריו וקשיא לר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה למה מפשיטו כלל:

הגורד. לאחר שנגמ' הכלי צריך לגרדו וזהו גמרו ל"א הגורד כלונסו' או קלפים דהוה תולדה דממחק:

הקודח. נוקב עץ או אבן ואפי' אינו נקוב אלא קצת שאינו. עובר לעבר השני שבכותל:

והקוצץ. עצים או מה שאינו צריך לכלי:

אר"י בר אחא וכו'. כלומר וכן אר"י בר אחא לא אתיא אלא כר' שמעון דלא עביד מקצ' מלאכ' ככולה נמצא כשמפשיט עד החזה אינו אלא שבות וכדי שלא יהו נימין של צמר מדובקין באימורין מותר לעשותו:

וקשיא על דר"ש ב"ג. אגב שיטפא דמסכת שבת מייתי לי' הכא וה"פ וקשיא על רשב"ג דאמר אף המכה בקורנס על הסדין בשעת מלאכה חייב ואמאי הא לאו מידי קעביד אלא שאימן ידיו למלאכה א"כ מי שנטל לקצור ולא קצר נמי יהא חייב וזהו ודאי לכ"ע פטור והשובט המיישר השתי בכרכור של עץ שראשו חד והמקטקט כמו המדקדק והיינו כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו ליישבן שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יחד עם האורג:

מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור ומיישב המלאכה לעשות מלאכתו להבא והכא נמי הכאה בקורנס על הסדין גורמת המלאכה הנכונה והוה ליה התחלת מלאכה:

והקטר חלביו. מנא ליה דדוחין שבת משום שנאמר לא ילין וגו':

ופריך ואימורי חול קרבין ביום טוב. בתמיה ול"ל קרא שלא להקריב אימורי פסח הנשחט בחול בי"ד בליל ט"ו דהוא יום טוב:

קיימתיה. דאיצטריך קרא כשחל ארבעה עשר להיות בשבת דה"א חלבי שבת קרבין בי"ט וקמ"ל קרא דלא יקריבן אלא ביום:

ופריך אין חגיגה באה עמו כשחל י"ד בשבת וקרא כתי' ולא ילין חלב חגי דמשמע חלב חגיגתו:

אמרה תורה וכו'. אלא על כרחך לומר דה"ק קרא הקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תלין אם כן מנ"ל דדחי שבת דלמא בחול:

והכא הקריבהו מבע"י שלא תבא לידי בל תאחר. ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דפרק קמא דר"ה נכתב כאן וע"ש:

אמר רבי חיננא לעולם בי"ד שחל בשבת איירי ודקשיא הא אין מביאין עמו חגיגה י"ל כיון דאלו הקריב חגיגה בשבת הקרבן כשר כדתני' בתוספת' דמכילתין פרק ה' קמ"ל קרא דעובר על האימורין משום לא ילין:

תנינן. ס"פ תמיד נשחט:

חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן. אבל בשבת לא דאין צלייתו דוחה שבת:

ואת אמר הכין. קושיית הש"ס אהא דתנן בפ' קמא דשבת משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה אף על גב שנצלה בשבת משמע דצלייתו דוחה שבת:

ומשני לשילשולו לתנור. התירו אבל לא לצלותו ממש ויותר היה נ"ל דה"ג ואת אמר הכין לשלשלו לתנור אמר יוסי חבורות זריזין הן וה"פ ואת אמר הכין שמותר לשלשלו לתנור עם חשכה אע"ג שיש לחוש שיחתה בגחלים לצלותו ומשני רבי יוסי בני חבורה זריזין הן וכן הגירסא בפ"ק דשבת:

לא אמר אלא חוץ לירושלים. הא דתני במתניתין מחוץ לתחום היינו שמביאו מחוץ לירושלים. אבל מחוץ לעזרה מותר דאינו אלא שבות דירושלים כרמלית היא ושבות מותר במקדש:

תמן תנינן. בעירובין פ"י:

וכא את אומר אינו דוחה. וקשיא סתמא אסתמא:

מפני קלקול הפייסות. דמתני' דעירובין בקרבן תמיד איירי ואם יביאו קרבן אחר יהיו צריכין פייס אחר:

והן שהפיסו. והוא שהפיסו כבר אבל אם עדיין לא הפיסו אין חותכין היבלת במקדש ל"א קושיא היא וכי מפני שמביאין תמיד אחר צריכין לפייס אחר א"נ וכי בתמיד הפיסו אלא על הכהניס והראשון נראה:

כאן בנפרכת. שרי ובשאינה נפרכת אסור לחתוך:

כאן בלחה. אסור:

כאן בעירובין ביבשה מותר ואפ"ה בכלי אסור דשבות גדול הוא:

כאן ביד. שרי:

חוץ מן המבעיר. מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא ש"מ מקלקל בהבערה חייב:

והעושה חבורה. מדאיצטריך קרא למישרי מילה ש"מ דשאר חובל חייב:

אפי' אינו צריך. העושה חבורה לדם והמבעיר לעפר חייב הלכך מוקי לה ביבישה שאינו עושה חבורה:
והוא שיהא צריך לדם. היוצא מהחבלה לכלבו ואף שמקלקל הוא אצל הנחבל מתקן הוא לכלבו הלכך מתיר מיד בכל ענין אפי' עושה חבורה:
כאן וכאן. בעירובין ובפסחים איירי ביבלת לחה והא דאוסר בפסחים איירי בצריך לדם ואיכא איסורא דאורייתא והכא בשאינו צריך לדם ושרי:
ופריך הבאתו חוץ לתחום. אינו אלא שבות ולמה אסור הא קיי"ל שבות במקדש התירו:
לוקין על היוצא חוץ לתחום שבת מדאורייתא. דכתיב אל יצא איש ממקומו ומהאי קרא ילפינן תחומין:
אלא סקילה וכרת. אבל לאו אין בו:
ה"ג א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מה כתיב לא אל כתיב א"ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא מי כתיב לא אל כתיב. וה"פ א"ל רבי יונתן והכתיב אל יצא וגו' הרי שיש לאו באיסורי שבת א"ל ר' חייא אין לוקין על לאו זה כיון דלא כתיב לא יצא איש וגו' אלא כתיב אל יצא ואין לוקין על לאוין שנאמרו בלשון אל א"ל ר' יונתן והכתיב אל תאכלו ממנו נא דודאי לוקין והתם מי כתיב לא בתמיה הא כתיב אל ואפ"ה לוקין עליו:
אע"פ כן. שהביא ר' יונתן ראיה מדכתיב אל תאכלו ממנו נא אפ"ה לא חזר ר"ח וסובר דאין לוקין על עירובי תחומין ור"י פשיטא דלא חזר:
ופריך חתיכת יבלתו. אפי' בכלי אינו אלא שבות דהא מלאכה שאינה צריכה לגופו' היא ואין שבות במקדש:
אמר ר' אבהו. לכך לא תני ריב"ח במתני' אלא הרכבתו והבאתו חוץ לתחום הא חתיכת יבלתו לא תני דלכ"ע שרי דאינו אלא שבות:
פריך מן בגין וכו'. טעמא משום דסובר ריב"ח שאפי' בכלי הוא שבות לכך לא תני חתיכת יבלתו הא אם לא סבר דאף בכלי הוא שבות היה סובר דחייב עליה מדאורייתא:
מה פליגין. ר"א וחכמים בפרק המצניע דתנן הנוטל צפרניו זו בזו ר"א מחייב חטאת וחכמים פוטרין דוקא בשנטלן הוא לעצמו הוא דמחייב ר"א שמאמן ידו ומתקנו:
אבל אם נטלן אחר מאוסין הן. ואינו נוטלן יפה ואפי' ר"א מודה דפטור:
והדין זבח כאחר הוא. כשנוטל יבלת מזבח כנוטל צפרניו מאחר הוא דמאוס ואין לחייב אפילו חתכו בכלי:
שנייא הוא הכא. שאני הכא גבי פסח:

ה"ג דכתיב זבחי. וה"פ דכתיב גבי פסח לא תשחט על חמץ דם זבחי משמע זבח של גבוה הוא ולא שייך למימר גבי' דמאוס:
הזייה שבות. והרכבתו והבאתו חוץ לתחום שבות:
הזייה דוחין. כלומר מפני הזייה דוחין עשיית הפסח ומפני שבותין אלו קאמרת דדוחין שבת לרבנן דפליגי אר"א פריך:
אלא שזה בזבח. שבות דהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום נעשה השבות לתקן משא"כ שבות דהזייה אינו לתקן הזובח:
מילתיה דרבי זעירא. מדברי רבי זעירא דבסמוך שמעינן דאין חילוק בין זבח לזובח:
תני ר"י בר פזי משמיה דבר קפרא לפני רבי זעירא שזה בזבח מה שמתיר ר' אליעזר היינו בזבח ומלאכת יום טוב היינו בזובח ואין לדמותן:
א"ל ר' זעירא בר קפרא תמה ור' ליעזר לא תמה. דסובר דאין חילוק בין זבח לזובח:

הלכה ב

מתני' **שחיטה שהיא**. אסורה בחולין משום אב מלאכה גמורה ואעפ"כ דוחה את השבת:
לא ידחו. בתמיה:
יום טוב יוכיח. שהתירו בו שחיטה ובישול שהיא אב מלאכה ומותרין להדיוט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום לאכלו הואיל והוי אפשר לן מאתמול ואף על גב דתחומי' דרבנן:
מה ראי' רשות למצוה. אכילת הדיוט רשות היא וצורך גבוה מצוה היא ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות יעמידוהו אף במקום מצוה בתמיה:
גמ' **ה"ג מה רשות לא כן תנינן וכו'**. וה"פ דקשיא ליה לש"ס דקאמר ר"א מה ראיה רשות למצוה הא שמחת יום טוב נמי מצוה היא כדתנינן המבזה את המועדות אין לו חלק לעה"ב:
לא כן תנינן. במסכת אבות פ"ג:
המחלל את הקדשים. מביא קדשי מזבח לידי פיגול ונותר או שנהנה מן הקדשים:
והמבזה את המועדות. נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה:
והמיפר בריתו שלא מל או מל ומושך ערלתו לכסות המילה שלא יראה שהוא מהול:
והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה א"נ שמעיז פנים לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה:
אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. אם לא חזר בתשובה על עבירות אלו אין לו חלק לעה"ב:

רצה בישל. היום או רצה בישל מאתמול או שמכבדו בדבר אחר שאין בו מלאכה משא"כ בפסח דלא סגי בלאו הכי:
הכין הוה צריך וכו'. כך ביזה ר"א לר"י וא"ל מה זה יהושע וכו' הרי היה לו לר"י להשיב לו חגיגת י"ט אפילו לשיטתך יוכיח שהוא מצוה ושחיטה דוחה שבת ולכ"ע אין הרכבתו וכו' דוחין את השבת:
ומשני וה"ל מימר בה. והיה ר"א יכול להשיבו שאין חגיגת י"ט יוכיח שכן אינו בכרת:
ופריך ויתיביניה במתניתן. אם כן אף במתני' היה לו לר"א להשיב כן דשאני פסח שחייבין עליו כרת:
ומשני כיי דמר. כי הא דאמר ר' אימי עשירין היו הראשונים בתשובות לפיכך לא השיבו אלא אחת שלא להאריך:
או. אתיא כי האי דאמר ר' נסא כאדם שיש לו שני תשובות ואינו משיב אלא אחת מהן:

הלכה ג

מתני' **הזאה תוכיח שהיא מצוה**. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת בערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו ואפי' הכי אינו דוחה דהכי קים ליה לר"ע דלא דחיא והזאה שבות דמיחזי כמתקן גברא:
ועליה אני דן. וגם על ההזאה אני חולק ואומר שתדחה ולא תעכבהו מפסח ומק"ו זה עצמו:
א"ל ר"ע או חילוף. או אני אחליף הדין דפשיטא לי דהזאה מעכבא וילפינן בק"ו מיניה לשחיטה שתעכב:
במועדו. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו:
הבא לי מועד לאלו. שיהא להם זמן קבוע כמו שקבע לשחיטה הלכך כיון שלא קבע להם זמן ומצי למיעבד מאתמול לא דחו והזאה נמי לאו מגופיה דפסח היא ולא כתיב במועדו:
גמ' **שלש עשרה שנה**. שימש ר"ע בבית מדרשו של ר"א ולא השגיח בו ר"א וזו שאמר הזאה תוכיח היתה תשובה הראשו' שהשיב ר"ע על דברי ר"א:
הלא זה העם אשר מאסת בו וגו'. פסוק הוא בשופטים:
תמן תנינן. לקמן בפ' מי שהיה טמא:
לא אר"א. דמיקרי דרך רחוקה כל שאינו בעזרה דוקא לפוטרו מכרת אבל ודאי אם שחטו עליו אף על פי שאינו בעזרה יוצא בוי ידי חובת פסח:
מתניתא אמרה כן. ממשנתינו מוכח כרבי יוחנן:
ומצוה להזות. בתמיה ומה השיב רבי עקיבא על כרחך תיפתר למשנתינו שחל יום השביעי בארבעה עשר שחל להיות בשבת וכולי וכדפרישית במתני' ואי סלקא דעתך

דכל שאינו בעזרה לר' אליעזר אסור לעשות פסח א"כ מה השיב ר' אליעזר ועליה אני דן וכו' הא בהזאה זו דאיירי בה ר' עקיבא אוסר ר"א לשחוט עליו שהרי אף לאחר הזאה בשביעי שלו אסור לבוא לעזרה עד לערב ולמה יזה עליו אלא ודאי כר"י:

אמר רב הושעיה. ליכא לסייעא רבי יוחנן מהכא דאיכא לפר' למשנתינו שחל יום השביעי בשבת בי"ג נמצא שאין זורקין על טמא מת בשביעי שלו:

אשכח תני. מצא ברייתא דתני בה כהא דר"א וקשיא לר' הושעיה:

תיפתר. תפרש הך ברייתא דתני בה כר"א דאתיא כמ"ד איזהו דרך רחוקה מירושלים ולחוץ הלכך זורקין עליו בשביעי שלו אבל למ"ד מאסקופת העזרה ולחוץ אין זורקים עליו בשביעי שלו:

משיבין דבר וכו'. סיומא דפירוקא דר"י בר פזי הוא וכי משיבין דבר שהוא חוץ לירושלים כלומר דרך רחוקה לא מיקרי אלא כשהוא חוץ לירושלים וטמא מת הוא בירושלים:

ופריך ואית בר נש וכו' ויש אדם שהוא משיב לרבו או חילוף שנראה ח"ו כעזות:

ה"ג לפי שהיה ר"א מלמדו הלכה ובא שאין הזייה דוחה שבת. וה"פ שכך היה ר"ע מקובל מר"א שאין הזיה דוחה שבת אלא שנשכח מר"א בשעה שהיה דן ק"ו לכך א"ל או חילוף שאתה אמרת בהיפך:

כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. דסובר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת:

אימורי ציבור. הקטר חלבים:

והרי הן דוחין את השבת. כדתנן במתניתין אלו דברים דוחין את השבת וכו'. הקטר חלביו:

שכבר דחה שחיט' את השבת. כמצותה הלכך הואיל וניתנה שבת לדחות כבר לא גזרו שוב על שבות הצריך:

ה"ג גבי תינוק מה אית לך. כלומר מה יש לך להשיב גבי מילה למה לא יהו מכשירין שלפני המילה דוחין את השבת. דהא לא שייך גביה פסול:

ומשני שמא יחלה התינוק. קודם שימול נמצא שחילל שבת בעשיית המכשירין ולא קיים המצוה:

התיבון. הקשו לר"ע דאמר כל המכשירין שאינו יכול לעשותו מע"ש דוחין את השבת אם נפל המזבח בשבת שלא היה יכול לבנותו מע"ש שהרי שלם היה למה לא יהא מותר לבנותו בשבת ואנן קי"ל בנין ב"ה אינו דוחה את השבת:

ה"ג מין מזבח ראוי לבנותו מאתמול וכ"ה בפר"א דמילה. וה"פ דמשני מצינו שבונין מזבח בע"ש אם היה צריך לו הלכך אינו דוחה את השבת משא"כ י"ד שחל להיות בשבת א"א להקדימו או לאחרו הלכך דוחה שבת וכן מילה ביום השמיני:

ופריך הגע עצמך שנולדה לו לפסח יבלת בשבת. למה אינו דוחה את השבת הרי לא היה ראוי לחתכו מע"ש:
ה"ג הרי אינו ראוי לחותכה בע"ש שעדיין לא היתה בעול':
ופריך הגע עצמך שחל ז' שלו. של טמא מת להיות בשבת שלא היה יכול להזות מע"ש ואפ"ה קאמר ר"ע שאינו דוחה את השבת:
ומשני מין הזייה בשאר טמאים ראוי מאתמול משא"כ בשחיטת פסח שזמנו קבוע ביום ההוא:

הלכה ד

מתני' **אימתי מביאים עמו חגיגה**. עם הפסח בי"ד:
בזמן שהוא בא בחול ובטהרה. דאע"ג דפסח דחי שבת וטומאה חגיגה לא דחיא שבת וטומאה:
ובמועט. שהיה הפסח מועט לאכילת בני החבורה ואוכלין החגיגה תחילה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע כדמפרש בגמ' במרובה. שהיתה החבורה מועטת ודי להן בפסח לבדו:
ובטומאה. שרוב ציבור טמאין:
אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת י"ד היא רשות:
מן הצאן ומן הבקר. משא"כ פסח שאינו בא אלא מן הכבשים ומן העזים:
גמ' **היתה באה מן המעשר**. ממעות מעשר שני:
דבר שהוא חובה בא מן המעשר. בתמיה הא קי"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין:
ופריך ולא יאכל הפסח על השובע. ומה בכך:
שלא יבא לידי שבירת עצם. שמתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות ישבור עצם מעצמות הפסח וכתיב ועצם לא תשברו בו:
חגיגה הבאה עם הפסח. בארבעה עשר:
היתה מתבערת עמו. כלומר לא היתה נאכלת אלא עד שהפסח נאכל:
ופריך איתא חמי. בוא וראה הא אין זמן אכילתן שוה:
ותימר הכין. ואת אמרת כן דביעורן שוה:
ומשני בעולה עמו על שלחנו. בשר חגיגה העולה על השולחן עם הפסח צריך לבער בזמן ביעור הפסח שאי אפשר שלא נדבק בו מן הפסח:
התבשילין וכו'. כלומר ולא עוד אלא אפי' התבשילין העולין עמו על השלחן צריך לבערן בזמן הפסח מטעם זה שנדבק בו מן הפסח:

הדא אמרה. זאת אומרת מי שאוכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער גם החתיכת לחם שהיה על השלחן בשעה שאכל הגבינה:

הלכה ה

מתני' **הפסח ששחטו שלא לשמו**. בי"ד שחל להיות בשבת כסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו:

חייב חטאת. שחילל שבת בשוגג:

אם אינן ראויין. לפסח כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה:

חייב עליו חטאת. אם נעלמה ממנו שבת או סבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת דהאי לאו טועה בדבר מצוה הוא דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח:

ואם ראויין הן. כגון שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח דמתוך שטרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בזה ולא נזכר שהקדישו לדבר אחר:

ר"א מחייב חטאת. אע"פ שטעה בדבר מצוה:

ור"י פוטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מצוה שהקריב קרבן דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירים ואף הנשחטים מכשיר ר' יהושע:

מה אם פסח שמותר. לשוחטו בשבת לשמו שינה את שמו מודית ליה שהוא פטור כדתני לעיל:

ששינה בדבר האסור. ששחטו לשם קרבנות אחרים שאסורין לשחטן בשבת:

ששינן בדבר המותר. ששוחטו לשם פסח שמותר לשחטו בשבת:

אמורי ציבור. קרבנות האמורים בציבור בשבת כגון תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב:

שיש להן קצבה. שאינו רואה אחרים הרבה עסוקין בשחיטתן וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחוט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג דלא היה לו לטעות בדבר:

תאמר בפסח שאין לו קצבה. שהכל צריכין. לכך והרי הוא רואה הרבה אחרים עוסקין בשחיטתו וטרוד להתעסק במצוה ואפילו שחט הוא פסח כבר ומצא זבח זה עומד בעזרה וקסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא וטעה בכך טועה בדבר מצוה הוא:

רבי מאיר אומר. השוחט זבחים אחרים בכל שבתות השנה לשם אימורי צבור פטור:

גמ' **מתני'**. דמחייב בשוחט פסח שלא לשמו איירי ביודע שהוא פסח ושחטו לשם שלמים. דאי באינו יודע וטעה פטור דעקירה בטעות לא הוי' עקירה וה"ל כשוחט לשם פסח:

יש בעשייתו מצוה. וכשר אף על גב שהוא הזיד בעשייתו:

אין בעשייתו מצוה. כיון שבמזיד החליפו וחייב:
ופריך אילי ציבור. ב' אילים שמביאים בעצרת על הלחם עולה שהיה סבור שהן שני כבשים שמביאין על הלחם לשלמים:
שמא לא עלו לציבור לשם אילים. בתמיה הא ודאי דעולין א"כ הא דתנן במתני' כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה היינו ביודע שהוא שלמים ושחטן לשם עולה שעקרן במזיד וש"מ דיש בעשייתן מצוה:
ותני כן. ותניא נמי הכי:
מתניתא. הא דקתני במתני' ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח אם אינן ראויין חייב בסבור שהוא פסח ושחטו לשם פסח אבל היה יודע שהוא שלמים וכו' פליגי בה רבי מנא ורבי יוסי:
אין בעשייתו מצוה. כיון שטעה בדבר הלכה ואומר מותר אונס הוא אי נמי סובר השוחט אחרים לשם פסח בזמנו פסול:
מסתברא. דהלכתא כרבי מנא ביודע שהוא שלמים ושחטו לשם עולה דיש בעשייתו מצוה:
ודרבי יוסה באחרייתא. דהלכתא כר"י בהי' יודע שהוא שלמים אלא שהיה סבור לומר שאם שינה שלמים לשם פסח בזמנו דכשר ויש בעשייתו מצוה:
אמרין. בני הישיבה אין ק"ו דרבי אליעזר תשובה על דברי ר"י שהוא יכול לומר דזבחים ששינה לפסח דין הוא שיהא פטור שכן דרכו להחליף שעכשיו זמן שחיטת פסח תאמר בפסח ששינה לזבחים שאין דרך שיחליף בזמן ההוא דהיינו בארבעה עשר אחר חצות הלכך הוא חייב א"נ ה"ק כיון דפסח אינו פסול בשינה את שמו אלא בעוקר שם פסח ממנו ובשוחט אחרים לשם פסח דפליג ר"י אינו אלא בטועה ולשון ראשון נראה עיקר:
ולא הדא דר"י תשובה על ק"ו דר"א שהוא יכול לומר ק"ו אחר ומה אם פסח של ראובן ששינה לשם שמעון דהיינו שינוי בעלים ששינה לדבר המותר אפ"ה חייב זבחים שאסורין לשמן אינו דין שיהא חייב:
ותימר חייב. כלומר ואת אומר ומודית לי שהוא חייב:
דברי רבי מאיר אפי' עגל. של זבחי שלמים ששחט לשם אימורי ציבור חייב:
את שמע מינה תרתי. מדברי ר' אליעזר למידין דר"מ פליג בשני דברים:
הכי גרסי' את שמע מינה דבר שיש לו קצבה ודבר שאין דרכו להתחלף. וה"פ אימורי ציבור דבר שיש לו קצבה ועגל אין דרכו להתחלף בקרבנות תמידין ומוספין של שבת

שאין בהן עגל ואפ"ה פוטר ר"מ מיהו יש בעשייתו מצוה שהרי כשר הוא הזבח אף על פי שלא עלה לבעלים לשם חובה:

יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה. חייב אפילו לרבי מאיר דהוה ליה לשיולי אם היא נדה או לא. רבי יוחנן אמר אין בעשייתו מצוה. כלל נמי פוטר רבי מאיר כגון שפוד של שחוטה של קדשים ושפוד של נבלה וביקש לאכול משחוטה ואכל משל נבלה כיון דטרוד בדבר מצוה פטור ל"א יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה פוטר רבי מאיר אף על גב דהוה ליה לשיולי וכ"ש בשיש לפניו שפוד של קדשים שחוטה ושפוד נבלה ואכל משל נבלה דפטור דלא הוה ליה לשיולי ור"י אמר דבשפוד של קדשים שחוטה ושפוד של נבלה אין בעשייתו מצוה מיקרי וכ"ש ביבמתו נדה ובא עליה דה"ל לשיולי:

ה"ג שכח ומל וכו'. וה"פ מי שהיה לו שני תינוקות למול אחד בשבת וא' באחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת. הרי אין בעשייתו מצוה שהרי מל אותו קודם זמנו ואפילו הכי פוטר ר"י כיון שהיה טרוד בעשיית מצוה ולא הו"ל לשיולי וקשיא לר' יוחנן:

למחר יש בעשייתו מצוה. הלכך פוטר ר' יוחנן כיון שיש בתינוק זה שמל מצוה למחר מיקרי שפיר טרוד בדבר מצוה משא"כ בנבלה לעולם אין באכילתו מצוה:

דר"מ היא. אהא דתנן בשבת פרק ר"א דמילה במי שיש לו שני תינוקות אחד למול בע"ש ואחר בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת פטור א' למול בשבת וא' למול אחר השבת ר"א מחייב ור"י פוטר כך היה ר"י שונה במשנתינו וקאמר עלה דמתני' דר"מ היא דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור וה"נ מצוה קעביד:

ה"ג דבר שאין בעשייתו מצוה במחלוקת. וה"פ בהא פליגי ר"א ור"י כדתנן במתני' ה"ג רבי שמעון אומר דבר שאין בעשייתו מצוה חייב ודבר שיש בעשייתו מצוה במחלוק' וכ"ה בבבלי. וה"פ ר"ש סובר בא' למול אחר השבת והאחד למול בשבת לדברי הכל חייב דהא אין בעשייתו מצוה כי פליגי אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת דמצוה קעביד פוטר ר"י:

רבי יוסי בשם ר"י דברי רבי מאיר. דפוטר דוקא שיהיה שה תמים ובן שנה שראוי לפסח:

ושלמים. לאפוקי חולין:

וראוי להשתנות לשם פסח. כגון שהוא קודם זמן הקרבתו:

ה"ג דבר שאין לו קצבה ודבר שדרכו להתחלף. בעינן דוקא שנתחלף בקרבן שאין לו קצבה שדרכו להחליף לאפוקי עגל שאין דרכו להתחלף בפסח ותמידין:

ויש בעשייתו מצוה. דשלמים כשירים אפילו שחטן לשם פסח אבל אם חסר א' משלש אלה מחייב ר"מ:

ה"ג מה אית לך דבר שאין לו קצבה. כלומר מהו דבר שאין לו קצבה:

רבי ירמיה סבר לומר כל הקרבנות שדוחין את השבת נקראים דבר שאין להן קצבה שהרי אינו כתוב בתורה כמה קרבנות ידחו את השבת אלא כל פעם שיארע י"ט או ר"ח בשבת דוחין את השבת:

שאין את יכול לעמוד על מניינן. והיינו פסח:

כד הוה מטי וכו'. כשהגיע למתני' דפר"א דמילה דפליגי ר"א ור"י בהיה לפניו שתי תינוקות:

אמר יפה לימדני ר' ירמיה דדבר שאין לו קצבה היינו שלא נזכר בתורה סכום מנינם דאס"ד דדבר שאין לו קצבה היינו דבר שאי אפשר לברר מנינם קשה הרי תינוקות שידענו כמה הם שזמנם למול בשבת ואפי' הכי פטור אלא ודאי כדר' ירמיה:

דברי ר"ש. דאמר בדבר שיש בעשייתו מצוה מחלוקת:

תיפתר. הא דפליגי רבי אליעזר ור"י במתני' והיינו בשיש שם חבורה אחת שלא שחטה הפסח עדיין וה"ל טרוד בדבר מצוה:

והוא ששכח ומל של שבת בע"ש. הוא דמחייב ר"א אבל בשעדיין עומד של שבת למול כיון דטרוד בדבר מצוה דרמיא עליה פטור:

מלו בשחרית. תינוק של שבת מל בשחרית ובין הערבים מל את של אחר השבת או של ע"ש מהו מי אמרינן כיון דניתנה שבת לדחית אצלו פטור או דלמא בהאי שעתא בין הערבים לא ניתנה שבת לדחות אצלו וחייב:

סבר ר"י פטור. דניתנה שבת לדחות לגבי הדין גברא:

רבי בא אמר. שרבי ינאי מחייב כיון שכבר מל של שבת ולא הוה טרוד:

וליידה מילה וכו'. לרבי בא פריך א"כ לאיזה צורך אמר ר' ינאי שקדם ומל של שבת בע"ש הא אפי' קדם ומל בשבת חייב:

ומשני בא להודיעך איך דרכן של תינוקות להתחלף שיהיה חייב א"כ בא ללמדך איך בא לטעות בכך:

ה"ג על דעתיה דר"ז ר' ינאי כר"מ וה"פ ר' ינאי דמוקי למתני' והוא ששכח ומל של שבת בע"ש אתיא מתני' כר"מ שהוא סבר דכל טרוד בדבר מצוה פטור:

מה דאר"ח. דבעי' שתהא חבור' אחת שלא שחטה כר"ש דאמר בשכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לכ"ע:

ומה דא"ר ינאי. והוא ששכח ומל את של שבת בע"ש כר"מ אתיא וכדפרישי' ופריך משיבין דבר בין ר"מ לר"ש. א"כ מאי איכא בין ר"מ לר"ש הא לתרווייהו בעינן שיהא טרוד בדבר מצוה:

ומשני אשכחין פליגא בין ר"מ לר"ש בשיור. כלומר בהרבה דברים כגון בדבר שאין לו קצבה ובדבר שאין דרכו להתחלף:

איליין תינוקת ספיקות. מי שיש לו שני תינוקות למול למאי אתה מדמה אותן לדבר שיש לו קצבה או לדבר שאין לו קצבה:

הכי גרסינן אין תעבדינון כדבר שאין לו קצבה אפי' אין שם תינוק אחר למול ואין תעבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם תינוק אחר למול. וה"פ כדבר שאין לו קצבה אפי' מל של שבת בע"ש פטור ואם תדמה אותו כדבר שיש לו קצבה בעינן שיהא שם תינוק אחר למול דה"ל טרוד ממש אבל בלא"ה חייב:

ופריך איתא חמי. בא וראה:

הקדים זמנו פטור. אם מל שלאחר השבת בשבת אע"ג דלא קעביד מצוה ואם איחר זמנו ומל של ערב שבת בשבת דקעביד מצוה מחייב ר"י:

מחלפא היא מתני'. איפוך משנתינו וכדתני רבי שמעון והקדים זמנו חייב לכ"ע ובאיחר זמנו פוטר רבי יהושע:

מן קושיא. מכח קושיא זו דמשנתינו היא בהיפך דהוה נמי קשיא לה לר' ינאי הלכך מוקי למתניתין בששכח ומל של ע"ש בשבת דלא ניתנה השבת לדחות אצלו וגרע מן מל של אחר שבת בשבת דאיירי בשעדיין התינוק שזמנו בשבת עומד למול דטרוד בדבר מצוה:

אפי' דבר שאינו בעשייתו מצוה. כגון ששחט בעל מום לשם פסח הואיל וטועה בו וסובר שעושה מצוה פטור:

פירש. ואינו עוסק עוד במילה:

ציצין. שיורי ערלה וציצין המעכבין בשר החופה רוב העטרה והחופין מיעוט העטרה הן ציצין שאינן מעכבין:

היידין ר"י. כלומר הי ר' יוסה:

ההוא דתנינן. ס"פ לולב הגזול:

פטור מפני שהוציאו ברשות. אף ע"ג כיון דאגבה נפיק ביה ותו לא קעביד מצוה כיון שיש קצת מצוה בנטילתו בידו כל היום כמנהג אנשי ירושלים הלכך פטור על הוצאתו שהוא גמר מצוותו א"נ כיון שמתחלה היה טרוד בדבר מצוה אע"ג שכבר קיים המצוה קודם הוצאתו:

אף בסכין של מילה כן. מיבעיא ליה אם כן הדין אף בסכין של מילה לאחר שמל מותר לטלטלו:

אף במצה כן. שהוציא יותר ממצותו או יותר מכשיעור אם הוא חייב או לא:

הלכה ו

מתני' **שחטו**. בשבת:

שלא לאוכליו. דפסח פסול הוא ונעלמה ממנו שבת או סבור שכשר:

שלא לאוכליו. לחולה ולזקן:

חייב. חטאת שלא ניתנה שבת לדחות אצל שחיטה זו:

לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור. דהא פסח כשר הוא כדאמרינן בפרק תמיד נשחט השוחט לפסולים ולכשרים כשר:

שחטו ונמצא בעל מום חייב. דשוגג הוא ולא אונס דהוה ליה לבקרו:

שמשכו הבעלים את ידם. ממנו קודם שחיטה ונימנו על אחר:

או שמתו או שנטמאו. דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אצלם:

פטור. דאנוס הוא דלא היה יודע שכך הוא ולא היה לו לבדוק על כך:

גמ' **למי נצרכה**. כלומר לא צריכה הא דתנן שחטו ונמצא בעל מום דחייב אלא לר' מאיר איצטריך דאף על גב דפוטר בטרוד בדבר מצוה מכל מקום בבעל מום שאין בעשייתו מצוה אינו טרוד בלבו מתי אפנה ואקריבנו שהרי בעל מום הוא וחייב:

כמה דר"ש בן לקיש אמר. לעיל דלרבי מאיר בעינן שיהא בעשייתו מצוה ולא מהני טרדה דמצוה לחוד לפוטרן:

אין תימר שנייא הוא. דלמא לעולם לרבי מאיר לא בעינן שיהא בעשייתו מצוה וגבי בעל מום מחייב רבי מאיר כיון שאין דרכו להתחלף והוה ליה לבקרו:

הרי עגל וכו'. קשיא הרי עגל שאין דרכו להתחלף בפסח שאינו בא אלא מן הכבשים או מן העזים ואפ"ה אר"א לעיל דפוטר ר"מ אפילו בעגל אלא ודאי הא דמחייב ר"מ בבעל מום היינו טעמו לפי שאין בעשייתו מצוה:

אין יסבור וכו'. אפי' אם נאמר דסובר ר"א כר' יוחנן דפוטר ר"מ אפי' בשאין בעשייתו מצוה אפ"ה מחייב ר"מ דבעל מום אין דרכו להתחלף בשום קדשים בעולם משא"כ בעגל איכא למימר שטעה וסבר דעגל כשר לפסח:

שכן נצרכה לחלל. הא דתנן במתני' שחטו ונמצא טרפה בסתר פטור שהרי היה צריך לחלל דמנא ידע שיש בו טרפות:

הא בגלוי. שיש בו טריפות ודאי חייב דהרי זה כבעל מום:

דר"ש היא. דסובר כיון שאין בעשייתו מצוה חייב אע"ג דטריד אבל לר"מ ראוי שיהי' פטור:
גופו קרב שלמי'. הוא עצמו קרב שלמי' וא"צ לרעו' עד שיסתאב ולהביא בדמיו שלמים:
שלמים כשירים. ומותרין לאכול כשהקריבו לשם שלמים וכדר"י בר חנינה:
שלמים פסולים. ופליג אדר"י ב"ח וסובר שצריך לרעות עד שיסתאב:
והא תנינן פטור. במתני' וקס"ד פטור וכשר:
פתרין ליה. תפרש למתני' פטור מחטאת ואפ"ה הזבח פסול:
אלא. פסח שאבד ונמצא אחר שכיפרו הבעלים בפסח אחר:
כל שאמרו בחטאת מתה. ומהם חטאת שכיפרו בעליה באחר וחטאת שמתו בעליה:
בפסח הוא עצמו קרב שלמים. ובמתני' דתנן פטור צריכין לפרש פטור וכשר:
דר' יהודה היא. דסובר אין שוחטין את הפסח על היחיד ומתני' נמי איירי שנשאר אחד על הפסח והשאר משכו ידיהם לכך פטור וכשר:
דתנינן תמן. לקמן פ"ח:
הן אשכחנא. היכן מצינו דפטור משתמע פטור וכשר דקשיא ליה הל"ל כשר וממילא ידעינן דפטור:
א"ל תנינן הכא פטור. לאשמועינן כר"י דלכתחילה אין לשוחטו על היחיד ותנינן תמן כשר מדפליגי ר"י ור"י באסור ולא פליגי בפסול וכשר ש"מ דלכ"ע כשר מיהת:
ועל כולם שמתו או שנטמאו או שמשכו הבעלים את ידם היה רבי ישמעאל בנו של ריב"ב אומר תעובר צורתו שימתינו לו עד שיעובר ממנו צורת בשר דכיון דאין פסולו חמור לא שרפינן קדשים בבזיון הלכך ממתינין עד למחר שיש בו פסול בגופו שנעשה נותר ואז שרפינן ליה:
ניחא שמתו וכו'. כלומר הניחא שמתו או שנטמאו שאין פיסולו בגופו אלא שמשכו הבעלים את ידם:
מה אנו קיימין. במאי עסקינן:
אם בחיים. שמשכו הבעלי' את ידם כשהי' הפסח בחיים:
ה"ג פסול מכשיר. פסול הגוף הוא בלומר בתמיה וכי פסול מכשיר דהיינו פסול בעלים הוא הא פסול בגופו הוא שלא הית' השחיט' כראוי וכל שפסולו בגופו ישרף מיד:
אם לאחר שחיטה. ומשכו ידיהם קשיא וכי יש משיכה לאחר שחיטה הא קי"ל נמנין ומושכין את ידיהם עד שישחוט אבל לא לאחר שחיטה ומשני כיון שיש לו רשות למשוך וכו' לעולם שמשכו בחיי' ודקשיא פסול בגופו הוא שאני הכא כיון שרשאי למשוך הימנו קודם שחיטה פסול בבעלים וטעון עיבור צורה:

הדרן עלך פרק אלו דברים

פרק ז

הלכה א

מתני' **שפוד של רמון**. בגמרא מפרש טעמא:

ונותן את כרעיו וכו'. כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו וגו' כולו כאחד משמע:

כמין בישול הוא זה. שמתבשלין בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה:

חולין חוצה לו תוחבו בשפוד למעלה מפיו של טלה:

גמ' **בוצצין**. מבצבצין ומוציאין מים והוה כמבושל:

ופריך במה אנן קיימין. במאי עסקינן:

אם בלחים. בעצים לחים אפי' רמון נמי מוציא מים ואם ביבישין אפילו שאר עצים נמי אין מוציאין מים:

אלא כיני. כן היא טעמא דמתני' דודאי איירי ביבישים אלא בשאר עצים אף ע"ג שנראין יבישים מבחוץ לפעמים הן רטובין מבפנים אבל רמון כשהוא יבש מבחוץ בידוע שהוא יבש ג"כ מבפנים ולא אתי לידי קלקול:

והרי הוא רותח ומרתיח. הבשר ואינו צלי אש:

כשם של עץ. כשתולין אותו בתנור ומכוס' בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה רותח שירתיח:

אמרו לו. אף על פי שאין פנימי של עץ נשרף מכל מקום פנימי של מתכת מרתיח שזה של עץ חם מקצתו לא חם כולו וה"ל צלי אש וזה של מתכת חם מקצתו חם כולו ואפילו מה שמכוסה ממנו הלכך ה"ל צלי שפוד:

איתּ תניי תני. איכא דתני תחבו מבית נקובתו וכו' בהיפך ממה ששנינו במשנתינו:

על דעתי'. דהאי תנא דברייתא:

חוזר והופכו. אינו מניחו כך כדתני במתני' אלא לסוף חוזר והופכו שיהא נצלה מכל הצדדים:

מה. כלומר מ"ט דר"י הגלילי דמתיר ליתן כרעיו ובני מעיו לתוכו הא אין מקום לדמן לזוב:

ומשני כירך עבה עביד להר"י הגלילי. לא יהא אלא חתיכת בשר שהוא עב שהאש שואב כל הדם שבתוכו אפי' מה שבצד השני שאינו כנגד האש ה"נ שואב האש מה שמונח בתוכו:

או קורייה דריש. א"נ טעמא דרבי יוסי הגלילי דקרא מצא ודריש דכתיב ראשו על כרעיו וקרבו שיהו הם בתוכו:

מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין הנך תרי טעמי:

ה"ג צלייו בגדי של חולין. וה"פ אם צלאו בגדי של חולין ולא נתן כרעיו ובני מעיו לתוכו איכא בינייהו א"נ אפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ צלאו גדי של חולין כפסח כגון שנתן כרעיו ובני מעיו לתוכו:

ה"ג אין תימר כירך עבה וכו' כשר ואין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו וכו' פסול:

חתך. מן הפסח בשר ונצלה עמו איכא נמי בינייהו:

אין תימר קריי' דריש וכו'. א"כ דוקא כרעיו וקרבו הוא דשרי דגזירת הכתוב הוא אבל הבשר אוסר ונאסר:

ה"ג צלייו בלהב הקדירה. שהאש מתחת הקדירה ומחמת הלהב העולה מהקדירה נצלה הבשר איכא בינייהו:

א"ת כירך עבה וכו' פסול. כיון שמה שנצלין כרעיו ומעיו ה"ל כצלי אש ממש שאין בשר הגדי הפסק שהרי האש שואב כל דם הכרעים ע"י בשר הגדי כאלו הן עצמן על האש מה שאין כן בלהב הקדרה שהקדרה מפסקת בין האש ובין הבשר:

ואין תימר קריי' דרש וכו' כשר. אפי' נצלה ע"י להב הקדרה דהא חזינן דמכשיר הכתוב הנצלה ע"י דבר המפסיק בינו לבין האש:

ופריך לא כן תני צלי אש כתיב בתורה למעוטי צלי קדרה ואיך קאמר דאי מקרא דרש כשר ע"י להב הקדרה:

ומשני שני לה. שאני הכא שאינו נוגע בגוף הקדרה אלא שהוא למעלה מקדרה ונצלה ע"י הלהב:

הדא אמרה. מהא דבסמוך דקאמר ר"י הגלילי כרבנן מוכח דקרא דריש:

הכל מודין. היכא דכתיב עליו שפירושו סמוך כמו ועליו מטה מנשה:

מה מפליגין. כי פליגי בעל:

על המערכת. כתיב בלחם הפנים ונתתה על המערכת לבונה זכה:

סמוך למערכה. ולא עליה:

על גגה של מערכה. דעל ממש משמע:

אתיא דאבא שאול. דאמר על בסמוך כר"ע דאמר תולין חוצה לו דהיינו בסמוך:

ודרבנן. דאמר על ממש משמע כר"י הגלילי דאמר ראשו על כרעיו נמי על ממש משמע הלכך נותנין לתוכו:

אפי' עשאן. ללחם הפנים שהן י"ב חלות ועשאן שני סדרין כל אחת משבע שהן י"ד חלות:

רואין את העליונות כאלו אינן והתחתונות כשרות. ואפ"ה כי יהיב לבונה זכה עליהן כשר ומה שהחלות העליונות מפסיקין בין המערכת ובין הלבונה אינו פוסל דלא בעינן על בסמוך:

בשיטת רבי מאיר בשלחן. דסובר ר"מ שלחן ארכו י"ב טפחים ורחבו ששה לחם הפנים ארכן עשרה ורחבן חמשה נותן אורכו כנגד רחבו של שלחן כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן נשתיירו טפחיים ריוח באמצע שם היו נותנין הבזיכין דעל בסמוך משמע:

תוך בר. הפסח היה קורא תוך ובר שהיו נותנין כרעיו ובני מעיו מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ כדי שיזוב דמן חוצה גם כשיצלו מקצתן יצלו כולן אף מה שבפנים:

מקולס. כובע נחושת מתרגמינן קולסא דנחשא שהיה הכל מכוסה ככובע:

כולו צלי. ואין חסר ממנו כלום:

מכניסין. בזמן הזה על השלחן בלילי יום טוב ראשון של חג וה"ה בשאר ימים טובים גדי מקולס חוץ מיום טוב ראשון של פסח שנראה כאוכל קדשים בחוץ:

מכניסין עגל מקולס. שאינו ראוי לפסח אלא כבשים ועזים:

אילולא שאת תודוס. כלומר אדם חשוב:

לא היינו מנדין אותך. בתמיה:

מהו תודוס. מהו חשיבותיה:

דהוה משלה פרנסתהון דרבנין. שהיה מסייע לחכמים בפרנסתן שהיה נותן סחורה לת"ח להשתכר בה:

זאת אומרת. מדאסרו גדי מקולס בלא אמירה כ"ש שאסור לומר בפי' ליקח בשר לפסח:

אבל ליקח בשר לצלות. שרי דהא אפי' עגל מקולס שרי כדלעיל:

גרף את התנור. מן הגחלים ואין שם אלא חום התנור:

וצלייו בו. הפסח מהו אם מיקרי צלי אש או לא:

מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לר"י הגלילי שהרי כרעיו נמי אינן ניצלין אלא מחום הגדי שחם מחום האש:

ברם כרבי עקיבה. אבל לרבי עקיבה פשיטא ליה דפסול דלא הוה צלי אש:

ואפילו כרבי עקיבה. מיבעיא ליה:

משל. כלומר על דרך משל א"נ משל לשון ירד כמו משילין פירות דרך ארובה:

גחלים. המונחים באויר התנור וצלה בו נצלה תוך חצי שעה כשהגחלים מונחים לאויר העולם בלי הקפות מחיצות צריך שעה לצלייתו א"כ התנור מסייע לצלייתו הלכך מיבעיא ליה אף אם נצלה כולו מחמת התנור שרי דמה לי מקצתו מה לי כולו:

אר"י בר' בון. לעולם לר"ע פשיטא ליה דאין נצלה מתחת התנור כלל דחום הגחלים מנצח חום התנור והא דנצלה בתנור לחצי שעה היינו משום שהתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר משא"כ כשמונחים לאויר העולם:

הלכה ב

מתני' **לא על השפוד**. כדאמרינן לעיל דחם מקצתו חם כולו ונצלה מחמת השפוד ורחמנא אמר צלי אש ולא מחמת דבר אחר:

נגע. הפסח בחרסו של תנור:

יקלוף. מן הפסח מקום הנוגע בתנור שנצלה שם מחום חרס התנור ולא צלי אש הוא:

נטף. בתנור מרוטב על החרס:

וחזר אליו. שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח:

יטול את מקומו. דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע דשומן נבלע בתוכ' הרבה ואותו שומן צלי מן החרס הוא:

נטף מרוטבו על הסולת. מפרש בגמרא בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת והוה צלי מחמת דבר אחר הלכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים הפסולין:

גמ' **יכול מוררת**. מלשון רר בשרו שעדיין יש בה ליחה ואית דגרסי מורדת מלשון עין שמרדה שלא נתרפא יפה ולא נקרם העור:

יכול עד שתעשה צלקת. שיעלה עליה קרום חזק שנתרפא המכה לגמרי ולא נשאר אלא רושם המכה שנקרא צלקת:

הא כיצד. לקיים שני הכתובים:

חיתה. המכה קצת:

ולא חיתה. כל צרכה:

ה"ג וכשהוא אומר למטן צרבת המכוה היא עד שתקרום בקליפת השום אין לי שנכוה באור נכוה ברמץ בסיד רותח ובגיפסיס רותח ובחמי האור מנין ת"ל מכוה. וה"פ צרבת המכוה אינו אלא עד שיקרום העור עליו כקליפת השום:

ופריך וכא הוא אומר הכין. והכא בפסח ממעטין הכל כל שאינו אש ממש:

ומשני א"ר לעזר תמן. בפסח כתי' צלי אש וכתיב נמי כי אם צלי אש תרי זימני שנה עליו הכתוב לעכב דדוקא אש ממש:

ברם הכא. אבל כאן גבי מכוה כתיב והיתה מחית המכוה ולא כתיב שנית אש ללמדך דמכוה מכל מקום מכוה היא:

תמן חוקה תורה. בפסח כתיב זאת חקת הפסח וכתיב תורה אחת והני עיכובא נינהו על כל הכתוב בפרשה:

הכא. גבי מצוה מה אית לך איזה קרא כתיב לעכב:

ופריך לית לרבן גמליאל צלי אש. בתמי' שיתיר ע"ג אסכלא:

ומשני אית ליה הא דכתיב צלי אש דוקא בפסח מצרים הוא דכתיב אבל בפסח דורות לא בעינן צלי אש:

ה"ג רבן גמליאל עבד תולדות אש כאש ורבנן לא עבדין תולדת אש כאש. וה"פ לעולם אף רבן גמליאל אית לי' צלי אש לדורות אלא דסובר דתולדות כגון חום האסכלא כאש וה"ל צלי אש ורבנן לא עבדין תולדות אש כאש הלכך אוסרין לצלות על האסכלא:

רבן גמליאל חולק על החכמי'. כלומר חסורי מחסרא ורבן גמליאל מתיר אמר ר' צדוק מעשה וכו' לומר דרבן גמליאל עביד כשמעתתי':

היבהבו וצלייו. שלא נצלה כל צרכו מותר לכך איצטריך למכתב נא:

שלקו. דהיינו בישול יותר מדאי ואח"כ צלאו מותר לכך איצטריך ובשל בישלן מעט ולא כל צרכו ואח"כ צלאו מותר לכך איצטריך מבושל הרי דצריכין כולהו קראי:

אכל כזית נא מבעוד יום. ביום י"ד איכא דתני חייב ואיכא דתני פטור:

בשעה שהוא בקום אכול צלי. דהיינו בלילה כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום:

פסול גוף הוא. ואינו טעון עיבור צורה אלא ישרף מיד:

פסול מכשיר הוא. שאין פסולו מחמת עצמו אלא ממה שבלע וטעון עיבור צורה:

הדא דתימא. דבעי קמיצה דוקא כשהסולת רותחת:

ה"ג אבל בצוננת שרי. ואפילו קליפה לא בעי כדמפרש טעמא לא אמרה התורה וכו' והיינו דלא בעי אפי' קליפה דכיון דהתתאה קר ואין הפסח מתחמם מהסול' אלא הוא מחמם הסולת וזה לא אסרה התורה אלא שהפסח לא יצלה מחמת אחרים:

הלכה ג

מתני' **סכו בשמן תרומה**. שמותר לסוך הפסח במי פירות:

אם חי ידיחנו. דלא בלע:

צלי. בעי קליפה משום דבלע:

מעשר שני בירושלים. ואפילו לאכלו בטהרה דכי ירבה ממך הדרך ונתת בכסף הוא דכתיב:

גמ' **לא אמר**. במתנית' דסגי בהדחה או בקליפה לישראל אלא בסיכה דמשהו בעלמא עבדי ליה:

אבל טיבלו. כולו בשמן אסור דבלע הרבה:

אזל שולקה. נאבד בישולה כלומר דאסורה:

כיני מתניתא. כן היא משנתינו אין פודין מעשר שני בירושלים דמכירה אפילו חוץ לירושלים כדתנן ריש מעשר שני:

הלכה ד

מתני' **חמשה דברים**. אין לך בציבור קרבן נאכל אלא אלו וקרבן ציבור דוחה את הטומאה ואשמועי' מתני' אע"ג דקרב בטומאה ואפוקי ציבור ידי חובתן אין נאכלין בטומאה:

זבחי שלמי ציבור. כבשי עצרת שאין שלמים אחרים לציבור:

ושעירי ר"ח. אע"ג דלא כתיב בהו במועדו כיון דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם ור"ח נמי איקרי מועד דחיין שבת:

הפסח שבא בטומאה. כגון רוב ציבור טמאין:

שלא בא מתחלתו אלא לאכילה. כשנצטווה עיקר פסח לאכילה נצטווה דכתיב לפי אכלו וכי שרי' רחמנא למיתי בטומאה מאיש נידחה ואין ציבור נידחין אדעתא למיכלא שריא:

גמ' **ופריך וכל קרבנות ציבור אינן באין בטומאה**. בתמי' הא כולן באין בטומאה ולמה תנן במתניתין חמשה באין בטומאה:

ומשני לא אתא. התנא לאשמועינן אלא אלו אע"פ שהן באין בטומאה אינן נאכלין בטומאה וכדפרישית במתני' ופריך בין כמ"ד לחם עיקר וכו'. דבפרק התכלת פליגי ר"ע ור"ש בן ננס ר"ע סובר דהלחם עיקר ור"ש סובר דכבשים עיקר ומ"מ לתרווייהו לא הוה עיקר אלא אחד מהן ולמה תנא חמשה:

ומשני תנייה חש לון. התנא חש לשני הסברות לר"ע ולבן ננס הלכך תני חמשה:

אית תניי תני. איכא דתני דכל קרבנות ציבור דדוחין שבת וטומאה מפסח למידין:

אית תניי תני. ואיכא דתני שבכל הקרבנות כתיב דדחי טומאה:

מה מועדו שנאמר בפסח דוחה טומאה. שנאמר איש איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נידחין וילפינן כולהו מיניה בגזרה שוה:

שנאמר בהם במועדו. משמע שלא יעבור זמנן ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת:

אלה תעשו וגו'. בפרשת פנחס כתיב במוספין:

לעומר ולקרב עמו. ועשיתם ביום הניפכם וגומר:

ולשתי הלחם. ולכבשים הקריבים עמהן האמורים בת"כ ואינן אמורי' בפ' פנחס:

וכשהוא אומר. בשלהי האי פרשתא דשור או כשב וגו' וידבר משה וגו':
ופריך וכשם שהן באין בטומאה. נאמר נמי דנאכלין בטומאה:
ומשני גזירת הכתוב הוא. דאסור באכילה שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל:
ופריך יאמר אף בפסח כן. אף שבא בטומאה לא יהא נאכל בטומאה:
ומשני שנייא היא. שאני פסח שלא בא אלא לאכילה כשנצטוה מצות קרבן פסח לאכילה נצטוה דכתיב איש לפי אכלו:

הלכה ה

מתני' **נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם**. דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי:
ובמוקדשין אינו כן. שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק הדם דהא תרתי איכא מתיר ושיריים שהדם מתיר ואימורין למזבח:
גמ' **ודלא כר' נתן**. מתני' דתנן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק הדם דלא כרבי נתן:
יוצאין. בזריקת דם הפסח אפילו בלא אכילה:
אותו. לשון יחיד משמע דפסח א' שוחטין כל ישראל אע"ג דלא אפשר שיגיע כזית לכ"א אלא ודאי דיוצאין בזריקה:
פשיטא דא מילתא. פשיטא לן דבר זה דבמוקדשין אם נטמא הבשר והאימורין קיים שהוא זורק הדם כדתנן במתניתין וכ"ש אם נטמא האימורים והבשר קיים שזורק הדם:
נטמא הבשר ואבדו האימורים. מהו מי אמרינן כיון דלא נטמאו שניהם זורק הדם או דלמא כיון דמ"מ אין כאן לא בשר ולא אימורין שראויין לאכילת האדם או המזבח אינו זורק הדם:
וההן קיימת וכו'. נראה דקאי אברייתא ששנויה בה נטמאו שירים אבדו שירים והמנח' קיימת יקטיר ועלה קאי הך מנחה הקיימת הרי היא כמי שנטמא הבשר ואבדו האימורין שהשיריים למנחה כבשר ואימורין לדם שכמו שהדם מתיר הבשר לאדם והאימורין למזבח כך הקומץ מתיר השיריים ואפ"ה קא' יקטיר הקיימת ה"ה ה"נ יזרוק הדם:
תיפתר. מהא ליכא למשמע תפרש להך ברייתא כר"א דאמר אע"פ שאין שיריים יש קומץ כדתנן בפ"ג דמנחות נטמאו או אבדו שירים כמדת ר"א כשרה וכמדת ר"י פסולה וכי קמיבעיא לן לרבי יהושע דהלכתא כוותיה:
בא בטומאת עובדין. קרבנות ציבור שבאו בטומאת הכהנים לבד מהו שיאכל בטומאה:
היך עבידה. היכי דמי שיהא הבשר טהור אף על גב שהכהנים טמאים:
ה"ג שחטו אותו בעלי מומין וזרקו אותו טמאין. וה"פ שלא נגעו הטמאין בבשר מהו:
הרי לא נגע בו טמא. שהבעלי מומין טהורים שחטו:
הרי יש כאן טהורים. והן הבעלים שטהורים הם יאכלוהו בטהרה:

ה"ג נאכל בטומאה והכא כמי שבא בטומאה. דהואיל ואישתרי טומאת אימורים אישתרי נמי טומאת בשר:

ויידא אמר. והיכן אמר רבי זעירה דבר זה:

בא בטומאת הדם. קרבנות ציבור שנטמא הדם מהו שיהא הבשר נאכל:

היך עבידא. כלומר מאי קמיבעיא ליה:

מאחר שאין מתירין לו לזרוק. בשאר קרבנות אם נטמא הדם אין מתירין לו לזרוק ה"נ כמי שבא בטומא' דמי ואינו נאכל או דלמא כיון דאף בשאר קרבנות אם זרק הורצה הכא כמי שבא בטהרה דמי ונאכל:

נישמעינה מן הדא. כלומר תא שמע:

עון הקריבים. דהיינו טומאת דם ואמורין וקומץ ונסכים וקטורת:

ולא המקריבים. על טומאת הכהנים אין הציץ מרצה:

הפריש. מצינו שיש חילוק בין קרבין ליחיד לקריבין לציבור וכן בין מקריבין ליחיד ובין מקריבין לציבור והא דאמרינן שאינו נושא עון המקריבים היינו ביחיד אבל לא בציבור:

אם יש לו. קרבן אחר אומרים לו הבא אחרת תחתי':

המקריבים ליחיד. אם הכהנים טמאים אסורים לעשות קרבן יחיד:

מתניתא. דתנן הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה:

בבא בטומאה משעה ראשונה. שהיו טמאים קודם שחיטה:

אינו נאכל בטומאה. דקרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל:

ה"ג יוצאין בזריקה בלא אכילה. הלכך כיון שהיתה השחיטה בטהרה ויכול לזרוק בטהרה לא יאכל הבשר בטומאה:

ה"ג ונטמא הדם והציבור:

מפני מראית העין. הא דאמרינן ואל יאכל הבשר בטומאה לאו דרבי נתן אלא מפני מראית העין:

ה"ג שלא יאמרו ראינו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה. וה"פ גזרינן שמא יהיו סוברים דגם בשעת הזריקה היו טהורים ואח"כ נטמאו ואז אפילו לרבנן אסורים באכילה:

ופריך מעתה לא יזרוק הדם בטומאה. אם אתה חושש בכך ניחוש נמי בזריקת הדם שיטעו ויסברו אף אם הכהנים וכלי שרת טהורין מותרין לעשות בטומאה:

הא סופך מימר. על כרחך לומר דהך ברייתא דרבי נתן היא:

מודה רבי נתן בחולה ובזקן. דגברא דחזי לאכילה בשעת שחיטה בעינן:

שנטמא עובד שלה. כלומר שניטמא השוחט הפסח וטימ' הבשר בשעת שחיטה שאינו ראוי לאכילה שנידחין לפסח שני:

שנמצא יבלת בעורה. של הקרבן שמעולם לא היה הבשר ראוי לאכילה שהן נדחין לפסח שני דמודה ר"נ דבעינן שיהא הבשר ובני החבורה ראויין לאכילה בשעת שחיטה:
יבלת. מום הפוסל את הקרבן כדכתיב או יבלת וגומר:
בעורה של אחת מהם. ואין ידוע מאיזה פסח עור זה ואותו פסח פסול הוא:
סברי מימר דר"נ היא. כמו גופא הא דמסקינן לעיל דהך ברייתא לכולי עלמא דרבי נתן היא:
תיפתר ד"ה היא. ונטמא הציבור היינו בטומאת התהום דכיון דאלו נודע אחר זריקה אפילו הדם והבעלים נטמאו בטומאת התהום הציץ מרצה ה"נ אם נטמאו קודם הזריקה יזרוק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה:
וכר' נתן זורק את הדם. ל"ג. אך בכור שור וכו' את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהי' לך דמשמע דאינו זורק את הדם אא"כ יש חלב ובשר כשהוא אומר וזרק הכהן את הדם וכו' והקטיר החלב ולא כתיב בשר משמע חלב ואע"פ שאין שם בשר זורק את הדם:
עד שיהא שם וכו'. כלומר משיש שם או בשר או אימורין כ"מ בבבלי:
תמן תנינן. במנחות פ"ג:
נטמאו שיריה. של מנחה לאחר שנקמצה ועדיין לא נקטר הקומץ:
כמדת ר"א. שהוא אומר בקרבנות דם אע"פ שאין בשר אף במנחה מקטירין הקומץ אע"פ שאין שירי':
כמדת ר"י. דאמר אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר:
שלא בכלי שרת. שלא קדש קומץ בכלי שרת דבתחלת מנחה לא פליגי דלכ"ע בעינן כלי כדתנן בפ' שתי הלחם:
הקטיר קומצו פעמים. כל פעם הקטיר מחצית קומצו:
ע"ד דר"א וכו'. הש"ס מפרש למתני' מהו כמידת ר"א:
תיפתר. משנתינו דתנן העומר ושתי הלחם באין בטומאה אף על גב שאין כאן שיריים שאין הציץ מרצה על האכילות שהן השיריים אלא אעולין מרצה דהיינו על הקומץ ועל האימורין הנקטרין ולא על הבשר אפילו הכי באין בטומאה שמע מינה דם אע"פ שאין בשר קומץ אף ע"פ שאין שיריים וכרבי אליעזר וקשיא רישא ר' אליעזר וסיפא ר' יהושע דתנן נטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם:
מודה ר' יהושע שאם עבר וזרק הורצה. ורישא נמי רבי יהושע:

הלכה ו

מתני' **יעשו בטומאה**. ואפילו טמאין יחידין דהא פסח דטהורין גופיה בטומאה אתי משום כהנים:

גמ' **מאן תנא**. דרוב ציבור ואפי' אינן רוב השבטים הוה רובו:
ובלבד רוב. שיהא רוב הציבור אז מביאין פר העלם דבר:
חצי כל שבט ושבט. הוא דבעינן שיהיה רוב הציבור אבל שבט שלם ששגג בהוראת ב"ד כל שבט ושבט מביא פר ששבט א' גורר את כולם:
כל השבטים. יחד קרויים קהל וכתיב ונעלם מעיני הקהל:
ה"ג רי"א כל שבט ושבט איקרי קהל אתייא דר"י כר"ש כמה דר"ש אמר כל שבט ושבט קרוי קהל כן רי"א כל שבט ושבט קרוי קהל:
מה נפיק מן ביניהון גרירה. רש"א אין שבט אחד גורר כל השבטים רי"א שבט אחד גורר כל השבטים אע"ג וכו' כ"ה במס' הוריות והיא גי' הנכונה. וה"פ דפליגי התם רי"א שבעה שבטים שחטאו מביאין ז' פרים ושאר כל השבטים כל שבט ושבט פר רש"א שמנה פרים שבעה לשבעה שבטים ופר אחד לב"ד והיינו דקאמר דאיכא בינייהו וגרירה:
מודה. שאין רוב השבטים גוררים את כלם אלא בשעשה ע"פ הוראת ב"ד הגדול שבלשכת הגזית אבל אם עשו ע"פ ב"ד של אותו השבט אינן גוררין שאר השבטים. טעמא. דהאי תנא דמצריך דוקא הוראת ב"ד הגדול משום שנא' מן המקום וגומר והיינו סנהדרין שיושבין בלשכת הגזית:
ונסלח לכל עדת בני ישראל. לעולם בעינן כפרה לכל ישראל אפילו לא חטא אלא שבט אחד:
כי לכל העם בשגגה. סיפא דקרא דונסלח וגו' ללמדך דאין כולן צריכין כפרה אא"כ כולן עשו בשגגה:
פרט לנשים ולקטנים שאין מצטרפין לרוב. א"נ ה"ג לרבות נשים וקטנים שהן מפרפרין עמהן:
גוי וקהל גוים יהיה ממך. וכל השבטים כבר נולדו בהאי שעתא דא"ל הקב"ה ליעקב ולא קאי האי קהל גוים אלא על בנימין שלא נולד עדיין וקרי ליה קהל ש"מ דשבט אחד איקרי קהל:
כך הם חלוקין בפסח הבא בטומאה:
הטהורין עושין לעצמן בטהרה והטמאין לעצמן בטומאה. דמחצה על מחצה הוי כרוב ורוב טהורין לא עבדי בטומאה וטמאין לשני לא מידחו משום דהויין נמי רובא ורוב לא נדחה לשני:
ופריך מני אמרו לו. מי הוא שאמר כן דאין קרבן ציבור חלות מקצתו בטומאה ומקצתו בטהרה ר' יהודה וקשיא דר"י אדר"י:

דתנינן תמן. במנחות פ"ב נטמאת אחת מן החלות. של שתי הלחם או אחד מן הסדרים של לחם הפנים:
שאין קרבן ציבור חלוק. כך קיבל ר' יהודה מרבותיו ואם נפסל מחציתו כולו פסול:
ה"ג מנו אמרו לו חכמים שהן בשיטת רבי יהודה כ"ה בהוריות. וה"פ חכמים שסוברים כר"י שאין קרבן ציבור חלוק הם אמרו לו לר"י והשיבו על דבריו גבי פסח:
ופריך על דעתיה דר"מ האי מחצה על מחצה למאי מדמי ליה לרוב או למיעוט ויותר היה נ"ל דגרסינן על דעתיה דר"י:
אין תימר כרוב. א"כ אף הטהורים יעשו בטומאה דהא הטמאים הן הרוב:
אין תימר כמיעוט. אם כן למה לא יעשו הטמאים כדין יחידי' הטמאים וליכא למימר דמספקא ליה אם מחצה על מחצה כרוב או לא א"כ הטמאים אף בשני לא יעשו:
ה"ג לא אמר רוב טהורים עושין הראשון וכו'. לא נאמר בתור' דדוקא כשהטהורי' רוב יעשו את הראשון בטהרה וגם לא נאמר דדוקא רוב טמאים יעשו את הראשון בטומאה: אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני דמדכתיב איש נדחה ואין ציבור נדחין ילפינן דרוב אין נידחין וכיון שאינן רוב עושין השני ולעולם מחצה על מחצה אינו כרוב ולפי גרסתי דלר"י פריך ה"ק כיון דלא קאמר אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני א"כ ליכא למשמע מיניה שלא יעשו הללו בטהרה והללו בטומא' דכיון דהן רוב טמאין אין נידחים לפסח שני ומחצה על מחצה הרי הוא כרוב:
ה"ג על דעתיה דאמרו לו ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה. דכיון דסוברין דמחצה על מחצה הרי הוא כרוב ואין קרבן ציבור חלוק איך יעשו אם הם מחצה על מחצה:
מטמאין אחד מן הטהורין בשרץ. כי היכא דניהוו הטמאים הרוב ועובדין כולן בטומאה:
אתיא. הא דשמואל כמאן דאמר אחד מכריע את הציבור דלמ"ד אין היחיד מכריע צריכין לשלוח שנים שיהיו הטמאים שנים יתירים על הטהורים:
דרב כרבי אליעזר. אף על גב דשוחטין וזורקין על טמא שרץ שאני הכא דאיירי בשאין שם מים לטבול ואף הוא עושה בטומאה אבל בשיש שם מים לטבול מודה לשמואל דמשלחין אחד בדרך רחוקה דלא מהני טומאת שרץ שהרי יכול לטבול וליטהר לאכילה:
ה"ג א"ר לעזר הבא בטומאת כלי שרת הבא בטומאת ידים הבא בטומאת סכינים הוא בא בטומאה. וה"פ אפילו טמאי מתים יאכלו ממנו דסד"א הני לבשר מטמאין אבל לגברי לא מטמאין ויעשו הטהורין ויאכלו הבשר טמא שהוא בלאו ולא יאכלו בטומאת הגוף שהוא בכרת קמ"ל דכולן אוכלין דרחמנ' שריא:
שליש טמאין. היינו טמאי מתים:

זבין וטמאים רבים על הטהורים. וכיון דאין רוב טהורין לא מידחו טמאים לפסח שני ועושין בטומאה:

וזבין אין עושין וכו'. דסובר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה דטומאה דחויה היא בציבור ובקושי הותר להקריב ולא כטהורים משוינן להו למידחי טמאין לשני:

הזב עשו אותו כמומר בהורייה. כשהורו ב"ד ועשו מחצה הציבור על פיהן ואחד עשה במזיד שלא על פי בית דין אינו נמנה בכלל ישראל לא לעושין ולא לאינן עושין:

אוף הכא. אף כאן בפסח אין מצטרפין הזבין לא לטמאין ולא לטהורין:

יעשו כספיקן. כלומר ואל יעשו בטומאה:

לא מסתברא. אלא כהא דתני ר' הושעיה:

שלא לענוש ליחיד כרת. שאם יעבדו בטומאה דהיינו שהטמאים היחידי' יעשו עמהם בטומאה יהיו היחידים אלו חייבין כרת כאוכל קדשים בטומאת הגוף:

להוריי'. בפר העלם דבר דבעינן שיעשו רוב הקהל הולכין אחר רוב ישראל היושבים בארץ ישראל:

לטומאה. בפסח הולכין אחר רוב הנכנסין לעזרה אם הם טמאין או טהורים ואין השאר מצטרפין דה"ל כדרך רחוקה:

ובעי מה בכל כת וכת משערין. שבג' כיתות נכנסין מי בעינן שיהא הרוב בכל ג' כיתות או שאין משערין אלא בכת הראשונה ואם שם הטמאין הרוב יעשו כולן בטומאה:

עד שהן מבחוץ. כשכל ישראל עומדין חוץ לעזרה ורואין אם רוב טהורין או טמאין:

ה"ג להוראה הילכו מלבא חמת עד נחל מצרים. וישראלים היושבים בגבול ההוא מצטרפין לרוב:

וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים. ש"מ הני איקרי קהל:

הלכה ז

מתני' **הציץ מרצה**. ופטור מפסח שני:

נטמאו בעליו. טומאת הגוף במת אין הציץ מרצה וחייב בפסח שני דהא בשעת זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחייה:

הנזיר. דכתיב ביה וכי ימות מת עליו והימים הראשונים יפלו אם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר:

הציץ מרצה על טומאת הדם. ותגלחתו כשרה ומותר לשתות יין וליטמא למתים:

ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם נטמא בעת הבאת קרבנותיו סותר את הכל:

נטמא גופו בטומאת התהום. כל טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום:

הציץ מרצה. דהלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם כיון שלא הכיר אדם בטומאה זו מעולם ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו אינו צריך לעשות פסח שני וכן נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו אינו צריך להביא קרבן טומא':

גמ' **מתניתא**. דתני הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה דוקא שנטמא הדם לאחר שקיבלו בכלי אבל אם נטמא עד שהוא יורד מצואר בהמה דאף הקבלה בטומא' היתה נעשה כמקבל מים ואין הציץ מרצה:

מה לכם בגלוי. שהדרך לכם בגלוי והאי לכם קאי גם אטמא לנפש דכתיב ברישא דקרא שתהא גם הטומאה גלוי לכם:

עד כדון עושי פסח. כלומר אשכחן עושי פסח:

מה עליו שהוא בגלוי. שברובה לו הטומאה:

ק"ו **שמרצה הציץ**. שהורעתה כחו בטומאה ידוע שנדחה לפסח שני ואין טומאה הותרה אלא בצבור:

ופריך קל שאת מיקל ביחיד את מחמיר בציבור. כדמפרש ואזיל דבין בפסח בין בנזיר איכא חומרא וקולא נמצא דלאו יפוי כח הוא וליכא למילף ציבור בק"ו:

קל שאתה מיקל ביחיד. שאף שנתוודע לו לפני זריקה הרי הוא כאלו נתוודע לו לאחר זריקה ופטור מפסח שני דלעולם הציץ מרצה אפילו נתוודע לו קודם זריקה:

ה"ג את מחמיר עליו בציבור שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שנתוודע לאחר זריקה בשביל שלא יאכל הבשר. וה"פ אם נטמא הציבור לפני זריקה אוכלין הבשר בטומאה כדאמרינן לעיל בפרקין אליבא דרבנן ועכשיו שאנו אומרים שהציץ מרצה על טומאת התהום שלהם וה"ל כאילו נתוודע לאחר זריקה ואסורים לאכול הבשר דאם נטמאו הציבור לאחר זריקה לכ"ע אל יאכלו הבשר בטומאה:

שלא יביא קרבן טומאה. שאם נטמא לאחר זריקה כבר נסתלק ממנו תורת נזיר:

ה"ג מחמיר בנזיר טמא שאם נתוודע לו לפני הזריקה יעשה כמי שנתוודע לו לאחר זריקה. וה"פ דאם נתוודע לו לפני זריקה סגי ליה בקרבן אחד ואם נתודע לו לאחר זריקה צריך להביא קרבן על כל טומאה וטומאה בפני עצמה:

כהדא דתני. בברייתא שצריך להביא קרבן על כל טומאה:

עובד של פסח. כהן המקריב הפסח שנטמא בטומאת התהום מי מרצה הציץ עליו או לא:

שהורעת כוחן בזקן ובחולה. שאין שוחטין הפסח על זקן וחולה:

עובד שיפה כחו בזקן או בחולה. דכהן שהוא זקן וחולה כשר לעבודה:

ופריך לא אם אמרת בבעלים שיפה כחן בשאר כל הטומאות שבשנה. ואפי' אינה טומאת מת. שהטמאים משלחין קרבנותיהם:
תאמר בעובד וכו'. כהן שהוא טמא אסור בעבודה ולא הותרה לו אלא טומאת מת:
מאי כדון. הלכתא מאי:
לכם. בפסח כתיב או בדרך רחוקה לכם לשון רבים בין לו בין לעובד:
סברין מימר. סברוהו בני הישיבה לומר:
עליו. כי ימות מת עליו דילפינן מיניה שהותרה טומאת התהום בנזיר משמע נמי עליו לבדו ולא על העובד:
מן מה דתני. לבתר דשמעו הא דתניא היא נזיר היא עושי פסח כלומר דחד דינא לשניהם:
הדא אמרה. זאת אומרת מה דנוהג בפסח נוהג בנזיר:
המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות. שהטומא' מכוסה מכל אדם דשמא גל של אבנים או עפר או צרורות נפל עליו ולא הכיר בו אדם מעולם:
אבל מים ואפילה ונקיקי הסלעים. זו הטומאה מכוסה ונעלמה שהמציץ יכול לראותה ולא גמירי הלכתא בטומאה שהיא בתהום המכוסה מן הכל. כל שאת יכול לפנותו. כלומר שעומד לפנותו:
ופריך וקש ותבן סתמא אינו עומד לפנותו לימא דברייתא זו דלא כרבי יוסי:
דרבי יוסי אמר תבן וביטלו בטל. לענין אהילות תנן דטומאה שיש לה אהל חלל טפח אינה בוקעת למעלה מן הגג האהל אבל טומאה רצוצה שאין לה חלל טפח כנגד' עד לרקיע טמאה שבוקע' ועולה וכן הל' למשה מסיני והלכך בית שיש בו מת או כזית מן המת ומילאוהו תבן או קש וביטלו הוי' רצוצה ובוקעת אבל אם לא ביטלו הויא כמאן דפנייה ויש לה חלל ואלו הכא תניא דתבן או קש סתמא אין עתיד לפנותו:
דברי הכל היא. לעולם אפילו כרבי יוסי אתיא נמי הברייתא:
מה דאר"י כשבללו בעפר. ומסתמא אדעת' שיעשה זבל ודעתו לפנותו אבל תבן בלא עפר המונח בשדה סתמא בטל:
יש תבן שהוא כעפר. סתמא דש"ס קאמר שאין צריכין למוקמי' דר"י בשבללו בעפר אלא דאיירי בתבן שעתיד לפנותו ואפ"ה אם ביטלו מבוטל ובריייתא בסתם תבן שאין עתיד לפנותו ל"א הש"ס מקשה אדר"ח דקאמר דר"י איירי בשבללו עם עפר הא רבי יוסי קאמר יש תבן וכו' ושמע מינה דאף בסתם תבן סובר ר' יוסי דאינו בטל הרי הוא. כסתם עפר שאין אנו יודעים אם דעתו לפנותו או לא סתמיה בטיל:
הרי הוא כסתם תבן שאין אנו יודעין אם יפנהו אם לאו דסתמיה בטל:
חיפהו מחצלות. על גבי התבן ביטל התבן שמסתמא אין דעתו לפנותו:

איתא חמי. הש"ס מקשה אר' ינאי בוא וראה אם מילא כל הבית במחצלת לא ביטל וכשכיסה המחצלת על התבן נאמר דביטל המחצלת והתבן:
מילאוהו חריות. אם מלא הבית או החריץ בחריות של דקל:
צריכה. מבעיא לן אם הוה כסתום או לא:
ואפילו רוק אפילו אם מילאוהו ברוק הפה הוה סתימה לשעתו:
ופריך וחש לומר. וניחוש דלמא אחד בסוף העולם יודע בזה המת:
ה"ג בחזקת החי בחיי וכ"ה בנזיר. וה"פ ואין לומר דאמרינן דאותו שיודע בטומאת מת זה גם הוא מת דמוקמינן החי בחזקתו שעדיין חי:
תיפתר שמצאו קמצוץ. פירש שמרגלותיו מונחים אצל ראשו שאלו אדם קברו היה מונח כדרכו א"נ שמצאו שנים וראשו של זה גבי רגליו של זה:
אין לך שהותר קבר התהום אלא לטומאת המת בלבד:
ה"ג הא נבלה לא ק"ו מה אם המת שמטמא באוהל עושה קבר התהום נבלה שאינו מטמא באהל אינו דין שתעשה קבר התהום. וה"פ אינו דין שהוסרה בה טומאת התהום כגון שהכניס ידו בעפר ונגע וא"כ לאיזה דבר אמרו שאינו עושה קבר תהום אלא המת בלבד:
ומשני להוציא משכב ומושב. לאפוקי טומאת זיבה שלא הותרה בטומאת התהום לפי שעושה משכב ומושב:
תמן תנינן. בפרק שני דזבחים:
מחוסר בגדים. כהן גדול ששימש בפחות משמנה וכהן הדיוט בפחות מארבע בגדים:
מחוסר כיפורים. זב ומצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן:
ושלא רחוץ ידים ורגלים. מן הכיור:
ערל. כהן שמתו אחיו מחמת מילה:
יושב. או עומד ע"ג כלים שיש חציצה בין רגלים לרצפה:
דרומאי. זקני דרום:
בטמא טומאת זיבה או צרעת. איירי טמא דמתני' דמחלל עבודה ועל כרחך בקרבן יחיד קאמר דאלו קרבן ציבור קרב בטומאה:
מאחר שהותרה טומאה. לכהנים לעשות פסח בטומאה:
מה אם הבעלים שיפה כחן בשאר כל הטומאות בשנה שמשלחין קרבנותיהם כשהן טמאים:
הורעתה כחן בטמא מת בפסח. שאין שוחטין על טמא מת אלא נדחה לפסח שני כדכתי' איש איש וגומר:

עובד. דהיינו כהן שהורעה כתו בשאר טומאות בכל השנה שהרי אם נטמא בשרץ אסור לו להקריב קרבן כ"ש שאינו מרצה בטומאת מת:

ועוד ששנה רבי. במשנתינו:

ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף וסובר ר"ש בן לקיש דבכהן איירי מתני' כדמסיק ובטומאת מת:

אין תימר. ואם תאמר דבטומאת זיבה וצרעת איירי מתני' לית יכיל. אי אפשר לומר כן דהא תני סיפא נטמא טומאת התהום הציץ מרצה וכבר אסיקנא לעיל דלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד לאפוקי טומאת זיבה:

מה עבדין לה דרומאי. והא קשיא לדידהו מתני' פתרין לה. מפרשין למשנתינו כשנטמאו הבעלים טומאת הגוף הוא דאין הציץ מרצה:

ופריך והא תנינן נזיר. ואי בשנטמאו הבעלים הא לא שייך לומר ביה אין הציץ מרצה דאם נטמא אין זה קרבנו וצריך להביא קרבן טומאה:

פתרין לה בעובדין. בנזיר אפילו כהן העובד שנטמא במת אינו מרצה כיון דגם הבעלים שנטמאו במת אין זה קרבנם ה"ה בעובד נמי פסול אבל בשאר קרבנות שהבעלים משלחין קרבנותיהן בטומאה אף בעובד כשר וכן בפסח הואיל והותר לעשות פסח ליחיד כשבא בטומאה הותר לכהן העובד שאם היה טמא מת שהפסח כשר:

ע"ד דרשב"ל. דפריך ממתני' משום דסבר שאין חילוק בין כהן העובד לבעלים וכי היכא דבעלים שנטמאו אין עושין פסח ה"ה כהן העובד וכיון דפסול בפסח כ"ש בשאר קרבנות:

הרי זה קל וחומר. דר' שמעון בן לקיש ק"ו שיש עליו תשובה שהן יכולין להשיב לו שהכהן עדיף מבעלים:

שמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו. מלעשות פסחו:

בעיא קומי ר' מנא. הקשה לפני ר' מנא אזקני דרום:

ה"ג אלו יחיד בפסח אינו למד מן הציבור בפסח:

וה"פ השתא יחיד טמא מת בפסח נדחה לשני ואינו נלמד מציבור בפסח ואיך נלמד כהן העובד בקרבן יחיד בשאר ימות השנה מן הציבור בפסח:

ההן טמא. האי טמא דמתני' במאי מוקמת ליה בטמא טומאת זיבה וצרעת:

והתנינן. במתני' מחוסרי כפרה פסול ולמה לי טמא השתא משטבל הוא מחלל כשהוא טמא לא כל שכן:

ההן טבול יום. כלומר ותו האי טבול יום דמתני' במאי מוקמת ליה אי בטבול יום מן המת השתא טמא מת אינו מחלל טבול יום דידיה לא כל שכן ובטבול יום דזבין ליכא לאוקמי שהוא כל שכן ממחוסרי כפרה דמחלל:

מגע זבין. לעולם בטבול יום דזב ודקשיא דהוא כ"ש ממחוסרי כפרה שאני טבול יום דאיירי שנגע בזב ואף הוא טמא טומאת ערב ומחלל:

פתרין כולה. מפרשין לכולה מתני' בזב וטבול יום איירי בזב שראה ראיה אחת שאינו טמא אלא יום אחד כבעל קרי:

הכי גרסינן טמא שראה שתים זב. שראה שתי ראויות שטמא טומאת שבעה ואינו מביא קרבן:

שראה שלש. ראויות שמביא קרבן:

ופריך על דעתין דרומאי מגע זב כזב מנא להו:

ומשני נשמעינה מן הדא. תא שמע מהא דרבי אושעיא:

מהו עון הקריבין דם. הוא מה שקרב על גבי המזבח:

זב. וכי דם טומאת זיבה שייך בו אלא מגע זב שנגע בו זב אם כן הוא הדין עון המקריבין שהם הכהנים אפי' מגע זב אינו מרצה הציץ:

הדא אמרה. זאת אומרת:

הי' הציבור מגעי זבין וכו'. אינן עושין בטומאה דהא אמרנו שמגעי זב כזב:

הלכה ח

מתני' **לפני הבירה**. כל המקדש כולו קרוי בירה ובגמ' מפרש טעמא:

ניטמא מיעוטו. וכן נותר של פסח טהור:

הציקנין. העצרנין כלומר שהן צרי עין שורפין אותו מיעוט שנטמא והנותר מפסח טהור לפני הבירה:

גמ' **כדי לפרסמו**. כלומר לכך שורפין אותו לפני הבירה לביישו ברבים להודיע לכל שקילקל בו:

לא צורכה וכו'. הא ודאי פשיטא דאין מניחין אותו לשרוף לפני הבירה מעצי עצמו שלא לבייש את מי שאין לו מפני החשד שיקח המותר לביתו ויאמרו מעצי מקדש לקח לא צריכה אלא אפי' אמר הריני שורפו בביתי מעצי עצמי שאין שומעין לו דא"כ ליכא ביוש:

להודיע לבא אחריו שהוא ציוקן. לכך אין שורפין לפני הבירה אלא מעצי המערכה להודיע לכל שזהו השורף המיעו' לפני הביר' הוא קמצן שאלו היו שורפין גם מעצי עצמן לפני הבירה לא היו יודעין שהוא ציוקן אלא יאמרו שמעצי עצמו שרפו:

תדע לך. שהוא כן שבכל מקום לא קרי ליה צר עין והכא את קורא ליה צר עין כדתני במתני' הציקנין אלא דוקא לציקנין התירו דלב ב"ד מתנה עליהם דחששו שמא מתוך ציקנותן יהיו נמנעים לשרוף אבל לשאר כל אדם לא חששו:

קל הקילו באכסנאי. בא לתרץ הא דתנן בפרק ואלו עוברין מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש שחוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה דמשמע אף המיעוט שנפסל מעצי המערכה שרפינן לכך קאמר דהקילו באכסנאי שאין לו עצים ששורפו מעצי המערכה:

ולבנות הבירה אשר הכינותי אשר זימנתי לה מקום גורן ארונה לבנותה בו ודוד קאמר ליה להאי קרא בדברי הימים:

הלכה ט

מתני' **הפסח**. שיצא חוץ לחומה:

ישרף מיד. בי"ד ואין צריך לשהותו עד הבקר של ט"ז שתעובר צורתו דהיינו שיבא לידי נותר ומיהו בי"ט לא מצי שריף ליה דאין שורפין קדשים בי"ט:

נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו. טעמא מפרש בגמ' אף זה ישרף מיד. ריב"ב לא פליג את"ק אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם דלא איחזי בשר לאכילה וה"ל כפסולו בגופו:

גמ' **פסול פגול**. ה"ל פסול בגופו הלכך ישרף מיד:

פסול מכשיר הוא. שאין הפסול בקרבן אלא דבר אחר גורם לו לפסול ה"ל פסול מכשיר וטעון עבור צורה:

מתניתא אמרה כן אף אנן נמי תנינא:

ה"ג דתני מפני אנינות שרפוהו לכך נאמר כאלה דברי ר' נחמיה ר' יהודה ור"ש אומרים וכי מפני אנינות וכו'. וה"פ מפני אנינות שרפוהו לחטאת אהרן שהיו אוננין ואסורין לאכול בקדשים דכתיב לא אכלתי באוני ממנו ואתו קדשים בק"ו ממעשר לכך נאמר ותקראנה אותי כאלה שאני אונן ואיך הייתי אוכל בקדשים:

והא לא נשרפה אלא מפני טומאה. שנגעה באונס בשעיר ר"ח שקרבה ביום שהוקם המשכן בר"ח ניסן שהיה שמיני למילואים:

היה לשלשתן. לשלשה שעירים שקרבו בו ביום שעיר ר"ח ושעיר נחשון ושעיר מילואים לשרוף:

והלא פנחס היה עמהן. שהי' כהן ולא הי' אונן:

והלא מותר לאוכלו מבערב. דסברי אנינות לילה דרבנן א"נ סברי דאנינות אותו לילה ודאי הותרה להם:

ה"ג על דעתיה דרבי נחמיה ישרוף לשלשתן. וימנה דנקט אגב שיטפא דסוגיא דלקמן כתבוהו כאן:

ומשני סבר ר"נ. דבאמא שלשתן נשרפו:

ופריך היה לו לפנחס לאכול. כלומר שפיר קא"ל ר"י:

ה"ג ועדיין לא נתמנה כהן. וה"פ לא נתכהן פנחס עד שהרג לזמרי. והיה לו לאהרן וכו'. והא דהקשו היה לו לאהרן לאכול בערב ל"ק לרבי נחמיה דסובר ר"נ אנינות לילה דאורייתא ולמחר לא היה יכול לאכול דה"ל נותר דחטאת אינו נאכל אלא ליום ולילה שמעינן דס"ל כל שיין לו אוכלין כפסולו בגופו הוא וישרף מיד שהרי מיד שרף אהרן השעירים כדכתיב ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף:

תנינן תמן. בזבחים פ"ח:

יצא אחד מהן וכו'. ברישא תנן חטאת שקיבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהן לחוץ לעזרה:

הפנימי כשר. נותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו:

נכנס אחד מהם לפנים. להיכל:

מכשיר בחיצון. לתת ממנו מתנותיו והקרבן כשר:

ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומ' ומה בחוץ שהוא מקום שהמחשבה פוסלת בו אם חישב בשחיטה ע"מ לזרוק דמה בחוץ פסול:

לא עשה. אצלו המוציא מקצת הדם בחוץ:

המשואר. בפנים:

כיוצא. כדאמרת הפנימי כשר:

מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. כלומר היכל שהוא מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים שאם שחט ע"מ ליתן את הניתנין בחוץ בפנים כשר כדאמרי' פרק כל הפסולין אינו דין וכו'. עד שיכפר. בהיכל:

ה"ג אם הכניס שוגג כשר:

ואינו מרצה על היוצא. דונשא אהרן את עון הקדשים בטמא מוקמינן ואע"כ דפסולין שעלו לא ירדו ארצויי מיהו לא מרצי:

תדע לך. כלו' דע לך שדם היוצא אינו אלא פסול מכשיר לר"י הגלילי הלכך מכשיר בחיצון דאלו הוה כפסולו בגוף הקרבן ה"ל לפסול גם זה שבעזרה:

שהרי הוא במחיצתו. זה שבעזרה לא יצא מעולם ממחיצתו אפ"ה נפסל ביציאת חבירו ש"מ דס"ל דפסול יוצא כפסולו בגופו הוא:

רבנן דרשין. כלומר טעמייהו דרבנן דדרשו לקרא הכי הן לא הובא אפילו מקצת הדם לפנים הלכך אכל תאכלו אותה ומיני' שמעינן דאם נכנס מקצת דמו בפנים שנשרף:

ר"י הגלילי דרש. הן לא הובא כל הדם לפנים הלכך אכל תאכלו אותה:

מדמה. אפי' מקצת דמה משמע:

הן לא הובא את דמה וגו'. משמע כל דמה והא דכתיב אשר יובא מדמה דמשמע מקצת דמה מוקי לה ר"י הגלילי להא דתני:

אין כל הענין הזה. של פרשה זו וכל חטאת אשר יובא מדמה בקדש באש תשרף איירי בחטאת חיצונית אלא בחטאת פנימית דהיינו פר העלם דבר ופר כהן משיח שהן פרים שבשרן נשרף חוץ לג' מחנות ואם אירע בהן פסול נשרפו בעזרה כדכתיב בסיפא דקרא בקדש באש תשרף שתהא שריפתה בקדש וליתן לא תעשה על אכילתו כדכתי' לא תאכל דבמקומן לא נאמר לאו על אכילתן וכתבו כאן:

א"ל לדברך מניין לחטאת חיצונית שהובא כל דמה לפנים שהיא פסולה:

ומשני לא מן הדין קרייא. לאו מהאי קרא אלא מדכתיב הן לא הובא וגומר הא אם הובא דמה כדין עשו ששרפוהו:

תשובה לר"ע. הא דתניא בברייתא אחריתי חטאת אין לי אלא חטאת קדשי קדשים מנין ת"ל כל חטאת קדשים קלים מניין ת"ל וכל חטאת דברי ר"ע ר"י הגלילי אומר חטאת זה חטאת יחיד חטאת ציבור מניין תלמוד לומר וכל חטאת שמעי' שמוכל חטאת יליף רבי יוסי הגלילי והכא אמרינן דמהן לא הובא את דמה יליף רבי יוסי הגלילי שאר חטאת הלכך קאמר דהא דקאמר מוכל חטאת ילפינן חטאת אינה אלא תשובה לדברי ר"ע אבל ליה לא ס"ל אלא דמהן לא הובא וגו' יליף ר"י הגלילי שאר חטאת וכיון דשמעינן מהאי קרא דאם אירע פסול בדם נשרף מיד ש"מ דכל שאין לו אוכלין ישרף מיד אע"ג דאין הפסול בגופו ממש:

הלכה י

מתני' **העצמות**. שאינו יכול לשברן מפני שנאסרה שבירת עצם ונותר בהם מוח וטעונין שריפה:

והגידין. האסורין באכילה מדרבנן ומן התורה הוה נותר:

והנותר. בשר פסח שנתעצלו באכילתן וניתותר:

בששה עשר. שהוא חולו של מועד ואף ע"פ שנפסל בבקר ראשון אין רשאי לשרפו בי"ט כדמפר' בגמ' עצם שאין עליו בשר. כגון שגרר כל הבשר ממנו:

גמ' **ויקוץ**. ולמה למשרפינהו:

ומשני מפני מוח שבקוליות שנעשה נותר שא"א להוציאו ומתחילתו לשריפה עומדים שא"א לשברם:

ה"**ג ויחלוץ את המוח מן העצם וכו**'. וה"פ וישבור העצם לאחר שניתותר ונפסל ויוציא המוח ויהנה מן העצם ולמה תנן דאף העצמות נשרפין:

סברין מימר. אין שוברין אפי' עצם הפסול וקסבר בו בכשר ואפי' בפסול:

הבא בכושר משעה הראשונה ונטמא. וה"ה נותר שהיה כשר מתחלתו אסור בשבירת עצם לעולם ובו דכתיב בשבירת עצם לא אתי למעוטי אלא שהיה פסול מעיקרא:

ה"ג מ"ט אמרו העצמות ישרפו בט"ז וה"פ דקשיא ליה יניח על העצם גחלים בי"ד ויוציא המוח שבו וקאמר שאף השורף כשובר הלכך אסור לעשות כן בי"ד:

נימנין על מוח שבראש. אפילו לא נמנה אלא על מוח שבראש יצא:

דרך האוזן. בקיסם:

נמנין על מוח שבקוליות. דע"י שריפה יכול להוציאו וקסבר דשורף אינו כשובר:

ופריך על דעתיה דרבי יוחנן דאמר ואם נמנה נמנה. א"כ סובר דשורף אינו כשובר לכתחלה אמאי לא:

ומשני מפני אבדן קדשים. דאיכא למיחש שמפסיד המוח על ידי שריפה ומאבד הקדשים בידים ומוטב שיפסול מאליו:

הכי גרסינן על דעתיה דשמואל ישרוף ויהנה. לאחר שנעשה נותר קאמר שישרף ויהנה מן העצם:

ומשני סבר שמואל כרבי יעקב. ואסור לעולם בשבירה וכיון ששימשו נותר אסורין לעולם:

מה חמית מימר. מה ראית לומר שישרפו בט"ז:

לא תותירו וכו'. כלומר משום שנאמר לא תותירו וכו' שאין תלמוד לומר עד בוקר בתרא דהא כבר כתיב עד בוקר ברישא אלא ללמד שלא לשרפו עד אחר בקר שני דהיינו בקר ט"ז:

וכתיב והנותר וכו'. כלומר מצינו כיוצא בזה שנשרף ביום שלישי בשלמים הנאכלין לשני ימים ולילה אחד:

מהו להצית את האור במדורת חמץ. מערב יום טוב שתהא דולקת ביום טוב:

מאן דיליף. שריפת חמץ מנותר פלוגתא דר"י ורבנן היא בפרק כל שעה:

אסור. דכשם שאין שורפין קדשים ביום טוב כך אין שורפין חמץ:

הלכה יא

מתני' **כל הנאכל בשור הגדול**. שכבר הוקשה כל מה שעתיד להקשות בו:
יאכל בגדי הרך. ראוי לאכילה בפסח בן שמונה ימים אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נימנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו הוא רך הואיל וסופו להקשות:
וראשי כנפים והסחוסין. וה"ק ומהו הנאכל בשור הגדול הסחוס שבראש כף הכתף ושאר סחוסים כגון תנוכי אזן וסחוסי חזה והצלעות הקטנות שבסוף השדרה הואיל ובשור הגדול נאכלים ע"י שליקה יאכלו בגדי הרך בצלי:
אבל המותיר בטהור. אפי' בטהור:
והשובר בטמא אינו לוקה. המותיר משום לא תותירו והשובר משום לא תשברו דכתיב בו בכשר ולא בפסול:
גמ' **גידים הרכים**. גידים שבצואר הגדי והטלה שהן רכים וכשמזקינין סופן להיות קשים ל"א גידי שדרה:
נימנין עליהן. בפסח ונחשבין כבשר:
דאיתפלגון. דפליגי:
דתנינן תמן. בפ' העור והרוטב:
אלו שעורותיהן. מטמאין כבשרן:
ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך ואוכלין אותו:
חטרת. גבנון שיש לו לגמל:
גמל הרכה. כל זמן שלא טענה משאוי:
עגל הרך. כל זמן שיונק:
עור בית הפרסות. כשחותכין הרגלים והוא רך:
בית הבושת. בית הרחם של נקבה:
ועור שתחת האליה. עור הזנב מתחת מקום שאין שער שהוא רך:
חומט. תחלת ברייתו בכעדשה ממש בשולי התיק שלה:
הלטאה כחולדה. עורה חלוק מבשרה:
וכולן שעבדן. כל אלו שאמרו שהן מטמאין כבשר אם עיבדן נעשו עור ובטלו מתורת בשר וטהורין:
או שהילך בהן. ששטחן לדרוס עליהן שהוא קצת עיבודן:
יש להן עורות. ואין מטמאין כבשרן:
אמר רבי יוחנן לא שנו. שעורותיהן כבשרן אלא לאיסור שאסור לאכול העור:

ולטומאה. דמטמאין כבשר דכתי' אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן:
אבל ללקות. לענין מלקות אם אכל לעורן אין לוקין עליהן דהא סופן להקשות. משנה שלימה שנה רבי. כלומר רבי שנה סתם ולא חילק משמע דלכל מילי בשר הוא וקשיא מוחלפת השיטה דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש:
שנייא היא. תמן שאני התם שהוא עור ועור ודאי סופו להקשות משא"כ בגידים שאין סופן להקשות כל כך הוה ליה כבשר א"נ דסובר בגידין שאין סופן להקשות פליגי:
ופריך כל שכן דמחלפא שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש דהשתא התם שסופו להקשות קאמרת דבשר הוא כל שכן כאן בגידין ולמה קאמר שאין נימנין עליהן:
טעמא דרבי שמעון בן לקיש. גבי פסח דלא חשיב לגידין כבשר דכתיב מיעוטא ואכלו את הבשר ולא גידים אבל בעור של עגל הרך אזיל בתר השתא:
חד מיחלף. הא דאמר רבי יוחנן התם בעגל לדרבי שמעון בן לקיש ורבי יהודה סובר שהוא כבשר:
וחד. משני כהאי תנא דשאני הכא דכתיב ואכלו את הבשר ולא גידים:
מאן דמיחלף. לא קשיא ליה הנך קושית דלעיל:
וכמה ישבור. בעצם בפסח ויהא חייב:
כדי שתהא היד מחגרת. כשמעביר ידו על העצם היד מתעכבת מלעבור מפני השבר:
ה"ג מאן דאמר צפורן כ"ש יד מ"ד יד אבל צפורן לא:
שיש עליו בשר. שיעור אכילה:
וממקום בשר. שתהא השבירה במקום הבשר ולא במקום אחר שבעצם:
בעי מעתה. שאם אין עליו בשר כשיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם א"כ לעולם לא יהא חייב עד שיקח אבן וישברנו דמה שהוא משברו בשעת אכילה מסתמא אין עליו בשר כשיעור:
וירסס. לשון שבירה כדכתיב ואת הבית הגדול רסיסיה:
עצם כתיב בקרא ועצם לא תשברו בו ולא כתיב ועצמות לחייב על כל עצם ועצם:
הדא דתימר. לא אמרן שאינו חייב על עצם אחד אלא אחת דוקא בהתראה אחת:
אבל בשתי התראות אפי' בעצם אחד אם שברו וחזר ושברו חייב על כל אחת ואחת:
ה"ג ועצם לא תשברו אחד עצם שיש עליו בשר ואחד עצם שאין עליו בשר ר' ירמיה בעי וכו'. וה"פ ר"י פריך וכי אין זה פליג על ר' שמעון בן לקיש דאמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו:
ומשני לא אמר. רשב"ל אלא שאינו חייב מלקות אבל איסורא מיהו איכא:

כשבא. הפסח בטומאה משעה ראשונה הוא דאין בו משום שבירת עצם אבל אם בא בטהרה ונטמא אחר כך הרי זה כאילו הוא עכשיו טהור ולוקה עליו:

ה"ג מתיב ר"י לרשב"ל והא תנינן אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ויקוץ. וה"פ לרשב"ל כיון שקולף למה ליה שחותך במקום הפרק הא באמצע העצם נמי שרי כיון שאין עליו בשר העצם:

ומשני מפני מוח שבתוך העצם. ופריך ויחלוץ בשר מן העצם עד מקום שיצא ויקוץ דהא בפסול אין בו משום שבירת עצם א"נ ה"פ ויחלוץ במקום הפרק לחוד ול"ל קליפה:

ומשני שלא לפקע תחת הבשר. חיישינן כשיחתוך בכח על מקום הקלוף ישבר גם במקום הכשר:

הלכה יב

מתני' **אבר**. מן הפסח:

שיצא מקצתו. חוץ למחיצתו וצריך לחתוך את היוצא דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ודרשינן ביה כל בשר שיצא בשדה כלומר חוץ למחיצתו כגון קדשי קדשים שיצאו חוץ לחומת העזרה וקדשים קלים חוץ לירושלים אותו בשר היוצא הוא טרפה ולא תאכלו:

חותך הבשר. היוצא סביב עד שמגיע לעצם:

וקולף. את הבשר שלא יצא לחוץ עד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני עצמות ואוכל את הבשר שקלף שהרי לא יצא וחותך את הפרק ומשליך כל העצם עם הבשר שיצא:

ובמוקדשים. בשאר קדשים חוץ מהפסח קוצץ בקופיץ אותו מקצת האבר שיצא ובפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שבירת העצם:

מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהיא חופף ונוקף שם כשסוגרים דהיינו תוך העיר ממש כלפנים ואוכלין שם קדשים קלים:

מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקישה ולחוץ כלחוץ:

החלונות. שבחומות ירושלים:

ועובי. ראש החומה בגגה כלפנים:

גמ' **לטמא את הידים**. מדרבנן:

עד כדי עונשין. שנענש עליו אם אכלו ושיעורו בכזית:

מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו פיגול ונותר בתרומה מהו שיפסלו אותה:

ומשני ק"ו אם מטמאין פגול ונותר את הידים שיהיו טמאין לטמא את התרומה דסתם ידים פוסלות התרומה כ"ש שהן עצמן מטמאין את התרומה:

ההן יוצא. האי פסול יוצא שאירע בבשר קדשים למאי אתה מדמי ליה מי הוה כפסול פיגול ונותר ומטמא את הידים או לא:

א"ת וכו'. כלומר ונ"מ אין תימר דיוצא מטמא את הידים כפיגול ונותר צריכין לומר דפיגול ונותר אינן פוסלין תרומה וה"ה לקדשים:

ה"ג פיגול ונותר פוסלין את התרומה וההן יוצא וכו'. וה"פ ואם נאמר דפיגול ונותר פוסלין את התרומה וה"ה לקדשים א"כ צריכין לומר דיוצא לא דמי לפיגול ונותר:

דלא כן. דאל"כ אלא דיוצא נמי טמא ומטמא א"כ קשיא ליטמא הך דיוצא לאותו מקצת שנשאר בפנים ויהיה הכל טמא:

אמר רבי אבין לעולם פיגול ונותר פוסלין בתרומה ויוצא נמי מטמא ודקשיא ליטמא הפנימי את החיצון שאני הכא דטומאת בית הסתרים הוא שמגעו אינו ניכר וטומאת בית הסתרים אינו מטמא דבעינן נגיעה כעין ידים שהן בגלוי אלא דלר"מ קשיא לך דאמר טומאת בית הסתרים כה"ג מטמא לפי שהטומאה מחמת עצמו ומתני' כרבנן:

ופריך לא כן אר"י כל הדברים. שנטמאו ונקרעו כיון שנפרש רובן לא הוי חיבור:

כיון שחתך וכו'. כלומר ה"נ כיון שחותך הרוב השאר נמי כחתוך והוא כנוגע בו ולא מיקרי בית הסתרים:

במחתך כל שהוא. שמחתך מעט מעט וזורקו. לעולם אין הנחתך רוב מן הנשאר:

תחת האגוף. תחת שערי ירושלים לא קידשו בקדושת העיר דליהוי כמחנה ישראל:

כדי שיהו מצורעין שמשתלחין חוץ לשלש מחנות:

ופריך מצורע אין וכו' בשלמא מצורע אין לו מקום להגן הלכך לא קידשו שערי ירושלים אלא זב הרי יש לו מקום להגן שהרי מותר בירושלים שאינו משתלח אלא חוץ למחנה לוי' והיא הר הבית ולמה לא קידשו שערי הר הבית:

מן מה. שאנו רואין שחכמים נותנין סנדליהן תחת האגוף של הר הבית שאסור לכנוס להר הבית בסנדלו:

הדא אמרה. זאת אומרת שאגוף של הר הבית לא נתקדשה ואפשר לכך לא קידשו להעמיד שם המנעלים וסנדלים:

גגות ירושלים מה הן. מה דינן אם הם נתקדשו בקדושת ירושלים או לא:

דמתלין מתלא. שממשלים משל:

פיסחא כזיתא. חבורות גדולות היו נימנין עד שלא היה מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח:

והלילה. לקול המולה של הלל שהיו אומרים על הפסח בשעת אכילתו:

מתבר אגרייא. היו משברים הגגין ש"מ שהגגין נתקדשו בקדושת ירושלים שהרי היו אוכלין עליו קדשים קלים:
ופריך והא תנינן מן האגוף ולפני' כלפנים. משמע כל מה שהוא לפנים מן האגוף כלפנים ואפילו הגגין:
ומשני פתר לה בגג מבוצר וכו'. תפרש למתני' בגג מבוצר שהבית עמוק והגג שלו שוה לקרקע החצר איירי מתני' לפיכך הוא כלפנים:
ומשני עוד היא בגג מבוצר. אף זה איירי בגג מבוצר:
שורא ובר שורא. חומה קטנה לפנים מן החומה הגדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע:
ופריך אם עובי החומה. נתקדשו כ"ש החלונות שהן שקועין בחומה שהן נתקדשו ול"ל למתני החלונות ועובי החומה:
בחלון שע"ג האגוף נצרכה. דאגוף לא נתקדש קמ"ל דחלון שע"ג נתקדשה:
מתניתא. דתמיד אמרה כן דמחילות שתחת ההיכל חול:
מדורה היתה שם. במחילה הסמוכה לבית הטבילה ואחר שטבל מתחמם שם:
וזה היה כבודו. שהיה שם פתח ויודעין אם יש שם אדם או לא ומדהיה שם בית הכסא ש"מ דמחילות לא נתקדשו:
אר"י. מהא ליכא למשמע וכי צואה טומאה יש בה דנידון מיני' דלא נתקדשה שלא יהיה שם צואה נקיות הוא:
ויידא אמרה דא. והיכן אמרה מתניתא דמחילות לא נתקדשו:
יוצא והולך. רישא דמתני' דתמיד בעל קרי יוצא והולך וכו':
אם קדש הוא ילך בקצר'. ואי ס"ד דמחילות קדש הן איך מסבב הבעל קרי במסיבה ההולכת תחת כל הבירה ילך לו בדרך קצרה כדין מי שאירע בו טומאה במקדש שצריך לילך בקצרה כדתנן בשבועות בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור אלא ש"מ לא נתקדשו המחילות:

הלכה יג

מתני' **שתי חבורות שהיו אוכלות**. פסח אחד בבית א':
אילו הופכין פניהם אילך. אינן צריכין להסב אלו כנגד אלו שיהו נראין כחבורה אחת אלא רשאין להפוך פניהם אילך ואילך ואפי' נראין כשני חבורות על פסח א' לא איכפת לן כדיליף בגמרא שהפסח נאכל אף בשני בתים לשני חבורות:
והמיחם. שמחממין בו החמין שמוזגים בו את היין רשאי ליתן באמצע כדי שיהא נוחה לשתיהן למזוג לכאן ולכאן ואף ע"פ שמפסיק בין החבורות לא איכפת לן:

וכשהשמש המשמש לשתיהן עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול הפסח עמה ומוזג לחבורה האחרת:

קופץ את פיו. סוגר ובולם את פיו ומחזיר את פניו לצד חבורתו שלא יחשדוהו שהוא אוכל עם החבורה האחרת דאין אדם אחד אוכל בשני בתים ושתי חבורות ההופכות פניהן לשני בתים דמי:

והכלה. שהיא בושה רשאי להפוך פניה לצד אחר ולאכול דפסח נאכל בשתי חבורות:

גמ' **חוצה**. קרא יתירא הוא דממילא שמעינן מדכתיב לא תוציא אלא האי חוצה היינו חוץ לחבורת אכילתו אפי' באותו הבית אסור:

אמר רבי מנא. פריך לכתוב קרא לא תוציא חוצה ומקל וחומר ידעינן מן הבית אסור:

ונן. כמו ואנן:

רבי אימי בעי. מאי קשיא ליה לרבי מנא איצטרך מן הבית דלעבור בשני לאוין:

ה"ג הוציא מחבורה לחבורה בשני בתים חייב שתים וכו':

נמנו על הפסח. בני החבורה והוציא אחד מהן כזית לחוץ חייב:

שנים שלשה. שהוציאו מחבורתן פטורין לפי שהן ראוין לחבור' בפני עצמן:

אלא שהן עוברין בעשה. דכתיב בבית א' יאכל שלא יהא אדם אוכל בשני מקומות:

על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. משמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים דכתיב ואכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים:

יכול. יהא אדם א' אוכל ממנו בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשני חבורות ההופכות פניהם:

ת"ל בבית א' יאכל. וסבר יש אם למסורת יאכל כתיב משמע אדם א' אוכלו בבית א' ולא בשני בתים אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה:

אוכלין אותו בשני מקומות שנא' על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ויאכלו דכתיב בקרא אכל חד וחד מאוכלין קאי:

מה מקיים ר"ש. לקרא דבבית אחד יאכל דמשמע שאסור לאכול בשני מקומות:

שלא תהא חבורה. אחת חלוקה לחצאין כלומר שלא יהא עיקר תחילת אכילת הפסח אלא בחבורה אחת:

יחיד שהוציא וכו' עד נפטר מלא תעשה ל"ג הכא:

בעי. פריך למה לי כר"ש פטורין מן העשה הא אפי' כרבנן נמי פטורין מן העשה דכיון דבני חבורה נגררין אחריהן אין כאן עשה ול"ת:

שמש שאכל כזית והוא בצד התנור. וה"פ השמש הי' צולהו ושכח והכניס כזית לתוך פיו והוא היה נמנה עליו אם פקח הוא ממלא כריסו דאם יעמוד משם שוב לא יאכל:

תמן. בבבל אמרו דהאי סיפא דברייתא כר"ש אתיא דהפסח נאכל בשני מקומו':
ולא שמיעין. ולא שמעו הא דא"ר הילא:
בתחל'. קודם שהתחילו בני חבורה לאכול שחולקין הפסח אפי' לכמה חבורות:
ופקעה עליהן. ונשברה התתרה וצריכין לילך מבית זה אשר היו שם:
עוקרין הן את חלקן. כ"א נוטל חלקו ואוכל במקומו:
מעתה. שאף לרבנן עיקר איסורא משום אכילה א"כ לא יהא חייב המוציא עד שיאכל:
אתא ר' שמואל. ואמר משמי' דר"י דכן הדין שאינו חייב עד שיאכל:
הדא אמרה. זאת אומרת אפילו לא אכל דאס"ד אכל דוקא:
ה"ג למה לא פסל עצמו מבני חבורה. הרי אכל במקום אחר אלא ש"מ אפילו לא אכל חייב:
אר"י. לעולם דוקא כשאכל ודקשיא למה לא פסל עצמו מבני חבורה שאני הכא כיון שהוציא הבשר מן הבית כבר נפסל הבשר ביציאתו וכשאכל דבר פסול אכל ולא הוה כאוכל פסח בשני חבורות:
ויידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה כיון שהוציאו פסלו:
ויש שובר וכו'. כלומר דתניא יש שובר אחר שובר אין מוציא אחר מוציא אם שבר עצם אחד שני פעמים חייב כדאמרינן לעיל בפרקין אבל המוציא כזית אחד שני פעמים אינו חייב אלא אחת:
או. ל"ג:
הדא אמרה. זאת אומרת כיון שהוציאו פסלו לפיכך אין מוציא אחר מוציא דכשהוציא בפעם שנית ה"ל כמוציא דבר פסול:
ופריך או הדא אמרה אינו חייב עד שיאכל. לפיכך אין מוציא אחר מוציא דאם לא אכלן בראשונה אינו חייב על הוצאתו וליכא לסייע לרבי יוסה מהכא:
פשיטא דא מילתא. פשיטא לן דבר זה:
התחילו אלו. הטהורין לאכול ונטמאו קצת מבני החבורה קודם שהתחילו לאכול זכו הטהורין בחלקן של טמאין ואוכלין כולו:
ולא עוד אלא אפי' התחילו. מקצתן לאכול ונטמאו וישנו עוד טהורין מבני החבורה שלא התחילו לאכול זכו טהורין בחלקן:
אבל התחילו. כולן לאכול ונטמאו מקצתן לא זכו טהורין בחלקן של טמאין:
יחיד מפשיט ידו בכל הבית. יכול לילך בכל הבית בשעת אכילה אבל כל בני החבורה אינן רשאין לעקור ממקומן ולילך לאכול במקום אחר אפילו באותו הבית:

ופריך והא תנינן שתי חבורות. שהיו אוכלין בבית אחד הרי שכל אחת יושבת בבית אחד בשני מקומות:
ומשני לא אמר אלא שתים. שתי חבורות הן אוכלין בשני מקומות בבית א' אבל חבורה אחת אינן רשאין לעקור ממקומן אפילו בבית אחד:
ופריך והא תנינן המיחם באמצע. וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל ואמאי אינו אוכל בכ"מ דהא אמרי' יחיד מפשיט ידו בכל הבית:
ומשני מקום שהשמש מוכיח עליו. כיון שהשמש צריך לחזור את פניו ה"ל כאלו הוא אצל בני חבורתו ואסור לו לאכול עד שיבא אצל' דדינו כאלו בני חבורה כולה נעקרים ממקומן ופריך והא תנינן והכלה הופכת פניה ואוכלת. ולא אמרינן כיון שהופכת פניה ואוכלת הרי היא כבני חבורה האחרת ותהא אסורה לאכול עד שתבא אצל בני חבורה האחרת:
מפני הבושה. היא הופכת פניה ואין דעתה לעקור נפשה ובני החבור' אשר היא יושבת עמהם ולכך מותרת לאכול אפילו בהפיכת פנים:
הדרן עלך פרק כיצד צולין

פרק ח

הלכה א

מתני' **ה"ג שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה**. וה"פ כל זמן שלא פירשה שדעתה בשל אביה תאכל משל בעלה דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה. הלכה רגל ראשון. שלאחר נישואיה שכן דרך הנשואות ללכת לבית אביהן:
תאכל ממקום שהיא רוצה. כגון שאינה רדופה עד הנה לילך לבית אביה תדירה לכך מספקא לן בהי ניחא לה אלא אם כן פירשה:
אפטרופסין. שהיו לו שני אפטרופין והמנוהו זה על פסחו וזה על פסחו:
לא יאכל משל שניהם. לא מפסחו של זה ולא מפסחו של זה דמי נתן רשות לחלק האחד להמנות על זה ואין לו תקנה אא"כ רצו שניהם שימנה עם האחד:
לא יאכל משל רבו. דמסתמא לא היה דעת רבו להימנות חלק החירות על פסחו:
גמ' **ארבעה מחוסרי כפרה**. זב וכו' וקרי להו מחוסרי כפרה משום שאסורין לכנוס למקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן:

מפרישין עליהן חוץ מדעתן. אם היה ראובן חיב קרבן יכול שמעון להפרישו ולהקריבו עבורו בלא דעתו:
שכן אדם מפריש על בנו הקטן. שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וכן בכולן כתיב תורה וכי היכא דאדם מביא על בנו הקטן שאין לו דעת הכי נמי מפריש שלא מדעתו של חבירו:
ופריך הניחא זב וזבה ומצורע מצינו אפי' בקטן אלא יולדת היכי משכחת לה בקטנה:
ויש קטנה יולדת. בתמיה:
מאי כדון. מעתה מנ"ל לר' יוחנן דבמצורע מפריש שלא מדעתו דהא משהיא קטנה אינה ראויה לילד ואם משהביאה שתי שערות כבר יצאה מרשות אביה:
הכי גרסינן מכיון שהביאה כבר יצאה וכו'. וכ"ה בסוטה:
אלא שכן אדם מפריש על אשתו החרשת. וזאת תורת היולדת מוקמינן ליה באשתו שמביא עליה אף על פי שאינה בת דעת:
וכאן סוטה קטנה. כלומר ולא נקט רבי יוחנן גם קרבן סוטה בהדי מחוסרי כפרה משום דאי אפשר למצוא שתשתה כדי לבדוק הבועל:
אין לה רצון. להיאסר על בעלה דפיתוי קטנה אונס הוא:
וחרשת. נמי אי אפשר שתשתה דבעינן שתאמר אמן ותקבל הדברים מהכהן וזה אי אפשר בחרשת:
שנייה היא. שאני קרבנות אלו שבעלה מביא עליה:
דכתיב ושמחת אתה וביתך. וכיון שהוא מעוכב על ידי כך מלשמוח עמה כקרבנו הוא אבל קרבן חבירו לעולם אין אדם מפריש חוץ מדעתו:
אדם קובע על חבירו קרבן נזיר אם הפרישו מדעתו מותר להקריבו שלא מדעתו:
אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. דזימנין דלא ניחא ליה דלכפר במידי דלא דידי':
חטאת חלב. כל החטאות כלולים בחטאת חלב:
מתניתא אמרה כן. כלומר מתניתא נמי דייקא שאין אדם מפריש פסח שלא מדעת חבירו:
מה נן קיימין. במאי עסקינן:
אם בממחין. כשהאשה מוחה איירי מתני' ה"ג סתם האשה ממחה לומר אצל בעלי אני אוכל אלא בשאינו ממחין. וה"פ למה תני במתני' סתמא תאכל משל בעלה וכי סתם אשה רוצה דוקא בשל בעלה אלא ודאי בשאינו ממחין איירי מתני' ואפ"ה קאמ' דתאכל משל בעלה אפי' שלא מדעתה:
מתניתא בממחין. סתמא דש"ס קאמר לעולם מתניתין בממחין והא דקתני תאכל משל בעלה איירי ברגל רדופין וכדמסיק לקמן:

לית הדא. דרבי יוחנן דלעיל דאמר ד' מחוסרי כפרה מפריש עליהן שלא מדעתן שכן אדם מפריש על בניו הקטנים שלא מדעתן וכיון דאדם מפריש על אשתו פסח שלא מדעתה ח"כ מפריש גם על חבירו שלא מדעתו וקשיא לר"א דאמר אינו מפריש שלא מדעתו:

ומשני שנייא היא פסח וכו'. שאני פסח מחטאת:

פסח. ראוי שתתכפר בו לכשיגדיל אם נתגדל בין הפרשה לשחיטה וה"ל כאלו הפריש על הגדול הלכך על הגדול אחר אינו מפריש שלא מדעתו אבל חטאת זה שהפריש על הקטן אינו ראוי שיכפר בו לכשיגדיל דחטאת שמפריש על חטא זה אינו ראוי לחטא אחר:

ברגל רדופין שנו. מתני' דתני תאכל משל בעלה איירי ברגל ראשון שאביה רודפת' לילך לבית בעלה הלכך תאכל משל בעלה אפילו בממחין:

רגל שני מהו. שיהיה כרגל ראשון ותאכל משל בעלה דנאמר לעולם כשהולכת בפעם ראשונה לבית אביה הוא רודפת' שתחזור לבית בעלה או דלמא ברגל שני אין אביה רודפת' ותאכל במקום שהוא רוצה:

ופשיט לעולם יש לה רגל רדופין. ואפילו ברגל שני תאכל משל בעלה:

אלמנה. ששחטו עליה בבית חמיה ושחט עליה אביה מהו שיהא לה רגל רדופין ותאכל משל בית חמיה או דלמא כיון שאין בעלה חי אין אביה רודפת':

נישמעינ' מן הדא. תא שמע מסיפא:

הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו'. תאכל ממקום שהיא רוצה וכיון דרישא נמי אוקימנ' לה ברגל ראשון הך סיפא ל"ל הא מרישא שמעי' דוקא בזמן שהיא בבית בעלה אבל הלכה לבית אביה תאכל ממקום שהיא רוצה אלא ודאי סיפא לדיוקא אתי דוקא הלכה לבית אביה ברגל ראשון הוא דתאכל ממקום שהיא רוצה אבל לא הלכה תאכל משל בעלה ואע"ג דתני לה רישא קמ"ל בסיפא דאם לא הלכה ברגל ראשון רגל שני הוה לה כרגל ראשון א"נ סיפא איירי באלמנה וקמ"ל דאף באלמנה אם לא הלכה תאכל משל בעלה:

תיפתר. לעולם לא תפשוט תפרש לסיפא באלמנה שיש לה בנים דמסתמא ניחא לה אצל בניה הלכך אם לא הלכה תאכל אצל בניה אבל באלמנה שאין לה בנים הבעי' במקומה עומדת:

ה"ג פסחן של נשים חובה ודוחין עליו את השבת:

ה"ג ושל עבדים רשות ואין דוחין עליו את השבת:

מצתן מה היא. אם הנשים חייבין במצה או לא:

ה"ג ר"ז אמר במחלוקת כ"ה בקידושין. וה"פ מ"ד פסח חובה סובר נמי מצה חובה מ"ד פסח רשות סובר מצה נמי רשות ופליגי בה רבי שמעון ורבנן וכדמסיק לקמן בברייתא:

דברי הכל. אפי' מ"ד פסחן רשות סובר דחייבין במצה כדמסיק דילפינן היקישא:

ה"ג ושאר כל הימים רשות ר"ש אומר באנשים חובה בנשים רשות:

ונשים הואיל והן בבל תאכל חמץ. דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו':

והנשים פטורות. ומצה מ"ע שהזמן גרמא דכתיב בערב תאכלו מצות:

חומר היא מצות עשה וכו'. מצות עשה הבאה מכח לא תעשה כגון מצה שהיא באה מהיקישא דלא תעשה היא חמירא ודינא כלא תעשה ונשים חייבות בה:

ואתיא וכו'. אמתני' קאי דתנן שחט עליה אביה או בעלה דמשמע מן הסתם אין הנשים שוחטות לבדן אלא עושין אותן טפילה לאנשים אתי' כמ"ד נשים רשות וכדמסיק:

טפילה. חיבור:

ואינה עושה פסח שני. אפי' טפילה לאחרים דלא שייכא ביה מידי ואם אוכלת ממנו הוה פסח נאכל שלא למנוייו:

לבית אבות. איש היינו זכרים ומדכתיב לבית משמע דאם רצו אפילו נשים לבדן ואשה נקראת בית כדאמר רבי יוסי קראתי לאשתי ביתי:

כ"ש לבית. השתא דיחיד עושה פסח כ"ש רבים דר' יוסי סובר שוחטין את הפסח על היחיד:

איש. לפי אוכליו ולא אשה:

פרט לקטן. שנתגדל בין שני פסחים:

ה"ג ואפילו למ"ד פסחן של נשי' חובה שנייא היא וכו'. וכ"ה בקידושין וה"פ ואפילו כמ"ד פסחן של נשים חובה אתיא מתני' והא דתנן שחט עליה אביה שחט עליה בעלה שאני הכא כיון ששחיטת פסחים הוא בפרסום ויש לחוש שיקבע הדבר לחובה שהנשים ישחטו בפני עצמן ויטעו לומר כשם שאין עושין חבורת נשים ועבדים כך אין עושין חבורת נשים וזכרים לכך תקנו שישחוט עליה אביה ובעלה ולעולם חובה הוא ואם אין לצרפן שוחטין עליהן בפני עצמן:

יאכל מן הראשון. דאין אדם מקפיד על סעודתו ותרווייהו ניחא ליה הלכך יאכל מן הראשון שהוא נשחט כדינו והשני בכדי נשחט:

מתניתא אמרה כן. אף אנן נמי תנינא:

ה"ג אי איפשי שתמנה על הפסח וכו' וה"פ אין הרב יכול לומר לעבדו איני רוצה שתמנה כלל על הפסח דאף העבדים חייבין דר' יוסי לטעמי' נשים חובה וה"ה עבדים אבל יכול

לומר לו איני רוצה שתמנה על פסח זה אלא על זה לכך לא יאכל משל שניהם שכל א' יכול לדחותו אצל חבירו:

פעמים. שעבד של שני שותפין נמנה על שלשה פסחים:

היך עבידא. היכי דמי:

צריך להמנות על הפסח. בפני עצמו והוא ממעות של שניהם:

צריך להמנות על פסח אחר. שיהא מחצה מעות שלו ומחצה של רבו:

שחררו שניהן צריך להמנות על פסח אחר. הכל משל עצמו:

עבד מהו שיאכל משלשתן. כלומר מאיזה מהן שירצה:

אם אומר את וכו'. כלומר מאי קמיבעיא לך פשיטא שיכול לאכול משלשתן דאם לא כן לא ימנה על הפסח כלל דשמא ימלך רבו וישחררנו נמצא הקדש פסול מעורב בזבח אלא ודאי דאוכל משלשתן:

ופריך ולא מתניתין היא. שיוצא הרב בהקדש עבדו:

ומשני מתניתין. בששוחט העבד מדעת רבו:

מה צריכא לי'. מאי קמיבעיא ליה בששוחט שלא מדעת רבו:

אין חוששין לקידושיו. דה"ל כמקדש חצי אשה דאינה מקודשת ואם קידש ביום עצמו קידושיו קידושין:

אין חוששין לגירושיו. דה"ל כמגרש אשה שאינה שלו אם גירשה ביום של רבו:

חוששין לגירושיו. וה"ה לקידושין:

דתנינן תמן. פ' הנחנקין:

ר"י מחייב. דכתיב וגונב נפש מאחיו אפי' מקצת אחיו א"כ בקידושין נמי אפי' מקצתו בן חורין אחיו קרינא ביה וקידושיו קידושין:

הלכה ב

מתני' **שחט גדי יאכל ממנו**. ואע"ג דרגיל בטלה כיון דלא פריש ליה עליה סמיך:

יאכל מן הראשון. והשני ישרף:

שכח מה אמר לו רבו. שפירש לו גדי או טלה וזה שכח:

וטלה שלי. ואף ע"ג דמה שקנה עבד קנה רבו איירי שהולך העבד אצל רועה הרגיל אצל רבו ורוצה בתקנת רבו ואומר לו אם גדי אמר לך רבך גדי שלו וטלה שלך על מנת שאין לרבך רשות בו דכה"ג קנה העבד:

שניהם יצאו לבית השריפה. דלא ידיע הי דהאי והי דהאי ואין פסח נאכל אלא למנוייו:

ופטורין מפסח שני. דשחיטה וזריקה מעלייתא היא חדא אהאי וחדא אדהאי וקמי שמיא גליא:

גמ' **דר' נתן היא**. הא דתני במתני' ופטור' מלעשות פסח שני אתיא כר' נתן דקס"ד ששכח רבו בין שחיטה לזריקה דכי מיזדריק לא היה ראוי לאכילה ואפ"ה פטורין מפסח שני ש"מ דזריקה בלא אכילה מהני ואין האכילה מעכבא וכדר' נתן:

ה"ג **תיפתר ששכח רבו בין זריקה לאכילה**. וה"פ לעולם אף כרבנן אתיא מתני' והא דפטורין מפסח שני שרבו שכח לאחר זריקה וכי מיזדריק בכשרות אזדריק:

מתיב חד מרבנן. הקשה א' מן החכמים:

ואמרין הוא הוה. ויש אומרים שחזקי' בעצמו היה המקשה:

ה"ג **שכח מה אמר לו רבו ישחוט גדי וטלה שכח רבו מה אמר לי וכו'**. וה"פ מדרישא איירי קודם שחיטה כדתני ישחוט גדי וטלה סיפא נמי קודם שחיטה וע"כ לומר דר' נתן היא ואפי' בשחיט' בלא אכילה מכשיר:

צריך להמנות על פסח אחר. דסובר ב"ח נידחין:

כל הספיקות דר' נתן אינון. כל מקום שתמצא דבספק פסח דאסור באכילה ואפ"ה פטור מפסח שני דע שהוא אליבא דר' נתן אבל לרבנן חייב בפסח שני:

חוץ מן הזורק דם חטאתו ודם אשמו. בע"פ אחר התמיד דאפי' אליבא דרבנן הפסח כשר:

ספק בלילה זרק. והזריקה פסולה דכתיב ביום זבחכם:

וספק כפרה כיפר. ומותר לאכול בקדשים ואפי' אכילה איתנהו ביה:

הלכה ג

מתני' **על מי שיעלה**. משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון:

ומזכה אחיו עמו. בגמ' מפ' היכי מתמני ומשני כדי לזרזן קאמר:

עד שיזרוק הדם. לעולם יכולין למשוך אפי' אחר שחיטה עד שיזרוק הדם ומודה ר"ש דאין נמנין אלא עד שישחט:

גמ' **לית כאן הריני שוחט**. שלא כיוון אשחיטה כלל דא"כ לבתר דשחיט מי קמיתמני ואיך מזכה אחיו עמו אלא דאיירי קודם שחיטה בשעת הפרשה:

ולמה תנינתה. ולמה תני במתני' הריני שוחט בשביל לזרז בניו אמר הריני שוחט:

והמעות יוצאין לחולין מאיליהן. אף על פי שהנמנה כבר הקדיש מעותיו והממנה כבר הקדיש פסחו ואיך יצאו המעות לחולין אלו היה נותנן בבהמת חולין היתה נתפסת בקדושת המעות והן יצאו לחולין אבל עכשיו מה נתפס תחתיהם שיצאו הם לחולין אלא מתנאי ב"ד הוא שיצאו לחולין:

מה יוצא לחולין וחוזר וקדש. מיבעיא ליה אם התנאי ב"ד שיהא הפסח יוצא לחולין ומה שנותן המעות לפסח נכנס מהפסח בקדושה:

או לכך הקדישו משעה ראשונה. אם יקבל המעות שיצאו לחולין בקדושה שהקדיש בראשונה וה"ל כאלו כבר קיבל המעות קודם הקדישו:
מה נפק מביניהון. כלומר מאי בינייהו הא לעולם המעות יוצאין לחולין:
ומשני הפריש מאה מנה לפסחו והימנה על חמשים. איכא בינייהו:
שאר המעות חולין הן. שהרי כל המעות שהפריש לפסחו יוצא לחולין:
שאר המעות הקדש הן. שהרי הפסח בקדושתיה קאי:
שמואל בר אבא. הקשה הגע עצמך אם הימנה אדם בחנם לא יהיה הפסח קדש שהרי לא הקדישו אלא א"כ יקבל מעותיו:
מה אית לך. א"א לך לומר שיוצא לחולין וכו' אלא ודאי משעה ראשונה הקדישו לכך:
מיליהון דרבנן. דברי חכמים והן דברי רשב"ל דבסמוך נמי סבר כשמואל:
תמן תנינן. בתמורה פ' כל האסורין:
נתן לה כספי' באתננה מותר ליקח מהן קרבן:
אסור. לפי שהן עצמן קריבין ע"ג המזבח וכתיב לא יביא אתנן זונה וגו' בית ה':
נתן לה מוקדשין מותרין. רשב"ל אמר בממנה אותה על פסחו וכו'. וה"פ רשב"ל סובר הא דתנן דמוקדשין מותרין היינו בממנה אותה על פסחו:
הדא אמרה. זאת אומרת שאינו יוצא לחולין וכו' דאס"ד דיוצא לחולין וכו' יהא אסור משום אתנן דהא ממונו הוא אלא ודאי משעה ראשונה הקדישה שיהא המעות חולין אבל הפסח עצמו בקדושתיה קאי:
פתר לה. מפרש להא דרשב"ל דלכך מותרין לפי שלא נכנס לתוך ידה כלום ולא הוה אתנן ולעולם הפסח יוצא לחולין עד שעה שמקדישה:
דתנינן תמן. בנדרים פ' אין בין:
מקריב עליו. המודר הנאה מחבירו מקריב עליו קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות אע"ג דמהנהו שהרי המודר נפטר מקרבן זה מ"מ כיון שלא בא לידו כלום מותר ה"ה ה"נ באתנן לא מיקרי אתנן ומותר:
איתפלגון. פליגי ר"י ורשב"ל:
מקדישין. קדשים בתחלה בי"ט וכדמסיק בסמוך:
הולך לו. בע"פ שחל בשבת הולך אצל מוכרי טלאים ולוקח מהם טלה לפסח:
אצל מוכרי פסחים. שהקדישו כבר מעי"ט:
כמ"ד מקדישין. תחלה בי"ט וה"ה בשבת הלכך לוקח טלה והוא מקדישו בשבת:

יהא אסור משום מקדיש. למ"ד שהולך אצל מוכרי פסחים מאי תיקן הא הקדישן של מוכרי פסחים יוצא לחולין קודם קבלת המעות ואח"כ חוזר ומקדיש א"כ ה"ל כמקדיש בתחלה בי"ט:

ופריך והא תנינן במתני' בביצה אין מקדישין בי"ט. וקשיא למ"ד מקדישין:

במקדיש למחר. הא דאין מקדישין היינו שלא יקדיש היום להקריב למחר אבל להקריב בי"ט מותר:

וחורנה. ואידך:

במקדיש לבדק הבית. הוא דאסור בשבת ובי"ט אבל להקדיש למזבח שרי:

ה"ג ואפי' כמ"ד אין מקדישין במקדיש בעזרה. וה"פ ואפילו כמ"ד אין מקדישין בי"ט מותר ליקח ממוכרי טלאים והא דמקדיש בשבת אין איסור דמקדישו בעזרה ואין שבות במקדש והא דאין מקדישין בשבת וי"ט אינו אלא שבות:

מניין שהן נימנין. כלומר שאין הפסח נאכל אלא למנוייו:

ת"ל במכסת נפשות. לשון מניין כמו במכסת ערכך:

מניין שהן ממנין. עד השחיטה דוקא ולא אחר כך:

נאמר כאן שה. איש לפי אכלו תכוסו על השה:

ונא' במצרים. איש שה לבית אבות:

מה שה שנאמר במצרים חי. דבשעת לקיח' ודאי חי הוא ולא שחוט אף שה האמור במנויין נמי חי ולא שחוט:

מ"ט דר"ש. דאמר במתני' עד שיזרוק הדם:

אלו מתו. מקצת בני החבורה בין שחיטה לזריקה מי לא מתכפרים אינך בזריקה ולא הוה כפסח שמתו בעליו א"כ אף בשמשכו ידיהם נמי שרי דמה בין מתו למשכו ידיהם:

הלכה ד

מתני' **הממנה אחרים עמו על פסחו**. א' מבני החבורה שהמנה אחרים עמו על חלקו בלא דעת החבורה:

רשאין לומר לו טול חלקך. וצא ואכול אתה וחבורתך את חלקך דאית ליה להאי תנא פסח נאכל לשתי חבורות:

גמ' **ידיו יפות**. לישנא מעליא שממהר לאכול הרבה. סינבול. תערובת סעוד' של כל השנה:

אם היו מכירין אותו. שאוכל הרבה אינן יכולין לדחותו שהרי קבלו אותו:

כל מה שיבואו וכו'. כלומר רשאי לקבל כל מה שירצה:

מתניתא אמרה כן. בתמיה וכי מתניתא אמרה כוותך:

ואם ימעט. משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין ובלבד שיהא א' מבני חבורה קיים דאם ימעט משמע שיש שיור:

א' מבני חבורה הראשונה שהיו עליו בשעת לקיחתו:

וא' מבני חבורה האחרונה. והן המניין עליו אחר הלקיחה דקסבר רבי יהודה אין שוחטין פסח על היחיד הלכך מצריך שנים:

בין מן הראשונה בין מן השנייה. דקסבר ר' יוסי שוחטין את הפסח על היחיד:

כמות שהוא. בלא בעלים ואם רצו כולן למשוך ימנו עליו אחרים תחילה אבל לבני חבורה הראשונה לא קפיד קרא:

אין תימר וכו' ואס"ד דהכל מינוייו הם א"כ מאי קא"ר יהודה ובלבד שיהא שם א' מן הראשוני' וכו' הא הכל מינוייו הם ואין חילוק בין ראשונים לאחרונים:

מה נפיק מביניהון. מה איכא בין רב הונא לרבי זעירא:

הפריש פסחו ומשך ידו. ואח"כ חזר ונמנה הוא עם אחר לרב הונא כשר שכיון שהיתה כוונתו מתחלה על כל מי שיבוא הרי זה השני כא' מבני חבורה הראשונה ויכול למנות אף הוא עליו:

לר"ז פסול. דכיון שמשך ידו נשאר הפסח בלא בעלים ואותן שנמנו עליו אח"כ אינן מבעלי' הראשוני' והפסח פסול:

ה"ג על דעתיה דר"ז הקדש יחיד הוא וכו' על דעתיה דרב הונא הקדש שותפין הוא וכו'. וה"פ ותו איכא בינייהו לר"ז כשהקדישו תחלה לא הוה אלא הקדש כל זמן שלא נמנה עליו האחרים והקדש יחיד עושה תמורה כדתנן בפ"ב דתמורה ולרב הונא הוה הקדש שותפין דכשנמנה אח"כ ה"ל כאלו נמנה עליו מתחלה והוה כהקדש שותפין שאין עושה תמורה ואין התמורה קדושה:

ואם לאו פסול. שעל של א' איכא למימר דהוא מאותן שלא למנוייו:

מקום שיש כזית לכל א'. כל מי שמגיע לו כזית כשר ויוצא בו:

ואם לאו. כלומר שאינו מגיע עליו כזית אינו יוצא וכ"ה בבבלי:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

הלכה ה

מתני' **זב שראה שתי ראיות**. שטומאתו טומאת שבעה ואינו טעון קרבן:

שוחטין עליו בשביעי. ואע"פ שלא העריב שמשו והוא שטבל בשעת שחיטה דהא חזי למיכל לאורתא:

ראה שלש. דלא חזי למיכל עד דמייתי כפרה:

שוחטין עליו בשמיני. אם חל שמיני שלו בערב פסח אפילו לא הביא כפרתו ומביאו לאחר שחיטת הפסח דמחוסר כיפורים בע"פ דחי עשה דהשלמה כדאמרן בתמיד נשחט:
שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד תוך י"א יום שבין נדה לנדה דבעיא לספור יום המחרת שוחטין עליה ביום הספירה דכיון שספרה מקצת היום מותר' לטבול אע"פ שמחוסר' הערב שמש שוחטין עלי':
והזבה. שראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום וצריכה לספור שבעה נקיים ולהביא קרבן שוחטין עליה בשמיני ותביא כפרתה קודם שתחשך ותאכל:
גמ' **נדה שוחטין עליה בשמיני**. בל לא בשביעי דנדה אינה טובלת אלא בליל שמיני ואינה ראוי לאכול בערב שהוא משמיני דבעיא הערב שמש אבל בשמיני שריא לאכול בערב:
בועל נדה שוחטין עליו בשביעי. דיכול לטבול ביום:
טהור ביום השביעי שלו. ואינו כנדה עצמה לענין זה דסד"א כיון דכתיב ותהי נדתה עליו לא יהא טהור עד יום השמיני קמ"ל דלא אלא טובל ביום הז' ואוכל בקדשים לערב:

הלכה ו

מתני' **האונן**. כל זמן שלא נקבר המת קרוי אונן ולאחר שנקבר כל יום המיתה קרוי אונן ולילה שלאחריו הוא אונן מדבריה' ולא העמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח לפיכך שוחטין עליו. דלאורתא חזי:
והמפקח בגל. שנפל על אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת:
שוחטין עליו. דבחזקת טהרה עומד עד שידוע שנטמא:
שוחטין עליהם. בחבורת אחרים:
שלא יביאוהו את הפסח לידי פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו ומפקח בגל שמא ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה וחבוש שבא לא יצא וכשחבוש בידי עכו"ם איירי מתני' וחולה וזקן שמא יכבד החולי ולא יוכלו לאכול כזית:
לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהם אם אירע בהם פסול כמו שאמרנו פטורים מלעשות פסח שני:
חוץ מן המפקח את הגל. ונמצא המת תחתיו שחייב לעשות פסח שני:
שהיה טמא מתחלתו. קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ובגמרא מוקי לה בגל עגול שמתחילה האהיל את כולו:
גמ' **בשחבשוהו ישראל**. כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון וכיוצא בו הוא דשוחט עם אחרים:

אבל אם חבשוהו עכו"ם. אפי' עם אחרים אינו שוחט:
בנתון חוץ לירושלים. הא דתנן שהבטיחוהו להוציאו וכו' משמע אבל לא הבטיחוהו אין שוחטין עליו כלל דוקא בשחבוש בבית האסורין שהוא חוץ לירושלים:
אבל בנתון בתוך ירושלים. בבית האסורין לעולם שוחטין עליו דאפשר דמעיילי הפסח להתם ואכיל ליה:
בקדמייתא הוינון אמרין. בראשונ' היינו אומרין ישראל ערל. שנטמא במת מקבל הזאה ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך להזאה אחרת ולא אמרינן הזאה דערלות לא שמה הזאה:
ולא הוינן אמרין כלום. ואין הדבר כן אלא ערל אינו מקבל הזאה:
נאמר כאן. גבי ערל ישראל אז יקרב לעשותו:
ונאמר להלן. גבי עבד ערל אז יאכל בו:
מה אז שנאמר להלן. גבי אכילה ודאי איירי לאחר שמל:
אף אז שנאמר כאן. גבי עשייה נמי לאחר שמל אז שוחטין עליו ולא קודם לכן:
פעמים. שהמפקח את הגל דינו כשאר השנויים במשנתינו שפטור מלעשות פסח שני ומפרש בסמוך כיצד:
ה"ג פעמים שאין נעשה כיוצא בהן פעמים שהן נעשין כיוצא בו בגל ארוך. ונמצאת טומאה תחתיו פטור שאני אומר נזרק עליו הדם ועדיין לא נטמא וכיון שספק הוא פטור דמספיקא אסור להביא קרבן שמא יביא חולין לעזרה:
ה"ג פעמים שאין נעשה כיוצא בהן בגל עגול. וה"פ דמתחילתו האהיל עליו המפקח וחיי' בפסח שני:
אירע בהן. באונן ושאר פסולין השנויין במשנתינו פסול בין שחיטה לזריקה הן כמפקח הגל וחייבין בפסח שני ואתיא כרבנן דר' נתן דסברי בעינן שיהא גברא דחזי לאכילה אפי' בשעת זריקה:

הלכה ז

מתני' **על היחיד**. טעמא מפרש בגמ' אפי' חבורה של מאה. ר' יוסי קאמר לה כלומר לא תליא מילתא דפסח אלא באכילת יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו מאה ואין כל א' מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן:
ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים. טעמא מפ' בגמרא:
גמ' **לא תוכל לזבוח הפסח באחד שעריך**. ודריש באחד באפי נפשיה על היחיד לא תוכל לזבוח:
ופריך מה מקיים וכו'. כלומר ר' יוסי הא קרא דר' יהודה במאי מוקים ליה:

יכול יהא יחיד. שהוא יותר על המחצה טמאים מכריע את הציבור כולו לעשות הפסח בטומאה:

ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. בשביל יחיד לא תזבחנו שיהא אותו יחיד גורם ומועיל בשחיטתו שום צד נטיי':

שאם עבר. ושחט הפסח על היחיד וזרק הדם ובא לשאול פוטרין אותו מפסח שני דקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא:

עבר ושחט וכו'. איבעיא הוא אם עבר ושחט ובא לשאול אחר שחיטה אם מתירין לו לזרוק או דלמא כיון דשלא כדין שחט אין מתירין לו לזרוק ויעשה פסח אחר:

בתיפלה. בעבירות נשים ועבדים משום הרגל עבירה קטנים ועבדים משום פריצותא דמשכב זכר:

שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון. שאין יודעין להזהר כל כך:

מתוך שהן מקולקלין. שהן רגילין לקלקל:

הלכה ח

מתני' **אונן טובל ואוכל את פסחו לערב**. דאין אנינות מן התורה אלא ביום שנאמר ואכלתי חטאת היום יום אסור ולילה מותר וטבילה בעי מתוך שנאסר עד עכשיו בקדשים אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים דאנינות לילה אסורה מדרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת:

השומע על מתו. יום שמועה הוי אונן מדרבנן:

ומי שליקטו לו עצמות אביו. אמרינן במועד קטן מתאבל עליהן כל היום ולערב אין מתאבל עליהן:

טובל ואוכל בקדשים. לערב דאפי' יום גופיה הוא מדרבנן הלכך בלילה ליכא אנינות:

כפורש מן הקבר. וצריך הזאה שלישי ושביעי:

גמ' **אבל אם נעשה אונן לאחר**. זריקה כבר הורצה ולא יטבול לאכול פסח לערב דעד כאן לא התירו חכמים לאונן שיאכל פסחו לערב אלא לפי שלא העמידו דבריהם במקום כרת וכיון שכבר הורצה אין כאן כרת אלא מצות עשה דואכלו את הפסח בלילה הזה והרי הוא ככל הקדשים:

איזו היא אנינות. דאסור בקדשים:

ה"ג אשכחת קלת וחמרת על דר'. וה"פ כי דייקינן מצינו קולא וחומרא לדעת ר' וקולא וחומרא לדעת רבנן:

מת ונקבר בשעתו. כלומר שנקבר מיד לרבי מותר מיד לאחר הקבורה אפילו בו ביום ולרבנן אסור כל היום הרי קולא לר' וחומרא לרבנן:

מת ונקבר לאחר ג' ימים. לרבנן אינו אסור אלא אותו היום שמת ושאר כל הימים מותרין ולרבי אסור עד שיקבר:

שאינו אסור אלא אותו היום. דר' לקולא פליג ואמר דלאחר קבורה אפי' בו ביום מותר אבל מודה מיהת דלאחר אותו היום אפי' לא נקבר מותר:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

שהרי אונן טובל ואוכל את פסחו לערב. ואס"ד דאוריית' וכי יש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה:

והרי אנינות יום עשו אותה תורה. לר' פריך הא מתניתין שמעינן נמי דאנינות יום אפי' לאחר קבורה מן התורה מדקתני ואוכל את פסחו לערב משמע אילו הוה אכילת פסח ביום לא הוה שום צד היתר לאונן ל"א דסובר דהאי לערב אף אטבילה קאי שתהא לערב ומשני תיפתר תפרש למשנתינו דלכך תני לערב דאיירי בשנקבר עם דמדומי חמה ואין פנאי לטבול ולאכול ביום וליכא למשמע מיניה כלום:

אין אנינה אלא למת. לא שייך לשון אנינות אלא לגבי מת:

ואנו ואבלו פתחיה. שלא יהיו זכרים שם לשמור העיר שמתו כולם:

ופריך והכתיב ואנו הדייגים וכו'. משמע דשייך אנינות אפי' על הפסד ממון:

כיני מתניתא. כך היא הברייתא אין אנינות טמאה לאכול בקדשים אלא כשהוא אונן על המת וכדפרישית במתני' יום שמועה. ששמע שמת לו מת ביום קבורה. ובששמע בתוך ל' איירי מתני' לקרע וכו'. שהוא חייב בקריעה ולנהוג דיני אבילות כגון כפיית המטה ואינך:

ה"ג ולאכילת פסחים הרי הן כליקוטי עצמות וזה וזה טובלין ואוכלין בקדשים לערב. וכ"ה בבבלי בזבחים:

ופריך וליקוטי עצמות טובל ואוכל בקדשים. מיד תנן במתני' ולמה תני בברייתא שטובל ואוכל בקדשים לערב:

ומשני תיפתר. תפרש לברייתא שנקבר משחשיכה שנקברו העצמות משחשיכה ואפ"ה טובל ואוכל שלא החמירו בליקוט עצמות שאפילו ביומו מותר:

ה"ג וזה וזה טובלין ואוכלין בקדשים. וקס"ד זה וזה היינו יום ליקוט ויום קבורה:

ופריך וקבורה אוכלת בקדשים. בתמיה הא תנן במתני' טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים:

תרתיהון בשמיעה. זה וזה תרווייהו בשמיעה איירי ששמע שמת לו מת אתמול ושמע שליקטו לו עצמות מאתמול אוכל בקדשים מיד אבל בששמע שמת לו מת היום או שליקטו לו עצמות היום אוכל בקדשים לערב אבל בשנקבר מתו היום אינו אוכל בקדשים לערב:

ממקום למקום. ממקום שהיה מונח תחילה למקום אחר:

אין בו משום ליקוטי עצמות. שהוא נקבר בארון שהיה שם מתחילה:

בארון של אבן. שהוא כקרקע:

אבל בארון של עץ. ה"ל כליקוטי עצמות שלוקח אותן ממקומן וקוברן במקום אחר:

ואפי' בארון של עץ וכו'. שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי עצמות אם העביר באפיקריסין דודאי אין דרך להניחם כך:

אפיקריסין. מלבוש שלובשים סמוך לבשר:

כשמועון. כמשמעו שמלקט עצם אל עצם ואפילו המעבירין באפיקרוסין אין בו משום ליקוט עצמות:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

אין שמועה לליקוט עצמות. אם שמע שנלקטו עצמות אבותיו אינו מתאבל עליהם אם לא היה שם בשעת הליקוט:

והוא ששמע. ביום מחר שלאחר ליקוט עצמות אבל אם שמע ביום שנלקטו מתאבל עליהם אע"פ שלא היה שם:

ויש שיעור לליקוט עצמות. כמה ילקוט כדי שיתאבל עליהן או דלמא אין שיעור ואפילו כל שהוא חייב להתאבל:

ניקומכי. שם חכם:

לקרוע ולהתאבל כר' אחא. דסובר דכל דיני אבילות נוהגין בליקוט עצמות:

ושלא להיטמו' כר' יוסי. דר' הלל כהן היה והורה לו ר' מנא שלא יטמא לעצמות אביו שאין זה בכלל קבורה שמטמא להן:

מה שהן אומרים בבית הכנסת. ברוך מנחם אבלים:

מה שהן אומרים בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדין סביב:

קילוסין. שמספרים בשבחו של הקב"ה שממית ומחיה וי"א דמספרים ומשבחים בשבחו של מת לפי מה שהוא:

אתם ושביכם. במדין כתיב:

עד שנכנסתם לברית. דקודם מתן תורה לא היו מטמאים:

מה אתם כשבאתם ממלחמה הייתם טעונין הזאה שלישי ושביעי כדכתיב ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים:

ואינו מחוור. ואין היקש זה ברור אליבא דב"ה אלא אסמכתא בעלמא:

מודיי ב"ה. ומודים ב"ה שאם עבר וזרק הדם על גר שנתגייר בערב פסח שהורצה אי ס"ד דמדאורייתא טמא למה הורצה:

נזיר שנטמא בספק רשות היחיד אלו היה ודאי רה"י וספק טומאה היה טמא דספק טומאה ברה"י טמא אלא שהיה ספק רה"י:

ואינו בפסח. אלא בשאר ימות השנה:

הנזיר מגלח. דכיון שצריך למנות ג' וז' הוה נמי טמא לענין זה שמגלח:

ה"ג חייבין עליה על ביאת המקדש. והא ודאי דאינו מביא קרבן אלא על הודאי ולא על הספק:

היידינו ספק. כלומר איזהו ספק שהנזיר מגלח עליו:

ראשה דפירקא. ספק הנזכר בראש פרק ח' דנזיר שאמר אחד ראיתי אחד מכם שניטמא ואיני יודע איזה מכם:

ההן דהכא. הך דהכא שניטמא בספק רשות היחיד:

ה"ג יחיד שנטמא בספק רשות היחיד בפסח. ידחה לפסח שני דה"ל כטומאה ודאי:

משלחין לדרך רחוקה. דה"ל כספק טומאה וכיון שהוא בדרך רחוקה אינו עובר כלל על שאינו עושה הפסח וגם אי לאו דה"ל בדרך רחוקה לא הוה מקריב גם בשני:

נטמא בטומאת בית הפרס. שהוא ג"כ ספק משלחין אותו לדרך רחוקה:

יעשו בספיקן. כלו' שהטהורים יעשו. לעצמן והטמאים יעשו לעצמן:

לא אמר ר' הושעיא אלא לחומרא. שאף הטמאים יעשו בראשון וכדפרישית:

ערל. ישראל שנטמא מזין עליו ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך לחזור ולהזות ואוכל בקדשים ולא אמרינן הזאת ערלות לא שמה הזאה:

שכן מצינו באבותינו. בפסח גלגל בימי יהושע שקבלו הזאה מטומאת מת כשהן ערלים שרוב הציבור טמאים היו שנטמאו באבותיהן שכל יוצאי מצרים מתו במדבר ואלו בניהן:

אתיא כמ"ד באחד עשר מלו. ובעשרה לא מלו משום חולשא דאורחא דכתי' והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש וכיון דמלו בי"א לחדש ועשו פסח עכ"ל דהזייה הראשונה של שלישי היתה ביו"ד לחדש קודם שנימולו:

ברם כמ"ד בעשירי מלו. א"כ הזה עליהם בו ביום לאחר שנימולו והזה עליהם בע"פ שהוא השביעי והיו להן ד' ימים כמשפט בין הזאה להזאה:

מ"מ לא מנו להזייה ערלים. מ"מ התחילו למנות יום ראשון ושני כשהיו ערלים וכיון שכן אף הזייה עצמה כשירה בערל:
בכהן ערל שהיזה. על טמאים והכשירו הזיותיו וכ"ש שהוא עצמו מקבל הזייה:
איסרטיוטות. חיילות היו שומרים שערי ירושלים כל היום והיו טמאים בטומאת הנכנסין והיוצאין וטבלו בע"פ ואכלו פסחיהן לערב דשוחטין וזורקין על טבול יום:
הדרן עלך פרק האשה

פרק ט

הלכה א

מתני' **שאלו פטורין מן הכרת**. הטמא או שהיה בדרך רחוקה פטרן הכתוב מלעשות פסח ראשון ועיקר כרת בפסח ראשון הוא לפיכך אם לא עשו השני פטורין מן הכרת:
ואלו חייבין בהכרת. שוגג או האונס חייבין היו בפסח הראשון אלא שהשגגה או האונס עכבתן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין כרת:
גמ' **טמא לנפש**. כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני:
עד כדון כר"ע. שהוא דורש כפל לשונות שבתורה שהן ריבויים:
כר' ישמעאל. דאמר דברה תורה כלשון בני אדם מניין לרבות שוגגין ואנוסים שעושין את השני:
ומשני תני ר"י לא טמא לנפש כהרי דרך רחוקה. דגברא לא חזי:
ולא הרי דרך רחוקה כטמא לנפש. שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה:
והאיש. אשר הוא טהור לרבות את המזיד:
אנן תנינן. במתני' שגג או נאנס. דמשמע אבל מזיד בראשון לא יעשה השני ורבי חייה תני בברייתא שגג או הזיד מי פליג אמתני' או לא:
מתניתא אמרה כן. אף ממתני' שמעינן דאף המזיד יעשה השני:
מה אית לך חייב בהכרת. מי הוא שחייב בכרת המזיד שמעינן דאף במזיד איירי מתני' וכר"ח:
ה"ג תלמוד לומר טמא ריבה. יהיה איזה טמא שיהיה יעשה השני:
מה ת"ל טמא נפש. כיון שסופינו לרבות הכל:
ואין ציבור טמא נפש נידחין לשני. אלא עושין בראשון:
טמא זיבה וטמא צרעת. ציבור שהן זבין ומצורעין נידחין לפסח שני:
טומאת עכו"ם עשו כזבין ומצורעין ונדחין לפסח שני:
ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. ל"ג ליה:

שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני. שנא' ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני:
רבת מאפרים ומנשה. לא הטהרו מפני טומאת עכו"ם שנטמאו בימי אחז ש"מ דטומאת עכו"ם כטומאת זיבה ורוב ציבור זבים ומצורעים עושים השני:
מעברין את השנה מפני הטומא'. כגון שהיה הנשיא חולה ואמדוהו למות ע"פ או שני ימים קודם ויהיו טמאים או שהיה רובן טמאים סוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך ועושין בטומאה:
ה"ג מ"ד מעברין מה מקיים. הא דכתיב בחזקיה כי אכלו הפסח בלא ככתוב הא כדין עברוהו:
ומשני שעיברו ניסן. לאחר שקידשו לשם ניסן חזר ונמלך ועשאו אדר שני ואין מעברין אלא אדר:
ואתיא. כי האי דא"ר סימון מ"ד שעיבר חזקיה מפני טומאת מת אתיא כרבי סימון:
מצאו תחת המזבח. והיו הכהנים וכלי שרת שבמקדש טמאים בטומאת מת ולא היה פנאי לטהר הכל:
שהיו חקוקים בששר. מצויירים בששר ולא היו נכרים בהדיא אלא ע"י בדיקה מרובה:
הכין לדרוש וכו'. ולא כטהרת קדש:
לא יצא ידי טהרת קדש. לטהרה מכל טומאת עכו"ם שאע"פ שהיה משרש אחריה לא היה ביכלתו לשרש הכל:
וחורנא. ואידך אמר דבשאר מעשים טובים הוא שהכין לבו אבל בטהרת קדש כדהוה ליה למיעבד לא עביד ואלו היה מחפש אחריה בכל כחו היה מבערה לגמרי:
כתת נחש הנחושת. כדכתיב בדברי הימים לפי שהיו טועים אחריו:
גריר עצמות אביו. משום כפרה ולא קברו בדרגש ומטה נאה מפני קדוש השם שיתגנה ויוסרו הרשעים:
גנז טבלה של רפואות. שהיו צורות חקוקין על הטבלא מה שיעשה לצורה ההיא ויתרפא מחליו וזהו עון גדול:
קיצץ דלתות ההיכל. ושיגרם למלך אשור שוחד להציל ירושלים מידו:
ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' ואע"פ שעדיין לא הבטיחו וגנותי על העיר הזאת מ"מ מלכי אשור הבל וריק יעזורו:
וסתם מי גיחון עליון. כדכתיב למה יבואו מלכי אשור ומלכי מצרים וימצאו מים לשתות:
ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' שכבר נאמר לו וגנותי. על העיר הזאת להושיעה:
עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנם ניסן נמלך ועשאו אדר שני שנאמר כי לא יכלו לעשות הפסח וכו' כי רבים אשר לא הוטהרו עדיין מטומאות שהחזיקו בימי אחז אביו:

ולא הודו לו. שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים זה ניסן ואין אחר ניסן דמאחר שהגיע אותו חדש אין מזיזין אותו:

וחציין טמאים. היינו טמאי מתים:

כטמאין אצל טהורין. והוה להו חציין טמאין וחציין טהורין טהורין עושין בראשון והטמאין עושין את השני. ה"ג כטמאין אצל טהורין והטהורין עושין את הראשון וזבין נידחין לפסח שני דסובר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה:

אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. ואין הזבין עושין את השני אפילו טהרו ומתו מן הטהורים בין שחיטה לזריקה עד שהטמאים הרוב:

אחר מי את מהלך. אחר איזה רוב נלך אם אחר רוב שהיה בשעת שחיטה או אחר רוב דהשתא:

אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיניה א"ת אחר שחיטה אינן עושין בטומאה דהא אז היו רוב טהורין:

הלכה ב

מתני' **מודיעין**. שם העיר:

נקוד על ה"א. שברחוקה וכל ניקוד למעט הדבר בא דמשמע סמיוה להך תיבה מהכא וי"מ לדרוש רחוקה ה' אמות שאפילו אינו רחוק מאסקופת העזרה אלא ה' אמות בלבד בסוף הקרבת קרבן נדון בדין דרך רחוקה:

גמ' **איתפלגון**. פליגי ר' חייה ובר קפרא:

כדי שיבוא ויאכל. כל שיכול לבוא בשעת אכילה דהיינו כל הלילה או עד חצות לא הוה ליה דרך רחוקה:

כדי שיבוא ויזרוק. דהיינו עד שקיעת החמה:

ואפילו כמ"ד עד שיבוא ויאכל. לא כדס"ד שיהא רחוק כל כך עד שיכול לבוא בלילה אלא כל שהוא בתוך התחום שהוא אלפים אמה קודם חשיכה שאז יכול לבוא בלילה דסובר יש תחומין בי"ט:

ורגליו רעות. שהוא חולה ברגליו:

יכול יהא חייב. כרת אם שגג ולא עשה השני:

ת"ל וחדל דוקא. כשחדל במזיד בראשון הוא דחייב כשגג בשני אבל אם לא חדל במזיד בראשון פטור:

והסוס בידו. שיכול לבוא במרוצה:

יכול יהא חייב. כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה וגם לא עשה השני:

וחדל לעשות. כל שהוא עושה דבר בשעת עשייה כדי שיהא נחדל מעשיית הפסח חייב יצא זה שבמה שעשה וקדם זמן עשייה הוא חדל בשעת עשייה:

שניהן. ר"א ור"ע דמתני' דורשין מקרא אחד:

ה"ג דורשין ריחוק ריחוק חד אמר וכו'. וה"פ נאמר בפסח בדרך רחוקה ונא' במעשר שני כי ירחק ממך המקום מ"ד לאסקופת העזרה יליף מה להלן במעשר שני חוץ למקום הכשירו שהוא ירושלים אף כאן חוץ למקום הכשירו שהוא בעזרה ומ"ד חוץ לירושלים שהוא מקום אכילתו אף כאן חוץ לירושלים שהוא מקום אכילת הפסח:

חברייא בשם ר' יוחנן. אמרין טעמא דר"א מדכתיב ובדרך לא היה משמע כל שהוא בדרך אף על פי שעכשיו הוא קרוב למקום העשייה א"נ כל דהו דרך משמע:

כשהוא מזהיר. בריש הפרשה כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה:

ה"ג כשהוא עונש וכו'. וה"פ ולמטה גבי עונש כתיב ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ולא כתיב ובדרך רחוקה לא היה ללמדך שאף אם הוא מאסקופת העזרה ולחוץ אין כאן עונש:

בשעה שהכתב רבה על הנקודה. כגון כאן שאין נקוד אלא הה"א שברחיקה:

ומסלק את הנקודה. האות שהנקודה עליה את מסלק כאלו אינו:

ובשעה שהנקודה רבה על הכתב. שנאמר ויאמרו אליו איה שרה אשתך ונקוד אי"ו שבאליו:

את דורש את הנקודה. שאף לשרה שאלו איו אברהם אישך:

ומסלק את הכתב. כאלו הלמ"ד שבאליו אינה כתובה כלל:

את דורש את הנקודה. לומר שבאה לעקור כל התיבה שאינה כמשמעה כגון ה"א שברחוקה אתא למימר דאין פי' רחוקה ממש כמשמעה אלא מעזרה ולחוץ והא דמסיים איש רחוק דברי רבנן הם:

הלכה ג

מתני' **חמץ ומצה עמו בבית**. בגמרא יליף לה לטעמא דכולא מתניתין:

גמ' **כתיב**. בפסח שני לא ישאירו ממנו עד בקר דמיניה שמעינן שמצוה לאכול הפסח וזהו מצות עשה שבו שבפסח עצמו:

ועצם לא תשברו בו נמי מצות לא תעשה שבפסח עצמו:

יכול שאני מרבה לביעור חמץ וכו'. שהן מצות שחוץ מגופו של פסח:

הכי גרסינן דרבי ישמעאל אמר פרט וכלל הכל בכלל. וה"פ כאן כתיב תחילה לא ישאירו ממנו ואחר כך כתיב ככל חקת הפסח וסד"א דנעשה כלל מוסיף על הפרט

ומרבינן הכל לכך כתיב על מצות וגו' ללמדך שאין לך במצות שעל גופו אלא אלו דאל"כ כל הני פרטי ל"ל:

ה"ג בין על הראשון בין על השני ענוש כרת ואית תניי תני על השני אינו ענוש כרת אלא א"כ לא עשה את הראשון מ"ד וכו':

חטאו ישא בשני. והכי מפרש לקרא וחדל לעשות הפסח ונכרת דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו האמור בפרשה זו והיינו פסח שני וכי משמש בד' לשונות ולשון דהא אחת מהן:

חטאו ישא בראשון. דמפרש במועדו היינו פסח ראשון דכתיב ביה במועדו ואז חטאו ישא:

חטאו ישא בין על הראשון בין על השני. וה"ק וחדל לעשות הפסח ונכרת דלא עביד בראשון אי נמי קרבן ה' לא הקריב בשני חטאו ישא ומפרש כי בלשון אם כמו כי יקרא ולא אתי לפרושי טעמא למלתא קמייתא כמו ללשון דהא:

כי את קרבן וכו'. מפרש כי בלשון אי וקסבר לאו מלתא אחריתי היא אלא כרת דקמא תלי ביה ונכרת במזיד דראשון אם קרבן ה' לא יקריב גם בשני:

בא ליל פסח ללמד על מפלתו של סנחריב. שתהיה כליל פסח ולמדים ממנה שליל יום טוב של פסח טעונה הלל באכילת פסח:

מה זה. מפלתו של סנחרב צריך הלל על הנס אף ליל פסח צריכה הלל:

ואי מה זה פסח ראשון טעון חגיגה. אף פסח שני כן:

את שהוא טעון הלל. והיינו ליל של פסח ראשון שהוא יום טוב ומקודש טעון חגיגה אבל ליל פסח שני שאין טעון הלל אינו טעון חגיגה ודוחה את הטומאה. כך שנו בברייתא. ופריך אמרת כל עצמו של פסח שני לא בא אלא מפני הטומאה שהי"ל בראשון ואיך יחזור ויעשה בטומאה הלכך לא תני במתני' אלא ודוחין את השבת אבל טומאה אין השני דוחה:

הלכה ד

מתני' **לא יאכלו ממנו זבין**. דגבי פסח כתיב טמא לנפש איש נדחה ואין ציבור נידחין אבל גבי זבין אפי' ציבור נידחין וכדאמרינן לעיל בר"פ:

ואם אכלו פטורים מכרת. דאוכל קדשים בטומאת הגוף כדיליף בגמ' אבל מביאת המקדש לא פטרינהו רחמנא:

ור"א פוטר. אף מכרת דביאת המקדש וטעמא יליף בגמרא:

גמ' **רבי מאיר מחייב**. אם אכלו ממנו זבין:

את שהוא מותר לטהורים. כלומר שנאכל לטהורים דוקא ולא לטמאים:

את שאינו מותר לטהורים. אע"פ שנעשה בטהרה:
אכל עולה או אימורין. של שאר זבחים בטומאה מאחר שאין מותרים לזרים שהרי הן נשרפין על גבי המזבח אין חייבין עליהן משום טומאה ואין בהן אלא קרבן מעילה:
נכנס. הזב למקדש בליל פסח או בערב פסח קודם שש שאינו זמן שחיטה ודאי חייב:
ה"ג אמר רבי יוסי אין יסבור ר' שמעון כרבי אליעזר. ודאי דבר זה דרבי שמעון מודה לרבי אליעזר שפטורין נמי על ביאת מקדש:
בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא. מקיש קדש למקדש:
ה"ג אין יסבור ר' אליעזר כר' שמעון. וגם זה ברור דר"א סובר כרבי שמעון דפטורין על אכילת הפסח מהיקישא דלעיל:

הלכה ה

מתני' **מקחו בעשור**. אומר שה זה לפסח דכתיב בעשור לחדש הזה וגו':
ה"ג וטעון הזייה באגודת אזוב. לילה אחת ופסח דורות נוהג כל ז'. חסורי מחסרא והכי קתני ונאכל בחפזון בלילה אחד וחמוצו כל היום ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבעה דפסח מצרים כתיב ולא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים קרי ביה לא יאכל חמץ היום שאתם יוצאים בלבד:
גמ' **דוקים ותבלולים**. מומין הם כדכתיב או דק או תבלול בעינו:
פוסלין בו. בפסח מצרים:
דכתיב שה תמים. בפסח מצרים דמשמע תמים מכל מום:
מה מקיים שה תמים. כלומר ל"ל קרא ואי ללמד שיהא שלם באיבריו אבל מום אין פוסל בו הא אפילו בקרבנות בני נח אינו כשר חסר באיבריו:
לא כן. וכי לא כך א"ר יסא:
מכל החי מכל בשר. אמרה תורה לנח הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה:
ומשני תמן גבי בני נח היו מקריבין הבהמות על גבי המזבח לכך פוסל בהן מום:
ברם הכא. אבל גבי פסח מצרים לא היו מקריבין על גבי המזבח וסד"א דאף חסר כשר לכך איצטריך שה תמים:
ר' חונה בשם ר' ירמיה מכיון שכתיב בה כפרה כקדשים כמי שיש מהן למזבח. ל"ג ואגב שיטפא דפ' עגלה ערופה שיש שם כסוגיא דהכא נכתב כאן:
ותני כן. ותניא נמי הכי כמאן דאמר דמום פוסל בו דאף הכא היה מהן למזבח:
משקוף ושתי מזוזות. הרי כאן שלש:
סף כלי וסובר כמ"ד שלש היו:
סף. היינו אסקופה וסובר כמ"ד ד' מזבחו' היו:

ואת הסיפות וגו'. והוא מין ממיני מזרקות:
בתתם ספם את ספי. והיינו סף הבית דכתיב בסיפיה דקרא ומזוזתם אצל מזוזותי:
מה מקיים סף כלי. דלא שייך לומר מן הדם אשר על האסקופה:
מביא סף כלי וכו'. מקרא דייק ליה מדכתיב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל ב' המזוזות מן הדם אשר בסף תרתי ל"ל אלא סף ראשון כלי והשני אסקופה:
אין גיזה תמימה. ואפילו השה גזוז תמים מיקרי:
להוציא את החלקים שבהן. וקס"ד להוציא צאן חלק בלי צמר:
להוציא מה שחלקה לך התורה לאיסור כגון רובע ונרבע וכיוצא בהן אבל שה גזוז כשר לקרבן:
אף ר"י הגלילי. סובר כתנא דמתני' דפסח מצרים אין חמוצו נוהג אלא יום א' שנאמר ולא יאכל חמץ. וסמיך ליה היום אתם יוצאים:

הלכה ו

מתני' **שמעתי**. מרבותי:
שתמורת הפסח קריבה. שלמים אחר הפסח:
ותמורת הפסח אינה קריבה. ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא רועה עד שיסתאב במום ותמכר ויביא בדמיה שלמים דמותר הפסח קרב שלמים:
ואין לי לפרש. שכחתי על איזו שמעתי תקרב ועל איזו שמעתי תרעה:
הפסח. שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא ראשון קודם שחיטת השני שהי' עומד לפנינו בשעת שחיט' הרי קבעתו שעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר פסח אלא פסח עצמו:
וכן תמורתו. אם המיר בו בהמת חולין אחרי כן הרי הוא כמוהו ואין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו:
לאחר שחיטת הפסח. כלומר לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויקרב הוא עצמו שלמים:
וכן תמורתו. וה"ה דה"מ למתני בפסח עצמו יש פסח קרב ויש פסח שאינו קרב:
גמ' ר' יודן מקשה מאי מספקא ליה לר' יהושע הא אף באשם הדין כן דקיי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה ותמורת חטאת קודם כפרה מתה כדתנן ריש פ"ג דתמורה אבל לאחר כפרה אין החטאת שאבדה עושה תמורה הלכך באשם קודם כפרה תרעה ולאחר כפרה היא עצמה קרבה עולה:

פסח שהקריבה בשחרית אינו פסח. בא לתרץ דלכך מספקא ליה לרבי יהושע בפסח דהא תמורת פסח בשחרית של ארבעה עשר נמי כלאחר כפרה הוא ואפ"ה אינה קריבה אבל תמורת אשם דין הוא דקודם כפרה תרעה דאף עולה ואשם שהקריב שחרית עולה היא הלכך לעולם חל התמורה:

המיר בו. בפסח בשלשה עשר בניסן:

תמורתו קריבה שלמים. דקודם זמן שחיטת הפסח כלאחר כפרה הוא וקרבה שלמים:

חייליה דרב ושמואל. כחו וראייתו של שמואל מהא:

אין תימר. ואס"ד המיר בו בי"ג קריבה שלמים:

ה"ג ויתיבניה לא מוטב ללמד תמורת פסח מתמורת פסח ולא ללמד תמורת פסח מפסח. וה"פ ה"ל לרבי יהושע להקשות דטפי יש לנו ללמד תמורת פסח שנמצא קודם שחיטת הפסח מתמורה שהמיר בו בי"ג ולא ללמד מפסח עצמו שנמצא לאחר שחיטת פסח אלא ודאי דאף אם המיר בו בי"ג כשיבוא חצות קובע אף התמורה ותרעה:

בי"ג. לאו דוקא קודם חצות א"נ סובר דאף בכל יום י"ד ה"ל כזמן שחיטה דהא בן בתירא פוסל בשלא לשמו בשחרית כאילו נשחט בשחרית:

תמן תנינן. תמורה ריש פ"ד ומייתי לכאן דס"ל כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים וכל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה:

ושאבדה ונמצאת בעלת מום. קודם שנתכפר באחרת ימותו כולם:

וולד חטאת. פליגי בה:

ציבור שהפריש נקבה. לחטאתם וכל חטאת ציבור אינן אלא זכרים:

נשיא שהפריש שעירה. וקרבנו שעיר:

לא קדשה. לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים לפיכך וולדה קרב:

חייליה דר' יוסי. ראייתו של רבי יוסי דמקדשה:

מהא. דתנן בתמורה פ"ב אין את וכו':

שאין הציבור מביאין נקבה. לחטאת:

יאית אמר רבי ירמיה. דלא קדשה:

ולא רבי שמעון היא. מאן דאמר אין את יכול וכו' רבי שמעון הוא דקאמר ליה:

דר' שמעון אמר. המפריש נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים משום דאיכא שם עולה עליה בעולת העוף ותרעה ותימכר במום אבל ציבור ונשיא אינן ראויין לקרבן נקבה אינו קדוש כלל:

ותמורת חטאת. פליגי בה בפסח לענין תמורה:

כיי דמר וכו'. כלו' איכא נמי בפסח דקרב שלמים ואתיא כי האי דא"ר הילא:

גופו קרב שלמים. דאזדא ליה קדושתיה וה"ל כאלו עבר זמנו:
כל עמא מודיי. הכל מודים:
ושעיברה שנתה. מצינו נמי בפסח דהוא עצמו קרב שלמים:
כי הא דאר"ח. לעיל בשעיברה שנתה בין ראשון לשני כשר לשם שלמים ופטור אם קרבו בשבת:
בשעיבר זמן כפרתו. כגון שמתו הבעלים הוא דכשר לשם שלמים:
ושאבדה ונמצאת. לאחר כפרה:
ברי מותר. ודאי מותר לכ"ע להקריב לשלמים וכדתנן במתני' דאפי' ר"י לא פליג עלה וכן א"ר יסא בשם ר"י:
לא מסתברא. בהך בעל מום דתני במתני' דכיון דבעל מום כאבוד דמי תרתי ל"ל דכיון דתני אבוד ממילא שמעינן בעל מום:
א"ל. אף אני סובר כוותך:
מצוה להקריב את הראשון. ואף ע"פ שהופרש השני קודם חצות וכי מטי חצות תרווייהו איחזו כי הדדי דהא כל כמה דלא מטא זמן שחיטת הפסח לא איחזי קמא:
מצוה להקריב את השני. שמאחר כשהפריש לא היה הראשון שם אזדא ליה חשיבותיה והשני במקומו עומד:
ותני שמואל כן. דהא דתני מצוה להקריב השני לאו השני דוקא קאמר אלא אף השני אם הוא המובחר:
ויביא בדמיו שלמים בט"ז. אבל הוא עצמו אינו קרב שלמים:
הוא עצמו יקרב שלמים. ואין צריך לרעות:
אתיא דרבי. דבסמוך כר' אליעזר:
הכי גרסינן ושמואל תניתא בשיטתייהו דרבנן דתני המפריש חטאת ואבד והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצא הראשונה והרי שתיהן קיימות אחת מהן תיקרב והשנייה תמות דברי ר"א וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצא לאחר שכיפרו וכו'. וה"פ דר' לעזר כר' דאמר השניה תמות א"כ בפסח קרב שלמים דכל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ושמואל כרבנן דאף בחטאת השנייה תרעה וכל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה דהכי סבירא ליה לשמואל וכמפורש בבבלי דף צו ע"א:
אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בה הבעלים. אבל קודם כפרה השנייה תרעה:
ואין המעות הולכות לים המלח. כגון שהפריש מעות לחטאתו ונאבד והפרי' אחרת אם נמצאות שתיהן קודם כפרה והקריב אחת מהן השני יפול לנדבה אבל אם נמצא הראשון לאחר כפרה ילכו לים המלח:

הלכה ז

מתני' **או זכר בן שתי שנים**. דאינו ראוי לפסח:

יפלו דמיו לנדבה. נותנים אותם המעות לתיבה שבמקדש ומקריבין מהן עולות נדבה:

לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח. דהוה לי' פסח שמתו בעליו ואין כאן מנויין:

גמ' **מתניתא**. דתנן המפריש נקבה לפסחו וכו' איירי לאחר כפרה לאחר שהגיע זמן הקרבת הפסח עדיין הוא שם ופסח גופי' בשאר ימות השנה שלמים הלכך יביאנו שלמים:

קודם לפסח. המפריש נקבה לפסחו קודם פסח תרעה ותמכר ויביא בדמיה פסח:

לאחר הפסח. תרעה ותביא בדמיה שלמים:

תימכר שלא במום. דהואיל ולא חזיא למלתיה מום גמור הוא ולא קדשה קדושת הגוף ותימכר מיד:

לאחר הפסח. תרעה ותביא בדמיה שלמים דכיון דאם הפריש פסח ונתכפר באחר וניתותר זה קרב שלמים הלכך הך דניתותרה לאחר הפסח שם שלמים עליו ואזיל ליה שם פסח מיניה וחייל עליה שם שלמים אלא שאינה יכולה ליקרב נקבה הואיל מכח פסח קאתי א"כ מתני' כר"ש ולאחר כפרה דאי כרבנן. אפי' קודם פסח נמי רועה ואף על גב דאף לרבנן לדמי פסח קאתי קודם פסח מכל מקום לענין שרועה דינם שוה ולא ה"ל לתנא לסתום שיפלו לנדבה:

ופריך לא כן. סברנו לומר לעיל כל שנר' וכו' אין גופו קרב שלמים. ואלו במתני' תנן לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים והא ודאי איירי בשמת לאחר חצות וכדדייק בבבלי א"כ היה ראוי לקרב בפסח:

ומשני פתר לה. למתני' בשהפריש מעות שאין בהן דיחוי הלכך יביאנו בנו אחריו לשם שלמים:

הלכה ח

מתני' **הפסח שנתערבה בזבחים**. שלשה טלאים אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה שנתערבו כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן עולה דשמא היפה שבהן עולה היה ובדמי היפה שבהן אשם דשמא אשם היה ובדמי היפה שבהן פסח אם קודם הפסח נסתאבו כולן ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאם לשלמים דשמא היפה פסח היה ואותו מותר שצריך להוסיף על השנים עד שיגיעו לדמי היפה יפסיד משלו וכיצד הוא עושה אם היפה שבהן שוה סלע מביא ג' סלעים מביתו ונוטל הסלע האחד ואומר כל מקום שהיא העולה הרי היא מחוללת על סלע זו ויביא ממנו עולה

ונוטל הסלע השני ואומר כל מקום שהוא האשם הרי הוא מחולל על סלע זו ויביא בו אשם וכן לשלמים:

נתערב. הפסח בבכורות שמתן דמם ודם הפסח שוה ואין טעונין תנופת חזה ושוק ולא סמיכה ונסכים:

יאכלו. כולן בו בלילה שהבכור נאכל לכהנים ויקרב פסח לשם פסח בכל מקום שהוא ובכורות לשם בכורות בכל מקום שהן ואף על פי שהן ממעטין בזמן אכילת הבכור שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחת ועכשיו אין אוכלין אותו אלא עד חצות בזמן הפסח ונמצא מביאו לבית פסול ר"ש סבר שיכולין להביא קדשים לבית הפסול ורבנן פליגי עליה ואמרי ירעו כולן עד שיסתאבו ויביא מעות בדמי היפה שבהן כדאמרן בפסח שנתערב בזבחים:

גמ' **אין לוקחין שביעית בכסף מע"ש**. דחיישינן שמא לא יאכל אותם בזמנו ויהא צריך לבערם כשכלה לחיות מן השדה נמצא מפסיד לכסף מעשר:

במחלוקת. דתנן במע"ש פ"ג אין לוקחין תרומה בכסף מע"ש מפני שהוא ממעט באכילתו ור"ש מתיר וכי היכא דפליגי בתרומה ה"נ פליגי בשביעית והך ברייתא דתני אין לוקחין כרבנן:

אוכלי תרומה. הן הכהנים שהן זריזין ולא יבא לידי פסול הוא דמתיר ר"ש אבל שביעית אפי' ר"ש מודה דאין לוקחין מפני שמביאו לידי פסול:

יאכלו כחמור שבהן. דהיינו ליום ולילה וכדפרישית במתני' בשעתן. בזמן עשיית הפסח ואכילתו זריזין הן שלא יבא לידי נותר:

דתנינן. בפ"ק דשבת:

אין צולין. בע"ש סמוך לחשיכה אלא כדי שיצולו מבעוד יום:

משלשלין. מורידין:

עם חשיכה. סמוך לחשיכה וע"כ טעם דבני חבורה זריזין הן:

הלכה ט

מתני' **צא ובקש**. את האבוד ושחוט עלינו:

אם שלו נשחט ראשון. הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו על שלו הם נמנים ושלהם ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו:

ואם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו. שהרי לא נמנה על שלהן והן אוכלין משלהן שהרי חזר בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו:

והן אינן אוכלין עמו. שמא שלהן נשחט ראשון ומשכו ידיהן ממנו:

ושלהן יצא לבית השריפה. שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני:
ופטורין מפסח שני. דממ"נ בראשון נמנו ואכילה לא מעכבא:
אמר להן. אותו היחיד שהלך לבקש את האבוד אם איחרתי תמנוני עמכם ושחטו עלי והם לא אמרו לו שחוט עלינו:
הוא אוכל מהן. ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהן הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו:
ושלו יצא לבית השריפה. שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עשאן שלוחין:
ופטור מפסח שני. דממ"נ בראשון נמנה ואכילה אינה מעכבת:
אמר להן שחטו עלי אם איחרתי ואמרו לו בקש ושחוט עלינו:
אוכלין כולם מן הראשון. דהוא שלוחם והם שלוחיו:
ה"ג ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון שניהם יצאו לבית השריפה. ופטורין מלעשות פסח שני:
אינן אחראין זה לזה. אין אחריות וטענה זה על זה ואין חוששין איזה ראשון אלא הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו:
אלו מושכין להן א'. מן הפסחים ואלו מושכין אחד:
אחד. מבני חבורה זו בא לו אצל חבורה ואחד מזו בא לו אצל זו:
וכן הן אומרים. לאותו יחיד הבא אצלם:
אם שלנו הוא. אותו פסח שמשכנו אלינו ויפה ביררנו את שלנו משוך ידיך משלך והימנה עמנו על שלנו:
ואם שלך הוא הפסח הזה. הרי אתה עליו וידינו משוכות משלנו ויהא לבני חבורה האחרת ונימנינו על זה שלך נמצא אם החליפו הרי נמשכו כל חבורה וחבורה משלהם ונימנו על אותו שבררו וכן בני חבורה השניי' אומרים ליחיד הבא אצלן וע"כ צריך אחד מאלו לבא אצל אלו ולמנות עמהן ולא אמרי' משכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו שלהן ויחזרו וימנו אלו על האחד ואלו על האחד משום דאסור למשוך כל בני חבורה מן הפסח להניחו בלא בעלים ושמא החליפו ורוצים למשוך מפסחם ולמנות על אחר כשאמרו הרי ידינו משוכות משלנו הרי נותר פסח בלא בעלים מיד וזה אסור ועכשיו כשאחד מחבורה זו בא לו אצל האחרת ממה נפשך אין כאן פסח בלא בעלים אם יפה בררו להם הרי כל חבורתו עליו חוץ מן הא' שפירש ומשך ידו ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסחו וכשמשכו הנותרים את ידיהם הימנו הרי נשאר הוא עליו:
וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. בני אדם שנתערבו פסחיהן כל חבורה וחבורה מושכין להן אחד מן הפסחים וחמשה אנשים שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לחמשה

פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פסח אחד שלא יהא אחד מבני חבורה הראשונים עליו:

וכך הם אומרים. כשנעשו עתה חבורות חדשים אומרים הארבעה לאחד אם שלך הפסח הזה הרי ידי ארבעתינו מסולקות מד' פסחינו בכל מקום שהן ונמנינו עמך וכך הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה:

גמ' **דר' נתן היא**. הא דתנן במתני' שניהן יוצאין לבית השרפה ופטורין מלעשות פסח שני ואף על גב דאינן אוכלין ממנו אתיא כרבי נתן:

יפה שתיקה לחכמים. שאלו לא אמרו ולא אמר להן היה כל אחד יוצא בשלו:

ואצ"ל. שדרך חכמים להחריש דאל"כ איך יחשב האויל חכם בשתיקתו אף על גב שאין אנו יודעין מה הוא מכל מקום בכלל חכם יחשב אלא ודאי כדאמרן שבכלל החכמים השתיקה:

הלכה י

מתני' **ב' שנתערבו פסחיהן**. ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן ראובן מושך לו אחד ושמעון מושך לו אחד ראובן הולך וממנה עמו אחד מן השוק ואומר כל מקום שהוא פסח שלי הרי אתה נמנה עליו ושמעון ממנה עמו אחד מן השוק דעכשיו יהו שנים על כל א' כל מקום שהוא:

זה בא אצל זה. ראובן בא לו אצל פסח שמשך לו שמעון ושמעון בא לו אצל פסח שמשך לו ראובן וכך אומרי לו ראובן ליהודה הנשאר על פסח שמשך לו שמעון אם שלך הוא פסח זה שיפה בירר לו שמעון תחילה הרי ידי משוכות משלי והרי נמנה עמך על זה ואם שלי הוא פסח זה שלא כוונתי מתחלה לברור יפה ואין זה פסח שנמנית עליו עם שמעון הרי ידיך משוכות משלך והמנה עמי על זה ולכך הוצרך כל אחד להמנות עמו א' מן השוק שאם באו להתנות כשהן יחידים ולומר אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך הרי יפה ביררנו ואם לאו הרי אני מושך ידי משלי ונמנה על שלך נמצא כשהוא מושך משלו הרי הוא מניח פסחו בלא בעלים שעדיין לא נמנה עליו אחר והא ליכא למימר שימנה כל אחד על של חבירו קודם שימשך משלו דאין נמנין על ב' פסחים כאחד ואין זה מנוייו:

גמ' **א"ר יוחנן**. הא דתנן במתניתין זה מושך לו אחד אתיא כר' יהודה דאמר אין שוחטין פסח על היחיד:

ה"ג הא של ארבעה לא. וה"פ במתניתין תני חמש חבורות של חמשה חמשה הא אם היו ביניהן חבורה אחת של ארבעה שאין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח לא שרי מתניתין

אע"ג דאיכא למימני עליו אחד מן השוק לא מהני דבעינן דליפוש גבייהו א' מבני תבורה הראשונה והיינו כר' יהודה דאמר הכי לעיל בפ' האשה ופריך לא כן אר"י דמתני' ר' יהודה היא וא"כ פשיטא דארבעה לא ומאי קמ"ל:

אר"י כל גרמא. כל עצמה דא"ר יוחנן דר' יהודה היא לא אמר אלא מהך סיפ' מדקתני של חמש חמש ולא של ד' דאילו רישא אף רבי יוסי מודה שצריך שלא יהיה בלא בעלים כלל:

הדרן עלך מי שהיה טמא

פרק י

הלכה א

מתני' **ערב פסחים**. כלומר ערב ששוחטין בו פסחים א"נ ע"פ ראשון ופ"ש:

סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה בתחלת שעה עשירית דתמיד קרב בתשע ומחצה והוא זמן מנחה וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית:

לא יאכל אדם. כדי שיאכל מצה לתיאבון וכדמפרש בגמ' עד שיסב. במטה ועל השולחן כדרך בני חורין:

ולא יפחתו לו. גבאי צדקה המפרנסין העניים:

ואפי' הוא מתפרנס מן התמחוי. דהוא עני שבעניים דתנן בפיאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי:

ד' כוסות. כנגד ד' לשונות של גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי:

גמ' **מתניתא דר"י**. דסובר דאסור לאכול בע"ש וי"ט סמוך למנחה ומתני' דתני ערב פסחים לאו דוקא א"נ קמ"ל דאפילו ערב פסח שני לא יאכל סמוך לחשיכה כדי שיכנס לשבת בתאוה. ותהי' קדוש וסעודת שבת חביב עליו:

עד שעה שהוא משלים. סעודתו ואין צריך להפסיק:

מפסיקין לשבת. אם התחיל סעודתו בהיתר קודם מנחה שאוכל והולך עד שתחשך אפילו לרבי יהודה מפסיק סעודתו מיד כשיחשיך ומברך בה"מ או עוקר השלחן ואח"כ מקדש היום:

וקדש עליהן. שהחשיך:

רצונך שנפסוק לשבת. ונחוש לדברי ר' יהודה שהיה. אומר מפסיקין לשבתות:

הגם לכבוש. כלומר בפני אתה מביישיני:

א"ל. רשב"ג:

פורס מפה. על הלחם ומקדש באמצע סעודתו:

מהו. לאכול בערב שבת וערב יום טוב סמוך למנחה מיני כיסנין והן מיני מתיקה:
תרגימא. פירות ובשר:
סחה וצחא. רחץ סמוך למנחה בערב פסח והוה צמא לשתות:
בגין דאתא צמא. בשביל שבא לו הצמא מהו שישתה:
לטעום כלום. משמע דאפי' שתייה אסורה:
כבא על ארוסתו בבית חמיו. שקרוב יום מועד הנישואין ולא כבש יצרו להמתין כך זה לא כבש ליצרו להמתין באכילת מצה עד הערב:
בין חמץ ובין מצה אסור. לאכול בע"פ כל היום חמץ משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית כדתנן פ"ק דזבחים ומצה אסור מדר' לוי שהוא כבא על ארוסתו בבית חמיו:
ופריך ור'. מי הוה תלמידו דר"י בן בתירא דנהג כוותיה אע"ג דלית הלכתא כוותיה הא תלמידו דר"י בן קודשיי הוה רבי:
אלא. היינו טעמא דלא אכל בע"פ בשביל שהיה ר' בכור ונהגו הבכורות להתענות בע"פ:
והוה אכיל. ש"מ דליתא להך טעמא:
לא מן הדא. לא מטעם זה שהיה בכור לא אכל אלא לפי שר' אסתניס הוה וכשאכל ביום לא היה יכול לאכול בלילה לכך לא אכל בע"פ:
ה"ג ולכך לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנוס למצה לתיאבון:
וכאן. בלילי פסחים חובה לאכול בהיסיבה להודיע שיצאנו מעבדות לחירות:
אותו כזית. פסח ומצה:
אפילו עבד לפני רבו ואשה לפני בעלה מהו שיהו חייבים בהסיבה או לא:
ה"ג א"ל בריבי ע"כ שמעתי. כלומר אדם גדול ע"כ שמעתי מריב"ל וזה לא שמעתי ממנו:
לפי שאין וכו'. כלומר אע"פ שאין ערב לאדם אפילו לאכול מתוך קופה שאינה שלו אפ"ה כאן משום פרסומי ניסא צריך לאכול אפי' מן התמחוי שאינו שלו:
מסנים. מנעלין כדתנן בכתובות שעושה לה מנעלים ממועד למועד:
וצלצולין. הם בגדים קטנים:
אמרין. אמרו שר"ט עשה כן לחלוק אגוזים וקליות כדי שלא ישנו:
כנגד ד' כוסות של פרעה. ונרמזה גאולת ישראל בהאי ענייא כדדריש בב"ר והנה גפן לפני אלו ישראל גפן ממצרים תסיע:
ד' כוסות של פרעה. שנאמרו בענין החלום ופתרונו:
כנגד ד' מלכיות. ששיעבדו בנו והם כשדיים ומדי ויון ואדום:

דיפלו פוטירין. כוסות כפולות אחר המרחץ שנכנס בכל הגוף כך הכוסות אלו יכנסו בגופות הרשעים לעתיד:

והדין כוס ישועות. והאי קרא כוס ישועות משמע תרי דה"ל למכתב כוס ישועה אלא חד לימות המשיח וחד לימות גוג:

תמן תנינן. בשבת פ' המוציא יין:

כמה הוא שיעורן של כוסות. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו:

ישנן רביעית של יין האיטלקי. דלכל כוס סגי ברובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמיד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא ה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית אייריי:

תמן תנינן. בפ' מפנין:

כמה הוא שיעורו של קופה. כמה מידות תהא מכילה הקופה:

דתנינן. בשקלים פרק ג':

של ג' סאין היו תורמין. ה"ה קופות דמפנין בקופות של ג' סאין אייריי:

ר"י היא. הא דתני במתני' כדי מזיגת הכוס אתיא כר"י:

הכי גרסינן רבי יודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס וכ"ה בשקלים. וה"פ שמע מינה כדרך שבני אדם למזוג:

מזוג בכמה. מי בעינן רביעית שלם או סגי בפחות מזה:

ר"י אומר כדי מזיגת הכוס. והיינו ג' חלקי רביעית:

כמה הוא שיעורן של כוסות. אנו שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית האיטלקי במה נשער כוס של פסח:

טיטרטרן ורביע. מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמצא רביעית של תור' שלם:

מהו לשתותן. כל הד' כוסות בכרך א' בזה אחר זה בלי הפסק בנתים:

בהלל. של לילי פסחים אם שמעה בבה"כ שכך היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים זכר למקדש שאמרו הלל בלילי עשיית הפסח וקאר"י אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו עוד בביתו:

הדא אמרה. זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין שלישי לרביעי:

מהו לשתותן מפוסקין. פי' מהו שיהא מותר להפסיק בשתית כוס אחד כמה פעמים:

אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר. אבל אם ישתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר דיין מגרונו שבע:

מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד' כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כך אין יוצאין בד' כוסות או לא:
בקונדיטון. יין שיש בו בשמים:
מהו לצאת מזוגין. יותר מג' חלקים:
והוא שיהא בהן טעם יין. משמע דאפילו עד ששה חלקים מים יוצאין בו:
מבושל כדי תבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא:
וחזיק רישיה. וכאיב ליה ראשו עד עצרת לכך הכשיר במבושל שאינו מזיק כל כך:
חמתיה וכו'. ראתה אותו אשה אחת משרי ארמיים שפניו מאירין:
חדא מן תלת וכו'. א' מג' דברים אלו בך:
או מלוה בריבית. שאין לו דאגת פרנסתו:
או מגדל חזירין. שמרויח הרבה:
אלא אולפני שכיח לי. תלמודי מצוי בידי ל"א שמצוי לו לחדש דברים בתורה והן מאירין פניו:
חמוני'. ראו אותו:
אשכח רבי אבהו. מציאה לכך פניו צהובין:
תוספתא עתיקתא. תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו מצא וראה בה דברים חדשים ושמח בה:
לוג דאורייתא. לוג הכתוב בתורה:
תומנתא וכו'. מדה הישנ' שמודדין בה המורייס בציפורי:
חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזאת ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש:
חצי שמינית. מדת טבריה הישנה היא רביעית של תורה:
הדא דידן הוות. מדה שהיתה לנו מקדמית:
ולמה לא קרי לה עתיקא. שהרי בזמן ההוא לא היתה המדה ההיא וכבר עברה והל"ל הדא עתיקתא כדאמר ר"ח דאף ר"י היה במקומו של רבי חנינה:
ומשני בגין דהוות ביומוי. אף על גב דכבר עברה מכל מקום אין לקרותה ישנה כיון שהיתה בימיו:
אית דאמרין. בא לתרץ ולמה אמר ר"ח עתיקתא לכך קאמר דהוות זעירא וכו' כלומר שנפחתה מרביעית ואח"כ הוסיפו עליה ואוקמוה ארביעית ואח"כ פחתו אותה ולא פחתו אותה כבראשונה וזה היה בימי ר"י הלכך לא מצי למימר עתיקתא דס"ד אמדה הפחותה קאמר ואי הוי הפחת בפעם שני כמו בראשונה שפיר המ"ל עתיקתא דאין

לטעות דאמדה שנפחתה קאמר דא"כ הל"ל הא דאית לן השתא היא מדת רביעית וע"כ היינו מפרשין דאמדה גדולה קאמר אבל השתא דקאמר דהשתא נפחתה מהמדה קטנה שהיתה בראשונה ודאי איכא למטעי דעלה קאמר עתיקתא לכך קאמר דהוות ביומוי קודם לזו עכשיו וממילא ליכא למטעי:

יבש בכזית. אם הוציא לרה"ר יין יבש שנקרש כזית חייב דמעיקרא הוי רביעית והא דבעינן רביעית שלם בקרוש ולא סגי ברובע רביעית משום דקרוש לאו בר מזיגה הוא:

אתיא דר"נ. דאמר אף ביין רביעית בעינן כר"ש דמתני' דאמר כולן ברביעית ולית ליה לר"י הא דאמרינן בסמוך דקרוש לאו בר מזיגה הוא:

הלכה ב

מתני' **מברך על היום**. בתחלה קדוש היום ואח"כ בורא פ"ה:

מברך על היין. מתחלה וה"ה למקדש על הפת וטעמייהו מפרש בגמרא:

גמ' **גורם ליין שיבא**. קודם סעודה:

וכבר נתחייב בקדושת היום. ועוד טעם אחר נותנים לדבריהם דמיציאת הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא היין על השלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה:

שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר. שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם:

וקדושה אינה תדירה. ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דכתיב במוספין מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד קרא יתירא הוא אלא ללמד דבשביל שהוא תדיר הקדימו הכתוב ומכאן אתה למד לכל התדירין:

מדברי שניהן. מדברי ב"ש וב"ה נלמוד דיין קודם להבדלה:

ה"ג וכאן הואיל והבדלה לא גרמה ליין שיבא היין קודם. וה"פ הואיל ואין הבדלה גורמת להביא היין שהרי אם אין לו אלא כוס אחד אותו כוס שמברך עליו ברכת המזון אומר עליו הבדלה א"כ אין הבדלה גורמת וגם אם אין לו יין צריך נמי להבדיל משא"כ בקידוש היום שאם אין לו יין או פת אין כאן קידוש כלל וכיון שאין הבדלה גורמת ליין א"כ יין קודם מפני שהוא תדיר:

וכאן הואיל והיין תדירה. שבכל יום הוא שותה יין:

הואיל ונתחייב בהבדלה עד שלא בא היין. דמשתחשך חייב בהבדלה ועדיין היין לא בא:

ה"ג וכאן הואיל והיין אינו גורס להבדלה שתיאמר הבדלה קודמת. וה"פ שמבדילין בלא כוס:

מדברי שניהן. מדברי ר' יוסי ור' מנא שמעינן דמבדילין בלא יין שהרי הם אומרים שאם אין לו יין נמי מבדיל:
היא דעתיה דרבי זעירא. כלומר ואף ר' זעירא גופא סבר הכי:
ואזלין מן אתר לאתר. הולכין ממקום למקום כדי לשמוע קידוש היום אם אין יין במקומו ל"א הולכין ממקום הסעודה למקום אחר לשמוע קידוש היום וחוזרין לבתיהן ואוכלין:
נהגין תמן. בבבלי:
ברכה אחת מעין שבע. מגן אבות:

הלכה ג

מתני' **הביאו לפניו ירקות**. כדי שיכיר תינוק וישאל שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה:
מטבל בחזרת. אם אין לו שאר ירקות ולשון מטבל אוכל שכל אכילתן ע"י טיבול היה:
עד שמגיע לפרפרת הפת. חזרת שהוא אוכל אחר מצה קרי הכי כיון שנאכלת בתוך הסעודה הרי היא כלפתן וי"מ מצה גופה קרי הכי לפי שהיא עשוייה רקיקים וה"ק עד שהוא מגיע לפרפר' דהיינו פת שהיא מצה:
הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת. אע"פ שאינו אוכל ממנו עד לאחר הגדה מביאין אותן כדי שישאלו התינוקות:
חרוסת. שעושין מתפוחים וכמה מיני פירות ודכין במדוכה ומערבין בחומץ ונותנין עליהן תבלין כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש:
שאין חרוסת מצוה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת שרע וקשה לגוף:
מצוה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב וזכר לטיט:
גמ' **צריך לטבל בחזרת שני פעמים**. דמצות צריכות כוונה ואולי לא כיוון בראשון לשם מרור כיון שלא בירך עליו אלא בורא פרי אדמה כשאר ירקות שהרי אין עדיין עליו מצות אכילת מרור עד לאחר אכילת מצה:
צריך לטבל פעם שנית. דסובר מצות אין צריכות כוונה וכל שטבל פעם א' סגי:
הלילה הזה שתי פעמים. הרי דבעינן שתי טבילות:
ומשני סבר רשב"ל דההיא משנת בר קפרא היא ולית הלכתא כוותיה:
מתניתא. ברייתא זו פליגי על בר קפרא:
וכאן אנו מטבילין בפ"ע. משמע דעיקר הפרש שבין לילה זו לכל הלילות אינו אלא שמטבילין בפ"ע בלא פת אבל לא שמטבילין ב' פעמים:
יוצאין במצה בין שכיוון וכו'. קס"ד ה"ה למרור א"צ כוונה:

ומשני הכא כיון שהיסב שהרי אינו אוכל מצה עד שהיסב הלכך חזקה שכיוון לאכול אלא שעכשיו בשעת אכילה נשכח ממנו אבל בירק שאוכלו בלא הסיבה קודם אכילה איכא למיחש שמא לא כיוון:

אע"פ שאין חרוסת מצוה. שמעינן אבל חזרת מצוה אע"פ שכבר אכל חזרת בראשונה וקשיא לרשב"ל:

א"ל מצוה לטבל. כדי שיראו התנוקו' אבל אין מצוה לטבל דוקא בחזרת שהרי רב מטבל בתרדין ש"מ דבשאר ירקות נמי מטבילין בהו פעם ראשונה ולעולם מצות אין צריכות כוונה:

תבלי מצוה. דסברי אף חרוסת מצוה חרוסת נעשה בתבלין כדפרישית במתני' למה נקרא שמה רוב'. במקומו היו קורין לחרוסת רובה:

שהיה רבה עמו. שיש מחלוקת עמו דפליגי בה חכמים וראב"צ א"נ שהוא חד מרוב התבלין שבה:

צריכה שתהא עבה. צריך להטיל בה הרבה תבלין שתהא עבה:

מילתיה אמר. טעם לדבריו אמר דלכך צריכה שתהא עבה זכר לטיט:

צברי' שתהא רבה לכך קורין אותו רוב שצריך לצבור הרבה ויותר נר' דה"ג צריכה שתהא רכה וה"פ צריך שיהא החרוסת רך:

מילתיה אמר. טעמו אמר דלכך צריכה שתהא רכה זכר לדם שהיה שוקעין בטיט על הילדים הקטנים:

שני תבשילין. שני מיני בשר צלי זכר לפסח ומבושל זכר לחגיגה וי"מ ב' מיני בשר מבושלין ואע"ג דפסח וחגיגה צלוין היו אסור לעשות כן שלא יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ:

הלכה ד

מתני' **וכאן הבן שואל**. שעכשיו באין לעקור השלחן נותן הבן לב לשאול מה נשתנה:

כולו צלי. אתי' כמ"ד בפ' אלו דברים שאף החגיגה באה צלי:

מתחיל בגנות. מתחל' עובדי עכו"ם היו אבותינו ומסיים בשבח שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

וכל שלא אמר. טעמן של ג' דברים אלו לא יצא ידי חובתו כראוי:

גמ' **כנגד ד' בנים דברה תורה**. ד' מיני תשובות כתובות בתורה דע"כ לומר שהן כנגד ד' מיני בני אדם:

בחוזק יד הוציאנו. כוללים אף השואל עמהם:

מה העבודה הזאת לכם. כאלו לא ניתנו המצות אלא ליגע בני אדם והרי זה רשע גמור שהן מצות ה' הנתונות לטובות בני אדם:
מכיון. שהוא רשע וגם הוציא עצמו מן הכלל:
אלו היה אותו האיש. כלומר הרשע הזה:
לא היה נגאל. שהרשעים מתו בימי אפילה:
מה זאת. על מצוה אחת הוא שואל והיא שרואה שאוכלים בשר הרבה עד כדי שבען מה שאין עושים כן בשאר ימות השנה:
שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. לכך אוכלי' הרבה מפסח:
שלא יהא עומד וכו'. אף זה למדוהו שאין אוכלין הפסח בב' מקומות:
את פתח לו. שנאמר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואל:
מתניתא אמרה כן. אף ממתניתא שמעינן דשאינו יודע לשאול פותחין לו:

הלכה ה

מתני' **וחותם בגאולה**. מסיים את האגדה בברכת גאולה ולא פי' ת"ק למילתי' איך מברכין אותה ואתו ר"ע ור"ט לפרושי למלתיה:
ואינו חותם. דסובר ר"ט דמטבע קצר הוא שפותח בברוך ואינו חותם ור"ע סובר שחותם בה לפי שמוסיף בה דברי ריצוי ובקשה כן יגיענו וכו':
גמ' **צריך להתחיל וכו'**. הא דתנן במתניתין מתחיל בגנות היינו שמתחיל בעבר הנהר וגו' ויעבדו אלהים אחרים שזהו גנות:
וארבה. איידי דמייתי להך קרא דריש ליה:
כמה ריבים עשיתי עמו. שנסהו בכמה נסיונות דכתיב וארב חסר:
אין חטא מיתן ליה. אם חטא מיסרו למשפט:
ואין זכה מיתן ליה. ואם זכה נותן לו ומדקדק לזכותו מיתן הראשון לשון מיעוך הוא והשני לשון נתינה והי"מ פי' שניהם לשון מיעוך וה"ק ואם זכה מביא עליו יסורין לזכותו:
וכי יצאו ישראל ממצרים קודם חצות דנימא גם בצאת ישראל ממצרים קודם אכילה אלא אומר עד בצאת ישראל ואוכל הפסח עד חצות ואח"כ אומר בצאת ישראל דסברי ב"ש דהגאולה והיציאה בחצות היתה:
עדיין לא הגיעו. ישראל לחצי גאולה שביום יצאו ישראל ממצרים כדמסיק:
אלא מכיון שהתחיל במצות סיפור הגאולה אומרים לו גמור:
מרק. גמור כמו בא אחר ומירק שחיטה על ידו:
לא כבר הזכיר על הכוס. לב"ש פריך שאומרים שלא יאמר הגאולה עד חצות הרי כבר הזכיר בקידוש היו' על הכוס גאולת מצרים:

זמן. ברכת שהחיינו:
מתניתא אמר' כן. בברייתא תניא נמי שאין אומרים זמן אלא בפסח וכו':
כל שכתוב בו מקרא קדש וכו'. בא להוסיף ר"ה ויה"כ שכתוב בהן מקרא קדש שאומרים בהן זמן:
ויאות. ושפיר קאמרת שאומרים אף בר"ה ובי"כ דהא אפי' אביכור תאנים צריך לברך זמן כ"ש אר"ה ויה"כ:
והרי ר"ה ויה"כ ביהודה נהגו כר"ע. בתקיעות של ר"ה ויה"כ של יובל נהגו ביהודה כר"ע ותוקעין למלכיות ובגליל נהגו כריב"ן שאין תוקעין למלכיות ואמאי איקרי כאן לא תתגודדו ומייתי ליה הכא דאף במתני' קשיא ליה איך עבדו דב"ש קראו עד אם הבנים שמחה. וב"ה עד חלמיש למעינו מים איקרי כאן לא תתגודדו:
ומשני עבר ועשה בגליל כיהודה יצא. א"כ ליכא משום לא תתגודדו וה"ה במתני' נמי אם עשה כב"ה אליבא דב"ש וכב"ש אליבא דב"ה יצא בדיעבד:
ופריך הרי פורים דאלו קורים בי"ד ואלו בט"ו אמאי איקרי כאן לא תתגודדו:
ומשני שנייא היא. שאני התם דכתיב משפחה וגו' דמשמע דמעיקרא כך תקנו שיהא חילוק בקריאה אלו לחוד ואלו לחוד:

הלכה ו

מתני' **ברכת השיר**. אית דאמרי נשמת כל חי ואית דאמרי יהללוך ה' כל מעשיך:
בין שלישי לרביעי לא ישתה. שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל:
מפטירין. לשון הנפטר מחבירו כלומר כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן ובגמרא מפרש:
גמ' **כתיב בפרוע פרעות**. משום דתנן כוס ד' גומר עליו את ההלל מייתי סמך מהכא שיש לומר שירה על הניסים:
התנדבו ראשי עם. כשעושה ה' נס לישראל ונוקם נקמתן יתנדבו עם לומר שירה והיינו דכתיב בתר הכי ברכו את ה':
ראשי עם. שהן יודעין לרצות ולשבח לקונם:
התיבון. הקשו הרי גאולת מצרים ולא אמרה שירה אלא על הים:
ומשני שנייא היא. שאני התם שהיא היתה תחילת גאולתן ולא היתה גמר הגאולה עד עברם הים:
ופריך הרי בגאולת מרדכי ואסתר. שלא אמרו שירה:
שהיו בח"ל. ואין אומרים שירה על נס שבחוצה לארץ לאחר שבאו לארץ:
לא נגאלו מן המלכות. ואין זו גאולה שלימה:

ופריך למה. לא ישתה בין שלישי לרביעי:
כדי שלא ישתכר. ותו לא מצי למימר הלל:
ופריך כבר משוכר הוא. שהרי כבר שתה כל צרכו בסעודה ואין חילוק בין ששותה בתוך הסעודה לשותה לאחר הסעודה:
ומשני יין שלאחר המזון משכר. לכך לא ישתה משא"כ יין שבתוך המזון אינו משכר וה"ה יין שלפני המזון אינו משכר:
מיני זמר. שהיו מזמרין לאחר אכילה ובלילי פסחים לא היו מזמרין מפני ההלל שמזמרין אחר האכילה:
מיני מתיקה. ולשון אפיקומן אפיקו המזון שעל השלחן והביאו מיני מתיקה:
ערדילי. כמהים ופטריות:
וגוזלייא. גוזלות שהיו רגילין לאכול אחר הסעודה:

הלכה ז

מתני' **ישנו מקצתן יאכלו**. אותן שישנו לכשיקוצו:
כולם לא יאכלו. דנראה כאוכל בשני מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד וחשיב ליה כאכילת שתי מקומות וכדמפרש בגמרא:
נתנמנמו יאכלו. אריש קאי דאמר ת"ק ישנו מקצתן יאכלו ואתא רבי יוסי למימר דוקא נתנמנמו שלא נשתקעו בשינה אבל נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו שנרדמו לכשיעורו משנתם:
הפסח אחר חצות מטמא את הידים. דהא נותר הוא מחצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידי' כדי שלא יתעצלו באכילתו:
ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול פסח:
ברכת הזבח. אקב"ו לאכול הזבח וזבח האמור כאן היינו חגיגת י"ד:
גמ' **למה**. הפסח אחר חצות מטמא את הידים משום היסח הדעת שכבר הסיח דעתו מלאכול או דלמא הטעם משום שעבר חצות וה"ל נותר:
ה"ג הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת. הרי לא הסיח דעתו הוי לית טעמא דא אלא מפני שעבר חצות:
לטמא את הידים. מדרבנן:
עד כדי עונשן. שנענש עליו אם אוכלו ושיעורו בכזית:
מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו פיגול ונותר מהו שיפסלו אותה:
ומשני ק"ו אם מטמאין. פגול ונותר את הידים שיהיו טמאין לטמא את התרומה דסתם ידים פוסלות התרומה כ"ש שהן עצמן מטמאין את התרומה:

ההן יוצא. האי פסול יוצא שאירע בבשר קדשים למאי אתה מדמי לי' מי הוה כפסול פגול ונותר ומטמא את הידים או לא:

אין תימר. כלומר ונ"מ א"ת דיוצא מטמא את הידים כפגול ונותר צריכין לומר דפגול ונותר אינן פוסלין תרומה וה"ה לקדשים:

ה"ג אין תימר פגול ונותר פוסלין את התרומה ההן היוצא וכו'. וה"פ ואם נאמר דפגול ונותר פוסלין את התרומה וה"ה לקדשים א"כ צריכין לומר דיוצא לא דמי לפגול ונותר:

דלא כן. דאל"כ אלא דיוצא נמי טמא ומטמא דא"כ קשיא ליטמא הך דיוצא לאותו מקצת שנשאר בפנים ויהיה הכל טמא:

א"ר אבין. לעולם פגול ונותר פוסלין בתרומה ויוצא נמי מטמא ודקשיא ליטמא פנימי את החיצון שאני הכא דטומאת בית הסתרים הוא שמגעו אינו ניכר וטומאת בית הסתרים אינו מטמא דבעינן נגיעה כעין ידים שהן בגלוי אלא דלר' מאיר קשיא לך דאמר טומאת בית הסתרים כה"ג מטמא לפי שהטומאה מחמת עצמו ומתני' כרבנן:

ה"ג דבר טמא מחמת מגע עצמו. ופריך לא כן אר"י כל הדברים שנטמאו ונקרעו כיון שנפרש רובם לא הוי חיבור:

כיון שחתך וכו'. כלומר ה"נ כיון שחותך הרוב השאר נמי כחתוך והוא הנוגע בו ולא מיקרי בית הסתרים:

במחתך כל שהוא. שמחתך מעט מעט וזורקי ולעולם אין הנחתך רוב מן הנשאר:

אית לך מימר וכו' עד אלא מפני הסיע דעת. ל"ג:

ופריך אמר ר' זעירא דלא. מסתברא כדתנן במתניתין אלא איפכא מסתברא:

שהפסח בכלל זבח. שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא:

ומשני אמר רבי מנא. שאני הכא כיון דהפסח עיקר והזבח טפל חובה היא לברך על העיקר ולפטור הטפילה כדתנן בברכות פרק כיצד מברכין:

הדרן עלך פרק ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים